

UITGELEZEN ENGELSE BOETPREDICATIËN

**Over zonderlinge teksten,
Op hun Maandelijkse Vasten**

Door verscheidene Godgeleerden,

Voor het Eerwaarde PARLEMENT van Engeland gedaan

**THOMAS MANTON
THOMAS TEMPLE
WILLIAM SEDGWICKE
CHARLES HERLE
JEREMIA WHITAKER
THOMAS HILL**

Vertaald door

NOLLIUS HAJONIDES,

Bedienaar des Heiligen Euangeliums te BERLICUM.

VIER DELEN

Te Bolsward,

Bij SAMUEL van HARINGHOEK,

Boekverkoper in de Waarheid, Anno 1666 - 1670.

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

INHOUD

1. SIONS VERLOSSING EN HAAR VRIENDENPLICHT

WILLIAM SEDGWICKE

En zwijgt niet stil voor Hem, totdat Hij bevestige, en totdat Hij Jeruzalem stelle tot een lof op aarde. Jesaja 62: 7.

2. CHRISTUS' HEERSCHAPPIJ in en over Zijn Volk

Ik toch heb Mijn Koning gezalfd over Sion de berg Mijner heiligheid. Psalm 2: 6.

3. DAVIDS GEZANG VAN DRIE PARIJEN, CHARLES HERLE

Komt laat ons de Heere zingen, laten wij ons van harte verheugen in de sterkte onzes heils. Psalm 95: 1

4. HOOP VAN ENIGHEID IN VERDEELDE TIJDEN, OF SPIJZE UIT DE ETER, THOMAS MANTON

Te dien dage zal de Heere één zijn en Zijn Naam één. Zacharia 14: 9 laatste deel

5. DE HEERLIJKE HOOP VAN EEN CHRISTEN.

JEREMIA WHITAKER

Indien wij alleenlijk in dit leven op Christus zijn hopende, zo zijn wij de ellendigste van alle mensen. 1 Korinthe 15 vers 19.

6. DE STRIJDENDE KERK, Triomferende over de draak en zijn engelen THOMAS HILL

En zij hebben hem overwonnen door het bloed des Lams, en door het woord hunner getuigenis. En zij hebben hun leven niet liefgehad tot de dood toe. Openbaring 12: 11.

SIONS VERLOSSING

En haar vriendenplicht

Of,

**De gronden van verwachting en middelen van bevordering van JERUZALEMS
herstel.**

In een leerrede

**Gepredikt op de Algemene Vastendag, voor het Eerwaarde Huis der
Afgevaardigden**

Uitgesproken voor het Parlement 1642 of 1643

Door

WILLIAM SEDGWICKE

1625-1669

Predikant tot FARNHAM in ESSEX.

SIONS VERLOSSING EN HAAR VRIENDENPLICHT

En zwijgt niet stil voor Hem, totdat Hij bevestige, en totdat Hij Jeruzalem stelle tot een lof op aarde. Jesaja 62: 7

In de twee voorgaande hoofdstukken voorzegt de profeet de gelukzaligheid en voorspoed van de kerk; *Heerlijk licht, zeeën, vloed, kudden van bekeerden*, en deze niet klein maar groot; *het heir der heidenen, koningen zullen tot hun licht komen; algemene heiligheid en mantels van gerechtigheid*; met vrede, overwinning over vijanden, blijdschap en rijkdom, zoals in deze twee hoofdstukken wijdlopieg te zien is. Zo duidelijk was zijn geloof en zo sterk zijn begeerte naar deze barmhartigheden van Sion, dat hij in het eerste vers van dit hoofdstuk een besluit maakt over de middelen van die te verkrijgen.

Om Sions wil zal ik niet zwijgen enz. Nooit ophouden van prediken en bidden, nooit rusten, *totdat haar gerechtigheid voortkome als een glans en haar heil als een fakkel die brandt*. Hoe meer hij Sion perste, hoe meer God hem liet zien wat Hij voor haar voorhad te doen. *Een sierlijke kroon in de hand des Heeren en een koninklijke hoed in de hand uws Gods; Hefsibah, Mijn lust is in haar; Beulah, het getrouwde*, etc.

In het zesde vers toont de profeet de middelen om dit grote werk te volbrengen, door middel van een belofte. En om zulks te zekerder te stellen, spreekt hij het uit in de persoon van God, Ik en in volbrachte zin, *Ik heb wachters, prinses en gebieders, zowel als profeten en leraars (door beiden werd het vertaald) op uw muren gesteld o Jeruzalem*, in gezag en algemene plaats; *die zullen niet zwijgen*; maar beraadslagen, arbeiden, bidden en alle mogelijke middelen gebruiken, *nacht en dag, gedurig*, in goede en kwade tijden.

En wanneer dit geschieden zal, roept de profeet te hulp *allen die des Heeren doen gedenken*, allen die enig belang in God hebben, of enige belijdenis van Zijn wegen doen; dat zij niet zullen rusten, maar harten en handen samenvoegen, om alles te doen wat hen in hun plaatsen mogelijk is; ***en niet stilzwijgen voor Hem, totdat Hij bevestige, en totdat Hij stelle Jeruzalem een lof op aarde. Geeft Hem geen rust***, zoekt Hem volstandig, valt Hem moeilijk, betracht het ernstig; men kan het als *niet stilzwijgen* of *rusten* lezen.

Eerst; ***niet stilzwijgen***; Gods onbeantwoord laten op onze gebeden wordt in de Schrift *stilzwijgen* genoemd, zoals Zijn antwoorden en verlossen, *twistingen* en *spreken* genoemd wordt; en geeft ons te kennen.

- Eerst de gemakkelijheid van de verlossing van de kerk door Gods machtige hand; want zo licht en gemakkelijk als wij kunnen spreken, kan Hij verlossen.
- Ten tweede, Gods gerechtigheid in het verlossen van Zijn volk, want het geschiedt op een betwistende of pleitende manier, tonende het recht en ontdekkende de waarheid.
- Ten derde, het eigenaardige en gedurige gevolg van het gebed; want door het gebed spreken wij tot God, door ons te verlossen antwoordt Hij ons; onze taal tot Hem is bidden, Zijn taal tot ons, is verlossing. Maar,

Ten tweede; de Engelse vertaling leest het als *rusten; geeft Hem geen rust*. Eigenlijk is in God geen tocht, noch rust noch beweging; maar de Schrift stelt ons God in deze figuurlijke manier van spreken voor, om zulks te beter te mogen begrijpen. Wanneer God Zijn volk niet aanstonds verlost, wordt Hij gezegd hen te *vergeten*, en dan wordt Zijn volk *gedenkers* genoemd. Soms wordt Hij gezegd te *slapen*, en dan wekken Hem de zijnen. Soms traag en langzaam te wezen, en dan moeten wij hem aanporren,

vertoeft niet. Soms schijnt God Zijn barmhartigheid te verliezen, en dan moet Zijn volk die voor Hem uitvinden: *Waar zijn Uw ijver, en Uw mogendheden, het gerommel Uws ingewands?* En hier schijnt Hij te rusten, totdat Hij ontrust wordt door onze gebeden; alsof Hij niet kon helpen dan wanneer wij zoeken. De reden van deze uitdrukking is om te tonen;

Ten eerste, de noodzakelijkheid van het gebed. God wil geven, *doch wil ook om al deze dingen gezocht zijn.* God wil komen, maar Hij wil dat de gebeden van Zijn volk Hem in het veld zullen leiden, *Om uwer woorden wil ben Ik gekomen,* zegt Hij, Daniël 10.

Ten tweede, om ons aan te drijven tot rusteloosheid en volstandigheid, opdat wij, hoewel God schijnt te weigeren, en onwillig ter hulpe, Hem echter dicht zouden navolgen, *en Hem geen rust geven.*

Ten derde, om aan te wijzen de zekere kracht en uitwerking van het gebed; die zo zeker is, alsof God hun geweld niet kon tegenstaan; *Laat mij gaan,* zegt God tot Mozes, Exodus 32.

Ten vierde, om de inzetting van het gebed te eren; als God ons enige barmhartigheid toe wil geven, zo geef hij het in de hand van het gebed, en het gebed zal schijnen hetgeen Hij voor heeft uit te werken.

Ten vijfde, het geeft de onfeilbaarheid van de verlossing van de kerk te kennen. Zoals God niet altijd kan rusten, zo zal Zijn kerk niet altijd lijden; *God moet opstaan,* en dan *moeten Zijn vijanden verstrooid worden.*

Totdat Hij bevestige; totdat Hij vastmake. De profeet meent dat het werk van gevaarlijke beletselen mocht worden bejegend, de gronden gelegd, en van vele bevingen bevangen worden, eer het kon bevestigd zijn; daarom vermaant Hij ze tot volstandigheid totdat het werk bevestigd zij.

En totdat Hij Jeruzalem stelle. Sommigen vertalen Jeruzalem letterlijk, en van die zien enigen op de belofte vervuld door de komst van Christus in het vlees. Jeruzalem was een lof op aarde, toen onze Zaligmaker en Heere van alles, daarbinnen was. En het kan niet ontkend worden dat het toenmaals enigermate vervuld was; want Christus een gedeelte van deze voorzegging zichzelf in zijn tijden toepassende, zegt: *Heden is deze Schrift in uw oren vervuld.* En zo was het ten dele.

Doch het voornaamste en gewichtigste van die, en het overige is nog toekomstende, als wij elders kunnen zien. Anderen verstaan het naar de letter, maar als toekomstend, en verwachten zo de roeping van de Joden tot een gelukkige staat in hun eigen land, zodat zij wederom Jeruzalem bewonen zullen; doch dit is een voorwerp van betwisting en zullen het daarom voorbijgaan; en het woord in een tweede zin, verborgen, Jeruzalem voor de kerk nemen. En dit is het meest algemeen en door de Schrift, daar het zeer in het algemeen is de kerk van de heidenen Jeruzalem en Sion te noemen, toegestemd.

Tot een lof op aarde.

Zo is de kerk.

Ten eerste, wanneer de verlossing van de kerk zo uitstekend en opmerkelijk is, dat *haar heil door alle einden der aarde gezien wordt.*

Ten tweede, wanneer de kerk haar licht naar de wereld stuurt, en wanneer de wet, *de scepter der sterkte uit Sion gaat.*

Ten derde, en meest volkomen, wanneer Jeruzalem door uitwendige voorspoed en inwendige geestelijke zuiverheid, de schoonheid van de aarde zal wezen, of de lof van de aarde verdienen, en uitstekende voorspoed boven heel de wereld hebben.

De algemene delen zijn twee.

Ten eerste, barmhartigheden die te bekomen zijn; welke zijn van twee soorten.

- Ten eerste, bevestigende, *totdat Hij bevestige.*
- Ten tweede, *volmakende, stelle Jeruzalem een lof op aarde.*

Ten tweede, de middelen om deze barmhartigheden te bekomen; *Geeft Hem geen rust* (zwijgt niet stil, zegt de nieuwe overzetting).

Met enige onderverdeling zal ik u niet moeilijk vallen, maar mijn verhandeling ontwerpen in deze drie punten:

1. Ten eerste, de kerk is in het begin van haar verlossing aan een gevaarlijke beweging onderworpen, *totdat Hij bevestige.*
2. Ten tweede, is van rechtswege, en zal te zijner tijd wezen *een lof op aarde.*
3. Ten derde, elk die de Heere meldt *moet Hem geen rust geven, noch stil zwijgen*, totdat dit volbracht wordt.

Het eerste zullen wij kort en bij wijze van voorrede behandelen; het tweede als voornaamste punt; en het derde als toepassing van het tweede afhandelen.

1° OPMERKING

De Kerk is in het begin van haar verlossing aan een gevaarlijke beweging onderworpen. In zo'n staat stelt ons hier de profeet de kerk voor. Hier was iets gedaan, gebouwd, wachters, gebieders en profeten gesteld, nacht en dag, in raden, prediken, en bidden, naar hun uiterste vermogen arbeidende, maar alles wij zij deden was in gevaar, de vijand vaardig om hen en hun werk te overrompelen, zodat zij dag noch nacht rusten konden. Alles wat zij hadden was onvolmaakt, en dat weinige noch op het punt van verloren te worden. Zo gaat het menigmaal met de kerk, door vele vijanden en geweldige beletselen klimt zij op, en dikwijls schijnen de beginselen van haar verlossing erger dan haar diepste verdrukkingen. Zo was Israëls verlossing uit Egypte. Lang en bezwaarlijk terwijl zij daar in het land waren. Niet anders dan lagen, verdichtselen en lasten om hen te verzwakken en uit te mergelen, in zwang gaande. Na de verschijning van Mozes vermenigvuldigden hun bezwaren; en na hun verlof om te vertrekken, ontmoeten hen vele veranderingen en wisselvalligheden. Soms wilde Farao hen laten trekken en soms niet. En Farao's aanslag op hen was op het laatste noch het ergst van allen, toen hij zijn leger tegen hen in de wapens bracht.

Na die grote verlossing door de Rode Zee waren zij veertig jaren in de woestijn, van vele gebreken gedrukt, zij misten brood en water en het ergste van alles was, zij misten geloof en geduld. Zij morren en walgen over hun verlossing, en zeggen: *laat ons wederkeren naar Egypte.* En zeggen van hun verlosser: *wij weten niet wat van deze Mozes geworden is;* en van God Zelf; *laat ons nieuwe goden maken.* Zij waren bezet met vijanden aan alle zijden; Amalek, Moab en Og, vechtende vijanden, lagenleggende vijanden, en samenzwerende vijanden. En soms maakten hen hun zonden God tot vijand, Die tegen hen met pest en vurige slangen streed.

Israëls verlossing uit Babel was niet minder met tegenstribbeling vergezeld. Cyrus verkondigt de wederopbouw van de tempel, het werk werd aangevangen, het altaar opgericht, de grondvesten gelegd, offeranden gepleegd, en de arbeidslieden verwaardigd. Sommige vijanden die hun hulp aanboden afgeslagen zijnde, verleiden de koning door hun boze raad; en daarop werd de verbetering verbastering en afval genoemd, en hen verboden voort te varen, zodat het werk tot het tweede jaar van de regering van Darius steken blijft. En welke dreigementen, aanslagen en bespottingen,

werden ten tijde van Jeremia door Tobia en Sanballat in het werk gesteld? Sommigen van de edelen werden van het werk afgetrokken en pleegden verraad; en nochtans voerde God dit werk door vele zwarigheden heen.

Toen Christus met de zaligheid in de wereld kwam was gans Jeruzalem en hun koning Herodes beroerd en aanstonds een geweldige boosheid bedacht. Herodes gebiedt alle knechtjes (om zo meteen Christus) te doden; en over zulks was hun staat erger dan tevoren. Zij verloren beide hun Koning en hun kinderen.

Toen Hij in Zijn bediening trad, welke nieuwe leer werd er gepredikt? *Geen mens leerde als Hij*. Welke wonderen werden er gewerkt? De ganse stad ontvangt en omhelst haar Zaligmaker, roepende *Hosanna*, met zulk een vreugde en blijdschap, of de hemel terstond op aarde zou komen. Maar kort daarop roept het volk, door de schriftgeleerden en Farizeeën verleid, *kruist Hem, kruist Hem!* Hij werd verraden, beschuldigd, veroordeeld, gekruist en begraven, zijnde allemaal trappen tot onze verlossing.

Redenen van dit punt zijn kortelijk deze.

1^e Reden

Ten eerste, God heeft niet meer dan hij krijgt door overwinning, uit de handen van vele machtige en kwaadwillige vijanden, die nooit dan met veel tegenstribbeling, Christus het geweld overgeven.

2^e Reden

Ten tweede, God laat zwarigheden op de weg komen, om Zijn macht en vermogen in het bevorderen van Zijn werk, door sterke tegenheden aan te wijzen.

3^e Reden

Ten derde, God doet het om ons tot barmhartigheden bekwaam te maken, want wat wij met moeite krijgen achten wij hoog, en wat wij licht verkrijgen verachten wij licht. Zoals God ons bekwaam maakt tot barmhartigheden, zo doet Hij de barmhartigheden voor ons. De uitstekendste dingen zijn het langst onder de hamer; de keurrijkste zegeningen moeten door het vuur van kwelling gaan.

4^e Reden

Ten vierde, God gedooft het tot beproeving van Zijn volk. Als de kerk voorspoedig is, zal zij veel meer navolgers dan ware vrienden hebben; daarom zendt God *een zwaard om door te dringen, opdat de gedachten uit veler harten geopenbaard worden*. Daarom worden Gods bezoeken over Israel in de wildernis beproevingen genoemd, Psalm 81. *Ik beproefde u aan de wateren van Meriba*. In grote aanvaarding doet God zoals Hij bij Gideons leger deed. Dertigduizend mannen waren daar tegen Midian in de wapenen. Allen die vreesachtig waren ontsloeg God. Tweeëntwintig duizend waren na rijper overleg wel wijzer dan dat ze zich tegen zulk een vijand wagen zouden, en vertrokken. Nochtans is het volk teveel. In het vijfde en zesde vers heeft God een ander ontdekkend overleg. Die neerbukten of op hun knieën gingen om te drinken, mensen van lage geesten overgegeven om de buik te vullen, of zoals sommigen die gewend waren voor Baäl te buigen en hun bijgeloof niet vergeten hadden, maar knielden om te drinken, wilde God niet hebben. Alleen driehonderd knappe gasten, die hun water met de tong lekten, waren bekwaam tot deze aanslag. Zo laat God menigmaal de boom van de kerk schudden opdat de rotte vruchten afvallen. Jeruzalem op te bouwen is een eerlijke dienst, uitverkoren geesten zullen alleen de waardigheid genieten van hun handen daarin te hebben.

1^e Gebruik. Tot waarschuwing.

Om dit een weinig toe te passen. Laat u de tegenwoordige onrusten niet vreemd denken. Wij kunnen de draak niet slapende vinden en zo het gulden vlies van herstelling ongemerkt wegnemen; noch ons inbeelden dat zoveel troepen van onreine vogels, zulke bedden van slangen, zulke nesten van wespen het vuur van de smelter met geduld en stilheid lijden zullen; of dat zulke benden van ijdele en overgelovige leraars, zulke zwermen van papisten, zulke vuilnisbakken van goddeloosheid, zulke machtige Nimrods en vernielende verdrukkers, zichzelf zonder tegenstand zouden laten afzetten.

Met ons is het zoals met de zoon van die man, Marcus 9. Toen de Zaligmaker kwam om de stomme en dove geest uit te werpen, *zo scheurde hem de duivel zeer en liet hem als dood, totdat hem Jezus bij de hand nam.* Zo staat het met ons, enige aanslagen om de stomme en dove geest van dit koninkrijk uit te werpen zijn overlegd geweest; maar nu Christus om zulks inderdaad uit te voeren voort komt, zo roept en tiert, en scheurt en schreeuwt en scheldt hij. Schudt zelf de zuilen van het koninkrijk, kneust de gronden van regering en dreigt een ganse verwarring. Maar wij hopen dat de uitkomst door hulp van de hand van Christus goed zal wezen. Zelden doet God grote dingen zonder grote beroerten. Paulus en Silas werden verlost, maar er geschiedde een aardbeving. Toen de twee getuigen verwekt, de twee Testamenten opgericht werden om het leven van de mensen te geleiden en de kerk te regeren (zoals sommigen zeggen) of de getrouwe leraars van het Woord in hun bediening en vrijheid hersteld (zoals anderen willen) toen was er ook een aardbeving en daarom, hoewel het ons smart te zien, kunnen wij geenszins onze herstelling, zonder aardbeving, kerkbeving en rijksbeving tegemoet zien.

2^e Gebruik. Tot onderricht.

Laat dit u opwekken om zoals te verwachten, zo ook voorbereiding te maken voor zwaarigheden. Laat tegenheid verdubbelen en echter uw dapperheid niet verzwakken. Edele en moedige gesteldheden worden bevestigd en gescherpt door tegenheden. Wacht u van een goede zaak te verlaten om kwade vijanden; schijnbaar is uw zaak de beste, uw vijand de ergste, hetwelk genoegzame aanmoediging is. Dolheid is het om buitenboord van het schip te springen omdat de winden geweldig waaien; of de kerk te verlaten om sommige gevaren. Zolang u staat, zijn duivel en boze mensen uw vijanden. Zo u zich omkeert, God en de gebeden van Zijn volk zullen u op de rug zijn. Indien hemel en aarde oorlog voerden, geen hoek van de wereld zou zo veilig als aan Gods zijde en de zijde van de kerk zijn. Ziet, in het midden van gevaren de slaafse vreze met Jeremia's ogen, als een lasterlijke zonde aan. Eenmaal zei Caesar tot zijn bevreesde zeelui in onweer; vreest niet, u voert Caesar en al zijn geluk. Zo zeg ik tot u; vreest niet, u voert Christus, Zijn inzettingen, Zijn volk en hun vrijheden. Op dezelfde grond bemoedigt David zichzelf in Psalm 46; *Wij zullen niet vrezen al veranderde de aarde haar plaats en al werden de bergen verzet in het hart van de zee. Laat de wateren bruisen, laat ze beroerd worden, laat de bergen daveren, door derzelve verheffing.* Zijn troost was, *God is het midden van haar, zij zal niet wankelen.* Daarom, ofschoon de stormwinden woeden, vermindert uw moed niet, maar verdubbel uw wetenschap en wakkerheid. De ark zal hoewel een tijdje geslingerd, eindelijk de berg Ararat tot rust vinden. Nooit was de verlossing van de kerk om het lijden van Christus verder, maar nader. Toen de Egyptische slavernij lastig werd kwam Mozes in de wereld. Toen God Jacob sloeg dat hij hinkte, zegende Hij hem haastig. Hoe zwaarder en geweldiger verdrukking, hoe haastiger verlossing;

ondersteunt daarom uw geesten. Gering is de kracht van die, die in de dag van tegenspoed de moed laat vallen. Amalek strijdt, Mozes bidt; de booswichten woeden, de vromen geloven; de duivelen stormen, maar Christus houdt het roer. Laat uw vijanden snode aanslagen u tot standvastigheid, en eenheid porren. Neemt de raad van de apostel; *Staat in één geest, met één gemoed, gezamenlijk strijdende door het geloof des Evangelies en in geen ding verschrikt van degenen die tegenstaan, hetwelk hem wel een bewijs is des verderfs, maar u tot zaligheid, en dat van God.*

Wilt u ons een blijkbaar teken van onze naderende verlossing geven? Uw onverzettelijke volstandigheid, zal als een Godsspraak zijn. Geen ding kan de goeden meer troosten, de kwaden verflauwen, dan dit, en hoe meer u weerstaan wordt, hoe meer eenheid. Laat mij ons verzoek in de woorden van de apostel voordragen; *Indien er dan enige vertroosting is in Christus, indien er enige troost is der liefde, indien er enige gemeenschap is des geestes, indien er enige innerlijke bewegingen en ontfermingen zijn, zo vervult onze blijdschap dat gij moogt eensgezind zijn, dezelfde liefde hebbende, van één gemoed en van één gevoelen zijnde, en doet geen ding door twisting of ijdele eer.* Geen ding kan ons aangeneramer zijn dan uw eendracht, geen ding smartelijker dan gedachten van verdeeldheid. En omdat tegenspoed u vast en verenigd maakt; zo zal hij (zoals voorheen) tot uw en ons voordeel strekken. Klaarblijkelijk is het met u, als eertijds met de apostel, gesteld; *Hetgeen aan mij geschied is (zegt hij) is tot meerder bevordering van het Evangelie gekomen.* Zomede wat ooit tegen u gepleegd is, dat is tot schande van de werkers uitgevallen. Zodat zij (geloof het) niet dan eigen ondergang beleggen kunnen. Geen wapen tegen Sion gewet, zal voorspoedig zijn. Tot hiertoe heeft God gemaakt, en wij hopen dat Hij voortaan maken zal uw deel te wezen hetgeen een gedeelte was van Jozefs zegen, Gen. 49. *De schutters hebben u wel bitterheid aangedaan en geschoten en gehaat, maar uw boog is in stijfheid gebleven, en de armen uwer handen zijn gesterkt geworden, door de machtige God Jacobs; daarvan is de Herder, de Steen Israëls.*

2^e OPMERKING

Ons tweede punt is, *de kerk is van rechtswege en zal te zijner tijd wezen een lof op aarde.* Zij wordt genoemd, de stad Gods, en plaats van Zijn verblijf; *de berg Zijner heiligheid, schoon van gelegenheid, en de vreugde der ganse aarde.* Daarnaast, *de volkomenheid der schoonheid;* een hoge uitdrukking, beduidend de kerk onder het Evangelie, want in die plaats verwerpt God de Joodse godsdienst. Zo groot zal de gelukzaligheid van de kerk zijn, dat zij de hemel genoemd, en de heiligen in de kerk, *in de hemel te wonen,* gezegd worden. Tot opening en bevestiging van dit leerpunt zullen wij tonen.

Ten eerste, wat deze heerlijkheid is en waarin zij bestaat.

Ten tweede, dat die heerlijkheid de kerk van rechtswege toekomt.

Ten derde, dat ze noch toekomende is.

Ten vierde, dat wij op waarschijnlijke raming mogen hopen dat ze nu op de komende weg is.

1. Wat deze heerlijkheid is

Eerst tot opening van het eerste, wat deze lof of heerlijkheid is. Het is niet die geblankette noch vleeselijke praal, noch die statelijke geweldenarij waarmede de mens der zonde versierd is. Grote voorbereidingen van dezen kunt u in de twee voorgaande hoofdstukken zien, maar de voleinding is in het begin hiervan uitgedrukt.

Deze lof of heerlijkheid wordt in het algemeen uitgedrukt, Jes. 60; 1, 19. *De Heerlijkheid des Heeren gaat over u op*, het is iets Goddelijks, *God is Jacobs heerlijkheid*. God verleent aan Zijn kerk geestelijke zegeningen die hemels en Goddelijk van aard zijn; en Hij verleent aan haar tijdelijke zegeningen, die nochtans de indruk van een Goddelijke en Almachtige hand dragen.

De bijzonderheden van de glans en heerlijkheid van de kerk zijn;

- Ten eerste, een klaarschijnend licht, Jes. 60; 1, 2 en 19. God heeft een grote aanwas van licht beloofd, *Het licht van de maan zal als dat van de zon zijn, en het licht van de zon zeventvoudig*. De kerk zal hebben *een kroon van twaalf sterren, en met de zon bekleed zijnde, de maan onder haar voeten*. Licht zal zij hebben in al haar delen.
- Ten tweede, dit licht zal de overhand hebben en zich uitbreiden; overvloedige menigten van bekeerlingen zullen daar toe vloeien. Zij worden bij het vloeien van de zee, kudden, wolken, vliegende duiven, en bij winden vergeleken.
- Ten derde, niet alleen zullen velen, maar groten tot de kerk bekeerd worden, *koningen zullen komen tot de glans die u is opgegaan. En het heir der heidenen zal tot u komen. Gij zult de borsten der koningen zuigen*. Tot hulp van de kerk, zullen koningen het leven en de zoetigheid van hun koninkrijken toedienen.
- Ten vierde, op deze wil Hij heiligheid uitstorten, en dat algemeen. *Uw volk zullen al tezamen rechtvaardigen zijn*, hun drijvers, hun vijanden zelf zullen heilig zijn. Zoals algemene, zo ook uitstekende heiligheid; vergeleken bij klederen, versierselen, en kleinodiën. Door deze geestelijke zegeningen verschilt zij van Rome's school en stinkgoot.
- Ten vijfde, bij deze geestelijke wil God veel uitwendige en tijdelijke zegeningen aan de kerk toevoegen. Overvloed van vrede, *haar poorten zullen gedurig open staan*. Overwinning over vijanden, *het volk en het koninkrijk, welke u niet zullen dienen, die zullen vergaan; ja, die volkeren zullen gans verwoest worden*. En allen die u gelasterd hebben, zullen zich nederbuigen aan de planten van uw voeten. Overvloed van rijkdom, *de heerlijkheid van de Libanon; voor koper goud, voor ijzer zilver*, en voor droefheid vreugde en vrolijkheid.
- Ten zesde. Maar deze allemaal zijn maar als voorbereidselen; de voleinding van de gelukzaligheid van de kerk en haar verlossing is ingedrukt in dit hoofdstuk, vers 3. Zij zal een *sierlijke kroon zijn in de hand des Heeren, en een koninklijke hoed in de hand Gods. Tot u zal niet meer gezegd worden; de verlatene en tot uw land zal niet meer gezegd worden; het verwoeste, want de Heere heeft een lust aan u, en uw land zal getrouwd worden*. Hetwelk niet alleen van een verborgen en geestelijke vereniging van de kerk met Christus, maar van een openbare en duidelijke verklaring van deze trouw, te verstaan is. Christus zal Zijn kerk bij de hand, en Zijn volk openlijk aannemen. Zij zal een *sierlijke kroon zijn in de hand des Heeren, en een koninklijke hoed in de hand uws Gods*, vers 3. Christus en Zijn kerk zullen openlijk hand in hand staan; daar zal een openbare viering van het *huwelijk des Lams zijn*, Openb. 19; 7. Wanneer de kerk zeggen zal, *ziet, deze is onze God, wij hebben Hem verwacht, en Hij zal ons zalig maken*. Zoals de kerk het zal zien, zo zal het de wereld erkennen, en zeggen; *uw Maker is uw Man*. Nu zien het de mensen duister, en haten ze; maar zij zullen het duidelijk zien, en hen eren. *Satan zal gebonden en in de afgrond geworpen worden*, en met hem deze antichristelijke boosaardigheid, waardoor de mensen Gods wegen tegenstaan.

De goddelozen zullen zover beneden de heiligen in macht als in verdienste zijn; zij zijn honden en zullen als honden huilen, en *zich nederbuigen aan de planten der voeten* van Gods kinderen, en *hem noemen de stad de Heeren, het Sion des heiligen Jacobs*. Zo eerwaardig zullen zij wezen als Jozef in Farao's hof; daar zeiden zij; *zouden wij wel een man vinden als deze, in welke Gods Geest zij?* Nu is de rechtvaardige *voortreffelijker dan zijn naaste*, en zal het noch meer zijn, wanneer God meer van Zichzelf over Zijn knechten zal uitstorten, en deze hopeloze haat van Gods volk uit de wereld weggenomen is. Dan *zullen tien mannen uit allerlei tongen, grijpen de slip van een Joodse man, zeggende; wij zullen met u gaan, want wij hebben gehoord dat God met u is*. De mensen zullen zeggen; *immers is er vrucht voor de rechtvaardigen. Immers is er een God Die op aarde richt*.

Dit zal de gelukzalige staat van de kerk zijn; dit versta ik te wezen EEN LOF OP AARDE.

2. Deze uit- en inwendige gelukzaligheid komt de kerk toe

Onze tweede zaak is te tonen dat deze inwendige en uitwendige gelukzaligheid de kerk van rechtswege toekomt, en dat ze die te zijner tijd moet genieten.

(1) Omdat zij de Bruid van Christus is

Zullen wij de grond van onze redenen nemen uit de laatste en grootste gelukzaligheid van de kerk; zij is de Bruid van Christus, en daarom behoort haar de hoogste eer, rijkdom, zekerheid en alle uitstekende voorrechten. Zij is de huisvrouw van de Koning, met de naam van koningin verwaardigd, en Christus zal haar met staat en eer naar haar plaats begiftigen. Zwart is zij van vervolging, en ontbloot van haar sluier en pronkgewaad. *De dochters zullen haar zien en welgelukzalig roemen; de koninginnen en de bijwijven zullen haar prijzen. Zij zal schoon zijn als de maan, zuiver als de zon*.

(2) De Kerk is Gods Stad

De kerk is Gods Stad, de Berg des Heeren, Zijn lot, erfenis, deel en rijkdom; gewone uitdruksels in de Schriften; en deze allemaal verplichten God om Zijn kerk te versieren, te verzorgen en te verheerlijken. *Hij belooft de plaats Zijns heiligdoms te versieren, en de plaats Zijner voeten heerlijk te maken*. Zijn eigen heiligdom voor hem uitgezonderd; en *de plaats Zijner voeten*, waarin Hij tot Zijn lust en vermaak wandelt, moeten met enige bijzondere glans en heerlijkheid versierd zijn.

Het is het paleis en het hof van de Koning, waar Hij zijn Naam gesteld heeft, omdat Hij gekend en gediend wordt. *De Heere heeft Sion verkoren, Hij heeft het begeerd tot Zijn woonplaats, zeggende; dit is Mijn rust tot in der eeuwigheid, hier zal Ik wonen want Ik heb ze begeerd*. Elk is begerig zijn eigen erfdeel te verrijken, zoals God het Zijne.

(3) God heeft ze Christus gegeven

God heeft Zijn volk Christus en met Hem alle dingen gegeven. Die liefde die ons Christus gegeven heeft, *hoe zal die ons enig ding weigeren?* Die liefde die zo groot was dat ze ons de Heere, de Bezitter van alles gaf, zal ons het bezetene geven. De apostel besluit op deze grond dat de kerk tot alles goed recht heeft, *zij zijn alle Uwe, Gij zijt van Christus en Christus is van God*, zegt hij. Altijd zal God Zijn volk niet houden in enkele titel en het recht tot deze dingen, maar wij zullen te zijner tijd de beloften, dat is, de beloofde dingen, ontvangen. Nu wordt Christus gegeven als de eerste vruchten, de oogst zullen wij noch ontvangen.

(4) De heiligen zijn de erfgenamen van de aarde

Ten vierde. De heiligen zijn de erfgenamen van de aarde, zo menigmaal in de Schrift genoemd; en de erfgenaam van het huisgezin is de lofrijkste, de voornaamste; voor hem worden alle dingen bewaard. Omwille van de heiligen werd de wereld staande gehouden; zo die daaruit waren, God zou haar, zoals Sodom en Gomorra, toen Lot daaruit was, spoedig vernietigen.

Zij is Christus tot gebruik gegeven, om Zijn volk daarin op te brengen, en *draagt haar door het woord Zijner kracht*. En wanneer Zijn werk voleindigd is zal Hij deze stellage omver werpen, om hunnentwille werd zij staande gehouden, en zal haar einde vinden wanneer zij daartoe bekwaam zijn; *om der uitverkorenen wil zullen die dagen verkort worden*, gelijk deze plaats doorgaans van het einde van de wereld verstaan wordt.

Ja, hoewel alle mensen recht tot deze uitwendige dingen hebben, zo heeft nochtans God in de uitdeling daarvan bijzonder opzicht op Zijn volk. Egypte had overvloed van koren en Jozef om hen het juiste gebruik van die overvloed te leren, maar Jozef zag door het geloof dat het om Jacobs nakomelingen was, *God* (zegt hij tot zijn broeders) *heeft mij voor uw aangezicht heen gezonden om u een overblijfsel te stellen op de aarde en om u bij het leven te behouden door een grote verlossing*. Egypte was Israëls korenschuur.

Cyrus werd gevorderd om *Jacobs Mijns knechts wil*, zegt God. Zo betalen alle koninkrijken van de wereld een heimelijke tol aan de kerken, en werden gesteld als opzieners voor de heiligen in wie het erfdeel is, en zullen te zijner tijd rekenschap moeten geven.

(5) God heeft lust tot vrede en voorspoed van Zijn knecht

Zoals prinses lust hebben om hun gunstelingen met eer op te hopen, zo schiept God vermaak zowel in de grootheid als in de goedheid van Zijn knechten; Hij lijdt in onze kwellingen, en verheugt Zich in onze verlossing. *In al onze benauwdheden is Hij benauwd*, Hij is medelijdend met Zijn kinderen; zijn zij ontsteld, Hij is ontrust, nooit is Hij vergenoegd voordat de Zijnen vergenoegd zijn, en *hun lust zien aan hun vijanden*.

(6) Gods eer en de voorspoed van Zijn volk

Gods eer en de voorspoed van Zijn volk staan en vallen samen; wanneer Zijn kerk lijdt, wordt Hij en Zijn Naam gehoond; dit overwegende, mogen wij wel verwonderd zijn dat God Zijn eer en volk zo lang onder de voet heeft laten treden. God heeft besloten Zijn Naam groot te maken en zal ze niet door een ander laten vernietigen, daarom wil Hij Zijn vijanden, welker grootheid en kracht op Zijn eer treden, neerwerpen.

(7) De kerk moet Christus gelijk zijn

De kerk moet Christus gelijk zijn in Zijn lijden, als in Zijn opstanding. Christus deelt Zijn dood aan Zijn volk mede op twee wegen; aan hun zielen in afsterving en aan hun uitwendige mens in kwelling; en zo wordt Zijn verrijzenis medegedeeld aan hun zielen in levendigmaking of heiligheid, en aan hun uitwendige mens in verlossing. *Uw doden zullen leven, met Mijn dood lichaam zullen zij opstaan. En uw dauw zal zijn als een dauw van moeskruiden en het land zal de overledene uitwerpen*. De kerk heeft haar winter van vernedering, en zal haar lente van verlossing en zomer van voorspoed en gelukzaligheid hebben.

3. Deze gelukzaligheid is nog toekomende

Ons derde werk is te bewijzen, dat deze gelukzaligheid nog toekomende is. En dit zullen wij door Schrift en rede doen.

Eerst door de Schrift. De apostel van Christus sprekende voorzegt dat *Hij moet teniet doen alle heerschappij en alle macht en kracht*, dat is, al Zijn vijanden, hetzij dat ze zijn van heerschappij, de hoogste trap; van macht, de middelste of tweede trap; of van kracht, de laagste en minste trap; allen moeten zij Christus onderworpen zijn; waarvan dezelfde apostel duidelijk spreekt als noch toekomende; *Doch nu zien wij noch niet dat Hem alle dingen onderworpen zijn*. Nu, zo kan het lichaam niet voorspoedig zijn totdat het hoofd regeert, noch de vrouw bloeien totdat de man heerst. Zo ook de vijanden van Christus niet onder Zijn voeten, totdat zij mede onder de voeten van Zijn kerk zijn.

Verder wordt dit getoond door twee redenen.

1^e Reden

Ten eerste. Nog heeft de kerk nooit dit geluk genoten. Tot noch toe is Christus op een slechte en verachtelijke wijze, zoals in Zijn persoon, zo ook in Zijn kerk verschenen; beiden zijn ze alleszins, als onder verwijt en vervolg begraven geweest. Lijden is tot noch toe het deel van de kerk geweest, eerst van de Joden, toen van de heidenen en nu van het antichristelijke Rome. Of zo de kerk enige ademtochten van vrede in sommige delen gehad heeft, het zijn maar korte poosjes zonder aanhouding geweest. Daarom, niet de voorspoed hier tevoren gemeld, die bevestigd zal worden, zoals de zon die nooit zou onder gaan.

2^e Reden

Ten tweede. De gelukzaligheid hier beloofd moet beide voor Joden en heidenen zijn, als in de twee voorgaande hoofdstukken blijkt, of tenminste voor de heidenen door de roeping van de Joden. De uitbreiding van het licht van de kerk, kan een middel voor de bekering van de Joden zijn. ***Maar de bekering van de Joden zal het licht en geluk van de kerk volkomen maken.*** *Want wat zal de aanneming van hen anders wezen dan het leven uit de dood?* Het is waar, de kerk heeft soms rijkdom gehad, maar het is door de val en vermindering van de Joden geweest; maar God heeft hun volle gelukzaligheid tot de tijden van hun herstel bewaard, die bij haar tegenwoordige staat vergeleken als het leven uit de doden wezen zal. Amos profeteerde van deze gelukzaligheid en voorzei dat ze wezen zal, *wanneer Hij de vervallen hut Davids zal weder oprichten*, dat is de Joden inbrengen. Want dan zullen zij het *overblijfsel van Edom bezitten*, de heidenen die noch buiten zijn, *en de heidenen die naar Mijn Naam genoemd worden*, die reeds zijn ingekomen. En wanneer deze door de Joden bezeten zullen zijn, dan zal God voor hen allen samen alle breuken stoppen, alle vervallen dingen opmaken, en hen zo samen bevestigen tot een lof op aarde.

3^e Reden

Ten derde. De gelukzaligheid van de kerk moet volgen op de ondergang van de antichrist. Als Babylon valt, zal Sion opstaan, Daniel 7. *Hij overmocht tegen hem totdat de Oude van dagen kwam en het gericht gegeven werd de heiligen der hoge plaatsen, en dat de bestelde tijd kwam, dat de heiligen het rijk bezaten*. Nu zit de antichrist in Gods tempel, en keert de kerk buiten, Christus moet hem uit het bezit stoten, eer de heiligen het rijk bezitten zullen. Eerst wordt de hoer veroordeeld, en dan

volgen de Halleluja's. Het eerste is nog toekomstende, en zo bijgevolg het laatste; zoveel macht als Hij heeft, zoveel ellende dringt en drukt de kerk.

4. Aanwijzing dat de tijd van de verlossing nadert.

Ons vierde werk is te verklaren dat de tijd van deze gelukzaligheid nu genakende en die Zon, die nooit weder dalen zal aan het rijzen is. Niet denken wij iets bepaalds voor te stellen. *Tijden en stonden zijn in des Vaders handen*; maar zullen slechts trachten te tonen sommige waarschijnlijke en te ramen gronden, die God tot verkwikking van ons geloof en versterking van onze hoop verleend heeft. Als

(1). Overvloed van de Geest van het gebed

Ten eerste, de overvloed van de Geest van het gebed, die God over Zijn volk in deze tijd heeft uitgestort. Veel bidden werkt gewis sommige bijzondere barmhartigheid. God stelt Zijn volk niet aan het bidden dan wanneer Hij meent te geven. Toen de 70 jaren vervuld waren, en de verlossing kort zou gewerkt hebben, stelde Hij Daniel aan het bidden. Tevoren bad hij wel, maar toen was hij gesteld om te bidden. En dit was niet alleen de gesteldheid van Daniels geest, maar van al het volk van God in die tijden, zoals God zulks door Jeremia voorzegt had; *Dan zult gij Mij aanroepen, en heengaan en tot Mij bidden, en Ik zal u horen, en gij zult Mij zoeken en vinden, wanneer u naar Mij zult vragen met uw ganse hart*. Hoewel zij voorheen gebeden hadden, zouden zij nu anders bidden als zij tevoren gedaan hadden, iets bijzonders zou in deze gebeden zijn, zij zouden gaan, en die doen met *hun ganse hart*.

En bidt ook in deze tijden het volk niet alsof zij door God aan het bidden gesteld waren? Zijn er niet gehele heirlegers vergezeld met geloof en stoute vrijmoedigheid, onbevreesd voor de grootste zwaarigheden, heengegaan? Zijn er niet bij duizenden die besloten hebben, noch te rusten, noch God te laten rusten, tot Christus op de troon is, en Zijn vijanden onder Zijn voeten zijn? En daarom begint gewis onze slavernij ten einde te lopen, terwijl Zijn volk de geest van de slavernij afschudt, en de geest van de aanneming ontvangen hebbende, geleerd hebben te roepen *Abba, Vader*.

(2). Menigte en aanwas van bekeerden

Ten tweede. De menigte en gedurige aanwas van bekeerlingen is een troostvolle voorloper van een rijzende staat. *Als nu de tijd der belofte genaakte, wies het volk, en vermenigvuldigde in Egypte*. Steenhouwing en afkapping van timmerhout is een teken dat God voor heeft te bouwen, niet af te breken. God is niet gewoon kinderen te telen opdat ze vermoord worden, noch Zijn kudde te vermenigvuldigen om het zwaard van Zijn vijanden vet te maken. Als God oordelen vervaardigt, *neemt Hij Zijn volk weg voor het nakende kwaad*. Onvruchtbaarheid voorzegt verwoesting, maar wanneer Hij hun onvruchtbaarheid wegneemt, zo neemt Hij hun schande weg. *Als de kerk vele kinderen heeft, zal zij niet beschaamd worden van haar vijanden in de poorten*.

(3). Menigte van bezige en beambte geesten

Ten derde. De menigte van bedrijvige zielen en ambtsdragers. Wanneer God wachters stelt op de wallen, heeft Hij niet voor, Zijn volk aan hun vijanden ten roof te geven. Het is Gods gewoonte niet zonderlinge middelen te verwekken, en die dan weg te blazen; noch Mozes en Pinehas tot behoud van Zijn volk in de kloof te stellen, en hen dan te vertreden. Geesten die hartelijk tot Gods eer en het goede voor Zijn volk genegen zijn, zijn te kostelijk om verloren te gaan. Goede hoop is er dat wij uit Babel gaande zijn, *wanneer de bokken gaan voor de kudde* en ambtenaren van plaatsen en

gebieden voor de herstelling bezig zijn. Wanneer de *wetgevers van Israël zich gewillig aanbieden onder het volk*, zo is er een zegen ophanden.

(4). Vermeerdering van licht

Ten vierde. Vermeerdering van licht. Dit is ook een teken van verlossing. *Velen zullen naspeuren en de wetenschap zal vermenigvuldigd worden*. Wanneer het einde komen zou, dan zou dit geschieden. Veel duisterheid blijft ons bij, maar het licht schiet zijn stralen, en dagelijks verschijnen meerdere sterren in ons uitpansel en de waarheid wordt zo vaardig aangevat als uitgespreid. De morgenstond begint door te breken en wij hopen dat *het een volkomen dag zal geven*.

(5). De verwoedheid van de vijanden

Ten vijfde. Verlossing kunnen wij lezen in de verwoedheid van de vijanden, hun boosheid spreekt van de barmhartigheid van de kerk. Hun ondergang en het behoud van de kerk rijpen eveneens met hun zonden. Niet langdurig blijft de toorn van de duivel, als ze zó geweldig is. *Verheugt u gij hemelen*, dat is, gij heiligen, *wee degenen die de aarde en de zee bewoont*, dat zijn de bozen en goddelozen, *want de duivel is tot u afgekomen en heeft grote toorn*. Wel hoe? Kan dit stof van blijdschap zijn? Ja, omdat hij maar *een kleine tijd heeft*. *Mensen die de waarheid tegenstaan zullen niet verder toenemen, wanneer hun uitzinnigheid alle mensen openbaar wordt*. Wanneer de boosheid van de mensen hen tot openbare zotten maakt, zo zal die niet veel langer vermogen. Wanneer de goddeloosheid van de mensen zo bekend is dat hen de wereld kan opmerken, dan zullen Gods oordelen hen haast uitvinden. En zodanigen zijn er in onze tijden; zo hels is hun boosheid, hun vloeken, zweren en godslasteren, dat ze de mensen een gruwel geworden zijn. Daarom zal God eerlang Zichzelf en Zijn kerk van hen ontlasten. Ongetwijfeld rijdt de duivel zijn dienaars zo geweldig, opdat hun reis haast ten einde zal zijn.

(6). Het schudden van het bolwerk van het beest

Ten zesde. Het schudden van het Duitse Rijk, dat grote bolwerk van het Beest, spreekt van Gods gramschap die de mens der zonde genaakt. Zij is nader dan genakende. God Zelf heeft al enige fiolen van toorn op de troon van het beest uitgestort. Door sommigen van de jongste en geleerdste schrijvers wordt *de prelaatschap* door die troon verstaan; en die hebben wij in Schotland neergeworpen, in Engeland verduisterd gezien. Ja, kan niet een nauwkeurige opmerker de beginselen zien van de ontbinding en staking in het rijk van het beest zelf? Tonen zich niet *de tenen van de voeten* van het beeld te wezen *ten dele van ijzer en ten dele van leem*? Het leem, het volk, uitgemergeld en afgesloofd met de zwaarte, hardigheid en ruwheid van het ijzer, dat is paaps geweld en verdrukking, beginnen zich te ontgeven en af te brijzelen van deze.

(7). Aanwas van de Hoeksteen

Ten zevende. Kunnen wij niet zien dat *de steen afgehouden zonder handen*, dat is het koninkrijk van Christus, bespot en vertreden wordt; doch evenwel zo vast en sterk als een steen, tot een grote berg aangroeide? Zo heeft herstelling beide in Engeland en Schotland tot hiertoe toegenomen. Zeer verachtelijk waren hun beginselen in het eerste, en droegen geen andere naam dan oproer, scheuring, en weerspanningheid. Nochtans zijn zij, *als zonder handen*, door zeldzame, onzichtbare en onvoorziene omstandigheden, boven onze bedde of gedachten, staande, en voorspoedig geweest. Zijn nu niet dit de *botten en tedere uitspruitsels van de vijgenboom*, waardoor wij besluiten mogen dat de zomer nabij is? Mogen wij niet met onze Zaligmaker zeggen;

wanneer gij al deze dingen ziet zo weet dat de ure voor de deur staat? Zijn dit geen tekenen van goede hoop, dat de dag van de verlossing van de kerk zich naderbij spoedt? Mogen wij niet, zoals de Geest, de kerk groeten; *wie is zij die daar uitziet als de dageraad?* Is dit niet de morgenstond van verlossing? Gewis zullen wij, zo niet onze zonden deze bloesems met bliksem slaan, *en het goede van ons weren*, haast de vrucht van onze gebeden rapen. Wij durven niet de Heilige van Israël bepalen; want schoon *de kinderen zijn gekomen tot aan de geboorte*, Hij kan de barenstijd uitstellen, of ons deze barmhartigheden daarvan betalen. Veel vlagen en barensweeën mogen wij uitstaan, maar wij zullen met Jozua zeggen; *indien de Heere een welgevallen aan ons heeft, zo zal Hij ons in dat goede land brengen*. Nu tegenwoordig, zo wij maar daartoe bekwaam waren, zouden wij Jeruzalem zien als een lof op aarde.

3^e OPMERKING

Ons derde punt is; *het is de plicht van allen die des Heeren doet gedenken, niet stil te zwijgen of Hem geen rust te geven totdat Hij stelle Jeruzalem een lof op aarde*. Hetwelk wij voorhebben te verhandelen bij wijze van toepassing op het voorgaande punt.

Sion zien wij, heeft recht tot heerlijke barmhartigheden; deze barmhartigheden worden bewaard voor later tijden. God heeft ons niet gelaten zonder enige troostrijke hoop, dat nu het werk begonnen is, deze dingen zijn ons verklaard geweest.

Hierop zal wel gepast zijn te tonen wat God van ons eist, wat wij om deze barmhartigheden moeten doen. De profeet zegt *wij moeten Hem geen rust geven*. Om dit te verhandelen zullen wij tonen;

1. Wat wij moeten doen om God te ontrusten.
2. Op welke manier het gedaan moet worden.
3. De grond van ons werk, waarom men werken moet, hetwelk Jeruzalem stellen zal een lof op aarde en zo eindigen.

1. *Wat wij moeten doen*

Ten eerste. Wat wij moeten doen opdat God geen rust heeft?

(1) **Ernstig en volstandig bidden**

Ten eerste. Wij moeten ernstig, vurig en volstandig bidden. Het gebed werkt op Hem, het is een gereedschap door Hem Zelf ingesteld, een koord om Hem te binden, een kracht die Hij beloofd heeft toe te geven, ja, een gezag dat Hij beloofd heeft te gehoorzamen. *Zou gij Mij van het werk Mijner handen bevel geven?* Het gebed zal God in alles wat ons ten goede is overheersen. Het zal Zijn oor nederbuigen, Zijn hand uit Zijn boezem, en Zijn zwaard uit de schede trekken tegen Zijn vijanden, en opsteken wanneer het tegen Zijn volk uitgetrokken is. De Heere is op het geroep van de gebeden van Zijn volk *nabij allen die Hem aanroepen*. Ja, om voor hen te doen wat zij ook eisen. *Hij doet het welbehagen dergenen die Hem vrezen*. Bereid om voor hen te doen, en is alzo wijldlustig in het doen. Hij zal alles doen, en hun welbehagen uitwerken.

Gebed is het werk van Gods Geest in ons en kan daarom niet tevergeefs zijn. Nooit ging een gelovig gebed verloren, noch zal terwijl God waarachtig is. Wij hebben ervaring van Diens kracht gehad. Het heeft op een vreemde manier middelen voortgebracht. Het heeft middelen bewerkt, wonderlijk beschermd, verenigd, voorspoedig gemaakt en door zwarigheden heen gewerkt, en verholten aanslagen ontdekt en teniet gemaakt. Indien wij niet ophouden te bidden, God zal niet ophouden

te geven. *Terwijl Mozes handen werden opgehouden moet Israël boven liggen.* Daarom *gij die des Heeren doet gedenken*, elke ziel die de Heere Jezus belijdt, bidt; u die uw belang in God hebt, toont het nu; u die ooit de zoetheid van het gebed vond, bidt nu; zo u ooit Gods naam ernstig in uw mond neemt, vat nu het werk aan; bidt om leven, vrijheden, godsdienst, inzetten, vrede en vaststellende en voleindigende barmhartigheden. Zijn er zwaarigheden in de weg? Zo wij aanhouden in het bidden, God moet het opgeven; zo wij niet moe worden van bidden, Hij moet moe worden van weigeren. Wij hopen dat er in dit rijk velen van Jacobs zaad zijn. Laat ons besluiten God aan te grijpen, met Hem te worstelen en Hem niet te laten gaan, totdat Hij ons gezegend heeft. Zo wij Jacobs geest hebben, wij zullen zijn geluk hebben; en onder andere barmhartigheden, deze genieten, dat wij het aangezicht van onze Koning zien, als Gods aangezicht, zoals Jacob het aangezicht van zijn broeder zag.

(2) Onze werken bij onze gebeden voegen

Ten tweede. Zoals wij moeten bidden, zo moeten wij ook doen. In het gebed werken, en met het gebed werken. Ons gebed moet een werkend of krachtig gebed zijn. Wij moeten *bidden zonder ophouden. Semper orarere, est semper operari.* Altijd te bidden is onze gebeden te volgen met onze handen en altijd te wezen in onze bezigheden, hetgeen wij zijn in onze gebeden; de zin van een plaats is niet alles, maar de uitlegging. God begeert onze gebeden te zien leven in onze daden. Tot God in het geheim te zeggen, hetgeen wij in het openbaar niet willen doen, is ongeloof, snode vrees, of wat erger is, geveinsdheid. Meer geloof en oprechtheid zouden wij tonen in onze gebeden, en vaardiger antwoord krijgen op onze begeerten, zo wij maar hetgeen wij eisen getrouwelijk wilden betrachten. En dit is een weg om God geen rust te geven.

Zo God verbonden is te passen op de gebeden van Zijn volk, veel meer op de bezigheden en werken die voor Hem zijn. Want in de moeiten en bezigheden van Zijn volk is meer van Hemzelf aangelegd, meer geloof, ijver, gaven, wijsheid. Behalve het gevaar van hun personen, staten, vrijheden, en levens, indien het werk (zoals doorgaans) gevaarlijk en bezwaarlijk is.

Daarom gelijk wij *in de gebeden moeten waken*; zo moeten allen, inzonderheid wachters, mannen van algemene ambtbediening, waken, arbeiden, ijveren, nooit stil zwijgen, raden, spreken, schrijven, en alles doen wat hen hun ambt toelaat, tot verbetering van Sions breuken.

Welgepast is Davids raad aan Salomo; *maak u op en doe het, en de Heere zal met u zijn.* Terwijl wij voor Hem werken, zal Hij niet afwezig zijn. Die hun handen aan het werk van de Heere slaan, mogen wel van Zijn tegenwoordigheid en zo van Zijn bijstand en goed gevolg bewust zijn.

Indien nog iemand mocht denken dat deze tak van onze onderrichting eigenlijk niet uit het bevel van onze profeet vloeit in deze plaats, *geeft Hem geen rust*; zo laat hem overwegen het voorgaande vers, hetwelk te doen beveelt en meteen, dat hij dit niet als een onderscheiden punt, maar als een toepassing van het voorgaande behandelt. Als de ingriffing van deze onderrichting om te doen, - zoals ik versta - tijdig en welgepast is, zo is het in het andere opzicht, natuurlijk en eigen.

2. Hoe wij het moeten doen

Ten tweede. Maar hoe moeten wij bidden en werken, dat God geraakt mag worden, en geen rust hebben?

Dat is ons tweede ding, en tot onzer besturing daarin merkt op het volgende:

1. Onze persoon behoren aangenaam te zijn

Ten eerste, wij moeten zodanigen zijn, dat onze personen aangenaam en de hoedanigheden hebben. De profeet roept tot het werk zulken *die des Heeren doen gedenken*, zodanigen moesten zij wezen, mensen *die des Heeren doen gedenken* in waarheid; mensen die bijzonder belang hebben in God, en zonderlinge kennis van Hem. Daar de boze mensen hun *gebeden een gruwel zijn*, gelijk ook al hun diensten. God zorgt niet voor de hulp van Zijn vijanden. Die tot het tegenwoordig werk van de Heere zijn toegelaten, hebben van node heilig te zijn, omdat zij veeltijds gelegenheid zullen hebben om te komen in Zijn tegenwoordigheid, om bijstand, raad, onderrichting en aanmoediging; en *God wil geheiligd zijn in die, die Hem naderen*. God sloeg Uzza, toen hij zijn hand aan de ark sloeg, wegens het gemis van Levitische en kerk-zedelijke heiligheid; hoe veel onaangenamer zal het bij God zijn, wanneer zich mensen zonder ware en geestelijke heiligheid tot Zijn werk indringen?

U kunt niet voor God, noch van God werken, tenzij dat u *in* God bent. Ontbreekt Goddelijke kracht en Goddelijke bedoelingen dan zal troost en goede uitkomst ook ontbreken. U hebt te strijden met geestelijke vijanden, met *overheden, machten, geweldhebbers der duisternis dezer wereld, tegen geestelijke boosheden in de lucht*. En daarom hebt u *geestelijke wapenen* van node. U moet een *geestelijk huis* helpen bouwen, zoals de kerk genoemd wordt 1 Petrus 2: 5 en hebt daarom geestelijke gereedschappen nodig. U hebt zowel kerkelijk werk, als gemeentelijk werk, om zowel bijgeloof als verdrukking te weren. Hoe kunt u de gewetens van anderen week maken, indien uw eigen geweten niet week is? Hoe zult u *onvervalste melk* van het woord verschaffen aan de arme kinderen die tot u roepen, zo u niet gesmaakt hebt *dat de Heere goedertieren is*? U moet zoals de vaders van het land, alsook vrienden van Christus en *kinderen des koninkrijks zijn*.

Anders, indien God het werk in uw handen zou bespoedigen, en u tot opbouw van *een heilige berg* bekwaam maken, zo zou u uitwerken, hetgeen u, wanneer u het gedaan had, niet zou kunnen beminnen. Of u zou doen, zoals van de timmerlieden van Noachs ark gezegd wordt, die in de zondvloed omkwamen. Een arm koninkrijk kan u voor schipbreuk behoeden, en in verdoemenis van de wereld zelf verloren gaan. Genade is heerlijk, en maakt de mensen bekwaam tot de heerlijkste diensten. Van gaven en geleerdheid mogen wij zeggen dat zij *deugdelijk gehandeld hebben*, maar genade *gaat die allen te boven*. Dit is het eerste; mensen die Hem geen rust willen geven, moeten mensen wezen die Hem kennen, en van Hem gekend zijn. Hij wil de verzoekschriften ontvangen door de handen van Zijn ambtenaren, door Zijn knechten en geheimschrijvers.

2. In geloof bidden en werken

Ten tweede. Dit God geen rust willen geven, moeten bidden en werken in geloof. Geloof werkt op Zijn belofte, en krijgt zo bij Hem de overhand. Het geloof is zeer krachtig. *Het gebed des geloofs zal de zielen behouden*. Het heeft een ongemene kracht om aan Gods deur, ja, borst te kloppen, om in Zijn tegenwoordigheid te gaan, met Hem te dingen en te redekavelen, rekening van Zijn belofte, macht en getrouwheid te eisen. *Waar is Uw waarheid in welken Gij mij hebt doen betrouwen?* Ja, om tot Zijn ingewanden te delven, en die te doorzoeken. *Waar zijn Uw ingewanden?* Het geloof is zowel noodzakelijk in werken als in bidden. Het geloof is machtig, ja, het kan doen wat God doen kan. Het geloven is bezwaarlijk, maar *die geloven is geen ding onmogelijk*. *Hebt gij een geloof als een mosterdzaad, gij zult tot deze berg zeggen; gaat heen van hier derwaarts, en hij zal heen gaan. En niets zal u onmogelijk zijn*.

Geloof als een mosterdzaad, *parva humilis*, gering, van geen achting, maar het moet wezen als een mosterdzaad, *acris fervida*; het moet levend zijn, scherpte en levendigheid hebben, en dan zal het bergen verzetten. Dit is een leenspreuk, en hier is de inhoud. Alles wat tot Gods eer, of het beste voor Zijn kerkleden dient, hoewel noch zo waar, zal het geloof uitwerken. Ja, een klein, werkelijk geloof zal grote dingen, *een zaadje bergen verplaatsen*. Ofschoon de dingen zo hard en onbewegelijk zijn als bergen, zo vast en sterk als rotsen, en zo duurzaam als oude en eeuwigdurende heuvelen, zo kan nochtans het geloof hen, wanneer zij Gods eer in de weg staan, van plaats doen veranderen.

Van de edele daden van het geloof kunt u lezen in Hebr. 11. Onder andere wonderen, vers 33, *overwonnen de mensen koninkrijken*. Kon het geloof koninkrijken overwinnen, en kan het geen koninkrijken bewaren, en verbeteren? Geloof werkt door die macht, *die de volkeren als een druppel aan een emmer en als een stofje van de weegschaal acht, en de eilanden als dun stof daarheen werpt*. Werkt daarom in al uw raadslagen in het geloof.

Het geloof zal u regelen, en zo nauwgezet in oordeel maken. Het geloof zal op het bevel van God wachten, en zo nooit op enige ongeoorloofde weg wandelen. Het zegt, zoals Mozes tot God; *indien Uw aangezicht niet mede gaan zal, doe ons van hier niet optrekken*. Het geloof wil een vinger van bestuur hebben, en twijfelt dan niet aan een hand van beschutting. Het begeert een woord van last, en mistrouwt dan geen andere belofte.

Het geloof zal in geen andere dan Gods kracht voortgaan; niet in kracht van gave, geslepenheid of menigte; zoals David tegen de Filistijn uitging, niet met zwaard, speer en schild, maar, zegt hij; *ik kom tegen u in de Naam des Heeren* der heirscharen. Ziet hoe hij zich, toen hij door gevaar gedrukt werd, door geloof onder deze Naam van God verborgen heeft, Psalm 108. *Het is beter tot de Heere toevlucht te nemen dan op prinsen te vertrouwen*. Hij doet een wijze keus, prinsen kunnen dwalen en missen, maar ik zal deel met God en Zijn zaak nemen; zijnde zo liever gezind tot God dan mensen, hoewel prinsen; hij meent zijn vijanden, vers 10. *Alle heidenen hadden mij omringd*. Niet minder dan de heidenen tegen hem, ja alle heidenen en die hem omringende. Wel laat ze aankomen, hij wist Wie hij geloofd had, *in de naam des Heeren zal ik ze verhouwen*. Zij vallen hem wederom aan met vernieuwde kracht en boosheid, vers 11. *Zij hadden mij omringd, ja zij hadden mij omringd*. Hij behield zijn kracht als tevoren, het is *in de Naam des Heeren dat ik ze verhouwen heb*. Zijn vijanden werden noch verwoeder, vers 12. *Zij hadden mij omringd als bijen*. Bijen vanwege hun menigte, gevleugeld met razernij, gewapend met geweer, met prikkelen; nochtans konden zij zijn geloof niet verwrikken noch afmatten, zijn oude schild was veilig, want, *het is in de naam des Heeren dat ik ze verhouwen heb*. Het geloof zou ons onverzettelijk en onoverwinnelijk maken. Neemt daarom Davids besluit op een andere plaats; *ik vertrouw niet op mijn boog, en mijn zwaard zal mij niet verlossen; maar Gij verlost ons van onze wederpartijders, en Gij maakt onze haters beschaamd*.

Geloof alleen kan u voorzien met wapenen, bekwaam tegen die waarmede u van doen hebt. Uw vijanden zijn antichristelijk, die met zulken te doen hebben moeten gewapend komen *met het bloed van het Lam, en het woord harer getuigenis*, Openb. 12; 11. En het geloof alleen weet hoe men deze gebruiken moet. Altijd behoort u het bloed van het Lam bij u te dragen; draagt het in uw hart, en denkt dat u te doen hebt met de vijanden van die Christus, Die Zijn bloed voor u vergoten hebt, tegen diegene die door hun bijgeloof en goddeloosheid, dat bloed met voeten treden, die bloedige vijanden zijn, en naar het bloed van de heiligen dorsten.

Het geloof zal uw harten door het woord van God versterken, en u verzekeren, dat u, in al uw moeiten, in het ingewand van een belofte werkt, en dat hetgeen u doet is om God getrouw te maken. U doet dan hetwelk Hijzelf te doen beloofd heeft, namelijk Zijn Zoon te verheerlijken, en Zijn vijanden neder te werpen.

Zonder geloof mist u bevestigende barmhartigheden; *Indien gij niet gelooft, zekerlijk gij zult niet bevestigd worden.* U mist overwinnende barmhartigheden: *Dit is de overwinning die de wereld overwint, namelijk uw geloof.* Niets kan het tegen het geloof uithouden; *wederstaat de duivel* (standvastig in het geloof) *en hij zal van u vlieden.* Zo God meer geloof geeft, wij behoeven geen meerdere zwaarigheden te vrezen.

Wij mogen met Paulus zeggen: *Ik vermag alle dingen door Christus Die mij kracht geeft.* Onder de vijanden te sterven, of om hen te overwinnen levend te blijven. Geloof daarom *en gij zult de heerlijkheid Gods zien, en Jeruzalem een lof op aarde.*

3. Gods eer en het goede voor de kerk zoeken

Ten derde. Zo u God geen rust begeert te geven, moet u in bidden en doen uzelf kwijten, en Gods eer en het goede voor de kerk zoeken.

(1.) Gods eer

Ten eerste, u moet niet uzelf zoeken. U bent zelf te snood en slechts een ding om God mee te vermoeien. U moet zelf gelijk op alle tijden, zo nu inzonderheid beneden uw gedachten, en uw minste overwegingen onwaardig zijn. Voornamelijk spreek ik tot u, wie God, met Mozes, op de berg gebracht heeft, om Zijn werk te doen, en ons rechtvaardige, en billijke wetten toe te brengen. Nu moet u doen, zoals de kerk te doen vermaand wordt, Psalm 45. *Vergeet uws vaders huis,* denkt niet uw staten te verheffen, noch u en uw nakomelingschap groot te maken, *Zo zal de Koning lust hebben aan uw schoonheid.* De Koning van de hemel zal behagen in u scheppen en zal de koning op aarde welgevallen in u doen hebben. Begeert u zwaarigheden zonder zwaarigheid te overkomen? Tracht eerst uzelf te overwinnen. Niets groots of heerlijks kunt u uitwerken, zolang uw eigen ik enige macht in u heeft. Eigen en slinkse inzichten zullen uw raadsragen verzetten en onder hol maken, en u in zoveel wegen als u personen bent afzonderen (*zo een iegelijk zijn eigen, en niet de dingen van Christus zoekt*) hetwelk een boze daad zou wezen die de hel zelf niet zou kunnen evenaren; en om de waarheid te spreken wij vrezen geen ander dan verraad van ons eigen ik. Zo u allen in Gods eer te zoeken volhardt, zult u voor alle machten, of om gedeeld of verdaan te worden, te sterk zijn.

De eerste stap van Israëls verlossing was Mozes uitstap uit zichzelf, Hebr. 11; *Hij weigerde een zoon van Farao's dochter genaamd te worden.* God wilde hem niet gebruiken, voordat hij de hoffelijke aanbiedingen te weigeren geleerd had, *verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben.* Een goed voorbeeld voor openbare personen; om liever arm en eerlijk in een goede zaak, dan door afval rijk en groot te zijn. En zo hij niet in zelfverzaking trouw en volstandig gebleven was, Israël was verloren geweest. Het was een harde stoot. God was vertoornd en zou Israël verteerd hebben; niets was er in de weg dan de oprechtheid en getrouwheid van Mozes jegens deze zaak. Indien hij maar af te trekken was geweest, de zaak was geschied geweest. God Zelf beproeft hem. *Laat mij toe, etc. zo zal Ik u tot een groot volk maken.* 'Ik zal u groot maken, en uw huis tot een volk vermenigvuldigen.'

Maar Mozes is doof aan dat oor, hij wil zich zo niet paaien laten, hij vervolgt zijn werk getrouw, geen ding dan Israëls verlossing kan hem tevreden stellen. Zo'n

getrouwheid in Gods zaak hebt u van node. De apostel zegt ons 1 Tim. 6. *Die rijk willen worden, vallen in verzoeking en in de strik, en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen verzinken in verderf en ondergang.* Zo u begeert rijk of groot te worden, u zult verzoeking en verderf hebben, en in verderf vallen. U, en uw zaak en koninkrijk en alles zullen, zo u eigen doelen beoogt, verdrinken en verloren gaan.

Saul ging een tijdje goed, tot hem de schone Agag, en het vette van Amalek in de weg lagen, tot hem een rijke schoonheid van zijn gehoorzaamheid rukt; ziet de geschiedenis 1 Sam. 15 en diens gevolg en uitkomst. Welke verve hij voor deze zijn zonde in het sparen van de boze vijanden van de kerk mocht hebben, als dat het volk zulks begeerde, en het overgeblevene ten offer geschikt was; nochtans zegt hem Samuël: *Gij hebt het woord des Heeren verworpen, en de Heere heeft u verworpen, dat gij geen koning over Israël zult zijn.* Noch volk, noch valse godsvrucht, noch medelijden kan verzuim van gerichtspeling in overheden goed maken.

Zo u nu grote dingen wilt doen voor God, *u moet geen grote dingen zoeken voor uzelf.* U moet zeker boven de wereld en uzelf zijn. U hebt van node, zoals Johannes de Doper, meerder te zijn dan mensen; uw werk is gelijk het zijne, *bergen te slechten, dalen te verheffen, het kromme recht en het oneffen effen te maken.* En zoals hij gehad heeft, zo hebt u te doen met een addergebroedsel. Nu toont onze Zaligmaker vraagsgewijze, Matt. 11: *wat zijt gij uitgegaan in de woestijn te aanschouwen? Een riet dat van de wind ginds en weder bewogen wordt? Nee, hij was geen lichtvaardig onstandvastig man, die met elke wind van dreigement of verheffing zo licht te bewegen was. Wat zijt gij uitgegaan te bezien? Een mens met zachte klederen bekleed? Nee, die zachte klederen dragen, zijn in der koningen huizen.* Zulk één was Johannes niet; Herodes hoofd kon hij niet volgen, noch zijn tochten vleien. Zijn kemelsharen kleed wou hij niet, en het hof kon hem niet veranderen. *Wat zijt gij uitgegaan te zien? Een profeet? Ja, Ik zeg u, ook veel meer dan een profeet.* Zodanig behoorde u te wezen, noch door dreigementen te bewegen, noch door zachtheid te winnen, standvastig in oordeel; ja raadslieden, en meerder dan raadsmannen.

Zoals u niet uw eigen eer moet zoeken, zo moet u Gods eer zoeken; dat is de weg om, meer dan mensen, in onze daden, en Goddelijk in onze einden te wezen; vaardig neemt hij een voorstel op deze weg aan. Zo iemand voornemens is zijn naam te vorderen, het zal, wat beletselen ook in de weg zijn, voortspoeden; want geen gedachte kunt u hebben op deze wijze, of God zal ze bijstaan. Zo kan hij eerder zichzelf, als die tot zijn eer werken, verlaten. Indien u iets tot verheffing van Zijn majesteit voorkomt, en Hij u een hart geeft om het getrouw te wensen, dan behoeft u, hetzij ook wat of waar het wil, geenszins te wanhopen; hoewel het onder bergen van koninkrijken belast ligt, u zult ze tot kaf vermalen. Hoewel het onder heidenen, keizerrijken, gewonten, oudheden begraven is, Hij zal de heidenen losmaken, de gedurige bergen verstrooien en niets in de weg laten blijven. Waar Hij ooit Zijn eer vindt, daar zal Hij op aanvallen; en hen, zo zij het niet haastig opgeven, zeer duur doen betalen. Want Hij heeft gezegd: *Mijn eer wil ik geen anderen geven.*

(2.) Het goede voor Sion

Zoekt het goede voor Sion, dit is het dichtste bij Zijn eer, ja Zijn eer is in Sion, daar heeft Hij Zijn Naam gesteld. Dit is een zeker middel om Hem te bewegen; alles wat u zeggen en doen kunt voor Zijn kerk, is aangenaam voor Hem. Welke goede voornemens u in het hoofd komen, hetzij tot hulp van Ierland en tot verlossing van Zijn volk daar, of in dit land. Gaat eerst en draagt ze God voor. Onderzoekt Zijn gedachten, zoals Jeremia 31. *Is niet Efraïm Mij een dierbare zoon? Is hij Mij niet een*

troetelkind? Want sinds dat Ik tegen hem gesproken heb denk Ik noch ernstig aan hem; daarom rommelt Mij Mijn ingewand over hem; Ik zal Mij zijner zekerlijk ontfemen, spreekt de Heere. 'Is het voor Mijn dierbare volk in Ierland dat u bidt en werkt? Voor Mijn welbehaaglijke kinderen in Engeland? Ik was toornig, maar Ik gedenk gedurig aan hen, en u hebt wel gedaan Mij hunner indachtig te maken; ik zal iets voor hen doen.'

Och! Draagt gedurig de ellenden en scheuringen van de kerk in uw boezem. Dit maakte de profeet zo ernstig en uitzinnig, *om Sions wil* (zegt hij) *zal ik niet zwijgen*. Uitmuntend voorbeeld van een gemeenzame geest hebben wij in Psalm 137. *Indien ik u vergete, o Jeruzalem, zo vergete mijn rechterhand zichzelf; mijn tong kleve aan haar gehemelte, zo ik niet aan u gedenk, zo ik Jeruzalem niet verhef boven het hoogste mijner blijdschap*. Zo niet mijn rechterhand zijn uiterste best voor de kerk doe, laat ze nooit iets meer doen; zo mijn tong niet ten goede van de kerk spreke, laat ze aan mijn gehemelte vast kleven; laat mijn staat verwoest, mijn gaven verwelkt, mijn wijsheid tot dwaasheid, mijn rust tot onenigheid worden, indien ik niet alles ten goede van de kerk aanleg. Zie boven uzelf op Gods eer en het beste voor Zijn kerk, en dan hebt u met God één en hetzelfde oogmerk. U zult medewerkers van God zijn; en mag, als u het werk te zwaar valt, Zijn hulp verwachten. Doet u maar zoveel u kunt, het is Zijn werk, Hij zal de rest doen.

(4.) Vrijmoedig zijn

Ten vierde. Wilt u God geen rust geven, zo moet u vrijmoedig zijn; een vrijpostig bedelaar zal de overhand hebben. Hij zal

- *Bij Gods weigering aanhouden*. Laat ons op Gods achterwaarts wijken indringen, onze beden in Zijn oren drijven barmhartigheid van Hem eisen, en Zijn beloften bijbrengen. Vrijmoedigheid in het bidden heeft God Zelf geboden en goedgekeurd, Efeze 3. En geen bedelaars varen beter als die. Zeer vreemde hoogte van vrijmoedigheid, ja, zelfs onbeschaamdheid laat God Zijn volk toe, *αναυδεια*, sommigen lezen het (en het woord betekent zoveel) *propter improbitatem*, alsof wij in heilige genegenheid tot Gods eer en die van Zijn kerk ongemanierd jegens God mogen wezen. *Laat Mij gaan*, zegt God tegen Jacob; Jacob wederom, *ik zal u niet laten gaan*.
- *Dapper jegens de mensen*. Zoals wij vrijmoedig moeten zijn in het gebed bij God, zo mede dapper in onze daden jegens de mensen. Van Jozef werd gezegd dat hij *ευχρημαν ζελουτης*, een *eerwaardig raadsheer* was, vrijmoedig tot Pilatus inging en het lichaam van Christus eiste. Hij deed zoals een eerlijk raadsheer, die hetgeen hem recht en billijk dacht, zeggen en doen dorst; hij waagde alles in een goede zaak, toen die op het ergste was; hij begeerde de gekruiste Christus te hebben. De gunst die hij Hem veroordeeld zijnde bewees; werd door de wet als een verschoning van Zijn misdaden en tegenkating van het gericht uitgelegd, en nochtans deed hij het vrijmoedig. En zo hij het niet onbeschroomd had gedaan, hij mocht het verloren hebben. Dapperheid heeft uitmuntende kracht in zich; dat alleen zal grote dingen doen.

Een heel gezelschap van regenten werd verbaasd vanwege de ijver en vurigheid van de apostelen. De tekst zegt: *zij nu ziende de vrijmoedigheid van Petrus en Johannes, en vernemende dat zij ongeleerde en slechte mensen waren, verwonderden zich, en kenden hen dat zij met Jezus geweest waren*. Alsof vrijmoedigheid iets van het beeld van Christus droeg. En zeker zij heeft een majesteit in zich; de overpriesters waren ten einde raad, vers 16. *Wat zullen wij deze Mens doen?* IJver overwint waar zij komt, zij is als *het zwaard van Saul en*

Jonathan, dat niet ledig wederkeerde. En zonder zulks, zijn andere gaven en deugden onnut. Vrees maakt ons onbekwaam tot alles wat wij zouden mogen aanvragen, berooft ons van de middelen die wij hebben, en is een verrader van alle grote aanslagen. Daarom beveelt God Jozua; *zijt sterk en hebt goede moed*; en wederom, *heb Ik het u niet bevolen? Weest sterk en hebt goede moed.* Alsof het gewicht van gans Israël alleen op deze ene genade van dapperheid steunde. Ik zal u de raad, die Joab aan zijn broeder Abisai gaf, overlaten. Zij hadden een rechtvaardige zaak, en zo zal ware dapperheid en deugd te werk gesteld worden, *Non ut inferantur, sed ut propulsentur injuria*, niet om verdrukking te brengen, maar weg te nemen. *Wees sterk, en laat ons sterk zijn voor ons volk, en voor de steden onzes Gods*, 2 Sam. 10. Sterk is de drangreden, het is *voor uw volk* en *voor de steden onzes Gods*. Weest voor uw volk, voor het gemenebest, voor de steden van God, voor de kerk, wakker en dapper.

(5.) Volständig zijn in tegenheden

Ten vijfde. Zo u God geen rust wilt geven, zo moet u tegen weigeren bidden, tegen mismoedigingen werken, en in beiden volharden. *Geeft Hem*, wat zwaarigheden u ook ontmoeten, *geen rust*. Wees volständig in plicht; wat God ook zegt, stelt Zijn afwijzingen terzijde, en neemt geen weigeringen aan. Hoe meer afzeggingen Hij geeft, hoe meer kracht u krijgen moet. *Bidt, en u zal gegeven worden*; indien u dat te zwak is en niets op doet, zo *zoekt* met meer ernst, en u zult vinden; wanneer dat mist, *klopt*, met meer vrijmoedigheid, *en u zal opengedaan worden*.

Dit was de opstelling van de arme vrouw, Matt. 15. *Heere, Gij Zone Davids, ontferm U mijner, mijn dochter is deernlijk van de duivel bezeten. Doch Hij antwoordde haar niet één woord.* Zij riep Hem na; ten laatste zei Hij; *Ik ben niet gezonden dan tot de verloren schapen Israëls.*

Nu laat ze het woord Zone Davids achterwege, en zegt; *Heere, help mij.* Want bent U een Heere, en kunt U niemand helpen dan Israël? Een Heere, en is Uw macht bepaald? Hij schijnt toornig en antwoordt; *het is niet betamelijk de kinderen het brood te nemen, en de hondkens voor te werpen.*

Zij klimt hoger, en besluit zichzelf in deze weigering; *Ja Heere, doch de hondkens eten ook van de brokskens die daar vallen van de tafel harer Heeren.* Zij bepleit Zijn waarheid en gerechtigheid; zo barmhartigheid hier niet te pas komt, zo laat uw woorden noch waar zijn. Ik ben een hondke, en daar is evenwel iets voor de hondkens ten beste, laat mij maar een hondendeel, de brokskens, hebben, en meer eis ik niet.

Zo behoren wij ook te doen in bidden en werken; zwaarigheden behoren onze geesten te verheffen. Jacob worstelde bij nacht, dat was moed benemend. Hij was alleen, dat was een tweede. God wilde van hem scheiden, *laat Mij gaan*; God bleef tot zijn nadeel, *Hij verwrong het gewricht* van zijn heup, evenwel worstelde hij op één been. Zo moet u in worsteling tegen voorkomende zwaarigheden volharden; hetzij bij nacht van ellende, of eenzaam in zulk een nacht; schijnt God te vertrekken, ja, of Hij u mocht slaan, en verminkt en hinkende laten, houdt echter in Zijn dienst aan. Uw dapperheid en oordeel zijn beproefd geweest, nu wordt op uw volständigkeit en lijdzaamheid toegelegd.

Christus zegt; wij moeten *altijd bidden, non defatigari, niet vertragen, non evadere*, niet goed beginnen en kwalijk eindigen, *niet beginnen in de geest, en eindigen in het vlees*. Om u te brengen tot volständigkeit, mocht ik wel uw lijden bijbrengen; zo deed Paulus bij de Galaten; *hebt gij zoveel tevergeefs geleden? Indien ook maar tevergeefs.* Indien u nu, eer u bevestigd bent, moe en mat zou worden, al uw lijden zou u

verliezen, en de vrucht van al uw moeilijkheden kwijt raken. Laat, zoals uw eigen lijden, zo ook Gods barmhartigheid, u tot volstandigheid dringen.

Een drangreden van dezelfde apostel is; *naar de barmhartigheid die ons geschied is, zo vertragen wij niet.* God heeft u bewaard en bedekt onder Zijn vleugelen, laat daarom uw harten niet zinken onder uw grote lasten. Of laat de volgende drangreden bij u de overhand hebben; *Zo dan mijn geliefde broeders, zijt standvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in de Heere.* Niet weinig is het goede dat u gedaan hebt, hoewel niet naar de mate van uw begeerte. Bewarende een koninkrijk voor de ondergang. Wij mogen met de profeet zeggen; *zo niet de Heere der heirscharen ons zulke overblijfsels had gelaten; als Sodom zouden wij geworden zijn, wij zouden Gomorra gelijk zijn geworden* (Engelse tekst), van zonde en jammer verslonden. Benevens de uitbreiding van het licht, breder uitdeling van het woord en vrijheid van vernieuwingen. Al deze dierbare en vele andere barmhartigheden, zijn de vrucht van uw wakkere zorg en onvermoeide vlijt geweest. Zo wij hier geen winst genoten, zo zou God u nochtans namaals vergelden. Wees daarom *standvastig en onbewegelijk, want uw arbeid is niet tevergeefs in de Heere.*

Volstandigheid zal God en mens overwinnen. De Israëlieten overwonnen God, Richt. 10. Zij, onderdrukt zijnde, riepen tot Hem, Hij verweet hen Zijn voorgaande barmhartigheden, en zei ronduit, dat *Hij ze niet meer wilde verlossen.* Ja, wat erger was, gebiedt hen te gaan naar *hun goden die zij gediend hadden, dat die hen verlost.* God, Die gewoon is mildelijk te geven, en niemand te weigeren, geeft hier niet anders dan weigeringen. Hierdoor werden zij niet afgeschrikt, maar verbeteren, en vernieuwen hun smekingen; *doe Gij ons naar alles dat goed is in Uw ogen, alleenlijk verlos ons toch tot deze dag.* Is er geen genade meer? Moeten wij lijden? Doet dan wat u wel gevalt. Laat ons lijden onder Uw handen, maar verlost ons van deze Ammonieten. Nooit waren wij onder zulke wrede vijanden als deze, verlost ons te dezen dage, vers 16. Zijn ziel werd verdrietig, en moe en afgemat door hun moeilijkheid. Gaat voort in God te zoeken, Hij kan het lang uithouden; gebeden en aanhoudingen zullen Zijn hart breken, en Hem barmhartigheid afpersen. Wij hebben Hem moe gemaakt door zonden, laat ons Hem moe maken door gebeden. Onbeschaamd zijn wij geweest in overtreding. Laat ons onbeschaamd zijn in het zoeken van verlossing. Wij zijn genegen geweest tot gedurige afwijking, laat ons alzo volstandig zijn in smeking om een goede uitkomst, en dan zullen wij Jacob gelijk zijn; *Gij hebt u vorstelijk gedragen met God, en met de mensen, en hebt overmocht.* Indien het de overhand heeft bij God, veel meer bij de mensen.

Door dit volstandige moeilijk vallen overwon Delila Simson. Zij begeerde te weten waarin zijn kracht gelegen was; hij bedroog en bespote haar op verscheiden tijden; ten laatste dringt zij harder aan en zegt; *hoe zult gij zeggen ik heb u lief, daar uw hart niet met mij is? En het geschiedde als zij hem dagelijk perste met haar woorden, en hem moeilijk viel, dat zijn ziel verdrietig werd tot stervens toe.*

En Lucas 11: 8; *hoewel hij niet zou opstaan en hem geven, omdat hij zijn vriend is, nochtans om zijn onbeschaamdheid wil, zal hij opstaan, en hem geven, zoveel als hij er behoeft.* Daar noch liefde, noch reden, noch verdienste iets zal gaande maken, daar zal onbeschaamdheid nog rusteloos maken. Houd maar aan u bidden. Tienmaal werd Jacob zijn loon geweigerd, maar ten laatste betaalde hem God overvloedig; en zo zal Hij u doen, indien u aanhoudt, geduldig wacht, en standvastig blijft. Het rijk is in waggelende staat, standvastigheid moet beginnen in uw boezem. Laat mij dit besluiten met de woorden van Paulus tot de Thessalonicensen, die Engeland gevoegelijk tot u spreken mag: *wij leven, indien gij vaststaat in de Heere.*

(6.) Geen rust nemen

Ten zesde. Wilt u God geen rust geven, dan moet u geen rust nemen. De beste weg om God rusteloos te maken, is rusteloos te wezen in het zoeken; onze bezigheid werkt op God. Abraham was vurig in bezigheid om Gods toorn, tegen Sodom ontstoken, uit te blussen, en was vroeg bij de werken. David, biddend werk onderhanden hebbende, zegt: *ik zoek U in de dageraad*. Werken van gericht voorhebbende, wilde hij die afhandelen; *alle morgen zal ik alle goddelozen des lands verdelgen, om uit de stad des Heeren alle werkers der ongerechtigheid uit te roeien*. Indien kerkelijk werk: *zo ik mijn ogen slaap geve, mijn oogleden sluimering totdat ik voor de Heere een plaats vind, woningen voor de machtige Jacobs*. Rusteloos moet u zijn totdat Jeruzalem rust, en bevestigd is. Wij zijn bedroefd u zulke moeiten te moeten vergen, maar blij uw blijmoedige en onvermoeide arbeid te aanschouwen. God Die u er toe roept, make u er gewillig en bekwaam toe. Denkt dat u wachters bent, en die moeten *niet stil zwijgen, nacht noch dag*. Uw waken is ons slapen, uw arbeid onze rust, uw beroerte onze vrede.

U bent als Gideons driehonderd, *die water lekten met hun tongen, gelijk een hond lekt, Tanquam canis e Nilo; carptim eursim*; doet u ook zo. U geniet uw verfrissingen, gelijk Jonathan, vervolgende zijn vijanden, *een weinig honig, met het einde van een staf*. Treed aan, gij helden, wees noch beziger, hemelser, en minder aardsgezind. Mist u vertroosting? Zie op God die zegt: *wel gedaan, goede en getrouwe dienstknecht*. Laat bezigheid uw rust, en Gods wil te doen, uw spijs en drank zijn. God kan niet rusten, tenzij u het werk staan laat. Hij zal, zolang u voor Hem werkt, met u werken.

(7.) Veel van Hem voor Zijn kerk begeren

Ten zevende. Wilt u Hem geen rust geven? U moet veel van Hem voor Zijn kerk eisen. God heeft ruime gedachten voor Jeruzalem. *Roept tot Mij, en Ik zal u antwoorden; en Ik zal u bekend maken grote vaste dingen, die gij niet weet*. Hij wil *overvloedig doen* voor Zijn volk, *boven al wat zij doen of denken*. Boven uw gebeden en bedenkingen, veel meer boven uw betrachtningen. In sommige dingen heeft Hij meer gegeven dan beoogd werd, en heeft besloten enigen, die voor Zijn kerk gebruikt worden, voor te treden. Doet zoveel voor Sion als u wilt; God zal er veel meer toe doen; Hij heeft besloten dat geen schepsel in liefde tot Zijn kerk zal gelijk zijn.

Wacht u van laag van geestig te zijn voor God; van hinken en half werk in herstelling. De boosheden van zulk een weg hebben wij reeds gezien. Ja soms verliezen wij alles, omdat wij ons met iets vergenoegen laten.

Toornig was de profeet op Joas omdat hij, zullende de Syriers slaan, maar driemaal sloeg. God eert en maakt voorspoedig die, die heel Zijn wil doen. Veel deed Jehu, en was zeer ijverig, maar de tekst zegt: *Jehu nam niet waar te wandelen in de wet des Heeren, de God van Israël met zijn ganse hart; hij week niet van de zonden van Jerobeam*. En wat voor kwaad hieruit volgde, werd aangewezen in het volgende vers; *in die dagen begon de Heere Israël af te korten*. Met dezelfde maat waarmee u Hem toemeet, zal Hij u wederom meten; zo u in de geest zaait, u zult in de geest maaien; zo u de herstelling kort afsnijdt, Hij zal uw vrijheden en vrede van het rijk afkorten. Voor God op grote zaken toe te leggen is veilig en voorspoedig. Wat wij bekomen kunnen mogen wij dankbaar aannemen, maar niet minder zoeken dan volmaaktheid; *Magna audent quoniam magni sunt, etc. que audent obtinent*. Die waarlijk edel en grootmoedig zijn, zullen grote dingen voor God bij de hand nemen, en wat zij aanvangen zullen zij volbrengen. Denkt niet minder dan om Jeruzalem een lof te stellen op aarde; wanhoop niet haar te zien in al haar glans en klaarheid. Gebruik in

uitwendige dingen bescheidenheid, en matigt u naar gelegenheid van zaken; maar in Gods zaak, is Mozes besluit navolgenswaardig. *Niet één klauw wilde hij achterlaten.* In dit geval is Josafat een goed raadsman aan zijn rechters, en de Heere schrijve Zijn raad in uw harten. *Ziet (zegt hij) wat gij doet, want gij houdt het gericht niet de mensen, maar de Heere.*

3. Op welke manier

Ten derde, op welke manier zal deze arbeid geschieden? Twee dingen zal ik u indachtig maken. Doet u die, dan zal God de rest doen, om Jeruzalem te stellen een lof op aarde.

Eerst, *u moet het licht opsteken.* Dit is (gelijk gezegd is) een voornaam deel van de schoonheid van de kerk; vordert het licht van krachtige prediking, en dat zal de waarheid, Godsdienst, vrede, Christus, en alles vorderen. Het levensteken onder de Egyptenaars was een licht, een brandende lamp; en hoewel de onwetendheid moeder van de Roomse godsdienstigheid is, zo zijn nochtans zulke lampen, te weten krachtige prediking, het leven van de godsdienst.

Sommigen hebben hun best gedaan om het licht uit te doen; zijnde de gruwelijkste, vervloekste, en onnatuurlijkste boosheid van de wereld, om de mensen de blijdschap en troost van hun zielen te ontfutselen; en hoe snoder zij geweest zijn om het uit te blussen, hoe meer moeite men moet aanwenden om het te bevrijden. Veel hebt u hierin teweeg gebracht, en meerder voorgehad; onze gebeden zullen verenigen met uw pogingen, *opdat het woord des Heeren zijn loop hebbe, en verheerlijkt worde.* Dat van Engeland, gelijk eertijds van Antiochië, mag gezegd worden: *het woord des Heeren wies door het gehele land uitgebreid.* Geen ding is zo uitstekend voortreffelijk, of sommigen hebben er geen welgevallen in. Het licht deert zere ogen.

Sommigen beklagden zich over Prometheüs omdat hij het gebruik van het vuur geleerd had; en velen onder ons prediken tegen het gebruik van predicaties. Maar die met het licht twisten, kibbelen met Christus, Die het *Licht der heidenen is.* De mensen klagen tegen de zieners, *ziet niet, en schouwt ons niet wat recht is.* Maar hun gramschap is tegen Die, Die hen gezonden heeft; laat hen voort spreken, en zij zullen zeggen, *laat de Heilige Israëls van ons ophouden.* Het licht zelf staat in het licht van hun boze wegen, gelijk de engel in Bileams weg tot zijn zonde, en dat is de reden, *zij haten het licht omdat hun werken boos zijn.*

De mensen wijten de verdeeldheden aan het licht; wanneer, zoals nu, de scheuringen en misvattingen geschieden, omdat het maar half dag, en de mist niet geheel verdreven is. Duisternis veroorzaakt verdelingen en deze zijn, als moeite bij nacht, de gevaarlijkste. Hoe meer herders en leraars, en werk van bediening, hoe nader wij *tot enigheid des geloofs komen.* Laat het licht uitbreiden, en het zal het koninkrijk van de duisternis nederwerpen. U, en de waarheid en Christus, hebben geen vijand zo snood dan de onwetendheid.

Ten tweede. *Bevordert de heiligheid.* Dit is een andere winnende en overmogende zegening. O, dat onze *gerechtigheid ware als de golven der zee! Dan zou onze vrede zijn als een rivier.* Arbeidt om heilige wetten, heilige godsdiensten, heilige sabbatten, heilige huisgezinnen, om een heilig hof; en dan zal heiligheid een gedaante krijgen. Om heilige hogescholen, en dan zullen zij vol worden, niet van zonen Belials, maar van de kinderen van de profeten. Maar bovenal om een heilige bediening van het predikambt. *Van Jeruzalems profeten, is de huichelarij uitgegaan in het ganse land;* en van hen moet het volk heiligheid leren. En om een heilige overheid, of God onze *rechters wilde wedergeven als in het eerste;* laat ons getrouwe Mozessen, Jozua's enz.

aannemen. Dan zullen wij een *stad der gerechtigheid, een getrouwe stad genoemd worden*. Niets dan zonde kan ons beschadigen, en zonde zal niet alleen uw goede voornemens van herstelling, maar ook van God, ontijdig maken. *Ook zal Ik in een ogenblik spreken over een volk, en over een koninkrijk, dat Ik het zal bouwen en planten; maar indien het doet dat kwaad is in Mijn ogen, dat het naar Mijn stem niet hore; zo zal Ik berouw hebben over het goede, met hetwelk Ik gezegd had hetzelfde te zullen wel doen.*

Zoekt eerst Gods rijk in licht en heiligheid, en alle andere dingen zullen u toegeworpen worden. Laat dit, wat hinderpalen u ook in de weg mogen wezen, eerst in uw gedachten zijn.

Deze besturingen heeft u God, door mij zwak schepsel, toegediend. Ik hoop dat u niet veel tot aanwakking van node zult hebben. Hartelijk wensen wij, met Debora, de Heere te loven, *die de wetgevers van Israël zichzelve gewillig deed aanbieden onder het volk*. Gedenkt aan de plaats waartoe u God geroepen heeft; het rijk is in gebroken en verstrooide toestand; u bent onze wachters. Wij zeggen tot u als Mozes tot Hobab, u bent ons, *in de woestijn tot ogen*. Onze ogen bent u om te zien onze gevaren, en onze handen om ons daarvan te bevrijden. Beter kunnen wij het vertrouwen dat op u ligt, niet uitdrukken dan God Zelf gedaan heeft jegens Mozes; *gij zult hen tot een god zijn.*

Goden werden de overheden genoemd in de Schrift, maar het best past die naam de verlossende overheden; zulk één was Mozes; zulken bent u in plaats van een God. Denkt daarom wat wijsheid, gerechtigheid, vastheid en bestendigheid van u vereist wordt.

De last is zwaar, onze verwachting groot, en de rekenschap zal verschrikkelijk zijn. U moest, zo u alleen in dit werk was, te gronde gaan, maar God heeft Zijn bijstand beloofd; en God is met u. Het is het zwaard van de Heere, en het zwaard van Gideon. Gods volk ziet het met blijdschap, zijn vijanden zullen het voelen met schande. In u mogen wij opmerken hetgeen Israël opmerkt in Jonathan, *hij heeft dit heden met God gedaan*, zeggen zij, 1 Sam. 14. Zo hebt u, en zo zult u, hopen wij, en dan zullen gelden de woorden van Gamaliël, *indien het uit God is, zo kunt u het niet breken.*

U werkt met en voor God, omdat u werkt voor Sion; u werkt voor haar, die arbeiden met u. Want de kerk moet staan en bloeien, Christus heeft beloofd, dat *de poorten der hel niet tegen haar zullen vermogen*; zelfs niet de poorten waarin haar kracht bestond; in de poorten zaten de oudsten, en zo was zowel hun regering als hun kracht in de poorten; nochtans zullen zij beide niets tegen haar uitrichten.

God is u *voorgetogen in Zijn grote kracht*, landen en volkeren opeisende, en zeggende: *Ik zal Sichem delen, en het dal Sukkoth zal Ik afmeten, Gilead is Mijn, en Manasse is mijn*, etc. *op Edom zal Ik Mijn schoen werpen*, enz. En de geboden van Gods volk zijn, zoals de ark voor Israëls heirleger gegaan *drie dagreizen, om voor hen een rustplaats te zoeken*. Zij zijn voor u, de weg banende, en alle zwaarigheden afkappende; veilig is het zulk een geleide na te volgen. En God *heeft het volk gewillig gemaakt in de dag Zijner heirkraft*. Bedenklijk is de spreekwijze van de geestelijke zanger; *de edelen der volken zijn verzameld*; de Kanttekening heeft, *de gewilligen des volks, de grootmoedigen des volks*. God heeft aller mensen harten in handen. En de schilden van de aarde komen de Heere toe. De krijgsmacht van de wereld is Zijne. En deze allen zullen bijstaan die, die Zijn eer, en Sions vrede zoeken. Gaat daarom voort met blijmoedigheid, om deze zoete onbeschaamdheid in het werk te stellen, tot Gods eer, en genezing van onze breuken. De hemel, hopen wij, is zwanger van zegeningen, Gods tabernakel is aan het nederdalen om te wonen bij de mensen. Welke donkere

wolken ook verschijnen mogen, laat ons volharden in bidden, wachten, arbeiden en geloven; en God zal eindelijk *Jeruzalem stellen een lof op aarde*.
EINDE

2. CHRISTUS' HEERSCHAPPIJ

In en over Zijn Volk
Getoond

IN EEN PREDICATIE

Voor het Eerweerdige Huis der Gemeente, op hun
laatste gewoonlijke vastendag 26 oktober 1642

door

THOMAS TEMPLE

D.D. en Dienaar der Kerk van Battersea in Surrey

Psalm 2: 6. *Ik toch heb Mijn Koning gezalfd over Sion de berg Mijner heiligheid.*

Deze tweede Psalm is een nauwkeurige en heldere beschrijving van het koninkrijk van Christus, zoals het door David voorzegt is, die een voorbeeld en afbeelding van Christus in Zijn koninkrijk en Zijn vader naar het vlees was. Behalve dat dit blijkt uit de inhoud van de gehele Psalm, zo zien wij ook, dat deze Psalm in het Nieuwe Testament van de apostelen duidelijk op Christus geduid is.

Vooreerst, waar gewag gemaakt wordt van *het woeden der heidenen, en de verheffing van de koningen der aarde tegen de Heere en Zijn Gezalfde*. Dit is van de apostelen en de discipelen gezamenlijk op Christus geduid.

Ten tweede, waar gezegd wordt: *Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U gegeneerd*. Dit is ook openbaar op Christus toegepast, niet, zoals het op de eerste aanblik schijnt gemeend te worden, van Zijn geboorte, maar van Zijn opstanding uit het graf, die als een nieuwe teling was.

Een bekwaam onderwerp van onze overdenkingen is, zoals op alle andere, zo ook bijzonder op deze tijden, Christus, voor zoveel Hij tot ons in dit opzicht als Koning staat. Wij zijn alle gewillig om op Christus te zien, voor zoveel Hij tot ons staat in onderling opzicht van een Priester, Zichzelf tot een offerande voor onze zonden opofferende, begerende Hem ook als een Zaligmaker om onze zielen te behouden. Minder verheugen wij ons, om Hem te aanschouwen als een Profeet, Gods wil aan ons openbarende, weinig bekommerd zijnde om hem te kennen. Maar wij haten in het algemeen over Hem als Koning te denken, omdat wij ons niet licht onderwerpen, om door Hem geregeerd te worden. Ik zal daarom smeken om uw aandacht, terwijl ik dit deel van de Schrift voor u open.

De Psalm bestaat uit drie voornamen stukken. Het eerste stelt ons voor ogen de woeste en razende beraadslagingen en opzet van een boos volk tegen Christus, die zich niet ontzien om, zoals de oude reuzen, *Theomachoi*, Godsbestormers, te zijn. Hun woeden is boosheid geweest zelfs tegen die God, Die hen gemaakt en gekocht heeft: *Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdelheid? De koningen der aarde stellen zich op, en de vorsten beraadslagen tezamen tegen de Heere en Zijn gezalfde*. Het tweede wijst ons Gods bevestiging van Christus in Zijn koninkrijk aan. Niettegenstaande al de aanslagen van de goddelozen tegen Hem, zo zal nochtans geen ding Zijn koninkrijk overweldigen, maar Hij zal in tegendeel Zijn vijanden aan stukken breken: *Ik toch heb Mijn Koning gezalfd over Sion, de berg Mijner heiligheid* (vers 6). Het derde bevat een vermaning om Zijn koninkrijk, aangezien wij het niet kunnen overwinnen, in onze harten te ontvangen, Hem te dienen en te vrezen, zo wij vrezen verdelgd, en begeren gezegend te worden: *Nu dan, gij koningen, handelt verstandig, laat u tuchtigen, gij rechters der aarde. Dient den Heere met vreze, en verheugt u met beving* (vers 10, 11).

De woorden van mijn tekst, zoals u ziet, zijn het tweede deel van de Psalm, en hangen aan de voorgaande. Ze hebben deze inhoud, *dat, niet tegenstaande al de listen en lagen van de goddelozen, God echter een Koning wil hebben om te heersen in Zijn Kerk, Die geen macht van mensen ooit zal onderbrengen.* Uit deze tekst zal ik voor u drie bijzonderheden opmerken.

1. De Koning, Jezus Christus, God de Zoon, de tweede persoon in de Drieëenheid, God boven al te prijzen in der eeuwigheid.
2. Zijn troon, waar Hij zit, of Zijn koninkrijk, waar Hij regeert, met de hoedanigheid van die: *Sion de berg Zijner heiligheid.* Sion was een hoge berg in Jeruzalem, op wiens top een sterk slot was, dat de Jebusieten door geweld de Israëlieten onthielden tot aan de tijden van David, die het daarna ingenomen en versterkt heeft, en noemde het Davids stad. Hier nabij was de berg *Moria* (2 Kron. 3: 1), waar Salomo de tempel bouwde. Waarom Jeruzalem genoemd werd: *de heilige stad* (Neh. 11: 1; Jes. 52: 1) en *Sion de heilige berg, die God beminde* (Joël 3: 17; Psalm 78: 68), *en vanwaar de wet zou voortkomen* (Jes. 2: 3; Jes. 60: 19; Hebr. 12: 22; Openb. 14: 1). En hier vandaan was een voorbeeld en afbeelding van de kerk van Christus.
3. De bevestiging van deze Koning op Zijn troon: *Ik toch heb Mijn Koning gezalfd,* hoe groot ook echter de tegenstellingen door de goddeloze mensen gemaakt worden. De Leringen, die ik u in orde voor zal stellen zijn deze:

1^e Leer

Christus de tweede persoon in de Drieëenheid is door beschikking van Zijn Vader besteld, om een Koning te zijn van Zijn Kerk, een Koning om te regeren en te gebieden, allen die Hij zich tot een Volk gekocht heeft.

2^e Leer

Het Koninkrijk van Christus zal de aanslagen van de goddelozen niettegenstaande al hun tegenstellingen te boven gaan en vast bevestigd worden.

3^e Leer

De Kerk van God waar Christus zit en als Koning regeert moet een heilige Kerk zijn.

Dit zijn de drie voorname takken, die uit deze boom spruiten, de drie hoofdstromen die uit deze rivier vloeien.

1^e Leer

Christus de tweede Persoon, enz.

Om dit beter te verstaan moeten wij weten dat er een tweërlei Koninkrijk van God is. Het ene algemeen, genaamd het Koninkrijk van Gods macht en voorzienigheid (Dan. 2: 37), waardoor Hij als God de Schepper, de wereld met alles wat er in is regeert. Het andere bijzonder, waardoor Hij als God de Verlosser, een bediening van gebied en heerschappij oefent over de uitverkorenen, met een bijzondere naam genoemd *het Koninkrijk van Christus*. Hetwelk Hij uitdeelt aan Zijn kinderen, beide in genade en heerlijkheid. Hier vandaan wordt het ingedeeld in *het Koninkrijk der genade* en *der heerlijkheid*, nochtans zijn het niet twee Koninkrijken maar delen van één en hetzelfde Koninkrijk van Christus. Wanneer wij daarom van Christus Koninkrijk spreken, zo bedoelen wij niet de heerschappij die Hij door de natuur heeft, welke algemeen over de ganse wereld is en Hem toekomt, voor zoveel Hij *homo-ousios*, God de Vader van Wezen gelijk is. Maar dat Koninkrijk hetwelk Hij door bijzondere beschikking van Zijn Vader heeft en dat Hem eigen gemaakt is, voor zoveel Hij is Immanuël (Jes. 7: 14), God en mens, *God met ons*, bekleed in ons vlees, Christus de Middelaar. Hetwelk

Hij uitdeelt, voor zoveel Hij Heerser en het Hoofd is, van dat volk, dat Hij door Zijn eigen bloed Gode tot een afgezonderd volk uit al de andere wereldlingen verkregen heeft. Dit stelt ons de Heilige Schrift overvloedig voor in deze verscheiden uitdrukkingen: *van alle dingen in de handen van Christus te geven, van Hem het oordeel over te geven, van Hem te kronen en alle dingen onder Zijn voeten te stellen.* In Wiens hand heeft God alle dingen de Kerk aangaande gegeven? In de handen van Christus, om door Hem uitgedeeld te worden: *Hij heeft Hem lief, en heeft alle dingen in Zijn hand gegeven* (Joh. 3: 35). Wie heeft Hij al het oordeel overgegeven? De Zoon, aan Hem heeft Hij de uitdeling van die macht gegeven, die Hem oorspronkelijk Zelf toebehoorde: *De Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel de Zoon gegeven* (Joh. 5: 22). Wie is de gekroonde Koning van Gods volk? Christus, Hem zijn alle dingen onderworpen: *Hij heeft hem gekroond, en alle dingen onder Zijn voeten onderworpen* (Hebr. 2: 8).

Zie wat een heerlijke beschrijving van de bestelling van Christus in Zijn Koninkrijk wij hebben: *Een kind is ons geboren enz. De grootheid dezer heerschappij en des vredes zal geen einde zijn op de troon van David en in Zijn Koninkrijk om dat te bevestigen en dat te sterken met gericht en met gerechtigheid van nu aan tot in eeuwigheid* (Jes. 9: 6). Hij Die God de Zoon, de tweede persoon in de Heilige Drieëenheid, en een kind tot onze verlossing geboren is, op diens schouder is de heerschappij gelegd. Zoals Hij eerst op Zijn schouder Zijn kruis gedragen heeft, zo draagt Hij nu op Zijn schouder de heerschappij van Zijn Kerk, die Hij door het kruis verkreeg. Hij is niet alleen Christus de Zaligmaker (Luc. 2: 11), maar ook Christus de Heere, gesteld op de troon Zijns Vaders Davids tot in eeuwigheid.

In de verdere opening van dit stuk zal ik u tonen, ten eerste, de hoedanigheid van dit Koninkrijk van Christus, ten tweede de gronden en de redenen waarom God Zijn volk niet op een algemene wijze wil regeren, zoals Hij de wereld doet, maar op een plichtelijke manier door Christus.

Eerst ***de hoedanigheid van Christus Koninkrijk.*** Zoals Samuel (1 Sam. 8) toen hij Saul tot een koning zalfde de wijze van het Koninkrijk aan het volk verhaalde, zo moeten wij ook de manier en hoedanigheid van Christus Koninkrijk zoeken. De Schrift stelt het voor in deze twee dingen, dat het, ten eerste, een Koninkrijk in ons, ten tweede, over ons is. Christus regeert in en over ons.

Eerste deel: Christus regeert in ons

Dit is het wat voorafgebeeld was in het gezicht van Daniel (Daniel 7: 13, 14): *Ik zag in de nachtgezichten en ziet daar kwam Één met de wolken des hemels, als eens mensenzoon, en Hij kwam tot de ouden van dagen, en zij deden Hem voor dezelve naderen. En Hem werd gegeven heerschappij en eer en het Koninkrijk, dat Hem alle volkeren, natiën en tongen eren zouden.* Wat voor heerschappij en Koninkrijk was dit, waarin alle volkeren en tongen Christus zouden eren? Niet een aards Koninkrijk. Nee, het Koninkrijk van de Zoon des mensen in dat gezicht gegeven, was een geestelijk Koninkrijk, het oprichten van de scepter van Christus in onze harten (Joh. 18: 36): *Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld, het is wel in maar niet van de wereld, het is een regering opgericht in de harten van Gods volk. Het Koninkrijk Gods is binnen ons* (Luc. 17: 21). Elk heilig hart is een troon van Christus, waar Hij zit, *het heir der heidenen zal tot hem komen* (Jes. 6: 5, 8). In de voorgaande tijden was het Koninkrijk van Christus bepaald tot het Joodse land maar sedert de komst van Christus zijn de heidenen, het heir der heidenen geroepen, de sterkste machten en het grootste deel van

de heidenen zullen op de ene of de andere tijd Christus erkennen. Dit was de stem van de zevende bazuinende Engel (Openb. 11: 15): *de Koninkrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en Zijn Christus*. Die Koninkrijken die slechts aardse, wereldse koninkrijken waren, die niemand dan een aardse koning kenden en geen gehoorzaamheid, dan een uiterlijke onderdanigheid bewijzen, zijn nu van Christus geworden om zich het Evangelie van Christus te onderwerpen, Zijn scepter onder hem te aanvaarden en Zijn wetten te gehoorzamen. Het is waar, alle personen van alle volkeren ontvangen Christus niet als Koning. Maar er is geen volk of Christus heeft er Zijn troon, of zal die er oprichten. Hij zal er enige onderdanen hebben. Sommigen in het huisgezin van de Keizer (Filip. 4: 22): *Alle heiligen groeten u, en meest die van het huis des keizers zijn*. Hoewel de keizer zelf onheilig was, zo waren er nochtans in zijn huis heiligen, die Christus erkenden. In het hof van de Koningin van Morenland was een eunuch (Hand. 8: 27), die het geloof omhelst. *Bekeert u, gij afkerige kinderen, spreekt de Heere, want Ik heb u getrouwd. En Ik zal u aannemen, één uit een stad, en twee uit een geslacht en zal u brengen tot Sion* (Jer. 3: 14). Zo ook nu, indien God niet allen roept, Hij roept nochtans sommigen in iedere plaats, hier één, daar één, hier één in een huisgezin en daar twee in een stad en brengt ze tot Sion. Daar zijn nu verscheidene daden waarin dit Koninkrijk van Christus, dat in ons is, bestaat.

1e Daad

Daarin, dat Hij Zijn volk wetten des levens geeft, en hen daardoor regeert. Zoals er in iedere Koning een wetgevende macht, een *nemotesia* is, om wetten te maken, bevestigen en af te kondigen. Zodanig een macht, ja veel groter, heeft Christus om wetten tot regering van Zijn volk te maken en te bevestigen. Dit werd door de Psalmist genoemd *de uitzending van de scepter der sterkte van Christus uit Sion* (Psalm 110: 2). Hetwelk de profeten Jesaja en Micha beide op de wet duiden, die de sterkte van een koning is, *uit Sion zal de wet uitgaan, en des Heeren woord uit Jeruzalem* (Jes. 2: 3; Micha 4: 2).

Maar verder, hierin is de daad en de oefening van de heerschappij van Christus in wetten te geven, niet dat Hij allerlei wetten geeft, maar dat Hij wetten des levens geeft. Christus mocht ons zulke wetten geven als God zegt, dat Hij aan de weerbarstige Israëlieten om hun zonden gegeven heeft: *besluitingen die niet goed waren, en rechten waardoor zij niet leven konden* (Ezech. 20: 15).¹ Hetzij daardoor verstaan worden ceremoniële, die onnut waren om hen ten hemel te leiden of enige andere wetten, God gaf ze geboden, die in het één of het andere opzicht hen niet goed waren, inzettingen, waarin zij het leven niet konden hebben. Zulke wetten nu mocht Christus ons geven, inzettingen en bevelen die niet goed waren, die lastig of onnut mochten zijn, niet ten leven leidende.

Maar de wetten die Christus geeft zijn wetten die ten leven leiden, inzettingen en bevelen, *dewelke zo ze een mens doet, zal door dezelve leven* (Ezech. 20: 11; Lev. 18: 5; Psalm 3: 12). Het is inderdaad waarachtig, door de verdorvenheid van onze aard kan de wet strekken tot ons verderf, *het gebod dat ten leven was, hetzelve is mij de dood bevonden. Want de zonde oorzaak genomen hebbende door het gebod heeft mij verleid en door hetzelve gedood* (Rom 7: 10, 11). Hoewel de wet beslist, van zichzelf ten leven leidt en verordineerd is, nochtans de verdorvenheid van de natuur, het hart ophitsende om de wet te breken, doet daardoor de scherpheid van de wet *ex accidenti* en door toeval tegen ons keren, om ons te verdoemen, die geweest zou zijn om ons te behouden. *De wet is heilig, rechtvaardig en goed* (Rom 7: 12) omdat Christus wetten

¹ Een van de besluiten was, dat alle man van 20 jaar en ouder in de woestijn zou sterven, enz.

heilige wetten zijn, wiens einde is, heiligheid in ons te werken en rechtvaardige wetten, die niets voorschrijven, als wat voor allen billijk is te gehoorzamen en goede wetten die in zichzelf Gods goedheid aan ons voorstellen en ons tot goedheid winnen. Zo moeten zij noodzakelijk, als wetten van het leven in zichzelf erkend worden, zulken als onderhouden zijnde ten leven leiden, gelijk ze door Christus tot dat einde en niet om tot onze verwoesting te strekken, voorgesteld zijn.

2^e Daad

Dat Hij genade werkt in de harten van Zijn volk. Christus mag wetten geven maar zo Hij geen genade in onze harten werkt, geen kracht geeft, om ze te onderhouden, wij zullen ze nooit in het werk stellen. Het is daarom het tweede stuk van Zijn ambt als Koning, dat Hij ons genade en sterkte geeft om te doen hetgeen Hij ons voorstelt om gedaan te worden. Een boos mens in wiens hart Christus Zijn Koninkrijk niet opgesteld heeft, ziet op de wet van Christus als op een vreemd ding, zoals God door de profeet spreekt (Hos. 8: 12): *Ik schrijf hen de voortreffelijkheid Mijner wet voor maar die zijn geacht als wat vreemds.* Zodanig een mens aanschouwt de wet van Christus als een vreemd ding hem niet betreffende, als een zaak die Hij niet kan doen, noch wil heeft om te doen.

Maar wanneer Christus tot zulk een mens als Koning komt, zo geeft Hij in zijn hart een inwendige liefde en trek naar deze wet, en kracht om die te bewaren. Dit is een deel van het nieuwe verbond dat God met ons maakt en waartoe ons Christus bekwaam maakt te onderhouden (Jer. 31: 33; Hebr. 8: 10): *Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven en zal die in hun harten schrijven.* Gods wetten zijn eerst uit de gedachten van het volk, zij zijn alleen geschreven in onze boeken. Wanneer Christus tot ons als Koning komt, dan schrijft hij de wetten die Hij eerst op de berg Sinaï met Zijn eigen vinger gegeven heeft nu met de vinger van Zijn Geest op de tafels van ons hart. Die wetten die Hij in de ark zette om daar voor altijd opgelegd te worden, stelt Hij nu in de ark van ons hart om nooit vergeten te worden. Dit is de uitstekendheid van Christus boven Mozes.

Mozes is maar een dienaar van Gods huis (Hebr. 3: 5), Christus is de Zoon, de Gebieder zowel in als over het huis. Mozes stelt de wetten voor, Christus geeft hen Zijn Geest om ze te bewaren. Mozes schrijft ons de vreze Gods voor: *gij zult de Heere uw God vrezen* (Deut. 6: 13). Christus als Koning drijft de vreze Gods met macht in ons: *Ik zal Mijn vreze in hun harten geven* (Jer. 32: 40).

Mozes gelast ons God lief te hebben: *gij zult de Heere uw God liefhebben* (Deut. 6: 5). Christus machtigt ons Hem te beminnen: *de Heere uw God zal uw hart besnijden om de Heere uw God lief te hebben met uw ganse hart en met uw ganse ziel* (Deut. 30: 6). De besnijding van het hart is Gods werk, zoals de besnijding van het vlees het werk van de mens is.

Mozes gebied in Gods inzettingen te wandelen: *wat eist de Heere uw God van u dan de Heere uw God te vrezen, in al Zijn wegen te wandelen* (Deut. 10: 12). Maar als de geest van de natuurlijke mens heilige wetten niet kan volbrengen, zo maakt Christus hem bekwaam: *Ik zal hem enerlei hart geven en zal een nieuwe geest in het binnenste van u geven. En ik zal het stenen hart uit hun vlees weg nemen en zal hen een vlesen hart geven, opdat ze wandelen in Mijn inzettingen en mijn rechten bewaren en dezelve doen* (Ezech. 11: 19). Christus stelt ons niet alleen de wegen voor maar doet ons ook daarin wandelen; geeft onze natuur en geest zulke overeenkomsten met deze wegen, dat ze zich in die zullen vermaken. Indien wij Gods werken door mensenkrachten zouden doen, wij zouden onze uitvoering daarvan een kwaad gerucht geven. Wij zouden noch kracht voor haar, noch lust in haar hebben. Maar Christus bekrachtigt

ons: *ik vermag alle dingen door Christus Die mij kracht geeft* (Fil. 4: 13). Ja, Christus is Het die de goede werken in ons werkt: *niet ik, maar de genade Gods die met mij is* (1 Kor. 15: 10).

De nieuwe mens onder het nieuwe verbond heeft nieuwe kracht. Zoals Samuel wanneer hij uit ging om Saul tot een koning over Gods volk te zalven, een bezigheid die Saul wel voor zichzelf te groot mocht denken, zo zegt hem Samuel overal, dat God *hem in een andere man zou veranderen* (1 Sam. 10: 6). Indien God ons in andere mensen verandert en bekwame krachten geeft, geen werken waar God ons toe roept zullen ons te zwaar zijn. God stelde de Israëlieten in een moeilijke weg naar Kanaän door bergen en bossen maar omdat Hij hen overal Zijn wolk bij dag en vuurkolom bij nacht gaf om hen te leiden waren ze machtig om alle zwaarigheden en hindernissen door te breken. Zo langs als God ons Zijn eigen tegenwoordigheid voor ons geeft en Zijn kracht om ons bekwaam te maken, behoeven wij voor de grootheid en hardigheid van onze plichten niet vervaard te zijn. Laat het besluit van Augustinus *da Domine quod jubes & jube quod vis* de onze zijn, zo lang als God sterkte tot de plichten geeft, laat ons niet ontroerd zijn wat God ook van ons eist.

3° Daad

Dat Hij het zaad van de genade in ons koestert totdat het tot verder volmaaktheid opgebracht is. Genade is eerst maar klein met de bomen van de rechtvaardigheid is het niet zoals met de Paradijsbomen, die tevens volmaakt gemaakt waren. Genade is maar als een mosterzadje, het minste van alle zaden, lichtelijk gedood, als een scintilla een vuursprank, lichtelijk uitgeblust. De duivel, de wereld en onze eigen lusten zijn de doornen die onze genade verstikken, de stenen die hun wortelschieting verhinderen, de grijpvogels die ze verslinden, terwijl ze in de zaden zijn (Matth. 13). Daarom hebben wij een Oppermacht van node die ze tot volkomenheid doen komen. En dit is Christus werk door Hem aangenomen. Zoals Zijn handen zaaien en planten, zo is het ook Zijn hand die nat maakt en de wasdom geeft. *Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken en de glimmende vlaswiek zal hij niet uitblussen totdat Hij het oordeel zal voortbrengen tot overwinning* (Jes. 42: 3; Matth. 12: 20). Zo ver is Hij van een verbrijzelde zondaar te breken, zo ver van een genade-glim hetwelk eens begint te roken en te ontvonken uit te blussen, dat Hij aan de andere zijde het werk door Zijn eigen bijzondere kracht wil vorderen, het genade-zaad doen opwassen, totdat de heilige gestalte van de genade in onze zielen begonnen, tot zulk een hoogte en volmaaktheid opgebracht is, dat Gods Koninkrijk in ons zegerijk over alle tegengestelde verdorvenheden zal zijn.

4° Daad

Dat Hij ons nieuwe vervullingen van Zijn Geest geeft, totdat Hij Zijn volk ter heerlijkheid brengt. Het is voor ons niet genoeg, begonnen genade te hebben, maar nieuwe vervullingen van genade moeten aan ons vervolgd worden. Niet een enige invloed van de zon op aarde maar de aanhouding van die invloed alle dagen moet het leven in de schepselen onderhouden. Er moet zowel een bewarende als een telende kracht van Christus zijn, zoals David spreekt: *gij zult mij leiden door Uw raad en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen* (Psalm 73: 24). Wij hebben hier op de weg der genade een gevolg van Christus raad en leiding van node, eer wij in heerlijkheid ontvangen worden. Er zijn verscheidene wegen van zwaarigheid en gevaar, die ons in de loop van ons leven ontmoeten, waarin wij zouden blijven steken, zo Christus overal niet bij ons was, om ons daar doorheen te voeren. De eerste genade die ons gegeven is, zal misschien niet genoegzaam zijn, om ons door grote verzoeking

en verdrukkingen heen te voeren. Een kind kan op een effen weg zonder hulp gaan, maar niet op een hobbelige weg. De eerste maat van genade kan ons bekwaam maken om door de effen weg van de christenheid waar weinig gevaar en moeilijkheid is, heen te gaan. Maar als wij op een oneffen weg van grote beproeving en verzoeking komen dan hebben wij nieuwe krachten van node. In dezen is Christus de andere koningen gelijk, wie het niet genoeg is alleen maar te winnen maar Hij moet het overwonnene ook versterken en door gedurige bezettingen beschermen. *Geloofd zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hoop door de opstanding van Jezus Christus uit de doden, tot een onverderfelijke en onbevleete en onverwelkelijke erfenis. Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid* (1 Petrus 1: 4). Christus wederbaart ons niet alleen, maar bewaart ons ook in Zijn eigen kracht door het geloof ter zaligheid.

5^e Daad

Dat Hij onze harten reinigt en de lusten uitroeit. Dit is de beschrijving van de komst van Christus in Zijn Koninkrijk van genade: *Hij zal komen als het vuur eens goudsmids en als zeep des vollers* (Mal. 3: 2). Zoals het vuur het zilver zuivert en de vuiligheid weg neemt en gelijk de zeep de vlekken en smetten afwast, zo zal ook Christus Zijn volk reinigen en zuiveren: *Hij zal ze met de Heilige Geest en met vuur dopen, wiens wan in Zijn hand is* (Matth. 3: 11, 12). Hij wast ons door en door en verstroot de verdorvenheden, zoals het vuur alles vernielt wat er voor komt. Christus werk, terwijl Hij op de aarde was, werd meest daarin geoefend, dat Hij duivelen uitwierp: *Indien Ik door de Geest Gods de duivelen uitwerp, zo is dan het Koninkrijk Gods tot u gekomen* (Matth. 12: 28). Zo gaat het ook als het Koninkrijk Gods tot ons komt, zo zullen de duivelen door de Geest van Christus uitgedreven de zonde uit haar voorgaande bezit gestoten en de lusten ten onder gebracht worden. Als Christus in onze harten komt, zo komt Hij met de macht van een Koning en de sterkste lusten, de grootste reus van verdorvenheden zal voor Hem niet bestaan. Zoals David het uitdrukt: *Heft uw hoofden op, gij poorten en verheft u, gij eeuwige deuren opdat de Koning der ere inga. Wie is de Koning der ere? De Heere, sterk en geweldig, de Heere, geweldig in de strijd* (Psalm 24: 7). Als de Koning der ere, Christus, geweldig in de strijd, in onze harten komt, geen deuren van onze lusten zullen Hem kunnen buiten keren. *Hij zal al onze ongerechtigheden dempen* (Micha 7: 19), elke lust, dat ze in ons niet heerst: *De zonde zal over u niet heersen want gij zijt niet onder de wet maar onder de genade* (Rom. 6: 14). Indien wij alleen onder de wet waren, wij hadden geen macht tegen onze lusten maar omdat wij zijn onder de genade, onder de heerschappij van Christus, Die ons door de genade van Zijn Geest regeert, daarom zal de zonde geen heerschappij over ons hebben, maar gedempt worden. Aanziet hoe een overwinnende Koning in een vijandelijke landstreek komt, hij werpt alle sterkten neder en breekt de arm van de vijand: zodanig is de intrede van Christus als Koning in het hart. Er mogen enige verstrooiende hopen zijn, de Kanaänieten mogen in het land overgelaten zijn, maar al de ochuromata, *de sterkten* (2 Cor. 10: 4) worden neergeworpen, Christus breekt de sterkten van de zonde, dat ze in ons niet heersen.

6^e Daad

Dat Hij in ons inwendige vrede, vreugde en vertroosting scheidt, het ambt van een Koning is zijn onderdanen in een vreugde-rijke, vreedzame en bloeiende stand te bewaren. *Het Koninkrijk Gods is niet spijsze en drank* (uiterlijke dingen) *maar rechtvaardigheid en vrede en blijdschap door de Heilige Geest* (Rom. 14: 17).

Christus is Melchizédek gelijk, eerst *Koning der gerechtigheid* (Hebr. 7: 2), Zijn heerschappij is een rechtvaardige heerschappij en dan *Koning van Salem, vredekonink* (Jes. 9: 5). Een heerschappij vergezelschap met overvloed van inwendige vreugde en vrede. Zoals vrede alle andere zegeningen kroont, zo heeft Christus, wetende de voortreffelijkheid van die en dat niemand dan Hij deze geven kon, daarom deze vredegift als een vrucht van Zijn koninklijk ambt aan Zijn discipelen toen Hij de wereld verliet, beloofd te laten: *Mijn vrede laat Ik u, Mijn vrede geef ik u* (Joh. 14: 27). Het is de vrede van Christus, niet die van de wereld: *in Mij zult gij vrede hebben* (Joh. 16: 33). Indien Christus tot onze harten een vredewoord spreekt, ons een vrede-antwoord geeft, zoals Jozef tot Farao zei: *God zal Farao zijn welstand aanzeggen* (Gen. 41: 16), zo zullen wij, hoewel wij verdrukking in de wereld hebben, goedsmoeds zijn en genoegzame vertroosting genieten. Christus als Koning heeft de wereld overwonnen en zal vrede in ons hart stellen, de nuttigheid van de weggang van Christus is dat Hij ons Zijn Trooster zendt: *het is u nut dat ik weg ga want indien Ik niet weg ga, zo zal de Trooster tot u niet komen maar indien Ik heen ga, zo zal Ik Hem tot u zenden* (Joh. 16: 7), zijnde in de bediening Zijns Koninkrijks zendt Hij vertroosting. Er is geen genot van vrede, noch vreugde, noch vertroosting, dan van Christus, Die als Koning alleen machtig is om alle stormen en beroerten, die de duivel en ons eigen geweten om de zonde in ons verwekken te verdoen. Het is met de inwendige vrede als met de uitwendige: *als Hij stilt, wie zal dan beroeren* (Job 34: 29). Indien Christus stilte werkt, kalmte in de geest maakt, *indien Hij de winden van de zee bestraft* (Matth. 4: 32), geen ding van de wereld kan een storm doen opstaan.

Tweede deel: Christus regeert over ons

De Heere zal Koning over hen zijn op de berg Sion, Hij zal over het huis Jacobs Koning zijn in der eeuwigheid (Micha 4: 7). Niet alleen in ons, maar over ons, niet alleen in ons tot Zijn eer maar ook over ons tot ons goed. Dit is door de Psalmist genoemd een *zitten aan de rechterhand des Vaders, de Heere heeft gesproken tot Mijnen Heere, zit tot Mijner rechterhand* (Psalm 110: 1). Een manier van spreken om de dadelijke bediening van Zijn Koninkrijk aan te wijzen, dat Hij zoals een koning in grote macht zit, richtende onder Zijn vijanden en regerende Zijn volk. Er zijn nu ook verscheidene werken waarin de oefening van dit deel van Zijn Koninkrijk over ons bestaat.

Vooreerst: dat Hij de vijanden van de kerk dempt, dat is de macht die God aan Christus als Koning van Zijn Kerk gegeven heeft, *te heersen in het midden Zijner vijanden* (Psalm 110: 2). En de belofte die God aan Abraham deed, dat *zijn zaad de poort zijner vijanden erfelijk zou bezitten* (Gen. 22: 17). Terwijl Gods volk het verbond met God houdt, zullen ze veilig zijn, *de lelie zal opwassen onder de doornen; daar zal geen toverij tegen Jacob noch waarzegging tegen Israël zijn* (Hoogl. 2: 2; Num. 23: 23). Christus stelt zijn kerk zo vast dat *de poorten der hel dezelve niet zullen overweldigen* (Matth. 16: 18), zij mag besprongen en bevochten worden maar zal nooit overwonnen worden. Zoals de Romeinen sommige veldslagen maar nooit de oorlog verloren. Gods kerk mag soms verslagen worden maar zij zal in het einde altijd overwinnaar zijn. God gebied de verlossingen voor Zijn volk. *Gij zelf zijt mijn Koning, o God, gebied de verlossingen Jacobs* (Psalm 44: 5). De vertroosting van Gods volk is, te weten dat zo lang als Christus staat, Zijn kerk nooit zal vallen. Het volk meende behouden te zijn toen ze een koning hadden om hun krijgen te voeren, zo lang wij Christus hebben om onze oorlogen te voeren, behoeven wij niet te vrezen. Zo Christus voor ons is, niemand kan tegen ons zijn.

Ten tweede: dat Hij alle zegeningen over ons uitstort. *In Hem zullen alle volkeren der aarde gezegend worden* (Gen. 22: 18). Allen die gezegend zijn, zijn in Christus gezegend, Die als Koning zegeningen, ja geestelijke zegeningen over Zijn volk gebied. *Gezegend zij de God, de Vader onzes Heeren Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in Christus* (Ef. 1: 3). Hij is het Hoofd en de bron van alle geestelijke en tijdelijke zegening. Zoals Jozef een voorbeeld van Gods kerk was, zo zullen al deze zegeningen, die Jacob voorzei te zullen komen op het hoofd van Jozef, door Christus komen op de kerk: *de zegeningen des hemels van boven, de zegeningen des afgronds, die daaronder ligt, met zegeningen der borsten, en der baarmoeder, tot aan het einde van de eeuwige heuvelen, die zullen zijn op het hoofd van Jozef* (Gen. 49: 25, 26), op het hoofd van de kerk. En ten laatste, de zegeningen van de eeuwige heerlijkheid in de hemel, wanneer Christus al het volk dat Hem hier gediend heeft, tot Koningen zal maken, om met Hem in der eeuwigheid te heersen.

Ten derde: dat Hij alle gelegenheden heiligt, en alles ten beste van Zijn volk schikt en keert. Daar is geen staat, voorspoed, tegenspoed, gezondheid, krankheid, leven, dood, of het zou allemaal schadelijk voor ons zijn, zo Christus niet zat als Koning, om ze voor ons te matigen en te heiligen. *Wij weten*, zegt de apostel, *dat degenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, degenen die naar Zijn voornemen geroepen zijn* (Rom. 8: 28). Hoe komt het dat degenen die God liefhebben en door God geroepen zijn, meer als degenen, die Hem niet liefhebben, en van Hem niet geroepen zijn, alle dingen ten goede medewerken? Omdat de verdrukking voor de ene en niet voor de ander geheiligd is. Zoals Augustinus zegt (*Ab uno igne aurum tutilat & palea fumat*), dat u in het zelfde vuur het goud kunt zien glinsteren terwijl het stoppels verteert en in rook verdwijnt, omdat Christus als Koning zit, om ieder ding ten beste van Zijn eigen volk te schikken, en tot straf van Zijn vijanden te keren. Hier doet Christus voor ons, zoals Hij voor ons in de hemel doet: *Ik ga heen om u plaats te bereiden* (Joh. 14: 2). Zo is het ook hier Christus werk om plaats en staat voor Zijn volk te maken, alle dingen voor hen te heiligen. Zoals Hij aan de ene zijde alles aan Zijn vijanden vloekt: *Ik zal uw zegeningen vervloeken* (Mal. 2: 2), een verborgen vloek gaat er met al die dingen, die zij hun grootste zegeningen rekenen: zo zegent God aan de andere kant voor Zijn kinderen alle dingen, die zij zouden menen tot hun vervloeking te strekken en meest tegen hen zijn. Toen Jacob zag, dat Jozef verloren en Simeon in Egypte gevangen gelaten was en dat Benjamin van hem weggevoerd zou worden, besloot hij dadelijk hieruit: *al deze dingen zijn tegen mij* (Gen. 42: 36), hoewel nochtans alles voor hem, tot bewaring van hem zelf en het leven van zijn gehele huisgezin in Egypte strekte. Jozef dacht dat zijn gevangenis zijn val bewezen zou hebben, hoewel God het nochtans tot een middel van zijn grootste verhoging maakte. De Joden meenden dat Hamans aanslagen tot hun verwoesting zouden geweest zijn, wanneer God het echter zo schikte, dat de dag tot hun uitroeiing aangelegd, voor hen *veranderd is van droefenis in blijdschap, en van rouw in een vrolijke dag* (Ester 9: 22). Mozes merkt dit aan betreffende Bileams vloek met welke Balak de koning van de Moabieten wilde hebben dat hij Israël vloeken zou: *de Heere uw God heeft u de vloek in een zegen veranderd omdat de Heere God u lief had* (Deut. 23: 5). Christus zal alle vervloekingen in een zegen veranderen, alle dingen zullen ons tot zegen en niets tot onze vloek zijn.

Ten vierde. In een uiterlijke kerkelijke regering in te stellen. Zoals Christus Koning van Zijn kerk is, zo wil Hij Zijn kerk in Zijn eigen wegen, niet naar de inzettingen en de uitvindingen van mensen geregeerd hebben. Wij moeten Christus in de heerschappij van Zijn Koninkrijk niet weigeren, wat wij aan alle aardse oppermachten in hun heerschappij geven. Toen Christus, na Zijn opstanding veertig dagen bij Zijn discipelen bleef, sprekende van die dingen die het Koninkrijk Gods aangaan (Hand. 1: 3), zo mogen wij niet denken dat Hij nagelaten heeft om wetten aangaande de gestalte van Zijn kerkregering te geven. En wanneer Paulus aan de oudsten van Eféze verhaalt, *dat hij niets achtergehouden heeft, dat hij hen niet zou verkondigd hebben al de raad Gods* (Hand. 20: 27), zo moeten wij dat nemen ten opzichte van die besturingen die hij en de andere discipelen van Christus tot regering van Zijn kerk ontvangen hadden. Wat deze vorm van kerkbesturing geweest is, die zolang reeds tot twist en tot noch toe ongeoordeeld is, raakt eerder het oordeel van een Synode, dan van een predicatie. Dit zeg ik alleen, maar laat het aan die voortreffelijke beraadslaging, die u reeds besteld hebt, niet twijfelende aan uw eerwaardige zorg om dat werk te handhaven, hetwelk ongetwijfeld meest tot bevordering van een volkomen heerschappij van Christus onder ons zal toebrenge.

Maar laten wij de redenen waarom God zulk een plechtige bediening van een Koninkrijk door Christus wil hebben, opmerken:

Eerst ten opzichte van de eer die beide Christus de Zoon en God de Vader mocht vermeerderen.

1^e Reden

Ten opzichte van Christus, opdat Hij ontvangen mocht die eer, die Zijn Godheid schuldig is en die het werk van de vernedering van Hem genomen heeft. Want hoewel Hij hier waarlijk God, *de Vader evangelijk was* (Fil. 2: 6), nochtans de gestaltenis van een dienstknecht aannemende, opdat Hij bekwaam mocht zijn, Zichzelf tot de dood des kruises te vernederen, zo bracht deze vernedering teweeg, dat de wereld Hem niet kende en Hem van Zijn eer beroofde. Zij rekenden hem voor een duivel, een vraat, een booswicht, kruisigden Hem tussen twee moordenaars, stelden tot bespottung een doornen kroon op Zijn hoofd en zelfs daarna beschimpten zij de Christenen, dat ze in een gekruiste God geloofden. Christus moest nu in Zijn eer hersteld worden, daarom zalft de Vader Hem tot een Koning over Zijn kerk, opdat Hij in de ogen dergenen, die Hem verkleind en veracht hebben, verhoogd mag worden. *De Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel de Zoon gegeven* (Joh. 5: 22). Dat is de uitdeling van alle heerschappij aan de Zoon, maar waartoe? *Opdat zij allen de Zoon eren, gelijk zij de Vader eren* (Joh. 5: 23). Zoals de wereld Hem veracht als een boosdoener, zij hem daardoor wederom mogen erkennen als God evangelijk met de Vader en Hem deze eer, waarmede zij de Vader eren, mogen bewijzen: grotelijks verhoogd, omdat Hij grotelijks vernederd was, *de steen die de bouwlieden verworpen hebben is geworden tot een hoofd des hoeks* (1. Petrus 1: 7).

Ten opzichte van de Vader, opdat Hij meerder eer vanwege zulk een bediening van een Koninkrijk door Christus mocht ontvangen. Zoals God meer verheerlijkt was, dat Hij Christus tot een Verlosser gaf en zulk een weg tot behoud van ons zondaars uitvond, waar God mens werd, en twee naturen, Goddelijk en menselijk tezamen verenigd werden, dat Christus vlees aannam en leed, dan indien Hij Zijn volk geheel op een andere weg buiten Christus zalig gemaakt had. Zo zal het God nu meer eer aanbrengen, dat Hij Christus als Koning verhoogt en Hem een plechtige bediening van een Koninkrijk geeft, dan dat God Zijn volk op een algemene wijze, zoals Hij de wereld doet zou regeren. *God heeft Hem uitermate verhoogd, en Hem een naam*

gegeven welke boven alle namen is, dat alle tong zou belijden, dat Jezus Christus de Heere zij, tot heerlijkheid Gods des Vaders (Fil. 2: 9, 11). Het voornaamste doel waarom Christus Die eerst vernederd was, daarna verhoogd werd, is de heerlijkheid van de Vader, omdat de plechtige bediening van het Koninkrijk door Christus de Vader meerder heerlijkheid toebrengt.

2e Reden

Ten tweede. Ten opzichte van Gods volk: niemand is bekwaam om een Koning over een enig volk te zijn als zulk één die met Hem verenigd is en met hen van dezelfde tederheid is. Zoals God aan de Israëlieten een gebod gaf betreffende een Koning, dat zij *één uit het midden hunner broeders* (Deut. 17: 15) moesten kiezen en daarom is Christus de bekwaamste omdat Hij onze Broeder is, onze natuur aangenomen heeft en een Immanuël, God met ons geworden is. God één van ons, van hetzelfde vlees en bloed met ons, het is hetzelfde in deze, hetgeen de apostel spreekt aangaande de bekwaamheid van Christus, voor ons tot Hogepriester gemaakt, omdat Hij onze natuur aangenomen heeft, en *met dezelfde zwakheid omvangen is* (Heb. 5: 1). Hij is ons gelijk om medelijdend met ons te zijn. Het is het bekwaamst dat Christus onze Koning zou zijn, opdat Hij, hebbende dezelfde natuur met ons en van buiten met onze zwakheden omvangen, meerder tederheid aan ons mocht bewijzen, als de broosheid en zwakheid van onze natuur het best kennende, een Koning uit onze broeders is het bekwaamst voor ons.

3^e Reden

Ten derde. Ten opzichte van Gods vijanden en de onze; om hen te meerder te doen vrezen, wanneer zij over zichzelf zullen zien regeren Degene, Die zij eenmaal bespotten. In de bediening van een Koninkrijk en alle macht over haar, heerlijk zien in Hem Die zij eenmaal kruisigden en alle dagen kruisigden, Christus tot een Koning te zien over zodanige, die zij vervolgen; te rechten voor hen, en hun zaak te richten, die zij verdrukken. Van de goddelozen van de wereld is gezegd, wanneer ze de Zoon des mensen op de dag van het oordeel zien komen in de wolken, *wenen zullen* (Matth. 24: 30), Hem vrezen als een vervaarlijke Richter, gereed om wraak te nemen over degenen, die Hem zo bespottelijk misbruikt hebben. Deze vrees moet noodzakelijk hier zijn, hoewel in een mindere trap. Wat kan een boos volk meer ontzetten en verschrikken, dan te weten, dat Christus regeert en hier als Koning zit, om hen gade te slaan, te richten en te plagen. Wiens persoon zij zo zeer verachten, Wiens eer zij zo ver in het duister verstoppen, Wiens knechten zij zo vervolgd, en tegen Wiens zaak zij zich zoveel opgemaakt hebben.

4^e Reden

Ten vierde. Ten opzichte van de bekwaame overeenkomst tussen het werk van de verlossing en van de heerschappij. Het zou onbillijk zijn, dat Christus ons verlossen en niet regeren zou. Onrechtvaardig dat wij een ander zouden dienen, dan Hem Die het losgeld voor ons gegeven heeft. Daar is in deze *jus redemptionis*, hij die een slaaf verlost, mag ook zijn dienst hebben. Indien Christus ons, toen wij slaven van de duivel waren, verlost en gekocht heeft *met de prijs van Zijn eigen bloed* (Hebr. 9: 12). Het is billijk, dat wij Hem zouden dienen, Hem de dienst van beide aan lichaam en ziel geven, om deze *nu van Hem* en niet van onszelf zijn. Het was ongerijmd, dat wij de verlossing van Hem zouden verwachten, en Hem nochtans niet zouden gehoorzamen. Dat is het einde van onze verlossing, dat wij *verlost zijnde uit de handen onzer vijanden, Hem zouden dienen zonder vreze, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem*

al de dagen onzes levens (Lukas 1: 74, 75). Hier zullen wij de regel van Petrus aan Ananias opnemen, aangaande de have die hij verkocht had: *Waarom hebt gij van de prijs des lands onttrokken? Zo het gebleven ware, bleef het niet uwe? En verkocht zijnde, bleef het niet in uw macht?* (Hand. 5: 3, 4). Het was uw eigen, u mocht er mee gedaan hebben, zo het u beliefdde. Maar hebbende dat God verkocht, waarom houdt u nu een deel achter van hetgeen van God is? Terwijl wij van onszelf waren, mochten wij onszelf naar onze eigen wil schikken. Maar nu Christus ons gekocht heeft, wat voor recht hebben wij om van Christus achter te houden dat, wat van Christus is? Indien wij God door het recht van verlossing toebehoren, zullen wij Hem beroven van Zijn dienst? toen wij van de duivel waren, mochten wij de duivel geven wat van de duivel was, hem dienen van wie wij waren. Maar nu, door God gekocht zijnde, moeten wij God geven, die dingen die van God zijn, Hem dienen van Wie wij zijn.

1° Gebruik

Indien Christus Koning van Zijn kerk is, laat Gods volk zich in dan hierin vertroosten, dat Christus onder ons regeert en als Koning zit. Dit gebruik maakt David van deze Leer: *De Heere regeert. Wat dan? De aarde verheuge zich, dat de eilanden zich verblijden* (Psalm 97: 1). Wij die hier op eilanden leven, hebben wij geen deel aan deze vreugde en vertroosting, dat wij weten dat Christus de Koning is en onder ons regeert? De aarde verheugt zich, dat de eilanden zich verblijden. Zeker, indien Gods volk overweegt, dat ze slechts *twee blote geitenkudden* (1 Kon. 20: 27) onder vele leeuwen, *weinig schapen* (Matth. 10: 16) onder menige wolven, een enige *Lelie onder vele doornen* (Hoogl. 2: 2) zijn. Zo ze bedenken, welke lagen, welke verderfelijke aanslagen alle dagen tegen hen gebrouwen worden. Indien wij dan niet tot ons steunsel hadden, dit te weten dat Christus Koning is, dat Hij alles tot ons beste schikt, onze vijanden dempt, tegen alle aanslagen van booswichten beschermt en ons in het midden van de grootste gevaarlijkheden bewaart, het mocht ons wel in mistroostigheid neerstorten van ooit op onze hoofden met vertroosting op te houden. Maar wanneer wij gedenken, dat Christus onder ons als Koning zit, dat Hij in de hemel zit en de aanslagen van boze mensen bespot, *Die in de hemel woont zal lachen, en hen bespotten* (Psalm 2: 4). De mensen mogen bezig zijn met het kwade te doen, maar Christus is evenzeer bezig in het vernielen. Hierdoor schijnt een heerlijke straal van vertroosting in ons dat wij dit weten, dat Christus onze Koning is, en in het midden van Zijn volk regeert. De woorden van de profeet mogen wij ons troostrijk toepassen: *schouwt Sion aan, de stad onzer bijeenkomsten. Uw ogen zullen Jeruzalem zien, een geruste woonplaats, een tent die niet terneder geworpen zal worden, welker pinnen in der eeuwigheid niet zullen uitgetogen worden en welker zelen niet zullen verscheurd worden. Maar de Heere zal aldaar bij ons heerlijk zijn, het zal zijn een plaats van rivieren, van wijde stromen, want de Heere is onze Richter, de Heere is onze Wetgever, de Heere is onze Koning, Hij zal ons behouden* (Jes. 33: 20). Wanneer wij op Christus zien en bij onszelf overpeinzen, is Christus niet onze Richter, onze Wetgever, onze Koning, Hij zal ons behouden, zo mogen wij met vertroosting Sion de stad van onze bijeenkomsten aanschouwen, en zullen wederom ons Jeruzalem, een geruste woonplaats zien. Tevoren heb ik u getoond, dat het één van de voornaamste werken van het Koninklijke ambt van Christus is, Zijn onderdanen te bewaren. Indien wij het verbond met Hem niet breken, zal Hij ons helpen. En waarom zouden wij dan niet onversaagd zeggen: *De Heere is ons een Helper, en wij zullen niet vrezen, wat ons enige mensen zullen doen* (Hebr. 13: 6). Wanneer wij weten dat wij veel vijanden en weinig helpers hebben dan vrezen wij. Maar zo Christus, Die ons helpen kan, onze

Koning is, waarom zouden wij vrezen, wat een mens of duivel of macht van de duisternis ons kan doen?

Dit onderricht ons, hoe wij de één tegen de ander zullen leven, als onderdanen van deze Koning. Het verborgen lichaam van de kerk draagt een overeenkomst met het burgerlijk lichaam van een stoet onderdanen, zoals zij onder één hoofd vastgehecht zijn, zo moeten ze van één gewaad en hart zijn, en dat voornamelijk in drie bijzonderheden.

Ten eerste, in liefde en gemeenschap de één met de anderen te houden. Eenheid met Christus het Hoofd, zal gemeenschap met de leden voortbrengen: *wij hebben gemeenschap met elkander* (1 Joh. 1: 7). Er zijn *koina toon philoon*, zekere dingen die onder de Christen vrienden algemeen zijn, een gemeenschap in het goede, en *allen die geloofden waren bijeen en hadden alle dingen gemeen* (Hand. 2: 44). Een gemeenschap in raad, gevende hulp en bericht in voorvallende gelegenheden, een gemeenschap in kennis, de Kerken in de Handelingen hielden hun eensgezindheid tezamen en de kerkelijke geschiedenissen verhalen ons, dat de heiligen te Lyon in Frankrijk gewoon waren aan de heiligen in Phrygia, aangaande de kerkelijke zaken te zenden. Alle dingen hadden ze gemeen, maar in het bijzonder een gemeenschap van omgang, een vreugde in de maatschap van de één met de ander. Het was het zeggen van een heiden in de eerste tijden: wat een vreemd volk deze christenen waren, zij zijn zowel in een half uur, als anderen in een half jaar bekend. Wij ontberen deze gemeenschap onder ons. Wij houden liever met enig ander soort van volk gemeenschap, dan met de heiligen van God. Wij zeggen alle dagen: *wij geloven de gemeenschap der heiligen*, maar wij maken het in onze oefening eerder een verzinsel, dan een waarachtig ding, wij verheugen er ons niet in. O, deze vreemdheid en lauwheid in gemeenschap met goede mensen komt niet overeen met de hemelse wandel, die de christenen behoren te hebben. Dit zal de band van christelijke gemeenschap zijn, hun onderling opzicht tot Christus, voor zoveel zij gezamenlijk als burgers van dat hemelse Jeruzalem en Gods huis en onder een Koning verbonden zijn, behoort de band van de christelijke gemeenschap te wezen. Wij moeten wensen deze gemeenschap hier te houden, die wij hierna in de hemel zullen hebben. God en de heiligen zullen daar een gezelschap zijn; zo moet het hier ook wezen. Het is wel waar, burgerlijke koophandel mogen wij wel hebben met alle mensen maar wij moeten onderscheid maken in gezelschap, opdat wij als wij sterven, alleen onze plaats, niet ons gezelschap mogen verlaten. Zo wij hier de tegenwoordigheid van God en het gezelschap van de heiligen genieten, zo zal onze verandering maar licht zijn. Wanneer wij hier vandaan gaan, gaan wij maar om een nader gezelschap met Hem te hebben.

Ten tweede. In een medegevoelen van hun ellende te hebben. Ieder lid van een lichaam heeft een gevoelen van die smart die de andere leden dragen. Er zijn zekere bomen, waarvan sommige bladen afgeslagen of aangeroerd zijnde, de anderen zich tezamen trekken, en hun hoofden een tijd laten hangen. Zulk een *homognoomosunes*, een toestemming van de geest zoals Clemens het noemt, moet er tussen al Gods kinderen zijn. Indien de Man, Die in ons is, geestelijk is, zo wordt de menselijke genegenheid, die natuurlijk in ons is, veranderd in een broederlijke genegenheid, als zijnde aan deze geest deelachtig. Van Hippocrates' tweelingen is gezegd, dat ze tezamen sloegen en weenden. Zoals er een blijdschap zal zijn met de blijden, zo moet er een treuren zijn met de treurenden. Een samentrekking van onze geesten met droefheid, een neerhangen van het hoofd in het gevoelen van de ellende van onze broederen. De zonde van het volk, waarom God ze dreigde, was dat ze *lagen op*

elpenbenen bedsteden, de lammeren van de kudde aten, op het geklank van de luit kwinkleerden, de wijn uit schalen dronken, en zichzelf zalfden met de kostelijkste olie, maar zich niet bekommerden over de verbreking van Jozef (Amos 6: 4, 5 en 6).

Welk volk is dieper in deze zonde verzonken, dan wij geweest zijn? Wij hebben lang onze broederen in Frankrijk, Duitsland en Ierland in hun bloed zien omwentelen. Ieder van deze Koninkrijken was gereed met de kerk uit te roepen: *Gaat het u niet aan alle gij die over weg gaat? Schouwt het aan en ziet of er een smart zij gelijk de mijne, waarmede mij de Heere bedroefd heeft ten dage der hittigheid Zijns toorns (Klaagl. 1: 12).* O, is Gods toorn niet over die landstreken gegaan, zoals baren der zee waar de ene op de andere rolt? De honger op het tekort en de pestilentie op de honger? *Vertelt uw kinderen daarvan en laat het uw kinderen hun kinderen vertellen en deze kinderen aan een ander geslacht. Wat de rups heeft overgelaten heeft de sprinkhaan afgegeten, en wat de sprinkhaan heeft overgelaten, heeft de kever afgegeten, en wat de kever heeft overgelaten, heeft de kruidworm afgegeten (Joël 1: 4).* Zijn er bij de nakomelingen groter oordelen, dan over deze volkeren uitgestort zijn, in gedachtenis zozeer dat al hun overblijfselen uitgeroeid zijn. Wat het zwaard gelaten heeft, heeft de honger vernield, wat de honger overgelaten heeft, heeft de pestilentie verteerd. Zijn de oordelen over onze broederen in Ierland niet zodanig, dat *ons de beide oren klinken moeten, als wij het horen?* (2 Kon. 21: 12). Zien wij hen nu niet, zoals de heiligen beschreven werden, *in banden en gevangenis, gestenigd, in stukken gezaagd, verzocht, door het zwaard ter dood gebracht, naakt op koude bergen en woestijnen omgewandeld zoals beesten in schaapsvellen, verlaten, verdrukt, kwalijk gehandeld, zij hebben in woestijnen gedood, en op bergen, en in spelonken en in de holen der aarde* (Hebr. 11: 36, 37 en 38). De vrouwen in het aangezicht van hun mannen misbruikt, maagden geschonden, zwangere vrouwen opengesneden, arme zuigelingen van moeders borst gerukt en tegen de stenen verpletterd. Sommigen zijn hier naakt liggende van koude, anderen van honger gestorven. Het land dat als een lusthof was, is nu een woeste wildernis, dat niet dan doornen (zoals Chrysostomus van het Joodse land spreekt) voortbrengt, om Christus mee te kruisigen, niet anders dan mensenvreters die zich vermaken, dat ze hun handen in de ingewanden van God heiligen hebben en in hun bloed mogen zwemmen, overal zijn ellenden en schrikkelijke oorlogsvruchten, hebben wij dit, zeg ik, niet lang gezien?

En nochtans *ubi sunt viscera*, waar zijn onze rommelende ingewanden over deze verdrukkingen van onze broederen? Mag ik niet met de apostel zeggen, *zijn wij niet nauw in onze ingewanden?* (2 Kor. 6: 12). Zijn onze ingewanden niet tegen onze broederen opgesloten? Hoe weinigen van ons hebben enig vermaak achtergelaten of in deze laatste tijden enige meerdere droefheid over deze verbreking van Jozef in het verborgen gehad? Zijn wij niet net zo weelderig en vreugde-bedrijvend als tevoren, alsof deze ellenden die wij over anderen zien, onszelf gans niet aangaan? Die niet gevoelen de ellenden van hun arme broederen, het is een teken, dat ze geen onderdanen zijn van het Koninkrijk van Christus. Christus heeft zelfs *medelijden met ons* (Hebr. 4: 15), die Zijn leden in onze ellenden zijn. Er is geen verdrukking over Gods volk of God is met hen verdrukt, *in al haar benauwdheid was Hij benauwd* (Jes. 63: 9). De kerk onze moeder heeft ingewanden van medelijden nevens haar kinderen (Non perdot viscera pia mater Eccles. Augustinus H. 39), en zullen wij geen gevoelen met de ellende van onze broederen hebben, niet met hen in hun benauwdheid benauwd zijn? *De gevangenen niet gedenken, alsof wij medegevangen waren; en dergenen die kwalijk gehandeld worden, alsof wij ook zelf in het lichaam kwalijk gehandeld waren?* (Hebr. 13: 3). *Zijt allen eensgezind, medelijdend, de broeders liefhebbende, met innerlijke barmhartigheid bewogen, vriendelijk* (1 Petr. 3: 8). Indien wij als broeders

liefhebben, zo zullen wij deze *splagchna*, deze ingewanden van medelijden hebben, en vriendelijk de één tegen de ander zijn, wanneer het wel met hen is, moeten wij verblijd zijn, zoals het Romeinse volk voor Germanicus deed, toen zij hoorden dat Rome wedergekegen was, gingen zij uit zingende, de stad is behouden, onze landstreek is behouden, omdat Germanicus behouden is (*Salva Romas, Salva Patria, Salvus est Germanicus*). Dan zullen wij verblijd zijn en zingen, onze stad, ons land, onze personen, wij zijn alleen in een gelukkige stand, wanneer onze broederen, onze godsdienst en kerk in vrede is, maar zolang als dat niet geschiedt, zo lang God ons Jeruzalem niet maakt tot een geruste woonplaats, zo lang God de hoofden van onze broederen niet wederom opheft, het Evangelie een vrije loop geeft, en de godsdienst wederom doet bloeien, en het Koninkrijk van Christus en Zijn inzetting weder in haar geluk, macht en zuiverheid zowel in anderen als in ons eigen landschap stelt, zo moeten wij wenen met degenen die wenen, bedroefd zijn met degenen die bedroefd zijn, en benauwd zijn in de verdrukkingen van Gods volk, indien wij zo niet zijn, het is een teken dat wij geen leden van het zelfde lichaam, noch onderdanen van één Koning zijn.

Ten derde. In hun zaak en personen te hulp te komen met macht van onze eigen personen en goederen. Broederen en mede-onderdanen moeten toebrengen tot hulp en verlossing dergenen die met hen van één bloed en bezitting zijn. Wij moeten hier doen, zoals Isaï tot David zie: *gij zult uw broederen bezoeken of het hen wel gaat* (1 Sam. 17: 16). Wij moeten overal onze broederen, Gods volk, bezichtigen, hoe het hen gaat, *gedraagt u verstandig jegens de ellendigen* (Psalm 41: 2), zoals de Psalmist uitdrukt, opdat wij ze in hun benauwdheden te hulp mogen komen. Abraham (Gen. 14: 14) waagde zijn eigen persoon en zijn ganse huisgezin voor de verlossing van zijn broeder Lot. *Saul en de Israëlieten stelden zich in gevaar* (1 Sam. 11: 9) voor hun makkers, *de inwoners van Jabes in Gilead*. Ten tijde van vervolging, *besloot een iegelijk der discipelen, naar dat elk vermocht, iets te zenden ten dienste van de broederen die in Judea woonden* (Hand. 11: 29). Zeker, die van Macedonië zijn in dit vermogen gewillig geweest (2 Cor. 8: 3). En allen die van hetzelfde geloof waren, en geloofden, *verkochten hun goederen en have en verdeelden dezelve aan allen naar dat elk van node had* (Hand. 2: 45). En zodanige mededelingen als zij gebruikt hebben moeten wij in deze dagen toebrengen, *dat ieder genoeg heeft, daar was niemand die gebrek had, want zovelen als er bezitters waren van landen of huizen, die verkochten zij en brachten de prijs van de verkochten goederen en legden die aan de voeten der apostelen en aan een iegelijk werd uitgedeeld naar dat elk van node had* (Hand. 4: 34, 35).

Het is niet genoeg met woorden te zeggen, wij zijn allen onderdanen van één Koning, maar wij moeten het metterdaad betonen, anders is het maar, zoals Jacobus spreekt, een ijdel woord, te zeggen tot één die naakt en zonder voedsel is, *gaat heen in vrede, wordt warm, en wordt verzadigd, en hen de nooddriftigheden des lichaams niet te geven* (Jac. 2: 16). Zo wij Christus dienen, zo moeten wij Hem beminnen. Indien wij Christus liefhebben, en wanneer Hij Zijn eigen leven voor ons overgegeven heeft, zo moeten wij ook gewillig zijn om ons leven, als de nood het eist, voor de broederen over te geven, *zo wie nu het goed der wereld heeft en ziet zijn broeder gebrek hebben, en sluit zijn hart voor hem, hoe blijft de liefde Gods in hem?* (1 Joh. 3: 17). Het zal voor ons in de dag des oordeels een droevige ervaring zijn, zo wij noch *de hongerigen gespijst noch de naakten gekleed hebben* (Matth. 25: 43). Het is een vervaarlijk dreigement, *een onbarmhartig oordeel zal gaan over degenen, die geen barmhartigheid gedaan heeft* (Jac. 2: 13). Bedrieg uw ziel niet, dat u uzelf een lid van

Christus lichaam, een onderdaan van Christus Koninkrijk acht te zijn, en nochtans een ander lid, een andere onderdaan voor uw ogen ziet verloren gaan en hem niet helpt, maar uw ingewanden van ontferming tegen hem opsluit. Clemens verhaalt ons van de olifanten, wanneer er één in een plas valt, en schreeuwt, zo lopen de naasten die dat horen altermaal heen en helpen hem er uit. Indien een arme broeder in benauwdheid is en zichzelf niet kan helpen, zo moet de hele maatschap zulks doen. Groot zijn de ellenden van onze arme broeders tegenwoordig in Ierland. Daar is Christus naakt, hongerig, in gevangenis, ziek, Christus in Zijn arme onderdanen. Laat ons Christus bekleden, voeden, en uit de handen van Zijn vijanden verlossen. Laat ons op ons goud niet zien met een gierig oog, noch het met grijpende handen bewaren, noch gemakkelijk zijn voor onszelf, als Christus ons en onze goederen van node heeft, zoals Christus zei, toen Gij om de ezel zond, zegt: *de Heere heeft het van node, en hij zal zeterstond zenden* (Matth. 21: 3). Als de Heere onze personen en onze beurs van node heeft, laat ons dan Hem die zenden, vrij in Christus zaak zijn. Wij zijn Zijn onderdanen niet, zo wij Hem noch onze mede-onderdanen niet helpen. Ik weet, ik zal lichtelijk verlof van u hebben, eerwaardige en beminden, indien ik een ernstige voorspraak in de zaak van Christus ben, waarvoor u zich reeds zo getrouw en ijverig getoond hebt, de Heere vergelde u uw zorg. Maar geef mij alleen verlof u hiervan in gedachtenis te brengen, zoals het gezicht aan Paulus verscheen, en *daar was een Macedonisch man staande, die hem bad en zeide: kom over in Macedonië en help ons* (Hand. 16). Christus is u lang verschenen en heeft om uw hulp voor Ierland geroepen. De Heere, zeg ik, zal u vergelden de hulp, die u hen reeds aangebracht hebt, maar ik bid u, laat iedere vastendag die wij voor hen houden u hun verdrukkingen, ellenden en bloedende staat, die nu wederom hopeloos begint te worden indachtig maken. Laat mij tot u in de woorden van de mannen van Gibeon tot Jozua zeggen: *en trekt uw handen niet af van uw knechten, komt haastelijk tot ons op en verlost ons en helpt ons* (Jozua 10: 6). Zoals Salomo spreekt van een woord op zijn pas (Spr. 29: 11), of ter bekwamer tijd gesproken, dat is een woord op zijn raderen, zoals de grondtekst meebrengt, zo is het ook met een werk gelegen, een werk ter bekwamer tijd gedaan, is een werk op zijn raderen, een treffelijk werk, dat tot bevordering gaat.

3^e Nuttigheid

Indien Christus onze Koning is, laat mij u dan opwekken in een woord van vermaning om u de plicht van een goed onderdaan in te prenten, Christus in Zijn troon te helpen en te beschermen en dat ten dele ten opzichte van onszelf, ten dele ten opzichte van anderen.

1. Ten opzichte van onszelf Zijn Koninkrijk binnen ons in onze harten op te richten; wij begeren Christus lichtelijk als een Zaligmaker om ons te behouden, maar niet als een Koning om over ons te heersen. Wij zijn gereed met de discipelen uit te roepen: *Heere, behoed ons, wij vergaan* (Matth. 8: 25) maar even vaardig te zeggen, met de goddeloze burgers: *wij willen niet, dat deze over ons Koning zij* (Luc. 19: 14). Helaas, wij mogen Christus niet tot een Zaligmaker verwachten tenzij wij Hem als een Koning ontvangen, zoals Jefta tot de oudsten van Gilead antwoordde: *waarom zijt gij nu tot mij gekomen, terwijl gij in benauwdheid zijt? Zo de Heere uw vijanden voor mijn aangezicht geven zal; zal ik u dan tot een hoofd zijn?* (Richt. 11: 7, 9). Wij moeten niet alleen tot Christus vlieden ten tijde van onze benauwdheid, wanneer onze zonden ons drukken en wij de mond van de hel geopend zien om ons in te zwelgen, tenzij wij in alles gereed zijn om Christus, wanneer Hij ons van onze geestelijke vijanden verlost, tot ons Hoofd en Heere aan te nemen, om over ons te regeren en te heersen,

zowel als voor onze Zaligmaker om ons te bewaren. O laat ons Christus in ons hart kronen en niet doen zoals de Joden, die Hem een doornenkroon op Zijn hoofd zetten maar laat ons op Zijn hoofd stellen een gouden kroon, een kroon van oppermacht, Hem als onze Koning en Heere erkennen, Hem vrezen en gehoorzamen. Kroont Hem, zoals Jojada en het volk de Koning Joas kroonden: *zij kroonden hem en omsingelden hem met hun wapens in hun handen* (2 Kron. 23), gereed om tegen al zijn vijanden te vechten. Stel Christus op de troon van uw hart en houdt uw wapens in uw hand om tegen alle vijanden van Christus, al uw eigen lusten, uw weerbarstige genegenheden, die tegen Christus de Koning van uw ziel strijden, te vechten.

2. Om het Koninkrijk van Christus in anderen te helpen bevorderen, Christus te helpen verhogen, en Zijn scepter over de ganse wereld op te richten. God de Heere heeft Christus beloofd *de heidenen te geven tot een erfdeel en de einden der aarde tot Zijn bezitting* (Psalm 2: 8). Het is een groot werk een volk aan Christus toe te brengen, Zijn Koninkrijk op te stellen, zoals Christus mag om de heidenen te beërven en de einden der aarde te bezitten, zo moet een iegelijk komen, om dit werk te helpen. Toen de tabernakel gebouwd zou worden, bracht een ieder wiens hart vrijwillig was, het heoffer; *sommigen goud, sommigen zilver, sommigen koper, sommigen scharlaken, sommigen geitenhaar* (Ex. 35: 5), ieder naar zijn vermogen. Toen de tempel zou gebouwd worden bood ieder de behulpzame hand daartoe. Salomo bereidde goud, Hiram zond cederbomen, sommigen waren houwens in de bergen, sommigen dragers van pakken, ieder bracht er naar zijn macht toe. Zo moet het hier in de bevordering van Christus Koninkrijk zijn, het is het grote werk, waar God ons toe gesteld heeft, ieder moet de behulpzame macht bieden, naar zijn vermogen, en middelen en gelegenheden. Christus is Koning, nochtans heeft Hij vele vijanden, die arbeiden om Hem uit Zijn troon te keren. Onze plicht is Hem daarin te helpen.

Heden ten dage wordt Christus in het heimelijke kwalijk door Zijn vijanden behandeld, omdat kwaden aanslagen tegen Hem brouwen. O waren er enige Gamaliëls (Hand. 5: 34), die gezonde raad mochten geven om de mensen van de aanslagen tegen Christus te beletten. Hij is kwalijk behandeld door vijanden van buiten, daar zijn niet alleen tegen Hem aanslagen genomen, maar Hij hangt reeds aan het kruis, zie op Duitsland en Ierland. Wij kunnen lichtelijk met Thomas geloven, dat Hij daar is, omdat wij de tekenen van de nagelen in Zijn handen en voeten zien, en onze vingers in deze geestelijke wonden, die reeds in Zijn lichaam en leden gemaakt zijn, kunnen leggen. O waren er enige Jozefs van Arimathea (Matth. 27: 59), die Hem van het kruis afnamen. Alle personen worden tot dit werk geroepen, het volk, de predikers, overheden, en Koningen zelf. Als ze opperheersers zijn, zo worden ze vertoornd indien iets tegen de heerschappij gedaan wordt. Laat ze dan ook voor Christus alleenheerschappij zorg dragen want Hij is de Koning der Koningen, en zij worden in deze Psalm geroepen om Christus te dienen (Psalm 2: 10 en 11).

Geef mij verlof, recht eervardigen en geliefden, om u in weinig woorden drie Koninkrijken voor te stellen, die de bevordering van dit Koninkrijk van Christus voornamelijk beletten, het Koninkrijk van de zonde, van de duivel en van de antichrist.

1. Het Koninkrijk van de zonde. Zonde is een Koning: *dat de zonde niet heerse in uw sterfelijk lichaam* (Rom. 6: 12; *Mee basileus too*). Laat die de Koning onder ons niet spelen en verdraagt niet dat enige zonde onder ons verblijft en door het overtreden van de wet enige gedaante in ons krijgt; zonden kunnen wel in het verborgen volbracht worden en niemand kan ze voorkomen maar dat openbare en verfoeilijke zonden niet

geweerd worden, zal de Overheden ten laste gelegd worden. Afgoderij placht in hoeken en terloops te geschieden, maar hoe openbaar is ze nu in Engeland, hoe wordt ze door velen verdedigd, en door hoevelen gedaan? Hoe verdraagzaam in Ierland, zelfs tot verwoesting van dat arme land? Hoe openlijk is dronkenschap en onreinheid. Ten tijde van de heilige Paulus waren *diegenen die dronken waren des nachts dronken* (1 Thess. 5: 7), dat was de zedigheit van die tijden, hoewel ze in een zondeloop liepen, verkozen zij de duisternis om hun zonden te bedekken: *'t is schandelijk te zeggen hetgeen heimelijk van hen geschiedt* (Ef. 5: 12). Schandelijke dingen, nochtans geschieden ze in het heimelijke. Maar hoe onbeschaamd is het nu in deze dagen? Hoe zijn alle beginselen van algemene zedigheit, zowel als algemene eerlijkheid in hen uitgeblust? Dat ze de zonde zelfs in het gezicht van de zon begaan en niet schaamrood worden. Een schaamteloos geslacht, *hun zonden spreken ze vrij uit, gelijk Sodom, en zij verbergen ze niet* (Jes. 3: 9). Een vertwijfelde en hopeloze staat van een volk, dat niet alleen vrees en droefheid verloor maar ook schaamte op het kerkhof (zoals men zegt) gebracht heeft. Weer dit Koninkrijk van de zonde; indien wetten ontbreken, laat ze gemaakt worden; indien ze gemaakt zijn, laat ze uitgevoerd worden, als ze in het werk gesteld worden, laat geen zonde onder ons zo openlijk heersen. Openbare zonden zijn op de weg van een oordeel van God. Het was een oordeel over Davids huis, *dat zijn vrouwen voor de ogen der zon geschonden zouden worden* (2 Sam. 12: 11) *en dat Efraïm vergezeld was met de afgoden en alleen in zijn afgoderij gelaten werd* (Hoséa 4: 17).

Er zijn drie dingen opmerkenswaardig, hoe zij ondergebracht mogen worden.

1. De Bachanalia, die veelvoudige toevloed van wijn- en tapperijen, zo oneindig ontaard zijnde van hun eerste instelling, dat zij een nest en een herberg van alle zonden en ongeschiktheid geworden zijn.
2. De Lupanaria, hoerenhuizen, hopen van onreine vogels.
3. De Theatra, schouwtonelen en speelgetimmer, waar onheiligheid en zonde scherp schijnt gegeseld te worden, opdat ze gehaat mag worden, maar worden eerder zo gespeeld en uitgewerkt dat het volk daardoor eerder en meerder met liefde ingenomen wordt.

Het is waar, het zal zwaar zijn om middelen tot onderdrukking van deze algemene plaatsen van dronkenschap, hoererij en onheiligheid, die waarlijk planthoven van alle ongeschiktheid en de weg zijn om kerk en staat-gemeente te verwoesten uit te vinden. Nochtans echter moet er zeker een grote herstelling gewerkt worden. Laat ze ter rechter tijd een plaats in uw gedachten hebben. Dit zijn de machtige vijanden van Christus Koninkrijk en de dienaars vinden onuitsprekelijke beletsels tot voortgang van de godsdienst en de loop van de bediening van die.

2. Het Koninkrijk van de duivel. De duivel is een koning, *de geweldhebber dezer wereld, der duisternis dezer eeuw* (Ef. 6: 12), welke werkt om alle mensen onder een geestelijke Egyptische duisternis te houden, de zinnen van de mensen te verblinden, *in dewelke de God dezer eeuw de zinnen verblind heeft* (2 Kor. 4: 4), namelijk van de ongelovigen. Het is een grote listigheid van de duivel tegen het Koninkrijk van Christus te arbeiden dat het volk in onwetendheid mag gehouden worden, dat over hen stomme honden, die nooit hun monden zullen openen om kennis te leren, gesteld mogen worden en dat de middelen de kerk mogen onthouden worden, dat er zulke waardige mensen niet mogen ingebracht worden, welke overwegen, *dat een arbeider zijn loon waardig is* (1 Tim. 5: 18). Zie hierop, wanneer het tijd zal zijn, zie dan dat er een kaars op iedere kandelaar mag gesteld zijn, die bekwaam is licht te geven, een prediker in iedere kudde, die bekwaam is te voeden? En laat er zulke aanmoedigen

zijn als er bekwame mensen zijn om moedig en naarstig in haar werk voort te gaan. Er is reeds veel door anderen in dit bewijs gezegd, ik behoef er niet meer toe te zeggen.

3. Het Koninkrijk van de antichrist. Hij is een koning, ja een God, *die zich tegenstelt en verheft boven al hetgeen dat God genaamd wordt, also dat hij in de tempel Gods als een God zal zitten, zichzelf vertonende dat hij God is* (2 Thess. 2: 4). De tegenstellingen die het Koninkrijk van Christus van het pausdom ontvangt zijn een ieder bekend: zoals vers 6 was *to katechon*, iets dat een beletsel was, hetwelk in de dagen van de apostelen, de volkomen openbaring van de werking van de verborgenheid van de ongerechtigheid verhinderde, het koninkrijk van de keizer belette de voortgang van het koninkrijk van de antichrist. Zo is nu het pausdom, dat een *to katechon* is, een hoge en verspreidende macht van het koninkrijk van de antichrist is een machtige verhindering voor de verbreiding van het Koninkrijk van Christus. De weg dan om het Koninkrijk van Christus op te stellen is de antichrist neder te werpen. Er is een belofte dat Christus eeuwig staande zal blijven, maar de antichrist een val zal hebben en dat de verhoging van Christus tot de hoogste top zal geschieden door de val van de antichrist. Na de voorzegging van de *val van de hoer* (Openb. 17, 18) en de *verderving van het beest* (Openb. 20), volgt de beschrijving van het heerlijke Koninkrijk van Christus. Het is met deze twee koninkrijken zoals met de schalen en de evenaar, wanneer de ene neder gaat, gaat de andere omhoog of zoals het was met de huizen van Saul en David: *David ging en werd sterker maar die van het huis van Saul gingen en werden zwakker* (2 Sam. 3: 1). Het Koninkrijk van Christus gaat op door de neergang van de antichrist. Dat wordt sterker en sterker als dit zwakker en zwakker wordt. Wacht u dan van de oogluiking van het Pausdom, verdraging van de afgoderij, valse aanbidding, handel met deze, stoot de antichrist uit zijn stoel waarin hij zo vast heeft gezeten onder ons, opdat Christus te beter in Zijn troon mag treden om Zijn vijanden te overwinnen.

En laat al uw doen in deze bijzonderheden gedaan worden.

1. Met getrouwe voornemens al uw eigen doelen en profijten weg te leggen en Gods eer te zoeken: het was de klacht van de apostel: *zij zoeken alle het hunne, niet hetgeen van Christus Jezus is* (Fil. 2: 21). Zo is het nog, wij zoeken meer onze eigen dingen dan die dingen die Christus en Zijn Koninkrijk aangaan, het voornaamste oogmerk van een ieder van ons, wat ons ook voorkomt, moet dit zijn, dat wij onze plicht aan Christus mogen volbrengen. Indien dat niet is als ons voornaamste voorgestelde oogmerk, wij zullen het nooit van harte achtervolgen, het zijn de eerste beginselen van het Christendom *onzelf te verloochenen* (Matth. 16: 24). Indien niet eerst deze dingen aangewend worden om onszelf weg te werpen met Christus kruis en juk en die hoedanigheid van heerschappij die Hij in Zijn woord gesteld heeft en niet wat onze eigen uitvinding is, tevreden te zijn en al wat Hij ons oplegt te verdragen en Hem te volgen waar Hij ons ook leidt, zo zullen wij weinig tot oprichting van Zijn Koninkrijk uitrichten, terwijl onze gedachten geheel naar onszelf, ons eigen profijt en oprijzing van ons eigen geluk gekeerd zijn, zo zullen wij lichtelijk Christus en de oprichting van Zijn Koninkrijk vergeten.
2. Met ijver tot God de dingen niet alleen te doen alleen op zo een schijnvertoning, als gewillig om de grootste en leidende hoop te volgen, met de stroom te zwemmen en met de drang te gaan, maar alles te doen uit liefde en ijver tot de zaak die u als Gods zaak in handen neemt. Wanneer u uitgaat om Gods huis te hervormen, dat te doen, niet omdat u door dit of dat vertoornd bent, of dit of dat u beter behaagt, maar omdat God daarmee vertoornd is, of God daarin behagen

heeft, dat u waarlijk moogt zeggen met David en Christus: *de ijver van Uw huis heeft Mij verslonden* (Psalm 69: 10; Joh. 2: 17). Niet mijn eigen zinnelijkheid maar de ijver tot Gods eer en de eer van Gods huis, dat er in uw hart zij een vuur brandende en blakende tot God en Zijn zaak. Wanneer u in enige andere dienst tot God gaat, doet het met ijver, *wees vurig van geest, dient de Heere*. Dat zal met het werk winnen, God zal u daarin niet verlaten, als het gedaan wordt niet uit schijn maar uit ijver en oprechtheid tot Gods zaak.

3. Met eenheid van genegenheden, als menende de zelfde zaak, geen ding verlet meer de voortgang van het Koninkrijk van Christus en de zaak, dan tweedracht onder een volk. De goddelozen verenigen zich sterk tegen Christus, Gebal en Ammon en Amalek tegen Israël; Herodes en Pontius Pilatus sluiten vriendschap om Christus tegen te staan. De menigten, allen tegen de apostelen. *De vorsten zelfs beraadslagen tezamen tegen de Heere en tegen Zijn gezalfde* (Psalm 2: 2). Zij vereniging zich opdat er geen vrede in Gods kerk is. Hoe behoorde Gods volk zich voor Christus te verenigen en aan te gaan om zich, zoals de Israëlieten om de zonde van de Benjaminieten te wreken deden, *als een enig man te verbinden* (Richt. 20: 11). Zoals wij voorwenden een hoofd en een zaak te hebben, zo behoren wij mede een hart en oogmerk te hebben. *Een Koninkrijk tegen zichzelf verdeeld kan niet staande blijven* (Matth. 12: 25). Zo de onderdanen van het koninkrijk van Christus verdeeld zijn, het is de weg om het koninkrijk neder te werpen. Al de burgers van het hemelse Jeruzalem moeten zijn als de burgers van een aardse stad, dat is, daarin tezamen gevoegd. *Jeruzalem is gebouwd als een stad die wel tezamen gevoegd is* (Psalm 122). Weest in eerlijke dingen dicht in elkaar gesloten. *Het is lieflijk voor de broeders, dat ze in eendracht wonen* (Psalm 133: 1); *broeders moeten zich niet verstoren op de weg* (Gen. 45: 24); *metgezellen moeten niet twisten* (Ex. 2: 13). De Geest des Heeren daalde neder op de apostelen (Hand. 2: 2) toen ze allen eendrachtelijk op een plaats vergaderd waren. Vrede onder u is een middel om rechtvaardigheid in de wereld te bevorderen. Er is een zoete samenvoeging van deze in de Schrift aangetekend: *gerechtigheid en vrede zullen elkander kussen* (Psalm 85: 11); *Jaag de vrede na met allen en de heiligmaking* (Hebr. 12: 14). Christus wordt gezegd te zijn *een Koning der gerechtigheid en des vredes* (Hebr. 7: 2) zoals van Numa gezegd is, hij richte een tempel van geloof en vrede op; vrede onder uzelf zal een middel zijn om geloof en heiligheid des te beter in Gods kerk te bevorderen. Zo wij grote dingen willen doen voor Christus, zo moeten wij eensgezind zijn (Fil. 2: 2) van één gemoed en van één gevoelen. Zoals tweedracht een werk van het vlees is, *terwijl de ene zegt, ik ben van Paulus, de ander: ik ben van Apollos, zijt gij niet vleselijk?* (1 Cor. 2: 12) (Concordia rex parvae crescunt discordia maximae dalabuntur). Zo legt het ons open voor grote ongevallen, tweedracht sleept een val over grote onderwindingen. *De grijpvogels kwamen op Abrahams aas, toen het verdeeld was* (Gen. 15: 10, 11). Priaem en zijn zonen bespotten de verdelingen van de Grieken; u hebt ons onze naburen tot een twist gesteld en onze vijanden spotten onder elkaar. Iedere christen mag iets doen tot ontlasting van zijn plicht aan God maar er is geen macht om te overwinnen en Christus' koninkrijk op te richten indien het niet met verenigde macht van velen geschiedt.

Om dit deel te sluiten zal ik eer enige weinig betrachtingen als sterke beweegredenen bij doen om u aan te porren dat u èn Christus in uw eigen harten kroont èn Zijn Koninkrijk in de hele wereld helpt oprichten.

a. De eerwaardigheid van deze onderdanigheid aan Christus. Er is geen dienst vergeleken bij de dienst van een Koning. Wat dan bij hem, Die een Koning der koningen is? Maar verder, God zal het een eerwaardige dienst maken, door instamping van een bijzondere eer op degenen die in God te dienen, hem eren, *die Mij eren zal Ik eren* (1 Sam. 2: 30). Het is een woord uit de mond van God: *zo iemand Hem dient, de Vader zal hem eren* (Joh. 12: 26). Het is een woord uit de mond van Christus. En indien u die vraag voorstelt die Ahasveros aan Haman voorstelde, *wat zal men die man doen, tot wiens eer de koning een welbehagen heeft?* (Esther 6: 6). Wat zal die eer zijn, waarmede Christus degenen die Hem dienen en Zijn onderdanen zijn, eren wil? De Schrift verhaalt ons, dat Hij *ons tot koningen maken wil* (Openb. 1: 6) en *voor hen is een koninkrijk bereid, en een kroon die hen gegeven zal worden* (Openb. 2: 10). Welke onderdaan heeft zulk een heer? Koningen doen veel voor hun knechten maar zetten nooit de kroon op hun hoofden. Farao maakt Jozef de grootste in het koninkrijk: *op uw bevel zal al mijn volk de hand kussen* (Gen. 41: 40), nochtans bewaarde hij de oppermacht voor zichzelf, *in de troon zal ik groter zijn dan gij* (Gen. 41: 40). Maar Christus werpt Zijn eigen eer op ons, maakt ons tot koningen, niet om voor een jaar of een dag maar voor altijd met Hem te regeren. Laat de kracht van deze beweegreden zijn hetgeen Balak aan Bileam voorstelde: *laat u toch niet beletten tot mij te komen want ik zal u zeer hoog vereren* (Num. 22: 16). Laat geen ding u beletten om tot Christus te komen want Hij wil zeer hoog vereren degenen die tot Zijn onderdanigheid komen en Christus dienstknechten worden.

b. De profijtelijkheid van deze onderdanigheid, het was een heilloze vraag van goddeloze mensen, *wat is de Almachtige, dat wij Hem zouden dienen, en wat baat zullen wij hebben, dat wij hem aanlopen zouden?* (Job 21: 15). En een goddeloos besluit van het weerbarstige volk: *het is vergeefs God te dienen en daar is geen nuttigheid dat wij Zijn wacht waarnemen* (Mal. 3: 14). Gods volk weet dat er geen dienst is als Christus dienst, geen beloften, geen gewin als godzaligheid; *de godzaligheid is een groot gewin en heeft de belofte van het tegenwoordige en toekomstige leven* (1 Tim. 6: 6). Indien wij ooit enige dingen door belofte van God verwachten, zodat wij daarin een zegen en geen vloek mogen hebben, zo moeten wij Christus in de weg van godzaligheid dienen, hetwelk de belofte heeft zowel van dit als het toekomstige leven. Alle zegeningen komen, omdat het Koninkrijk van Christus komt: *zoekt eerst het Koninkrijk van God en Zijn gerechtigheid en al deze dingen zullen u toegeworpen worden* (Matth. 6: 33). Zij zullen ons als een toewerpsel op de hoop toegeworpen worden, *ziet Mijn knechten zullen eten, doch gijlieden zult hongeren, Mijn knechten zullen drinken, doch gijlieden zult dorsten; Mijn knechten zullen blijde zijn, doch gijlieden zult beschaamd zijn; Mijn knechten zullen juichen van goeder harte, maar gijlieden zult schreeuwen van weedom des harten, en van de verbreking des Geestes zult gij huilen* (Jes. 65: 13, 14). Dat is de uitstekendheid die Gods knechten hebben boven Zijn vijanden, zelfs in dit leven hebben zij een groter deel van uitwendige zegeningen, alleen waar God om sommige andere redenen de loop van Zijn gewone uitdrijving schijnt te veranderen.

Maar dan verder in het toekomstige leven, hij die een dienstknecht van Jezus Christus is, ontvangt niet alleen bevordering van zijn dienst hier, maar in ieder geval een heerlijke beloning hiernamaals: *die zijn vrucht heeft tot heiligmaking, zal tot zijn einde hebben het eeuwige leven* (Rom. 6: 22).

Laat de kracht van deze beweegredenen zijn, hetgeen Abner aan de Israëlieten voorstelde, waarom zij David zouden kronen en als hun koning ontvangen, omdat de Heere *tot David gesproken heeft, zeggende door de hand van David, Mijn knechts, zal*

Ik Mijn volk Israël verlossen van de hand der Filistijnen en van de hand al harer vijanden (2 Sam. 3: 18). Zo ook hier, kroont Christus in uw hart, ontvangt Hem als uw Koning, tracht Christus Koninkrijk onder andere te bevorderen, omdat God tot hem gezegd heeft, dat Hij door hem u en al het Israël Gods van duivel en hel verlossen wil. Zet hier een kroon op Zijn hoofd in uw hart en Hij zal u kronen met alle tijdelijke zegeningen in dit leven en een kroon der heerlijkheid, een kroon van onsterfelijkheid in het toekomstige leven.

c. De noodzakelijkheid van deze onderdanigheid aan Christus en voortzetting in het werk van Christus Koninkrijk in de wereld te bevorderen in geval wij niet in dit en in het toekomstige leven ellendig willen zijn.

Er is geen zegen over een land waar de godsdienst en Christus Koninkrijk niet bloeit. Het was toen Obed-Edom Gods ark ontving, *dat God hem en al zijn huis zegende* (2 Sam. 6: 11). Godsdienst is de moeder van alle zegeningen, zij heeft, zoals de hemelen, een invloed op alle dingen hier beneden. Zij bind alle zegeningen tezamen, zoals van Minerva's schild, door Phidias gemaakt gezegd werd: hij wrocht het zo kunstig dat zijn eigen naam in het midden van die gesteld hebbende, die nooit zonder verbreking van het gehele maaksel uitgenomen kon worden. Alle zegeningen zijn in de godsdienst, in het Evangelie en Christus heerschappij onder ons opgebonden. Indien u deze weg neemt, breekt u het ganse gebouw van zegeningen. Indien het Palladium eens verloren is, is Troje verloren, neemt Christus het Evangelie en de godsdienst van ons, wij en alle zegeningen zijn verloren. Zonder dat zullen wij een vloek hebben in alles wat wij genieten: *Ik zal uw zegeningen vervloeken* (Mal. 2: 2). God vloekt ons die dingen die wij niet in de zegening van het Evangelie ontvangen. *Wee hen*, zegt God, *als Ik van hen zal geweken zijn* (Hos. 9: 12). Als Christus ooit van ons wijkt, zal wee over ons zijn. Toen de ark van Gods tegenwoordigheid van Israël genomen was, toen was het *Ikabod*, *de eer is van Israël weggevoerd* (1 Sam. 4: 22). Indien de ark van Gods tegenwoordigheid, Zijn tegenwoordigheid in Zijn inzettingen en het Evangelie van ons genomen wordt, zo wordt de eer van Engeland weggevoerd, dan is er geen eer meer, geen zegen meer. Het is de reden van de ondergang van de Staat-gemeenten en koninkrijken, dat de godsdienst eerst valt, voordat het Gemenebest valt. Het Koninkrijk van Juda duurde langer dan het Koninkrijk van Israël, omdat de godsdienst en de aanbedding van God daar zorgvuldiger bewaard werd. Wanneer Gods boden gedood, Zijn woord veracht en Zijn profeten misbruikt waren, dat is toen de godsdienst geheel uitgeroeid en Gods Koninkrijk van de genade neergeworpen was, toen bracht God een verwoesting over de staat. De vier alleenheersingen in Nebukadnézars gezicht zouden allemaal vallen omdat ze niet van het Koninkrijk van Christus onder zich hadden. Er is een noodzakelijkheid voor Koninkrijken om het Koninkrijk van Christus, ten opzicht van gelukzaligheid in dit leven, onderdanig te zijn.

Maar verder, een noodzakelijkheid voor allen ten opzichte van het toekomstige leven: zo wij geen onderdanen van Christus zijn, zo moeten wij Christus vijanden en eeuwig ellendig zijn: *brengt hier deze Mijn vijanden en slaat ze hier voor mij dood* (Lukas 19: 27). God wil degenen, die Zijn vijanden en niet Zijn onderdanen willen zijn, eeuwig doodslaan. *Het volk en het Koninkrijk, welke u niet zullen dienen, die zullen vergaan* (Jes. 60: 12).

Zeker, indien wij Christus toorn konden ontvliden, was er niet zoveel aan gelegen, zo wij onder Zijn juk niet bogen. Maar wie zal Zijn toorn ontvliden, die onder Zijn wet niet leeft? *Zal uw hart bestaan? Zullen uw handen sterk zijn, in de dagen als Ik met u handelen zal?* (Ez. 22: 14). Indien Christus komt om met ons in Zijn toorn, als met

Zijn vijanden te handelen, wiens handen kunnen zo sterk zijn om met Christus te strijden? *Wat zult gijlieden doen ten dage der bezoeking, en der verwoesting, die van verre komen zal? Tot wie zult gij vlieden om hulp? En waar zult gij uw heerlijkheid laten?* (Jes. 10: 3). Indien Christus op ons ziet als op Zijn vijanden, wie kan ons beschermen, wat zal van al onze heerlijkheid worden, welk nut zullen ze ons op de laatste dag toebrengen?

Gedenkt hieraan, u die God niet vreest en Christus nog niet voor uw Koning aangenomen hebt, zo u niet wilt toelaten, dat Hij nu in u heerst, zo zal Hij, of u wilt of niet over u regeren. En wat is het beste, vrijwillig een Koning te kiezen, Die u regeert in liefde, u beschermt, u zegent, u in de hemel kroont of een Koning over u gesteld te hebben tegen uw wil, Die u in toorn regeren en verwoesten zal? Zeker, zulk Één zal Christus u zijn indien wij Hem over ons niet laten regeren *met een gouden scepter*, zo zal Hij ons verbreken *met een ijzeren staf*. Laat ons Davids raad opnemen, hij was een koning, en nochtans een onderdaan van Christus. Christus was Davids Zoon (Psalm 110: 1, 2) en nochtans was Hij Davids Koning. Nu *dan gij koningen, handelt verstandelijk, laat u tuchtigen gij rechters der aarde, dient de Heere met vrezen en verheugt u met beving. Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne en u op de weg vergaat, wanneer Zijn toorn maar een weinig zou ontbranden* (Psalm 2: 10, 11 en 12) enz. Dit is de rechte wijsheid, indien Christus ons wil eren, zegenen, behouden, zo wij Hem dienen en zekerlijk verwoesten, zo wij Hem niet dienen. Dient dan de Heere met *vreze, kust de Zoon* enz.

2^e Leer

Christus' Koninkrijk zal de aanslagen van de goddeloze mensen overwinnen en niettegenstaande al hun tegenstellingen vast bevestigd worden. Er worden twee zaken tot dit doel gebruikt.

1. Hij komt de tegenstellingen voor, dat ze niets uitrichten, of
2. Hoewel ze het aangewende doel krijgen, zo doet God ze nochtans zo omkeren, dat daaruit de bevordering van Christus Koninkrijk vloeit. Zie dit in deze bijzonderheden.

Ten eerste, in het Koninkrijk van de genade in de harten van Gods volk. Zoals de verzoeken van de duivel grote schietschansen zijn, waardoor hij arbeid onze genaden te overwinnen. Zo maakt God deze verzoeken tot middelen van aanwas en volmaking van onze genade. *God bewaart ons* niet alleen *uit de ure der verzoeking, en in de ure der verzoeking* (Openb. 3: 10; 1 Cor. 10: 13), maar Hij maakt ook de verzoeken bevorderaars van genade. Petrus, David en Job hadden door hun beproevingen een volle aanwas van hun geloof en bekering en liefde en gehoorzaamheid en hun andere genaden. Het is een algemene regel voor alle beproevingen, zowel door verzoeken, dat Gods kinderen als ze beproefd worden, *als goud uitkomen* (Job. 23: 10), veel heerlijker en schoon blinkender in hun genaden en bekwamer tot de dienst van hun meester.

Ten tweede. In het Evangelie en Gods waarheden. De apostel Paulus was *een grote en krachtige deur geopend, hoewel er vele tegenstanders waren* (1 Cor. 16: 9). Het Evangelie is *de scepter der sterkte van Christus uit Sion gezonden* (Psalm 110: 2), zulk een sterkte als waardoor Zijn heerschappij in het midden van Zijn vijanden opgericht zal worden. *Wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid* (2 Cor. 13: 8). Dit schijnt een paradox, een wonderspreuk te zijn, niet dat een zedelijk mens zich tegen Gods waarheid niet kon stellen, velen doen het, maar dat geen tegenstelling die zal kunnen verwoesten: *het gras verdort, de bloem valt af maar het*

woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid (Jes. 40: 8). Het mag voor een tijd, zoals de zon achter een wolk, verdonkerd worden maar het zal ten laatste wederom uitbreken en te heerlijker schijnen. Indien de duivel een Zedekia, een valse profeet verwekt, om de waarheid *met ijzeren hoornen* (2 Kron. 18: 10) omver te stoten, God zal een Micha verwekken om de waarheid voor te staan. Indien de duivel een Elimas, een tovenaars opwekt om ze te *wederstaan, en Gods goede wegen te verkeren* (Hand. 13: 8), God zal een Paulus, een ware apostel verwekken om tot verdediging daarvan op te staan. Indien de duivel een Arius, Nestorius en Pelagius of andere aartsketters opwekt om de waarheid te verduisteren, God zal een Augustinus en Athanasius en andere Godzalige voorvechters doen opstaan om ze te verklaren. Het pausdom, Arminianen en Socianen mogen voor een tijd de ganse wereld overspreid zijn, zoals Arianen eenmaal in de dagen van Athanasius, toen zijn klacht was, dat de gehele wereld Arianen geworden waren, zo mag zich *nu de wereld voor een tijd verwonderen achter het beest en hetzelfde aanbidden* (Openb. 13: 3), zij zullen nochtans, indien ze niet uit God zijn, zoals geen dwalingen zijn, naar Gamaliels woorden, *gebroken worden* (Hand. 5: 38). Dwalingen zullen, zoals de mist, in een ogenblik verdreven worden en de zon van de waarheid zal vast staan in het uitspannel van Gods kerk. Hoe dikwijls is het Evangelie zelfs door tegenstand uitgebreid? De rechters, verbiedende de apostelen te spreken, *maakten hen te vrijmoediger* (Hand. 5: 41) en de verstrooiing van de discipelen verspreidde het Evangelie: *zij die verstrooid waren, gingen het land door, verkondigende het woord* (Hand. 8: 4). De drie jongelingen in de vurige oven geworpen, brachten teweeg dat aanmerkelijke besluit en *bevel van de aanbedding van God* (Dan. 3: 29).

Ten derde. In Gods volk, de staat van de kerk is waarlijk veranderlijk, zoals de maan, soms vol, soms bleek, meest veranderlijk. De kerk, zegt Augustinus is hier in haar vreemdelingschap, en daarom meer verduisterd. Indien zij soms heerlijk blinkt, als ze invloed en licht van Christus de Zon ontvangt, zoals de maan, des te voller de zon haar beschijnt, te blinkender zij is. En hoe meer de zon van haar geweken is, hoe duisterder zij is, nochtans heeft ze op andere tijden menige verduistering. Maar hoewel ze minder heerlijkheid mag hebben, zij zal nooit geheel verwoest worden. De kerk is dat *huis op een rotssteen gebouwd, wanneer de winden waaien, en tegen het huis aanvallen, het zal niet vallen* (Matth. 7: 25). En zoals het op een rots gegrond is, zo is het ook gegrond op de Rotssteen der rotsen, op Christus, *op deze Petra zal Ik Mijn gemeente bouwen, en de poorten der hel zullen ze niet overweldigen* (Matth. 16: 18). Zij mogen ze schudden en een wond in sommigen van haar leden geven, zoals de kerk nu in de ene ader in Duitsland, in een ander in Ierland, in verscheidene aderen in verscheidene delen van de wereld bloedt. Nochtans zal ze haar hoofd weder oprichten en genezen worden in haar wonden, en zal, *gelijk de twee getuigen op de straten gedood, na een weinig tijd wederom leven, de Geest des levens zal in haar gaan en daar zal grote vreze vallen op degenen die haar aanschouwen* (Openb. 11: 8, 12).

Ten vierde. Ziet het in Gods zaak. Wat ook in Gods zaak bij de hand genomen wordt, hoewel ze in sommige bijzondere personen schijnt te feilen, de zaak van de armen in het verkeren van het recht, de zaak van de godsdienst door de ongebondenheid van de vervolgers en de wrevelaars, nochtans heeft ze in sommige andere opzichten de overhand.

1. Door vergelding van wraak op de kop van diegene, die de zaak van God pogen omver te stoten: Abel stierf in Gods zaak en nochtans had Gods zaak zelfs in Abels

dood de overhand, door wraak uit te storten op het hoofd van Kaïn de broedermoorder, *het bloed uws broeders roept tot mij van de aardbodem en nu zijt gij vervloekt van de aardbodem* (Gen. 4: 10). De bloedgetuigen werden gedood in Gods zaak en nochtans overwon Gods zaak zelfs in hun dood, door wraak op de geweldenaars te brengen: *Ik zag onder het altaar de zielen dergenen die gedood waren om het woord Gods en om het getuigenis dat zij hadden en zij riepen met grote stem, zeggende: hoe lang o heilige en waarachtige heerser oordeelt en wreekt gij ons bloed niet van degenen die op de aarde wonen* (Openb. 6: 9, 10). We behoeven niet te twifelen over deze overwinning van Gods zaak in ons naburig Koninkrijk, hoe het ook voor een tijd mag schijnen onder te gaan in de heidense en bloedige verwoesting van dat arme volk, wiens bloed zo luid van de aardbodem roept, dat God noodzakelijk de moordenaars moet vervloeken en wiens zielen zo luid onder het altaar roepen, dat God niet anders kan dan oordelen, en hun bloed van degenen die het zo onmenselijk en onbarmhartig vergoten hebben, wreken.

2. Bij wijze van aanwinst, die de zaak te boven gaat, die zelfs door tegenweer en geweld te lijden aanwast. Gods zaak is, zoals Simson zelf, dan overwinnende wanneer wij menen dat ze de doodsteek ontvangen heeft; en zoals Kamomil, het verspreidt zich meer door aanstamping of zoals het vuur, hoe meer het voor een tijd gerookt en ingehouden wordt, hoe meer het door geweld en macht daarna zal uitbreken en heter zijn. In het vergieten van Christus bloed scheen Gods zaak te lijden, maar u weet wat een profijt zij daardoor gekregen heeft. Dat bloed was het, hetwelk een vruchtbare akker was van zulk een zaad voor God. Het was de *stelling van Zijn ziel tot een schuldoffer, dat Hem zaad deed zien* (Jes. 53: 10). In Egypte scheen Gods zaak te lijden toen gelast was om de kinderen van de Israëlieten om te brengen en hun lasten verdubbeld werden. Nochtans weten wij dat zulks het volk deed aangroeien en dat de verdubbeling van hun dagwerk hun verlossing verhaastte. Door Hamans tegenstelling (Esther 3) ging Gods zaak beter voort. En door Daniel in de leeuwenkuil te werpen (Dan. 6), werd God overal meer gevreesd en door een openbare instelling aangebeden. Door de tegenkating van Tathnai en Scharbosnai (Ezra 5) werd de bouw van Gods huis voorspoedig. In het verbranden en verscheuren van de bloedgetuigen in de eerste tijden en in de dagen van de koningin Maria, scheen Gods zaak te lijden, nochtans weten wij, hoe het martelaarschap die vergrootte, het bloed van de martelaren is het zaad van de kerk, dat is, zoals de bisschop van Valencen aan de koning van Frankrijk in een samenspraak in Fontaine-Blaeu, het een keer uitlegde: het volk ziende het lijden van de martelaren begon dat verder in te zien en die belijdenis die zij tevoren gedaan hadden, aan te nemen, hetwelk hen met zulk een lijdzaamheid zulke pijnigingen deed verdragen en deze ook ten laatste omhelzen. Zoals de geboorte van de Phoenix uit de as niet uit de eieren van de moeder ontspruit, zo ontstaan uit de as van weinige heiligen menigten van belijders.

Van deze waarheid zal ik u deze weinige gronden om uw eigen overdenkingen uit te breiden, voorstellen.

1. De godsdienst is van een bloeiende en aanwassende aard. Zoals één van Anthonius die het met Augustus oneens was, zei: sluit weer vrede met hem want zijn genius gaat over u. De genius van de godsdienst gaat over allen die zich tegen haar opmaken. Het was eerst in de huisgezinnen, daarna in de steden en zo bij trappen verspreidde zij zich over de ganse wereld. *Het beeld in Nebukadnézars gezicht werd door een steen zonder handen afgehouden en terneder geworpen, en de steen die het beeld geslagen had, werd tot een grote berg, alzo dat hij de ganse*

aarde vervulde (Dan. 2: 45). De uitlegging hiervan hebt u in de volgende verzen, het beeld in zijn verscheidene delen beeldde af de vier monarchen van de wereld, die allen door een bekwaam koninkrijk zouden verwoest worden, dat Christus zou oprichten, hetwelk van een klein begin zo zou toenemen, dat het niettegenstaande alle tegenstand, in korte tijd de ganse aarde vervullen zou.

2. De macht van Christus, Hij is machtig om Zijn standaard en scepter te stellen, waar geen aardse koning zijn voet durfde zetten. Het was Tertullianus opmerking (*Britannarum inaccessa Romanis loca; Christo vero subdite*), dat Brittenland een plaats was, dat de Romeinen op zulk een tijd niet konden bezitten en nochtans was het Christus onderdanig. Zie door wat voor beweegredenen het volk tot Christus gebracht is, u moet noodzakelijk een sterke werkende kracht boven alle krachten van mensen door tegenstrijdige wegen van vlees en bloed, opmerken. Indien wij Christus en de hemelse heirscharen willen volgen, zo moeten wij onszelf verloothen en Christus kruis opnemen enz. En nochtans zijn door deze en dergelijke beweegredenen meer aan Christus toegebracht om zich Zijn wetten te onderwerpen, dan door alle beloningen hen voorgesteld heeft kunnen geschieden.
3. Het loon van Gods voorzienigheid, die het zo gedurig zal boven houden, dat het van dag tot dag meer en meer bevestigd wordt. Hoewel de openbaring in vele zaken duister is, nochtans kunnen wij hieruit duidelijk verstaan dat als de fiolen beginnen uitgestort te worden, de waarheid dan tot beschaamdheid van haar vijanden zal aanwassen. Als wij aan de andere kant de verscheidene werkingen van Gods voorzienigheid tegen het koninkrijk van de duivel en van de antichrist zien, zo kunnen wij ons verzekeren, dat waar de valse godsdienst sommige slagen ontvangen heeft, zeker een verdere val zal volgen, zoals tot Haman gezegd werd: *Indien Mordechai voor wiens aangezicht gij hebt begonnen te vallen, van het zaad der Joden is, zo zult gij tegen hem niet vermogen, maar gij zult gewisselijk voor zijn aangezicht vallen* (Esther 6: 13). Indien de godsdienst van het zaad van Christus en van Gods dochter is, zo zal de valse godsdienst die eens begonnen is te vallen, niet vermogen maar zal gewis daarvoor vallen.

1° Gebruik

Dit ontdekt de dwaasheid van degene, die zich tegen Gods volk en zaak zetten. Laat ze toezien wat ze doen, zulken stellen zich tegen Christus en Zijn koninkrijk en hun aanslagen zullen niet gelukken. *Wie heeft zich tegen Hem verhard en vrede gehad?* (Job 9: 4). Ik moet tot de zodanige zeggen wat Abia tot Jerobiam zei: *gij denkt u te versterken tegen het Koninkrijk des Heeren* (2 Kron. 13: 8). Laat ons niet denken dat wij machtig zullen zijn om Christus Koninkrijk te wederstaan, Hij is machtig door alle tegenstellingen heen te breken, Hij kan Zijn vijanden vermorzelen: *Gij zult ze verpletteren met een ijzeren scepter, Gij zult ze in stukken slaan als een pottenbakkersvat* (Psalm 2: 9). *De Heere is aan uw rechterhand, Hij zal Koningen verslaan ten dage Zijns toorns* (Psalm 110: 5), koningen die Zijn vijanden zijn. Het was een deel van Mozes lied, over de vijanden van Israël: *de volken hebben het gehoord, zij zullen sidderen; weedom heeft de ingezetenen van Palestina bevangen; dan zullen de vorsten van Edom verbaasd wezen, beving zal de machtigen der Moabieten bevangen. Al de ingezetenen van Kanaän zullen versmelten; verschrikking en vrees zal op hen vallen* (Ex. 15: 14, 15 en 16), enz. Want *de Heere zal in eeuwigheid en gedurig regeren*. Omdat Christus regeert, zal zodanig het einde van alle vijanden van Christus zijn, hoe zij ook voor een tijd mogen bloeien. Och! vreest u tegen Christus in Zijn Evangelie, volk of zaak te stellen. *Wee dien, die met zijn Formeerder twist; gelijk een potscherf met andere potscherven* (Jes. 45: 9). Laat een

mens twisten, een vorst met een vorst strijden, dat is maar de tegenstoting van het ene aarden vat tegen een ander, maar laat ons onszelf wachten van ons tegen Christus te kanten, wee degene die met Christus twist, het is gevaarlijk onszelf tegen Christus Koninkrijk, of Zijn volk, of Zijn zaak te stellen. Opdat niet zoals op *deze berg*, in Gods Kerk, *de hand des Heeren rusten zal*, zo ook Moab, dat is, alle vijanden van Christus *onder hem verdorst worden, gelijk het stro verdorst wordt tot mest* (Jes. 25: 10).

2^e Gebruik

Hier is stof tot grote aanmoediging aan degenen die met een oprecht hart aan de zijde van Christus hangen en het Koninkrijk van Christus trachten op te richten, zij zullen voorspoedig zijn in hun werk. Wij moeten niet ontroerd zijn, hoewel wij grote vijanden en tegenstellingen vinden. Laat ons de godsdienst en de zaak van Christus niet geringer schatten, omdat er zovele vijanden zijn. De Romeinen hielden hun land buiten de stad van Rome even duur van prijs, toen Hannibal het belegerde, dan te voren. Schat de godsdienst zo hoog in tijd van beroerte als van vrede. Wij moeten niet alleen op de tegenwoordige toestand zien, onze geesten moeten niet oprijzen of vallen, wanneer wij alleen een vloed en een eb in de handelingen van Gods zaak zien. Maar aanziet het einde, zoals David spreekt van een oprecht Man. *Let op zijn einde, want het einde van die Man zal vrede zijn* (Ps. 37: 37). Wat ook de tegenwoordige toestand bewijzen zou het Koninkrijk van Christus te zijn, nochtans zal het einde van die vrede en gelukzaligheid voor Gods volk zijn.

De Romeinen waren gewoon de burgemeester die uit de strijd vlood, tot Canna geluk te wensen, omdat zij daardoor te kennen gaven, dat de staat van zaken nooit zo vertwijfeld was, of zij kon wederom gered worden. Van de staat van Gods kerk en de godsdienst moeten wij nooit, hoewel wij zien dat ze tot een grote nederlaag gebracht is, twijfelen. Het mag wezen, dat wij de voorspoed van Gods kerk in onze dagen niet zullen zien; nochtans is hierin vertroosting genoeg dat wij weten, dat het werk zal voortgaan: het is een werk in de hand van Christus en een werk waar God behagen in schept, en *het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkig voortgaan* (Jes. 53: 10). Christus Die de sterren, dat is de engelen van Zijn kerk *in Zijn rechterhand draagt* (Openb. 1: 16), om die te bewaren, bewaart gewis de kerk zelf, voor wiens goed Zijn dienaars in Zijn rechterhand zijn, om haar te behouden, wat voor tegenstellingen ook tegen haar gemaakt worden. De kerkelijke geschiedenissen verhalen, dat eens tot Antiochië, zo ik geen misverstand heb, een aardbeving was, waardoor vele huizen vielen, en het volk zo verschrikt werd, dat ze gereed waren om de stad te verlaten maar één had een gezicht, waarin hij een Man naar hem zag komen, die Hem belaste op ieder huis te schrijven: *Christus nobiscum*, Christus is met ons, staat hier, en zo hield het op. Zo moeten wij doen, als wij overwegen de bouwvallige staat van de godsdienst, gedenkt dan dat Christus met ons is, weest niet verschrikt, verlaat het niet, zo God voor ons is, wie kan tegen ons zijn? Indien Christus bij ons in het schip is, zo zullen wij niet zinken.

Maar in het bijzonder kan dit u het meest (rechtvaardige en beminde) aanmoedigen, u bent degene, die Christus in Zijn Koninkrijk, in het midden van de grote tegenstellingen, die er nu tegen zijn, helpen moet. Wij, Gods dienaren, kunnen u maar versterken en aanmoedigen, zoals de profeten Haggai en Zacharia, Gods profeten *met de vorsten waren, en hen ondersteunden* (Ezra 5: 2). Zij hielpen hen met hun gebeden, onderrichtingen aangaande Gods wil, en aanmaningen om hen op te wekken maar het werk is voornamelijk het uwe. Uw plicht is Christus vijanden te verdrukken, het zwaard van de gerechtigheid is in uw handen gegeven, om alle tegenstellingen neder

te houwen. Indien uw harten oprecht met God zijn en uw gewetens u verzekeren, dat u alleen Gods eer en de bevordering van Christus Koninkrijk en niet dat van uzelf en uw eigen oogmerken zoekt, zo hebt u zoveel aanmoedigingen als er zijn kunnen. U gaat in een werk dat tegen alle tegenstellingen aangevoerd zal worden. Ofschoon zichtbare middelen ontbreken, zoals er echter een onzienlijke God is (Hebr. 11: 27), Die door het oog van het geloof gezien kan worden, zo zijn er ook onzichtbare middelen. De sterkte van Christus zal rusten op diegene, die Zijn werk werken en getrouw in Zijn zaak opstaan. Ofschoon u al minder bent als u geweest bent, zo u nochtans kunt voornemen om als anderen Christus verlaten, waarlijk te zeggen: Heere, wij willen u nooit verlaten, en het doet, niet alleen het zeggen. Sommigen hebben het gezegd en nochtans gaan ze met Petrus weg en verlaten de zaak. Er is dan geen reden waarom u zou vrezen, Christus kan zowel door weinigen als velen werken. Als de mensen ontberen, dan zal Christus de wijnpers alleen treden. *Als de dag der wrake en het jaar Zijner verlostent komt, indien er dan geen helper is, zo zal Zijn eigen arm heil beschikken.*

Doet op een rechte weg voor Gods zaak en Christus Koninkrijk alles wat u kunt en als u niet meer kunt doen, staat dan vast, en ziet het met droefheid aan dat u niet meer doen kunt en als u nergens iets vandaan meer kunt toebrengen, *date tamen lachrymulam*, stort een traan uit, God vergadert de tranen van Zijn volk in flessen en op Zijn tijd zullen de tranen zijn zoals het water, dat omkeert en het rad drijft. Gods werk zal voortgaan en uw tranen zullen also wel als uw beste werken helpen om die om te drijven. Het was Gods werk in een werk, hetwelk groter tegenstelling had als u nu hebben kunt, *staat vast, en ziet het heil des Heeren, dat Hij heden aan u doen zal* (Ex. 14: 13). Het mag zijn, dat uw sterkten van de arm van het vlees nog te groot zijn. *De Heere behoudt, niet door zwaard op spies want de krijg is des Heeren* (1 Sam. 17: 47). Toen Gideon boven de driehonderd had (Richt. 7: 4), had hij te veel. Grootheid van uitwendige sterkte verduistert en verdonkert de eer van Christus macht in het bewaren. Als God ziet, dat de sterkte Zijns volks weggegaan is, dan toont hij hem des te sterker. Laat ons de Heilige Israëls noch aan macht, noch aan tijd bepalen, hetzij dat er veel of weinigen in Christus zaak opstaan, wij zijn hiervan verzekerd, dat *Christus regeren zal totdat Hij al Zijn vijanden onder Zijn voeten gelegd zal hebben* (1 Kor. 15: 25), etc. Wij zien te veel op de werktuigen en zijn gereed uit te roepen: *zo de fundamenten worden omgestoten, wat zal de rechtvaardige bedrijven?* (Psalm 11: 3). U bent onze grondvestingen, de bewaarders van de grondwetten van de staat en van de kerk. Indien u waggelt, zo zal het gewis voor het rechtvaardige volk een droevige tijd zijn maar laat dat nochtans niet vervaard maken. Wij hebben een sterkere grondvesting, *fundamentum fundamenti*; de hoeksteen, de rots waarop de kerk gebouwd is, die nooit beven zal. Treed derhalve toe en laat een iegelijk getrouwelijk zijn plicht aan Christus uitrichten en God het einde bevelen.

Om alles te besluiten: deze dag is een dag van vernedering en daarom een dag van verbond met God. O dat ik nu allen hier tegenwoordig in dit verbond mocht inwikkelen om Christus als uw Koning in uw harten te nemen, en dan getrouwelijk hierin te arbeiden, dat u Zijn zaak tegen al die grote opstellingen, die zich alle dagen vertonen, bij de hand neemt. Toen Jojada het verbond met de Heere maakte, dat *het volk zou zijn des Heeren volk* (2 Kon. 11: 17), zo geschiede het tot dat doel, dat ze Gods zaak tegen Zijn vijanden zouden aanvaarden. *En Jojada maakte een verbond tussen de Heere en de Koning* (2 Kon. 11: 17), etc. *Daarna ging al het volk in het huis van Baäl en brak het af* (2 Kon. 11: 18). Laat ons zulk een verbond maken om volk des Heeren te zijn en Zijn zaak zo bij de hand nemen, zoals Scipio eenmaal de punt

van de degen op de borsten van vele krijgslieden, die uit Italië gevlucht waren zette, en hen bij dat zwaard zweren deed, dat ze de zaak niet verlaten zouden. God heeft nu grotere zaken, Christus was nooit in groter bezigheden ingewikkeld dan nu.

O, dat ik allen, die belijden Gods volk te zijn, kon aanraden, zichzelf met Christus in te wikkelen, heilige beloften tussen God en hun eigen zielen op deze geheiligde waarheid, dit boek, te maken, dat ze nooit Christus zaak zullen verlaten, maar als getrouwe onderdanen van Zijn Koninkrijk, alles doen wat zij kunnen en niettegenstaande alle tegenstellingen, Christus Koninkrijk over de gehele wereld te doen bloeien. Gedenkt Meros vloek over degenen die niet komen om Christus tegen de machtigen te helpen. Christus kan Zijn werk buiten ons voorspoedig maken maar indien wij het onze niet doen, *zo zal een verlossing uit een andere plaats ontstaan* (Esther 4: 14), zoals Mordechaï tegen Esther zei, *maar zij zullen omkomen*.

EINDE

3. DAVIDS GEZANG VAN DRIE PARIJEN

Op zekere dankdag, in een predicatie over Psalm 95 vers 1 voor het Parlement door

CHARLES HERLE (1598-1658)

Dienaar van Christus te *Winwick in Lancashire*

Komt laat ons de Heere zingen, laten wij ons van harte verheugen in de sterkte onzes heils. Psalm 95: 1

De tekst zelf is een volkomen en bekwame predicatie, welke u menigmaal gehoord of uitgesproken kan hebben en kon het zijn ook niet te menigmaal. Zo menigmaal ten minste als God ons dit Lied van de sterkte van ons heils zo feestelijk voordraagt, zullen wij immers komen in Zijn heiligdom en de Heere zingen. En dat alzo billijk als wij op andere tijden tot Hem te huilen bewogen worden, op onze legers, met die bij Hoséa 7: 14 wellicht ook in de ketenen met Manasse en die anderen in Babel, welke hun harpen aan de wilgen opgehangen hadden (Ps. 137: 2).

Het zou ten enenmale beide geweld en onrecht zijn, iets van deze dierbare feesttijd, welke u tot dit gezang besteld hebt, te verslijten in een tekst, welke enig verschil dat neergelegd moest zijn in zich had, waarin het merendeels mocht uitvallen, zoals Maldenatus over een zekere tekst van het Evangelie waarneemt, dat ze, indien ze minder verklaard was geweest, veel minder verward zou zijn geweest. Zoals van een zekere keizer gezegd werd, dat de menigte van de geneesmeesters hem de zwaarste dodelijke ziekte, waaraan hij gestorven was, geweest was. Zo ook de menigte van de verklaarders (inzonderheid in die, die zwaar om te verstaan zijn) verwurgen en versmoren de tekst. Zo een eerezuchtige nijd heeft het vernuft van de mensen bezeten, dat, indien het de knoop niet ontbinden kan, het probeert die meer te verwarren. Stromen die door een kromme en kronkelige stroomloop vlieden, hoe meer men zich bemoeien wil, hoe meer men ze vervuult. Deze tekst is niet zodanig; de zwaarigheid is hier, niet om deze los te maken, maar te verhandelen, niet om die te ontbinden maar ons aan deze en aan de plicht van die vast te binden. *Om de Heere te zingen en ons van harte te verheugen in de sterkte onzes heils.*

Hoewel er een weinig verschil betreffende de auteur en de gelegenheid van deze Psalm valt. Want Euthynnus en enige anderen stellen Mozes als de auteur en de tijd waarop deze geschreven zou zijn toen zij in het gezicht van Kanaän gereed stonden om daarin te gaan. Van al degenen, die uit Egypte uitgegaan waren, waren alleen hij, Kaleb en Jozua in het leven overgebleven. En Hij grondt zijn gevoelens op vers 10: *Veertig jaar heb ik verdriet gehad aan dit geslacht, en heb gezegd: Zij zijn een volk dwalende van hart en zij kennen mijn wegen niet.*

Maar de apostel die in de Zendbrief aan de Hebreëen doorgaans deze Psalm zo nauwkeurig aanhaalt neemt alle twijfel weg en maakt David tot zijn auteur wanneer hij zegt: *Zo bepaalt Hij wederom een zekere dag, namelijk heden, door David, zeggende: Heden indien gij Zijn stem hoort, etc.*

Wat de gelegenheid van deze Psalm betreft, Basilius en Theodoratus willen dat het een voorzegging is van de algemene bekering ten tijde van koning Hoséa. Toen de afgoden uitgeroeid en de priesters van de beelden gedood werden. De oorlog tegen de afgoden en hun priesters noemt God hier in het laatste vers, zeggen zij, de weg *om in*

te gaan in de rust. Nu, als een algemene bekering van het land rust, en de oorlog tegen de afgodendienst de weg, hoewel een scherpe, daartoe is, zo is dit uw troost te midden van alle onrust, benauwdheid en gevaar, dat u des te zekerder in uw weg, en dicht bij uw rust bent. Want dat land, dat ware rust geven en hebben zal moet geen afgoden dragen.

Maar de meeste verklaarders van de zendbrief aan de Hebreëen (in het derde en vierde hoofdstuk eigenen deze ingang in de rust toe aan die Evangelische ingang in de rust van Christus, in welke de Joden *hun harten verhardende tegen het horen van Zijn stem, vanwege hun ongeloof niet ingegaan zijn*) noemen als gelegenheid van deze Psalm, alsook van de blijdschap en de vreugde daarvan, de rust van het Evangelie. Zo ooit, zoals wij zien, het Evangelie te overvloediger in een land woont, zal het te meer van ware rust overvloeien. En als het Evangelie niet, zoals voorzeggd is, een tegenwoordige vrede, maar veel meer het zwaard voortbrengt (Matt. 10: 34), zo zal toch het zwaard de ingang in deze rust niet afsnijden. *Haar Verlosser is sterk, Heere der heirscharen is Zijn naam; Hij zal haar twist zeker twisten, opdat Hij het land in rust brenge, maar de inwoners van Babel beroere.* (Jer. 50: 34)

Wat nu de orde van deze Psalm betreft, deze bevat twee hoofdstukken.

Het eerste, van het eerste tot het zevende vers is een nodiging om de Heere te loven en zich te verheugen: *Komt en laat ons de Heere zingen, etc.*

Het tweede, van het zevende vers tot het einde is een aanmaning tot het gehoor en de gehoorzaamheid: *Heden, zo gij Zijn stem hoort, verhardt uw hart niet etc.* En deze twee, lofzang en gehoorzaamheid hebben wij dikwijls in de Psalmen tezamen gevoegd, ja als ineen gestrengeld: *Zingt vrolijk in de Heere, gij rechtvaardigen, het betaamt de oprechten dankbaar te zijn* (zo heeft de Engelse overzetting) (Psalm 33: 1). Wil onze Zaligmaker in het Evangelie niet zoveel als beleden wezen door de duivelen (die ongehoorzame geesten) wanneer wij uitroepen: *Ik ken U, wie Gij zijt, namelijk de Heilige Gods, zo bestrafte Jezus hen, en zei: zwijg stil* (Marc. 1: 24, 25). *Alzo die zijn oren afwendt van de wet te horen, zijn gebeden* (zowel als zijn lofzangen) *zullen zelfs een gruwel zijn.*

Dit eerste vers van deze Psalm, die begint met de nodiging tot lofzang en vreugde, is voor nu het onderwerp van onze rede, namelijk *Een gezang van drie partijen.* Iedere partij (zoals Jacobs deel onder Labans schapen) brengt tweelingen voort. Ieder, zeg ik, als zijnde een dubbele snaar in de muziek van deze lofzang, zeer fijn tezamen gedraaid uit twee draden om te maken een tweevoudig geluid, welke door een verschillend, maar verenigd muzikaal akkoord in een muzikale sluiting uiteenvalt.

- De eerste partij in deze lofzang zijn veelheid en eenheid, samenloop en eendracht. **Kom**, daar is menigte en samenloop. *Laat ons*, daar is eenheid en tweedracht.
- Het tweede ineengedraaide paar zijn door de tong en het hart. **Laat ons zingen**, dat is de stem en het geluid. Laat ons **ons van harte verheugen**, daar zijn het hart en de ziel.
- De derde en laatste gevlochte snaar, of de derde partij in de muziek, is macht en genade, sterkte en heil. Gods kracht en ons heil: **In de sterkte onzes heils.**

1. Ten eerste dan van het eerste koppel: menigte en eenheid, samenloop en eendracht: *Komt en laat ons*, en van het eerste, ten eerste *Komt*.

Komt. Dit woord wanneer het hier in de lof van God en dat in de mond van een koning, moet acht ik, hier wat meer in zich hebben dan alleen te betekenen, een gelid te geven en te spreken. Want het doet ons doen, het beweegt, ja het windt ons op. Het

was zoals wij zien een soort van heilige optocht in David, de spreker zelf: *Ik was in blijdschap opgetogen, wanneer ze zeiden: Komt laat ons opgaan ten huize des Heeren* (Psalm 122: 1). Het was een soort van optocht, in die verheffing van vriendschap, waarvan zo geschreven is: *Wij pleegden tezamen heimelijk raad in zoetheit, wij wandelden in gezelschap ten huize Gods* (Psalm 55: 15). O komt dan.

1^e Leer

Niemand is zo groot van aanzien in deze wereld, of hij wordt door hem zelf in het gedrang van degenen, welke de Heere zingen, en zich van harte verheugen in de sterkte haars heils, in te dringen, nog meer verhoogd. Het is geen gevaar om met die ridder uit Samaria, welke de voorzegde overvloed niet geloven wou, in dit gedrang verloren te gaan of vermorst te worden (2 Kon. 7). David, hoewel hij een koning was, met welk een vreugde gedenkt hij, hoe hij *placht heen te gaan onder de schare en met hen zoetjes te treden naar Gods huis, met een stem van vreugdegezang en lof, onder de feesthoudende gemeente* (Psalm 42: 5). *Ik wenste van God*, zegt Paulus tot koning Agrippa, *dat gij werd, wat? zodanig als ik ben*, te weten een christen. Godsdienst is een bijvoegsel van eer, zelfs ook aan de koning, zij is een kroon boven zijn andere kroon. *Het was voor het aangezicht des Heeren*, zegt eenmaal David, *daarom zal ik spelen* onder de menigte, en indien dit gering is, *ik zal mij nog geringer houden* (2 Sam. 6: 22, 23). O bonus ludus, zegt Gregorius, ubi Michol irascitur etc. Deus delectatur! Dat is: ‘voorwaar een heerlijk spel, waar niet de toorn van de spottende Michal, maar Gods gunst verwekt wordt!’ Waarom ik mij ook, zoals hij spreekt, meer over zijn praal, terwijl hij voor de ark danst, dan wanneer hij daarvoor strijdt, verwondert (Magis stupeo saltantem, quam pugnantem).

Is dit zo, ach! hoe diep zijn wij dan gezonken in de droesem van de zonde, op deze tijd, welke zo in de modder verzonken ligt, waarin wij (zoals Salvianus van zijn tijd sprak) onachtbaar moeten zijn, opdat wij voor edel gehouden worden (Dum cogimus esse viles, ut nobiles habeamur). Velen, menende dat ze terecht onachtbaar, dat is zonder godsdienst te wezen, genoodzaakt zijn, opdat ze temeer in deze schijnadel uitmuiten mogen: hoeveel zodanigen zijn er gevallen, zoals die ten tijde van de apostel (Fil. 3: 19), *welker heerlijkheid is in hun schande*, en welker schande in hun heerlijkheid gelegen is. Die zich vervolgens zo schamen vanwege hun rechte heerlijkheid, namelijk de godsdienst, om te komen, en een partij mee te maken met de minste in deze muziek, zingende de Heere en zich hartelijk verheugende in de sterkte van haar heil.

Maar wij zullen wat de apostel zegt: *wij hopen van u betere dingen* (Hebr. 6: 9), veranderen in een: wij zien van u betere dingen. Uw godsdienstige voorzorg en beschikking heeft ons genodigd tot een groot feest (zoals Augustinus over deze plaats zegt: Ad magnas Epulas exultandi) om de Heere te zingen. U hebt ons gebeden om te komen en ook verwelkomd en hetgeen meer is, u bent zelf gekomen om u met ons samen te voegen niet alleen in de samenkomst en toeloop, *Komt* maar ook in de eendracht: *laat ons komen*, welke is de tweede streng van deze snaar waarvan nu gesproken moet worden. Laat ons beide de koning en het volk, beide heren en gemeente, de ene met de andere, *de Heere zingen*.

2^e Leer

Dan is de zangrei volkomen, wanneer ook de groten daarin partij houden. Daarom zegt Ezra wanneer hij verhaalt dat de zonde zo ten enenmale op de hoogste top geklommen was: *de hand der vorsten en de overheden is de eerste geweest in deze overtreding* (Ezra 9: 2). En zo is ook de godsdienst en de goddelijke muziek wanneer

de zodanige de voornaamste in de ijver zijn, wanneer de beschermheren zichzelf in deze plicht verenigen, zo zullen ze ook de anderen met zich trekken. De voorspoedige uitkomsten van de Romeinen in hun voornemens werden toegeschreven aan de bevelen van de hoofdmannen, die niet waren *ite*, maar *venite*, niet gaat, maar komt, komt laat ons strijden, laat ons voorttrekken, enz. De voorbeelden van de grote lieden zijn beiden hun lichtste en billijkste bevelen, hun daden zijn voorbeelden, hun voorbeelden wetten, en hoewel ze stilzwijgende wetten zijn, zo zijn ze nochtans zoveel heerlijker en krachtiger dan die van woorden, als het gemoed van de mensen bekwaam is een diepere indruk door het oog, dan door het oor in zich te ontvangen. Het oor is een veel nauwer en trager inlaat in de zinnen dan het oog. Waarom onze Zaligmaker de discipelen van Johannes, hun meester gebod te boodschappen hetgeen ze gehoord en gezien hadden (Matth. 11: 4). Het Evangelie zegt (Hand. 1: 1): *Het eerste boek, o Theophilus, heb ik gemaakt, van al hetgeen Jezus begonnen heeft beide te doen en te leren.* De ogen van de mens willen hen verhalen wat u bent door hetgeen u doet en zullen u daardoor immers deze beeldletters voorschrijven. Doet wat u kunt. Wat de mensen u zullen zien doen (en niet wat ze u horen bevelen) zal als eerste gedaan en zeker gehoorzaamd worden. *Opdat uw ogen open zijn* (1 Kon. 8: 29), zegt Salomo *tot de smeking Uws knechts.* Hoe is dit (zegt een zekere vader), hoort God met Zijn ogen?

Ja, God zal uw gebeden en dankzeggingen en de mensen uw wetten niet horen, tenzij ze voor beiden zichtbaar gemaakt zijn door uw daden. Wanneer u uw gebeden tot God wendt en de mensen in hun wegen wetten stelt en u op ieder woord hun voetstappen gaat, dan, en niet eerder zult u beide door God en de mensen verhoord worden.

Is het dan zo, dat een enig *Komt laat ons* verder gaat, dan twintigmaal *ga en doe*. Zulken dan, welke God tot uitstekendheid van plaats verhoogd heeft, hoe zorgvuldig behoren zij te wezen, die hun voorbeelden Jacobs ladders om de mensen hemelwaarts te helpen mogen zijn, niet met Jerobeam blokken van aanstoot, om hen in de weg te leggen, *en Israël te doen zondigen*. Hoe zorgvuldig, zeg ik, dat ze, omdat zulken zeker zijn dat ze tot Poolsterren, bij welke gezeild wordt, gemaakt worden, maar vooral, zoals die natuurlijk zijn, vaste en geenszins dwalende, veel minder nog vallende sterren mogen zijn/ Want omdien ze dat waren, zo moeten ze zeker weten dat ze, net als de Draak in Openbaringen (Openb. 12: 4) in haar val een ganse sleep van mindere sterren van de hemel zullen trekken en op de aarde doen neervallen. En zij sterven (zoals van Achan gezegd werd) *niet alleen in hun ongerechtigheid* (Jozua 20: 22) en zij vergaan niet alleen (zoals Zelafead) *in hun eigen zonde* (Jozua 17: 3). Uitstekendheid in plaats van bijzonderheid doet, zoals een slak langs een gewitte wand de weg, welke ze gaat, tot een lichte en zekere navolging baant. Ook deze, omdat hun wegen zowel blinkende als slibberig zijn, mogen hen verzekeren, dat ze zoals de hoer in de Spreuken *vele gewonden neder zullen vellen* (Spr. 7: 26) en zo ten verderve brengen. Zo dat van de daden en handelingen dergenen, die in uitstekendheid zijn, gezegd mag worden zoals van die vijgen in Jeremia's gezicht (Jer. 24: 2): de goede zijn zeer goed en de kwade zijn zeer kwaad. Zo goed zijn de goeden, dat hoewel ik het niet goed durf te zeggen, dat ze meerder heerlijkheid met God in de hemel zullen hebben, zij nochtans zeker op aarde meer toebrengen aan de eer van God en dat ik u zeggen kan, dat dit haar als in een groter mate tot dat einde, waartoe de mens gemaakt is, namelijk, *om God te verheerlijken* (Ps. 103: 20 en 21; 1 Kor. 10: 31) bekwaam maakt.

Maar dit moet ik u daarenboven zeggen, dat het ook, niet, zoals het veeltijds misbruikt werd, ongebondenheid om rekening te geven, en zo onachtzaamheid en ongebonden

vrijheid, maar nauwer verbintenis en meerder verplichting meebrengt. Want de waardigheid besluit in zich allerwegen een gelijkmatigheid van plicht, schuld, ja zelfs van gevaar, indien ze misbruikt wordt. Hoe groter ons ontzag voor God is, hoe groter onze rekenschap aan Hem is, hoe groter onze schuld bij Hem en ook ons gevaar voor Hem wezen zal, wanneer wij maar eenmaal tot betaling van *de laatste kwadrantpenning* (Matth. 5: 26) gesteld zijn. Indien het dan zo zwaar zal vallen, om *één uit duizend* zonden te *antwoorden* (Job 9: 3), wat zal het dan wezen, zo een ziel antwoorden moet aan duizend, ja wellicht menige duizenden zielen, welke door een groot kwaad voorbeeld, mochten verloren gegaan zijn? Hoe zeer was de rijke bekommerd, dat *zijn broeders niet als hij in de hel mochten geraken* (Luc. 16: 28). Hoe, zegt één, is er ook liefde in de hel?

Nee, o nee, die plaats mag zo heet wezen als ze wil, er is nochtans dat vuur van de liefde niet. Het was maar enkel eigenliefde. Hij was op aarde de voornaamste van het huisgezin en de heer des huizes geweest en wist dat zijn pijniging door zijn volgen aan die plaats, ook aldaar vermenigvuldigd zouden worden. Zoals aan de andere zijde deze sterren, welke *velen tot de gerechtigheid hebben bekeerd*, door haar, welke zij zo bekeerd hebben, in de toekomst aan de plaats van gelukzaligheid met des te blinkender luister schijnen zullen. Weg dan met die afgebeelde letters van grootheid en vrijheid alsof God de grote gemaakt had, de Leviathan van de aarde, alleen om hun vermaak daarin te nemen en *zonder schrik te wezen* (Job 41: 24). Waar de meeste macht is, moet de minste wil, moedwil en ongebondenheid wezen (Ubi maxima potentia, ibi minima licentia). De grootheid maakt geen zonden billijker maar wel zwaarder. Nero's, een keizer geweest te zijn (fuisse Caeiarem), zal hem niet verontschuldigen maar daarvan zal het wezen, dat, zoals zijn meester Seneca over hem verhaalde, zijn geringe fouten zullen zware misdaden en zijn zware misdaden ijselijke gruwelstukken zijn: *Ingentia beneficia, ingentia flagitia, ingentia supplicia*, die alle gaan samen. Grote waardigheden maken grote zonden en zullen grote straffen hebben. Al hetgeen Piso, de zeerover, welke inbracht, dat hij was van patriaans bloed (van het geslacht van de oude raadsheren) en zelfs van Piso's eigen maagschap, vergunnen wou, was maar een hoger gestichtsel van galg, sierlijker gegraveerd, indien hij het begeerde, en kostelijker geschilderd dan gemeenlijk. Het was maar een ijdele roem van Caesar, dat hij zie: heiligheid, godzaligheid, en trouw zijn maar de deugden van geringe en bijzondere lieden (Sanctitas, pietas, fides privata bona sunt, qui juvat regeseant). De koningen gaan waar en hoe het haar het beste behaagt, dat zijn maar goederen voor kerkelijke personen en in het bijzonder walgen de groten om het eigendom van deze goeden van de gemeente te hebben. David was niet van deze aard. *Laat ons zingen*, zegt hij, *laat ons ons verheugen*, hij wil er zelf onderdeel van zijn. Door de loop van de natuur zelf geeft God dit voorbeeld van de opperhoofden te kennen voor degenen, die onder hen staan. De hemelen, zoals de natuurkennis ons verhaalt, werken in ons, die hier beneden zijn, door een drievoudig werktuig: door beweging, licht en invloeiing. En zo verwacht Hij ook, dat u zo doet, anderen niet alleen opwekkende tot hun plicht niet alleen met een *Komt* maar zoals David ook met een *Laat ons*.

Maar indien dit alles is wat u doet, welke grote dingen doet u dan, *doen niet* (zoals Christus tegen de Farizeën zei, Matt. 5: 46) *de tollenaars hetzelfde?* zeggende: *Komt, laat ons?* Het gezelschap is de gewone vierslag van de verzoeking: daar zijn, zoals Aignanus waarneemt, in de Schrift menige bijzondere soorten van een *Komt, laat ons*, zoals daar is een wellustig: *Komt, laat ons dronken worden van minne tot de morgen toe* (Spr. 7: 18), er is ook een eierzuchtig: *Komt, laat ons voor ons een stad bouwen, en een toren, wiens opperste in de hemel zij, en laat ons een naam voor ons maken* (Gen.

11: 4), er is een nijdig *Komt*, namelijk dat van Jozefs broeders: *Komt, laat ons hem doden* (Gen. 37: 20) en er is een verraderlijk *Komt: Komt, laat ons loeren op bloed, laat ons haar levendig verslinden als het graf, laat ons allen één buidel hebben* (Spr. 1: 11). Zie daar heb u verscheidene *Komt laat ons* gehad, maar geen van die allen is het *Komt laat ons* van onze tekst, want dat is een Godsdienstig, zoals die zelfde Aignanuis spreekt: *Komt laat ons de Heere zingen*, etc. hetwelk is onze volgende partij.

2. De volgende partij, of de tweede gevlochten snaar in de muziek, staat nu te verhandelen.

Sommigen hebben onze Engelse liturgie beschuldigd over deze manier van nodiging indien gebruikt als *Laat ons bidden* maar indien er geen groter misslagen in vervat waren, de voorgewende verbetering daarvan zou geheel onnodig wezen. Athanasius in zijn *Reden van de zalige maagd*, verhaalt ons dat de oude kerk allerwegen haar gebeden begon met dit zelfde vers van onze tegenwoordige tekst. In het begin van haar gebeden nodigt de één de ander hiermee tot aandacht. De Canon, beken ik, doet in dezen niet anders, die al onze gebeden verandert in een enkele nodiging tot bidden: *Laat ons bidden om*, en *Laat ons bidden om*. En het is niets anders dan een predikend gebed, om ons van onze plicht te kwijten. Laat ons bidden, wat is dat anders dan een prediking en aanmaning daartoe? Zoals ook aan de andere kant daarvan anderen niet minder gepoogd hebben het prediken weg te bidden door haar langdurende eerste en tweede diensten, veranderende de plaats in die, zoals Bileam in zijn offeranden (Num. 23: 13). Maar het duidelijke gezang en de liturgie, beginnend met *Laat ons bidden, Laat ons zingen* zijn zo zeer niet fout, het was de Canon die zo uitliep in deze discant: *Laat ons*, etc.

Maar (om weer tot de tekst te komen) deze partij, of deze snaar in de muziek van de tekst is zoals de vorige een dubbel getwijnde, uit de tong en uit het hart: *Laat ons de Heere zingen*, daar is de tong, *en ons van harte verheugen in de sterkte onzes heils*, daar is het hart. Ten eerste dan betreffende het zingen, *Laat ons zingen*.

3° Leer

De tong van de mens door een dubbele streng (zoals de ontledenaars waarnemen) aan het hart vastgehecht zijnde, is daartoe bestuurd om een samengestengeld werktuig van Gods Lof te zijn: *Mijn tong* (zegt David) *zal Uw gerechtigheid vermelden, en Uw lof de ganse dag* (Ps. 35: 28). Dus niet alleen maar *mijn tong zal Uw gerechtigheid vrolijk roemen* (Ps. 51: 16) en zij zal zijn *de pen eens vaardigen schrijvers* (Ps. 45: 2). *Ik zal uw sterkte zingen en des morgens uw goedertierenheid vrolijk roemen* (Ps. 59: 17).

Haar wederpartijders brullen in het midden van haar vergaderplaatsen, zij stellen haar banieren tot tekenen (Ps. 74: 4), banieren van godslastering, tot tekens van uittarting, uittarting van Gods roem, ons in spot bidbroeders en Psalmenzingers noemende maar ze willen geen ander gebruik van hun tongen maken, dan door vloekeden en godslasteringen God uit hun harten uitspuwen. Geen ander gebruik van hun tongen, dan reeds te oefenen in de taal van de hel. Tegen de tijd dat ze daar komen en zelfs terwijl ze nog op aarde zijn, houden ze het op een akkoord met de hel. Zo mogen wij wel denken, voor wat een soort van protestantse religie deze mensen strijden! Voorzeker die nu zo bidden en lofzingen zullen vervloeken, zullen wanneer ze daar komen al vloekende bidden en zullen hetgeen nu de pronk van hun taal is, namelijk vloekeden en godslasteringen, dan ook maken tot de hoofdstukken van de som van hun geloof.

Laat ons veel liever een akkoord hebben met de hemelse muziek en haar zangrei volmaken, en de Heere zingen want dat zal aldaar onze ganse bezigheid zijn. Of om met Augustinus te spreken: dit zal de ganse omtrek van onze benaarstiging wezen, namelijk *vacabimus & videbimus; videbimus & amabimus; amabimus & laudabimus; laudabimus & cantabimus*. Wij zullen aldaar rusten van moeite, en God beschouwen, beschouwende zullen wij Hem beminnen, beminnende zullen wij Hem loven, Hem lovende zullen wij zingen. En indien het waar is, dat (*Amor & gaudium faciunt musicium*) Liefde en vreugde een zangmeester maken, zo zullen wij ook elke dag, zelfs hier op aarde nieuwe gronden van liefde en blijdschap hebben, om *te zingen en ons te verheugen in de sterkte onzes heils*.

Maar dat is nog niet alles, indien wij niet verder gaan, zo zijn wij maar een *klinkend metaal*, en maar een *luidende schel* (1 Kor. 13: 1), zo wij niet het hart tezamen voegen met de tong en *ons van harte verheugen in de sterkte onzes heils*.

4^e Leer

Dit is de tweede streng die deze snaar of partij volmaakt en deze muziek volkomen. *Looft Hem* (Ps. 150), zeg David (te weten de Heere) *met helklinkende cymbalen, loof hem met cymbalen van vreugdegeluid*. Ten eerste: stel het hart goed in toon op de tong, daarna zet het geluid uit, en zingt dan de lof met lust en met een goede moed: *zingt den Heere*, maar vooral, *verheugt u van harte*.

Want anderszins zal al ons gezang maar met dat van de nachtegaal wezen. *Vox & prateria nihil*: het geluid en meer niet. Onze hele offerande zal maar een toonbrood van het aangezicht, zoals het oorspronkelijke woord betekent, wezen en daar zal niets van het verborgen manna in zijn. Laat u er het hart uit, hoe zou dan God volgens Zijn belofte, in het midden van ons wezen, indien wij zelf niet in het midden van ons zijn? Verwonder u dan niet, indien wij ons verzoek in onze gebeden missen, wanneer wij onszelf in onze gebeden missen. *Gij begeert*, zegt de apostel, *doch verloren* (Jac. 4: 2). En indien wij verloren bidden, is het dan een wonder dat wij verliezen, wat wij bidden! De gebeden en lofzeggingen worden door Luther wapentuig en schietbussen van christenen genoemd, waardoor de hemelen gezegd worden *geweld te lijden* en bij wijze van bres *met geweld ingenomen te worden* (Mar. 11: 12). En is het zo, wanneer dan het poeder van het gebed van binnen geen vuur ontvangt, zo zal ook de scheut van ons verzoek geen bres kunnen maken.

Drexelius verhaalt ons een zeker gezicht, wat een godsdienstige man op de gebeden in de vergadering gezien had. Hij zag aan de elleboog van iedereen die tegenwoordig was een bijzondere engel, vaardig om de begeerte van hem in geschrift te stellen. Degenen, die van harte baden: hun engel schreef met goud. Deze, die wel baden, maar koel, hun engel schreef het ook, maar alleen met water. Deze, die alleen maar volgens gewoonte en maar uiterlijk door hun tanden baden, de hunne scheen ook te schrijven, maar het was alleen met een droge pen zonder inkt. Zulken die sliepen, deze legden hun pennen bij zich neer. Welke wereldse gedachten hadden, de hunne schreef met gal.

Het zedebestuur (ten minste) heeft hier zijn nut. Want indien God, *een bundel heeft voor onze zonden* (Job 14: 17) en *een fles*, zoals David, *voor onze tranen* (Psalm 56: 9), voorzeker heeft Hij dan ook een boek voor onze gebeden, zoals Job er ook bij doet, dat Hij *bittere* (Job 13: 26) dingen tegen diegene schrijft *die Hij de misdaden harer jeugd erven doet*. Zullen wij *voor elk ijdel woord* (Matth. 12: 36), dat wij de één tegen de ander *gesproken hebben*, moeten antwoorden, hoeveel te meer voor elk ijdel woord, dat wij tot God spreken? *Indien ons licht duisternis is, hoe groot zal dan de duisternis zelf wezen?* (Matt. 6: 23) Indien onze gebeden die vergeving voor onze

zonden van de hemel zouden verwerven, zich met onze zonden, om wraak over onze zielen neder te halen, tezamen voegen, *wie zal ons dan verlossen van dit dubbele lichaam des doods?* (Rom. 7: 24) dat van onze zonden en dat ook zelfs van onze gebeden.

Daarom laat het u niet vreemd zijn, zeg ik wederom, indien Augustinus over deze woorden waarneemt, dat hoewel *Laat ons de Heere* zingen genoegzaam mocht geschieden hebben, de profeet er evenwel bij doet: *Komt* laat ons, etc. Maar wie, zegt hij, roept hij met het woordje *Kom*? Wie anders dan die veraf zijn, opdat zij komende mogen naderen, dat zij naderende mogen toetreden, dat ze toetredende mogen toetreden, dat ze toetredende zich mogen verheugen (Ut veniendo propinquent, propinquando accedant, accedendo exultant). Maar hoe, zegt hij wederom, veraf? Kan ook iemand veraf wezen van Hem die overal is? Jesaja (zegt hij) zal het u bekend maken (Jes. 29: 13): *Dit volk nadert Mij met zijn mond, maar hun hart doen ze verre van Mij*. Dit is het: ons hart is het, waarmee wij moeten komen, en zo niet alleen *de Heere zingen maar ons ook van harte verheugen*.

Maar waarom is dit zelfde *Laat ons* daar wederom voor de tweede keer bijgevoegd? Was het niet genoeg geweest te zeggen: laat ons de Heere zingen en van harte vrolijk zijn, zonder dit tweede *Laat ons*?

Nee, de nadruk is in het woordje *ons*: niemand, dan zulke, die *Komt*, en die zich met zijn hart tot God wendt, kan zich ook *van harte verheugen*. Boni latantur, mali gestiunt, zegt Chrysostomus. De vreugde van christenen is alleen een ware vreugde; de blijdschap van de zondaar is maar als de blijdschap van een schouwspel, is maar afgebeeld en nagebootst, zelfs *ook in zulk lachen zal het hart smart hebben, en het laatste van die blijdschap is droefheid* (Spr. 14: 13), of anderszins, zoals het feest van een nurkse gierigaard, dat hem daarna het gehele jaar doet hongervasten. Het *gedurige feest* is dat van *een goede consciëntie* (Spr. 15: 15). Laat het u ook niet verwonderen, indien zulk één die *Komt* en zich tot de Heere begeeft *zich van harte verblijden* mag, want die heeft iets, waarin hij zich verheugt, namelijk *Gods sterkte* en zijn eigen *heil of zaligheid*. Ja, *In de sterkte zijns heils*, welke de derde gekoppelde en ondervlochten snaar in deze muziek is, namelijk die van de *sterkte en het heil*.

5^e Leer

Verscheidene leringen konden wij hieruit waarnemen, als ten eerste: Gelijk de zwakheid en het ontberen van alle heil en zo het gevaar, waarin wij het nodig hebben en uit welke wij het verwachten, van ons is, zo is de sterkte, het werk en de heerlijkheid van God, het is Zijn sterkte van ons heil. Wij kunnen slechts roepen om hulp wanneer wij in gevaar steken, ja in sommige gevallen niet zoveel meer als roepen, als wij het gevaar, waarin wij zijn, niet kennen. Zoals het was betreffende dit geval onlangs, waarvan wij nu ter gedachtenis Gods kracht in ons heil vieren: *Eer wij riepen, antwoordde God, terwijl wij nog spraken, hoorde Hij ons* (Jes. 65: 24). Nochtans, hoe groot en versmaad onze eigen zwakheid nevens ons heil en behoud is, zo is toch deze, omdat wij Zijn, Zijn volk zijn, zo doortrokken, doorvlochten en doorweven met Zijn kracht, dat de vijand eerst God sterkte zou moeten afkappen, eer hij ons heil zou kunnen ten onder brengen. Evenals de Courassieren (wapenruiters) handelen met hun toomgetuig, het omvlechtsel mag wezen van zijde of dergelijke stof, er zal toch een stalen draaisel van binnen mee- en doorgevlochten zijn.

Een zeel (Jer. 38: 11), van oude gesleten lompen wel doorvlochten, haalde Jeremia op uit de gevangenis. Geen stof, hoezeer ook in het oog van de wereld lomp en klein mag zijn, of zij zal het middel van ons heil kunnen wezen, wanneer maar God Zijn hand in

het doorvlechtsel heeft. Indien Hij het maar vlecht door Zijn kracht en Zijn sterkte daarmee in- en daarmee doorvlochten is. Hebben wij niet gezien door welke geringe vodden, slechts stukken van papier in het poederverraad, zoals ook nu in dit voorbeeld, God ons uit de gevangenis kan opheffen. Maar de leer die ik hier liever uit wil trekken en haar nuttigheid u wil aanprijzen, als meest behorend tot dit vierfeest is deze.

6^e Leer

Wanneer God de hand van Zijn kracht uitstrekt tot ons heil en ons behoud, zo verwacht God ook, dat wij onze harten met vreugde uitbreiden tot Zijn lof. En zo ons van harte verheugen in de kracht van ons heil. *Laat verblijd zijn, allen die op U betrouwen, tot in eeuwigheid, laat ze juichen, opdat Gij ze overdekt* (Psalm 5: 12). *Haar priesters zal Ik met heil bekleden, en haar gunstgenoten zullen zeer juichen* (Psalm 132: 16). En wederom: *Nu zal mijn hoofd verhoogd worden boven mijn vijanden, daarom zal ik in Zijn tent offeranden des geklanks offeren; ik zal zingen, ja Psalmzingen den Heere* (Psalm 27: 6). En op een andere plaats: *Mijn hart zal zich verheugen in Uw heil* (Psalm 13: 6). En dat ook billijk, want God scheidt ook Zelf vermaak in de sterkte van ons heil: *De Heere uw God is in het midden van u, een Held, Die u verlossen zal; Hij zal over u vrolijk zijn met blijdschap, Hij zal zwijgen in Zijn liefde, Hij zal Zich over u verheugen met gejuich* (Zef. 3: 17). En zo is God sterkte en ons heil ineen gevlochten en als ondereen geweven, door onze onderlinge, beide Zijn en onze vreugde daarin. Zodat gelijk David ons verhaalt in deze plaats, dat *Gods sterkte onze vreugde is*, zo verhaalt ons Nehémia dat Zijn vreugde onze sterkte is. *De blijdschap des Heeren is onze sterkte* (Neh. 8: 11).

God heeft (zoals Jesaja spreekt) wonderbaarlijk in onze verlossing *klederen der sterkte aangetogen tot Zijn kleding, en Zich met ijver aangedaan als met een mantel* (Jes. 59: 17). En daardoor (zoals David tevoren) heeft Hij ons op deze dag bekleed met heil, en Hij heeft ons hoofd opgeheven boven onze vijanden. En dat zulke vijanden, welke tenminste in het werk van dat zo beijverde en bearbeide verraad als er ook ooit geweest is, waarvan nu het land verlost is, haar hoofden bij elkaar hadden gevoegd, en als tezamen gesmeed, hoe ze op eenmaal (als in een opklimming van allerlei heilloze ongelukken van het poederverraad gezegd werd) Rem, regem, regimen, regionem, religionem, alle eigendom en vrijheid, de koning en alle regeringen, het gehele rijk en de godsdienst ten onderbrengen en verwoesten mochten. Wat is dan over (opdat ik bij wijze van nuttigheid gaan mag) dan dat wij in onze vreugde en verheuging ons benaarstigen, dat ook God in en over onze vreugde Zich verheuge, (zoals hiervoor) dan zullen wij ons van harte mogen verheugen. Indien wij maken, dat ook God partij is in onze vreugde, en in ons gezang, dan zullen wij niet alleen de Heere, maar ook met de Heere zingen. Wat opdat wij het doen mogen, zo moeten er twee dingen waargenomen en gedaan worden, welke ook in onze tekst, in deze twee woorden, sterkte en heil vervat zijn.

Er zijn maar twee dingen, waarvan wij in de schrift lezen, dat ze vreugde in de hemel verwekken: de bekering van de zondaar tot zaligheid en de beschaming van de vijanden van ons heil door sterkte. Hier is *vreugde over iedere zondaar, die zich bekeert* (Lucas 15: 7). En over de boosaardige beraadslagende vijanden tegen ons heil, *die daar ijdelheid bedenken en tezamen beraadslagen tegen de Heere* (Psalm 2: 1, 2) en zeggen: *Laat ons loeren op bloed, ons versteken tegen onschuldigen zonder oorzaak; laat ons hen levendig verslinden als het graf, alle kostelijk goed zullen wij met roof vullen. Gij zult uw lot midden onder ons werpen, wij zullen allen één buidel hebben* (Spreuken 1: 11 – 14). *Zo zal Hij Die in de hemel zit in hun verderf lachen, en*

Hij wil spotten wanneer haar vreze aankomt (Spr. 1: 26; Psalm 2: 4). Zie daar is ook vreugde. Betoont dan de sterkte, welke God ulieden beide betoont en gegeven heeft, in de eerste plaats tot uitwerking van beide uw en anderen ter zaligheid, mits aanleggende alle middelen, die in uw macht zijn, tot bekering van zielen, voor beschikking en aanprijzing van die tot het uiterste toe. En wel in de eerste plaats de dingen die de godsdienst betreffen. Want het hoogste ambt van de regering is: een voedster en beschermheer van de godsdienst te wezen (Jes. 49: 23).

Het zal u gelieven u in te beelden dat de godsdienst (ik meen de herstellde) als een vaderloze maagd door haar zo menige vervloekte vijanden, en dat onder voorwendselen vervolgd, baadde in haar eigen tranen en bloed, zichzelf neerwerpende voor uw voeten, en zodanige droevige weeklachten uitzuchtende: waarheen zal een benauwde maagd, dan tot haar beschermheren vluchten? En nu bent u die. Is het niet genoeg, dat deze ganse tijd ieder aller-ergerlijkst rampzalig, zijn eigen bekens van brasserie en godslastering met mijn *beker der zegening* (1 Kor. 10: 16) in het sacrament te mengen en te brouwen geduld is, om zo niet alleen de ongerechtigheid maar ook haar eigen verdoemenis (1 Kor. 11: 29) en tegelijk mijn schande in te drinken, *gelijk de vissen* (Job 15: 16) en beesten het water doen? Is het niet genoeg, dat de kinderen, mij ten spijt, tegelijk haar moeders melk en haar vloekeden inzuigen, maar dat ook die lieden, zulks zowel door hun eigen godslasteringen als door mijn bloed te storten, geduld worden? Is het niet genoeg, dat, tegen de wet van de volkeren, mijn gezanten niet alleen gehoor geweigerd is, maar dat ze tot stilzwijgen gedwongen, gevonnist, verwoest, geboeid, gebannen zijn, ieder van mijn getrouwste dienaren besprongen, versmaad, ook ten verderve, ja allentwege ter dood zelf op deze tijd vervolgt, terwijl mijn gezworen en openbare vijanden in het algemeen in zekerheid gesteld, in aanzien gebracht, aangewend en verheven zijn? Is het niet genoeg, dat mijn naam ten toon is gesteld, als een algemene borg, aan allerlei bejegening, leugen, roof, bedrog, en een schuldige beschutting voor de vuilste ketterijen, afgoderijen, bijgeloven, en sekten? Ja, is het niet genoeg, dat deze geestelijke wachters, welke gesteld waren, om opzicht over mij te hebben, *mij* (zoals in het Hooglied staat) *hebben geslagen en verwond, mijn sluier, de zedigheit van mijn sieraad, weggenomen* (Hoogl. 5: 7) en mij als een gemene hoer afgebeeld en beschilderd, mij gemaakt, zoals in der waarheid van zulken gezegd mag worden, *ipsa pars minima mie*. Mijzelf in het minste deel van mijzelf? Is het niet genoeg, dat (zoals bij Lucanum staat) *totum sit pro vulnere corpus*, mijn gehele lichaam een lange tijd niet anders dan een wond, vanwege de verborgen Pongjaartsteken, en nu openbare slagen van deze moordenaars de Jezuiten en haar uitgezondenen, geweest is. Maar dat u nu ook de Wallonen en andere geoefende Duitse bloedzuigers geduld hebt. Ja daarenboven nu de aller-afgrijselijkste van allen de Ierse rebellen, welke niet anders, dan met Nero zo veel klompen aarde in bloed ingeweekt zijn (*Lutum sanguine muceratum*), iedere dag als opnieuw op mij inlaat, om zo, gelijk David spreekt, *Een onderzoeking om bloed over mij te doen* (Psalm 9: 13) en zo te zien of er ook nog iemand meer overgelaten is? *Hoe lang o heilige en waarachtige Heerser oordeelt en wreekt Gij het bloed niet van diegene* (Openb. 6: 10), *die dat zelf als water op de aarde gestort hebben* (Psalm 97: 3)? Ik ben het, ja ik, die U toegebracht heb dat *dierbare bloed der verlossing* (1 Petr. 1: 19) en heb daarbij ook teweeg gebracht, dat *uw bloed dierbaar in de ogen des Heeren zij* (Psalm 116: 15).

O, laat dan ook het mijne zo zijn in het uwe, tenminste dat geringe overblijfsel van dat, wat noch overgelaten is. O, ga niet voorbij als vreemdelingen en reizende luiden, die het niet aangaat, met de handen vast in uw boezem, maar ziet en *merkt, of er een smart zij, gelijk mijn smart* (Klaagl. 1: 12), ja of de mijne ook ooit tevoren dusdanig

geweest is. Wat meent u? Vertoeft u, om te zien, of er ook engelen om mij (als een andere Susanna aan de staak) te ontzetten, komen zullen? Tot u, o gij *Hoofdlieden in Israël raakt dit* (2 Kon. 9: 5). U bent die Equites Cataphrasti, die wagenen Israëls en zijn ruiters (2 Kon. 2: 12), de Vindices sanguinis, bloedwrekers. Indien u vertoeft, tot de engelen komen tot mijn ontzet, zo mochten ze wel (in alle schijnbaarheid zoals bij Ezechiël, en ook de Evangelist Philippus) (Ezech. 8: 3; Hand. 8: 39) *mij de haren grijpen en van ulieden wegvoeren*, en mij wellicht in Amerika doen belanden. En zeker indien u eenmaal dulden wilt, dat de *draak de vrouw, nu barensnood hebbende, in de woestijn drijft* (Openb. 12: 2, 4, 6), voorwaar *de ark wil weggenomen worden* (1. Sam. 4: 21) en dan mag u de voortkomende vrucht wel Ikabod, *omdat de eer uit Israël weggevoerd is*, noemen.

Ik twijfel niet, of uw godzaligheden en wijsheden u aan hogere overwegingen doen gedenken, maar wat mij aangaat, ik beken, ik kan mij niet genoegzaam verwonderen, dat enige Engels protestant, zijn hand alleen met Orders en Verklaringen tevreden kan stellen, terwijl iedere Papist in het land een zwaard in de zijne vat.

Maar het naastvolgende, wat God ook een partij in onze muziek doet houden, en zo dezelve volkomen maakt, is, wanneer God Zijn sterkte in ons heil betoond heeft, mits de beramingen van de verraderlijke vijanden tot ons heil en behoudenis in de wind blazende, hen te vervolgen, opdat also *afgesneden worden, die Israël onrustig maken* (Gal. 5: 12) opdat het anderen *horen en vrezen, en niet voortvaren te doen naar dit boze stuk* (Deut. 13: 11). Het is, zeg ik, *de Heere*, met Kaleb, *volkomen te volgen* (Num. 24: 24), of zoals het grondwoord zegt: het volkomen te maken naar God, en dezulken *die op bloed loeren* (Spreuken 1: 11), *bespot en belacht God in de hemel* (Psalm 2: 4). Dan antwoordt de aarde en geeft een weergalm aan deze spotjokkernij en ook deze vreugde in de hemel, wanneer zij beide tot eenmaal de hoogmoed, boosheid en arglistigheid hemzelf dwaas makende en in haar eigen strik van het verderf zichzelf bedriegende, gezien hebben.

Deze drie laatste jaren is Engeland een nering geweest, of liever een veranderlijk schouwspel van bijkans alle dagen nieuwe heilloze verraadstukken en allerlei wangedrochten. De kinderen, (zoals Jacob en Ezau (Gen. 25: 26) in een twistgierige strijd, wie eerst ter wereld zou komen, *elkaar bij de verzenen gevat hebbend*) zijn bij menigte tot de geboorte gekomen maar door de sterkte van onze God hebben zij geen sterkte gehad om die voort te brengen en te baren. En allerwegen *geeft hen Heere; wat zult gij geven? Geeft hen een misdragende baarmoeder en uitdrogende borsten* (Hos. 9: 14). Een misdragende baarmoeder, een baarmoeder ten enenmale onvruchtbaar of uitgestorven, zolang nog Rome en de hel niet ganselijk bedlegerig geworden zijn, durven wij niet verwachten. Zo lang zij enige adem overig behouden hebben, *om deze vuren op de aarde te ontsteken* (Jes. 50: 11), zo mogen wij zeker wezen, *dat ze zich met spranken zullen omgorden en wandelen in de vlam van haar vuur en in de spranken die zij ontstoken hebben*. Alleenlijk dit (o Heere!) *laat hen van Uw hand genieten, laat ze neerliggen in droefheid en smart*. En U Heere blaas ook, blaas op al haar geblaas, ontstekingen en raadslagen en laat het wezen het blazen van de adem van Uw misnoegen en toorn, en *laat ze also worden als kaf voor de wind en de Engel des Heeren drijve ze weg* (Psalm 35: 5).

Tot nog toe heeft God Zijn sterkte in ons heil wonderlijk betoond: sterkte heeft Hij betoond, *door Zijn arm* (Luc. 1: 51), wanneer Hij *de hoogmoedige verstrooid heeft in de gedachten haars harten*. Wanneer Hij *de wijze gevangen heeft in haar arglistigheid, zodat de raad der verdraaiden gestort is geworden* (Job 5: 13). Hoe volkomen heeft Hij allerwege tot nog toe goed gemaakt de waarneming van die

geschiedschrijver (Livius *Consilia callida prima specie laeta, tractata data eventa tristia*), dat de verraderlijke raadslagen met velerlei flikkerende hoop ontstoken, met velerlei moeilijke beramingen bewaard worden en merendeels uitvallen in stank, duisternis en gevaar. En zo, Heere, laat altijd en allerwege *deze lampen der goddelozen over hen uitgeblust worden* (Job 18: 6), opdat *de Zon der gerechtigheid* (Mal. 4: 2) des te helderder schijnen mag.

Indien ik hierin (o Hoogwaardigen) mij voor u vertonen zal met het algemene geschreeuw van het volk en het geroep om de wet, het zal maar in het recht van het Evangelie zijn en dat ook niet buiten bevel van beiden. Ik beken dat u zoals die zeelieden in Jona's schip *hard hebt geroeid om het schip naar het droge te brengen* (Jona 1: 13). U hebt daarbij het schip *verlicht en ontladen, en een groot deel van de goederen en de vracht uitgeworpen* (Jona 1: 5). Maar laat mij toe u te zeggen (zoals Chrysostomus tot deze kooplieden) de zwaarste last van het schip die daarom het nodigest uitgeworpen moest worden was de vluchtende profeet (Gravissimus onus fagitivus propheta). Terwijl zij in het schip geduld worden te slapen, verwondert u niet, dat de stormen niet ophouden. Indien u het schip, of liever de algemene staat van het zinken, behoeden en behouden wilt, laat deze verraders van de vrede en het welvaren van die, zo gerust (ten minste) daarin niet slapen, noch, terwijl anderen slapen, zo vrijelijk tot het verderf, val en verwoesting van het gemenebest ontwaken. Zeker terwijl deze Amelekieten *gespaard en zo weelderig tevoorschijn komen* (1 Sam. 15: 32) toegelaten worden, zoals Agag: het Koninkrijk wordt afgescheurd, gaat weg en verdwijnt.

O, gedenk eens, *het bloed dat Achab spaarde in Benhadad* (1 Kon. 20: 42) roept zo luid tegen hem, als hetgeen hij vergoot in Naboth (2 Kon. 11: 19): Indien u uw zwaard getrokken hebt tegen een ander (zegt de wijze man) zo mag er nog verzoening wezen, tenzij er een nijdig verwijt of een bedriegelijke wond geweest is. Want zulken, die om het zwaard in een open oorlog tegen u te trekken en ontbloten, bewogen zijn, mogen nog eigendom aan genade hebben maar zovelen zulks aangaat, die op eenmaal beide een nijdig verwijt en een verraderlijke wond u gegeven hebben, een wond, zeg ik, niet minder verwijt doende aan uw eer, als bedrieglijk en verraderlijk aan uw behouden, evenals aan de staat in beiden, daar is uw plicht, het medelijden dat u allen gehouden bent, behouden, eer, staat, godsdienst, die alle roepen om gerechtigheid over dezelve. En nochtans dit onderscheid, welke Augustus maakt in *Inter Errores & Turbores*, tussen verleide schapen en wolven in schaapgedaanten, is nooit ontijdig noch ongepast.

U hebt uitnemend wel, hedenmorgen, van Jozua's niet minder goed dan groot voorbeeld gehoord (de auteur ziet op een predicatie door Edmund Calamy voormiddags voor het parlement gedaan). Maar indien dat van Jozua geschikt tot oorlog en bloed, u al te hard mag schijnen, zo neem dat van Mozes, *die zeer zachtmoedige man, meer dan alle mensen die op de aardbodem waren* (Num. 12: 3). En zoals ik u verhalen mag, God Zelf, wanneer Hij belooft die zeventig oudsten en ambtlieden bekwaam te maken, zo zegt Hij, dat Hij zulks doen zal, mits *van zijn Geest nemende die op hem was, en op haar leggende, opdat zij alzo met hem de last des volks Israëls dragen mochten* (Num. 11: 17). En nu wat voor een soort Geest was dat? Het was (immers tegen de samenrotting van Korach) een geest der wraak: *Indien deze zullen sterven, gelijk alle mensen sterven, zo heeft mij de Heere niet gezonden* (Num. 16: 29). Zo was het ook (immers tegen die verleiders tot afgoderij) een geest van verstoordheid en gramschap *als hij het kalf en de reien zag, ontstak Mozes in toorn* (Exod. 32: 19). Hij die tevreden was zichzelf op te offeren voor het leven van het

ganse volk: *Indien niet, delg mij uit* (Exod. 32: 32). Hij heeft niet minder dan drieduizend van de verleiders van het leven afgesneden: *daar vielen van het volk op die dag omtrent drieduizend* (Exod. 32: 28) en also (gelijk Gregorius over deze plaats): *Qui vitas omnium sua morte petivit, Paucorum quoque vitas suo gladio extinxit*. En in die grote en rechtvaardige wraakstraf worden de Levieten, de uitvoerders daarvan, *zichzelf de Heere te heiligen*, gezegd, *en dit, opdat ze een zegen* (Exod. 32: 29) mochten verkrijgen. Sommigen onder de ouden zijn zo ver gegaan dat ze zeiden dat in de strafuitvoering van die dag en dat over de afgodendienaars, de Levieten die verraderlijke slachting ontzondigd en verzoend hebben van hun overgrootvader Levi over de Sichemieten (Gen. 34: 25). En nu hier behoeft u niet een zo belachelijke wonderweg (zoals de Rabbijnen willen, dat deze drieduizend roervinken en belhamels in de afgoderij, welke in die slachting vielen, also onderkend werden van de anderen, te weten dat ze drinkende van de stof, waarin het gouden kalf gegrond was, zij aanstonds ook gouden baarden kregen) want hoewel ze niet het merkteken van het kalf hebben, zo hebben ze toch openbaar en volkomen genoeg op zich het merkteken van het beest in hun handen, tenminste, indien niet op hun voorhoofden, hun handelingen en bedrijf indien niet haar openbare belijdenis, maken de bekentenis van die, met welke u te doen hebt.

Wil toch eens acht nemen in die plaats, hoe licht God de Heere de al te voorbarige hevigheid, de misgrepen van een werende rechterhand, in zijn zaak voorbij gaat. Mozes verbrijzelt al de tien geboden in één keer: *toen hij het kalf en de rei zag, zo wierp hij de tafelen uit zijn handen, en verbrak ze beneden aan de berg* (Exod. 32: 19). En nochtans lezen wij nooit van inniger en doorboezemder bejegeningen en onderhandelingen tussen God en Mozes, dan die welke daar terstond op volgen. God spaart niet alleen op Mozes verzoek het volk en neemt het weer op onder Zijn geleide, *daarom gaat nu heen, leid dit volk, ziet Mijn Engel zal voor u gaan* (Exod. 32: 34). *Maar Hij Zelf wil tot hem spreken van aangezicht tot aangezicht, zoals een man met zijn vriend spreekt* (Exod. 33: 12). Hij wil hem *bij name kennen* (vers 17) *en al Zijn goedigheid voorbij zijn aangezicht laten gaan* (vers 19) en Zijn eigen heraut en uitroeper voor hem wezen, om Hem Zelf en Zijn Naam uit te roepen voor hem en ook zijn sluier en schaduw zelf zijn, *hem met Zijn hand overdekkende, terwijl Zijn heerlijkheid voorbij ging* (vers 22). En vanwege de gebroken tafelen die er niet meer zijn, zegt Hij: *houw u twee stenen tafelen, gelijk de eerste waren, zo zal Ik op de tafelen schrijven dezelve woorden* (Exod. 34: 1).

Het dubbele nu, wat op deze strafoefening van Mozes over de afgodendienaars aanstonds volgt, is opmerkenswaardig. Dat van Mozes: *Nu dan, indien Gij haar zonden vergeven zult* (Exod. 32: 32), etc. en dat van God, dat daar snel op volgt: *gaat nu heen, leid dit volk* (vers 34), etc. Dat is: nu, nu een rechtvaardige wraak genomen is over de zonde, *nu vergeef*, zegt Mozes, en *nu ga*, zegt God. Hij die niet eerst een goede strijder en kampvechter is voor zijn God, kan nooit een goede voorspraak voor en leider van Zijn volk wezen. Deze regenten zullen nooit, noch met goede uitkomst een volk leiden, noch met goede spoed om vergeving van hun zonden bidden, welke langzaam en spaarzamenlijk voortgaan om het te straffen. God wil eerst onze gestrengheid tegen de zonde zien, eer Hij barmhartigheid aan die wil bewijzen.

O, wat een uitnemend gematigde Geest voor een regent is deze van Mozes (zoals Gregorius over deze plaats aangaat) *Utrobia, Legatus fortis, causam Dei apud Populum gladiis, causam Populi apud Deum preabus agit*. Eerst als een kampvechter voor God, hoe van harte handelt hij de zaak van God over het volk met het zwaard? *Daar vielen drieduizend van het volk te dien dage* (Exod. 32: 28). Dan wederom als

een voorspraak, hoe handelt hij de zaak van het volk voor God met het gebed: *Indien niet, delg mij uit* (vers 32). Intus ignibus amoris. Van binnen door de vlammen van de liefde etc. (zoals deze spreekt). Een ijver terecht gemengd van liefde en gramschap, een lievende toorn voor God, en een toornige liefde jegens het volk.

En zeker tevergeefs zult u in uw vastendagen (met Jozua) *op uw aangezicht liggen* (Joz. 7: 10), indien u niet op de wijze van Achan op uw rug ligt. Het was in het dal Achor (vers 24), waar hij, zoals de tekst zegt, leed en dat Achor, zoals de profeet ons verhaalt, was haar grote *deur der hoop* (Hos. 2: 14). En het zal ook de uwe wezen. Tevergeefs zullen op zodanige dagen als deze (met David) *de verheffingen Gods in uw keel zijn, zonder een tweesnijdend zwaard in uw handen te hebben* (Psalm 149: 6).

U, ziet dan op uw taak, welke is, om de hemel een partij te doen houden in uw muziek en dan zal ze volkomen zijn. De hemel heeft een geruime tijd *Klaagliederen tot ons gezongen en wij hebben niet geweend* (Matt. 11: 17). Of liever geweeklaagd door bloedscheuren, en wij hebben niet (in enige gelijkmatigheid) geantwoord door tranendauw. Draag zorg, dat wij nu ook de hemel niet *op de fluit laten spelen, en dat wij niet zouden willen dansen*, niet dansen op de toon, die de hemel voor ons heeft ingezet. Een zegezing wegens de sterkte van ons heil, indien niet in haar gewenste toekomst, tenminste in de afgedwongen afsnijding van de heilloze vijanden van daarvan.

EINDE

4. HOOP VAN ENIGHEID IN VERDEELDE TIJDEN
OF
SPIJZE UIT DE ETER,

Aangewezen in een Leerrede voor het Eerwaardig Huis der Gemeente,
Op hun plechtige vastendag;

door

THOMAS MANTON, (1620-1677)

Predikant van Stoke-Newington.

Te dien dage zal de Heere één zijn en Zijn Naam één.

Zacharia 14: 9 laatste deel

Inleiding.

Of korte verklaring van de naast voorgaande woorden, beschrijvende een wonderlijke dag.

Het hele hoofdstuk maar voornamelijk de naast voorheen gaande tekst is toegebracht in beschrijving van een wonderlijke dag, welke vers 7 *een enige dag*, dat is, een juiste omloop en samenvoeging van voorzienigheid gezegd wordt want in de profetische manier van spreken worden menigmaal dagen voor jaren of in het algemeen voor zulke geheel oprechte bestellingen en uitgangen van voorzienigheid die zonder afbreking en merkelijke verandering hoewel mogelijk voor vele jaren, gesteld; want een dag, het eigenaardig onderscheid van tijd (die van jaren, uren en maanden door kunst) bij de Hebreëen in hun rekening meest gebruikt zijnde wordt die enige wijde van tijd, welke zonder zichtbare verandering duurt, zeer eigenlijk in dit geval als een dag gebruikt. Maar in vers 9 wordt ze genoemd *de dag des Heeren*; zo gezegd vanwege de heerlijke verschijning van Christus in Zijn macht en oppermajesteit en omdat, denk ik, de avond van die dag waarvan hier gesproken wordt met de komst van de Heere en al Zijn heiligen met Hem in heerlijkheid om de wereld te oordelen, eindigen zal. Deze dag wordt beschreven in vers 6 en 7 door zijn

1. Begin en voortgang.
2. Einde en uitgang.

1. Van zijn begin en voortgang.

Zijn begin en voortgang is lang twijfelachtig en wisselvallig. *Het licht zal niet klaar noch duister, het zal dag noch nacht zijn*, dat is, tussen waarheid en leugen, ellende en gelukzaligheid (want menigmaal worden ze in de Schrift met licht en duisternis uitgedrukt) zal een droevige strijd en zulk een onderlinge verandering en wisselend gevolg van de één op de ander zijn dat men niet zal kunnen zeggen welke de overhand zal hebben. Al de troost is, deze dag is de Heere bekend; dat is, komt door Zijn bestelling, draagt een bijzonder teken en zegel van voorzienigheid en is maar een dag, een voorzienigheid van de kortste maat; droevig en kort, een onzekere dag, een *dag bij de Heere bekend*, en maar *een enige dag*.

2. Zijn einde en uitgang

Wat aangaat de avond en uitgang wordt gezegd dat het *des avonds licht*, dat is vreedzaam en heerlijk *wezen zal*. Waarheid zal leugen, gelukzaligheid jammer overwinnen en alle verdeeldheden en ellenden zullen door dit licht zo troostvol en helder als u wensen kunt, verdreven worden.

Waarin de gelukzaligheid getoond wordt

De troost en gelukzaligheid van deze heerlijke avondstond wordt voorgesteld in drie dingen:

1. De voortplanting van het Evangelie.
2. De regering van Christus.
3. De eenheid van de kerken.

1. De voortplanting van het Evangelie

Ver en nabij zal het Evangelie voortgeplant en de kennis van die uitgebreid worden; zulks wordt aangewezen in het achtste vers: *Levendige wateren zullen uit Jeruzalem naar de voorste en de achterste zee vlieten* enz. Dat zijn de verversingen van het Evangelie, de leer en de kennis van Jezus Christus, jegens overvloed van gaven en genadegiften zullen onder alle volkeren hier uitgedrukt, - bij de voorste en de achterste zee, zinspelende op de waterachtige oevers van Palestina, het land van Sodom en de Middellandse Zee, - verspreid en uitgebreid worden. De evangelische kerk nu door middel van zinnebeelden, de Joodse landpalen eigen, te vertonen is in de Schrift gewoon.

2. De regering van Christus

Het naaste voorrecht van deze tijden is in het begin van het negende vers. *En de Heere zal tot Koning over de ganse aarde zijn.*

Wel hoe! zult u zeggen, altijd is de Heere zo, van overlang is Christus in het koninkrijk ingewijd en heeft het voor vele eeuwen al dadelijk in de wereld bediend.

Maar de betekenis is: Hij zal Zichzelf Koning tonen en als Koning bekend zijn. Het is niet gesproken ten opzichte van recht of dadelijke bediening maar ten opzichte van begrip en gevoelen. Ten dele zal Hij het door Zijn voorzienigheid en eigen beschikkingen, ten dele door leerzame ontdekkingen tonen; de mensen zullen het *Hoofd onderscheidenlijk houden*, Col. 2: 18. Ten dele in de aanbidding en erkentenis van mensen, alle knie zal voor Hem buigen en alle tong en taal zal Hem Heere heten, alles zal Hem oppermogendheid toeschrijven.

De Heere zal Koning zijn, en dit er bijgevoegd: *over de ganse aarde*. Niet alleen over weinige kerken, maar alle volkeren. Christus zal Zich in uitstrekking van Zijn macht niet alleen als Koning van de heiligen maar als Koning van de heidenen, als Hoofd van de kerk, echter als Heer over alle dingen laten zien. Heersende beide met Zijn gulden rijksstaf en ijzeren roede. Dit zal de staat en gelukzaligheid van die tijden zijn: Christus zult u op Zijn troon in al Zijn koninkrijkheid en heerlijkheid aanschouwen.

3. De eenheid van de kerken

Het volgende voorrecht is eenheid van de kerken, in de tekst: *De Heere zal één zijn, en Zijn Naam één.*

Driedeling van de tekst

Door dit betoog hebben wij de tekstwoorden bevonden het derde voorrecht van de heerlijke avondstond te zijn. Waarin op te merken is:

1. De tijd, *te dien dage*.
2. De zegen, die eenheid is: *De Heere zal één zijn, en Zijn Naam één*. Welke woorden aanwijzen:
 1. De oorzaak van deze eenheid, daar zal *één Heere zijn*, één samengevoegde onderschrijving en onderwerping aan Jezus Christus.

2. De mate daarvan, *één Naam*, zulk een samenspanning in dienst van Christus dat alle namen en bijnamen van onderscheiding weggenomen zullen wezen. Door deze verdeling van de tekst doet zij zich enigszins voor u open; maar laten wij de woorden wat uitdrukkelijker en eigenlijker behandelen.

1. De tijd

Te dien dage, dat is die dag waarvan in vers 1 gesproken wordt en in vers 6 en 7 nader beschreven wordt. Wat deze dag is, is enigszins twijfelachtig; de meesten willen dat hij niet eigenlijk, alsof al deze dingen in een tijd van 24 uren konden afgehandeld worden, verstaan moet worden. Hoewel sommigen zo dwaas zijn dat ze al deze dingen juist naar de letter uitleggen. Maar wat is de mening dan?

Waarschijnlijkste meningen van de betekenis van de spreekwijze: *Te dien dage*

Alleen de waarschijnlijkste meningen zal ik aanhalen.

Sommigen brengen het tot de eerste tijden van de christenheid en de opkomst van het Evangelie in de wereld, maar dat is gewis een misgreep want het moet een dag zijn, wiens morgen ellendig beroerd, wiens avond uitermate heerlijk is, hetwelk bezwaarlijk met die tijden zal geëvenaard kunnen worden.

Anderen brengen het tot de dag van het oordeel maar hoewel de avond van deze dag eerder geen einde heeft, versta ik het echter zo dat dit niet bedoeld wordt. Want de gelukzaligen van de voorplanting van het Evangelie, de erkenning en het oppergezag van Christus, de vrede van de kerken enz. hier gemeld, hoewel zeldzame en hoge voorrechten zijn echter wat minder dan de bestellingen die Christus op de jongste dag zal uitdelen.

Sommigen betrekken het op de tijden van de roeping van de Joden, genezing van de kerken van afval en antichristelijke besmetting.

Sommigen met noch meerdere bijzonderheid tot de ondergang van de laatste vijanden en de listen omtrent Gog en Magog.

Maar omdat ik naar andere dingen tracht, zal ik tegenwoordig volkomen onderzoek van deze zaak nalaten en de woorden slechts algemeen en zeker brengen tot sommige latere voorzienigheden, zijnde waarschijnlijk de naast voorgaande tijden voor de dag des oordeels; want ik versta dat deze tekst nauwkeurig op de beloften ziet, die allerwege in de Schrift *in de laatste dagen vervuld zullen worden* en van zoveel heerlijkheid en zoetheid als dan aan de wereld zal vertoond en voorgediend worden, gepast is.

Wat met *laatste dagen* betekend wordt.

Zo wij daarom wat deze dag is weten willen, laat ons wat in de woorden *laatste dagen* betekent wordt overwegen. Zij worden genomen

1. Breed genomen

Breder voor al die uitloping van tijd en gevolg van eeuwen tussen Christus' hemelvaart en tweede komst om de wereld te oordelen. Op die ganse tijd wordt in de Schrift als de laatste dagen gezien want zo worden de tijden terstond na Christus uitdrukkelijk genoemd, Hand. 2: 15 en ik gedenk dat de apostel Paulus zijn tijden *de einden der eeuwen* noemt, 2 Kor. 10: 11. De reden van deze uitdrukking is, zoals voorheen van de natuurlijke wet tot de wet van de tafelen, en van de wet van de tafelen tot het Evangelie maar nu is er sedert die tijd niets anders dan een eeuwigdurende toestand, *geen slachtoffer blijft meer over voor de zonde*, Hebr. 10: 26

Geen middel ter zaligheid is buiten het Evangelie te hopen. Dit is de breedste zin, welke niet goed aangemerkt, sommige misverstanden veroorzaakt heeft.

2. In engere zin genomen

Enger, voor die ruimte van tijd, welke onmiddellijk voor de ondergang van de wereld gaat en die moet in haar morgen en avondstond overwogen worden.

1a. In haar morgenstond

In haar morgenstond of voorste deel, welke allerwegen in de heilige bladeren een droevige en twijfelachtige verschijning te wezen gezegd wordt. Waarom wij zo menigmaal van kwade en laatste tijden, dagen vol bedrog en verwoesting; een wereld vol verleiding en dwaling, horen gewagen, 1 Tim. 4: 1. *De Geest zegt duidelijk, dat in de laatste dagen sommigen zullen afvallen van het geloof; zich begevende tot verleidende geesten.* Uitdrukkelijk heeft God voorzeggd wat het noodlot van deze tijden zal wezen. Zoals verwoesting, 2 Tim. 3: 1 in de laatste dagen *zullen ontstaan gevaarlijke en zware tijden*, tijden van grote bekommernis en treurigheid.

2b. In haar avondstond

In haar avondstond of laatste deel, welke helder en heerlijk is. Waarom wij zoveel van de goedheid van de laatste dagen horen, zoals in Hosea 3: 5. *Zij – de Joden - zullen vrezende komen tot de Heere, en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.* Zoals vanwege behoudenis, *geen smartende doorn, noch weedoende distel*, Ezech. 28: 24. Zoals mede Jesaja 2: 2, *een berg des Heeren zal in de laatste dagen op de top der bergen*, dat is boven alle rijk van vijandelijkheid en geweld, *vastgesteld worden.* Ziet evenals een morgenlicht voor de zonschijn opgaat, zo zijn er sommige stralen van heerlijkheid voor de komst van de grote dag des Heeren en de tijden worden, hoe nader zij die komen, al beter en beter. Met de uitdrukking *te dien dage* ben ik klaar.

2. De Heere zal één zijn

De volgende is: *De Heere zal één, of daar zal één Heere zijn.*

Tot hiertoe zijn er verscheidene heren geweest. De heidenen hadden hun verscheidene godheden; de Turken hun Mohammed, de Joden hun ingebeelde Messias, de paapsen hun heer de paus en vele volkeren noemen Christus noch geen Heere. *Andere heren overheersen hen*, Jesaja 26: 13. Maar dan zal Jezus Christus de erkende Persoon zijn, Hij zal alleen en als Heere erkend zijn; dit alles is in de uitdrukking besloten: dat Christus alleen in alle kerken gemeld, gediend en aanbeden zal wezen. Hem zullen zij als de enigste Koning onderdanig zijn; door Hem *als enigste Herder* geleid, van Hem als enigste Hoofd behouden en tot Zijn bestelling, als enigste Wetgever, staan. En zeker is dit de grond van alles; want eenheid van godsdienst teelt eenheid van neiging. De ene Heere veroorzaakt de ene Naam: wanneer de mensen één Koning hebben, zich aan Christus wil opgevend en één Herder, door Christus Geest geleid wordende; en één Wetgever gewillig zijnde dat hun meningen naar de uitspraak van Christus staan of vallen zullen; dan zal daar een zoete en gelukzalige overeenkomst zijn.

3. Zijn Naam één.

Het laatste besluit dat te onderzoeken staat is dit: *Zijn Naam één.* Ten eerste verstond ik de mening te wezen dat de mensen alleen op een macht en waardigheid waardoor ze zich in de gunst van Gods inzichten mochten brengen, te zien horen; en dacht de uitdrukking met deze Schriftplaats overeenkomstig, Hand. 4: 12. *Geen andere Naam is gegeven onder de hemel, door welken wij moeten zalig worden, dan alleen door*

Jezus Christus. Dit is de ene Naam, of Fil. 2: 10: *Opdat zich ik de Naam van Jezus zou buigen alle knie.* Maar zulks nauwer en nader overwegende, zag ik de noodzakelijkheid van een andere zin; want deze is maar de uitkomst en het gevolg van de voorgaande spreekwijze. Nu schijnt er tot des te groter nadruk en uitbreiding van barmhartigheid bijgevoegd, dat er niet alleen één Heere maar één Naam zou wezen. Wat is dan de betekenis?

Verscheidene aannemingen en betekenissen van Gods Naam zijn in de gewijde bladeren, welke ik aller-eigenlijkst acht, wanneer ze voor de weg van onze godsdienst en belijdenis genomen wordt, zoals in Micha 4: 5: *Alle volken zullen wandelen, elk in de Naam zijns Gods, maar wij zullen wandelen in de Naam des Heeren onzes Gods,* eeuwiglijk en altoos. Dat is, verscheidene volken dienen daar op verscheidene wijzen van Godsdienst en belijdenis. En de reden waarom de Schrift dit woord in deze stof gebruikt is omdat de mensen naar de wijze van de Godsdienst en belijdenis genoemd worden. Zo worden de heilige aanbidders van Christus *christenen*, en de *Mohammedanen* naar Mohammed genoemd en onder de christenen worden zij naar hun zonderlinge gezindheden en voornaamste meningen genoemd, als papisten, Arminianen, Socinianen enz.

Wel dan, hier wordt beloofd dat er één Naam, dat is, zoals één Heer, zo ook één Godsdienst en livrei van onderscheid wezen zal. Nu zien wij en mogen het bewenen, dat onder het heilige volk verscheidene namen als Lutheranen, Calvinisten, Presbyterianen en Independenten zijn. Maar dan zullen deze allen verdwijnen en niet meer gehoord zijn, het ganse huisgezin zal naar Christus *christenen* genoemd worden. En dit is zeker geen algemene zegening want groot voordeel trekt de duivel door verscheidene namen en daarom zijn zijne werktuigen op deze wijze dapper bezig om te verdichten zodanigen die strekken mogen of tot verachting en bespottung, zoals christenen vanouds en Puriteinen heden ten dage of tot oproer en scheuring, zoals de namen onder ons, waaronder de ledematen van Christus bedroefd, in lichamen en benden samen rotten.

Met de uitlegging ben ik klaar en kom nu tot de leringen, welke twee zijn.

1^e Leer

Dat in de laatste dagen grote eenheid in Gods kerk wezen zal.

2^e Leer

Dat deze eenheid uit hun erkenenis van het recht en de rechte weg van de Heere ontstaan zal. Zuiverheid is de grond van deze eenheid.

Tegenwoordig zal ik het *eerste* punt, dat in de laatste dagen *grote eenheid* en overeenkoming wezen zal, uitwerken.

De voorname bevestiging van deze leer ligt in beloften want dat is het bewijs dat wij daarvan hebben en hoewel ik Schriftplaatsen op de andere te hopen vermijden zal, zult u echter velen in deze verhandeling tot hun eigen plaatsen en hoofden betrokken vinden.

DE REDENEN

1^e Reden

Omdat het best met de vreedzame en gelukkige staat van deze tijden zal evenaren, wil God de heerlijke en gelukzalige stand door sommige voorbereidende trappen, inleiden. De laatste tijden zijn gezegende tijden, *de eerste dingen moeten voorbijgaan:* dat is, de voorste soort van beschikkingen en voorzienigheden. Vele beloften zijn er welke de grote rust en vrede dan in de Kerk te zullen wezen, vaststellen. Nu dat kon

niet zo zijn indien er verdeeldheden en onderscheidingen waren; die zouden scheuringen, oproerige oorlogen en vijandschappen en de vijandschappen verwoestingen voorbrengen, Amos 7: 4. *Het vuur verteerde een grote afgrond*; dat is, twist en vijandschap bracht verwoesting over de volkrijkste plaatsen en landstreken. Algemene verschillen zullen in algemene verstoringen eindigen. Dit is alles wat wij van zulke gevallen hopen kunnen; en hoe zouden, indien er geen eenheid was, de andere beloften vervuld kunnen worden? Als deze, Jesaja 33: 20. *Uw ogen zullen Jeruzalem zien, een geruste woonplaats, een tent die niet ter neder geworpen zal worden, welke pinnen in der eeuwigheid niet opgetogen zullen worden, en van welke zelen geen zullen verscheurd worden.*

Het is gesproken van de kerk in de tijden van het Evangelie, wiens staat tot hier toe, zoals de ark op de baren, geslingerd en beteuterd is geweest; mogelijk is er enige verlossing en korte ademtocht geweest, zoals gezegd wordt, Openb. 8: 1. *Er werd een stilzwijgen in de hemel omtrent van een half uur.* Weinig uitslag gegeven aan de kerk in het begin van de regering van Constantijn, totdat Lucinius (omdat hij niet tegelijk met Constantijn door de christenen in het gebed gedacht en geëerd werd) een nieuwe vervolging aanrichtte en zo is er op andere tijden stilzwijgendheid geweest van een half uur, maar dan keerden de ellenden met geweld genoeg wederom.

Alleen in de laatste dagen is *Jeruzalem een geruste woonplaats, een vaste tent*, dan zijn er niet zulke onzekere gelukzaligheden en zulke wisselende veranderingen, zo zegt Ezech. 28: 24: *En het huis Israëls zal geen smartende doorn, noch weedoende distel meer hebben, van allen die rondom hen zijn.* Alle kwelling en overlast en wat verdrietig is, daarom alle oorzaak van hun verschillen en verdeeldheid, heeft God beloofd weg te nemen: verschillen in godsdienst verwekken de grootste schendingen en dodelijkste tegenheden, hetgeen onze driften behoorde te dwingen en beteugelen, is het voedsel daarvan; zolang als er verschil in godsdienst en aanbedding is, zullen er verstoringen zijn en er kan niet wezen die stille en heilzame rust, welke de beloften algemeen deze tijden toevoegen.

2^e Reden

Omdat God dan enige zichtbare voorraad tegen de ergernis van tweedracht wil maken; door die is de heerlijkheid van Christus dapper verdonkerd geweest; geen ding is zulken een steen van struikeling en rots van aanstoot voor de wereld geweest als de tegenstrijdigheid van meningen, en grote verschillen onder christenen. Onderzoekt zulks en u zult dit alleszins het grootste nadeel tegen de christenheid in de eerste tijden vinden. Zozomenus zegt, 'dat velen het christelijk geloof zouden aangenomen hebben, maar dat ze gedurig door de verschillendheid van de leringen en meningen onder hen, afgeschrikt en verflauwd werden.' En zo spreekt Chrysostomus van een zekere heiden, die tot hem komende, zei: 'ik zou wel christen willen worden maar onder u zijn zo velerhande gezindheden, dat ik op geen ding in uw godsdienst zeker ankeren kan.' Zeker geen ding teelt zoveel godloochening dan dit. Omdat omtrent het Evangelie zoveel verschil en strijd geweest is, hebben de mensen het verdacht gehouden en omdat ze verscheidene gezindheden Gods Woord tot zo velerhande voornemens zien buigen en afleiden, doet het hen aan alles twijfelen. Daarom zou nu zulk een gemeenzame eenheid de eer van Christus uit handen van zulk een ergernis dapper lossen en vrijmaken, en uitnemende voorraad tot aanzien en achting van de christenheid zijn, tot dat doel bidt en gebruikt Christus deze eigen drangredenen bij Zijn Vader, Johannes 17: 23. *Laat hen één zijn*; en wederom, *Laat ze volmaakt zijn in één, opdat de wereld bekenne dat Gij Mij gezonden hebt.* Alsof Hij gezegd had: 'Vader, U weet hoe licht de wereld enig nadeel tegen Mijn leer opvat; en zo nu onder

Mijn aanbidders verdeeldheid zal wezen, zullen zij het Evangelie voor een praatje en de godsdienst voor verdichtsels houden, *o laat ze in eenheid volmaakt zijn*, opdat Mij de wereld kenne en voor de ware Messias aanneme.'

Als wij tot eigen ondervindingen willen gaan, zullen wij gewaar worden, dat de godsdienst nooit zozeer haar aanzien als nu onder ons verloren heeft. *God was verschrikkelijk in deze heilige plaatsen*, in de vergaderingen van de heiligen en in het leven van het volk van de heiligen; de statelijkheid en gestrengheid van hun wandeling had grootachting in zich en drong eerbied en aanzien in de harten van de mensen. Maar nu is al deze heerlijkheid en macht verloren, en de godsdienst wordt maar als een ijdel voorwendsel en deksel van sommige aanslagen aangezien. In Hand. 4: 32 en 33 wordt gezegd, dat *de menigte dergenen die geloofden één van hart was en één van ziel was*, en toen waren de waarheden van Christus krachtig en grote genaden over hen allen. Wanneer er zulk een gemeenzame eendracht en zoete broederlijke overeenstemming in de christenheid is, heeft ze de meeste glans en luister, Gods waarheden hebben hun kracht en Gods knechten hun genade bij zich.

Wel dan, omdat de ergernis zo groot en het gebed van Christus zo dringend is, zal God op de één of andere tijd iets treffelijks en aanmerkelijks doen tot oprichting van de eer van Christus, herstelling van de luister van de christenheid en onze heerlijke belijdenis: want ik houd het voor onfeilbaar, dat God op enige bijzondere tijden de laster van alle uitstekende ergernissen, tegen Christus en de godsdienst opgeworpen, zal weg doen. En omdat God, zoals de goede Hofmeester, *de beste wijn gelieft op het laatste te schenken*, is het tot noch toe niet geschied, maar tot op de laatste dagen gespaard. Want u zult in waarheid bevinden dat alle laatste voorzienigheden dan zoveel wraken zijn en verklaringen van Christus vanwege de voorgaande ergernissen van de wereld; zoals wegens de ergernis van geringheid tot hier toe *niet vele edelen, niet vele wijzen naar het vlees, niet vele machtigen geroepen zijn*.

Christus gezelschap is verachtelijk en arm geweest maar nu in de laatste dagen wordt allerwegen beloofd dat *de koningen hun heerlijkheid in de kerk zullen brengen en hun mond over Christus toehouden*, Jesaja 52: 15. Dat is, met stilzwijgendheid en eerbiedigheid Zijn geboden aannemen en zo allerwegen. Evenzo is, wegens de ergernis van de vervolging overal verklaard dat in de laatste dagen de vijanden onderdanig zullen wezen, verblijd zijnde *de slip te grijpen van een Joodse man*, Zach. 8: 23 en *zich te buigen aan de planten hunner voeten*, Jesaja 60: 14. *De overheden zullen Jeruzalems inwoners hun sterkte heten*; en evenzo elders. Zo, wederom, de kerk is geweest onder kleinachting van lasteringen maar God heeft in de laatste dagen wraak beloofd, namelijk dat *Hij Sion zal bevestigen een lof op aarde, en stellen tot een koninklijke hoed en hen doen leven in het land waar ze beschaamd zijn geweest*. Dat ze naar de maat van hun vernedering zullen verheerlijkt worden. Zo zijn er mede wegens schaarsheid en weinigheid, welke een andere ergernis is, beloften van uitbreiding van het Evangelie, *uitvloeiing van levende wateren*, het invliegen van bekeerlingen *als duiven tot hun vensteren*, enz. Jesaja 60. Zo zijn ook in dit tegenwoordige geval, wegens de verschillendheid van het volk van Christus onder voorgaande uitdelingen, beloften van zonderlinge eenheid en zoete overeenstemming in de laatste dagen, namelijk van *één Heere, één Koning en één Herder, één hoofd en één schouder*. En dat God Jood en heiden, en allen die Hem vrezen in rust en vrede zal doen nederliggen en dat ze door één Naam genoemd worden.

3e Reden

De ellende van deze tijden schijnt des te groter eenheid op te dringen. De ene tegenstrijdigheid uit de andere voort te brengen en door de grootste verdeelheden de

weg tot eenheid en orde te banen, is de manier en gewoonte van de hemel. In Psalm 18: 12 wordt gezegd: *duisternis zette Hij tot Zijn verbergings*. Alleszins worden Gods raadslagen onder deksel van donkerheid gevoerd; wanneer hij de grootste welstand voor heeft, werkt Hij gewoonlijk *de grootste verwoesting op aarde*; en wanneer hij eenheid voor heeft, lijdt hij de grootste verdeeldheid (om welke redenen dit zo is zal ik u terstond aanwijzen). Hiervandaan is het dat wij zo menigmaal van de ellende en echter wederom van de gezegendheid van de laatste tijden horen; harde en heilzame tijden; ellendig in het begin, gelukkig in het einde en in de uitgang. *In de laatste dagen wordt eerst de hel losgelaten*, zij zullen zich niet wachten voor verleidende geesten; en *in de laatste dagen is de hemel geopend*, daar zal een groot licht en grote liefde zijn. Wanneer zulk een strijd en twist tussen licht en duisterheid is, zal het licht uiteindelijk het helderst zijn en hoe twijfelachtiger de dag, hoe heerlijker de avond zal zijn; want de gewoonte en loop van Goddelijke schikkingen is, zeg ik, na de grootste onenigheden, de grootste overeenstemming en gezegendste zoetheit en verdraagzaamheid voort te brengen. Daarom in de laatste dagen zulke uitstekende en zichtbare verdeeldheid zijnde, zal er door de evenredigheid van de hemel, uitstekende en zichtbare eenheid zijn. Hiervan terstond meer.

TOEPASSING

1^e Gebruik. vertroosting

Tot vertroosting van allen die voor Israëls vertroosting waken of zorg dragen. Velen zijn gereed vanwege verdeeldheid van de tijden te bezwijken en te struikelen, Richteren 5: 15. *In Rubens gedeelten waren de inbeeldingen* (of zoals het oorspronkelijk loopt de *indruxelen*) *des harten groot*. Deze dingen werken in waarheid bedroefd bij een genadige geest; de vijanden warmen zich bij deze sprankelen en juichen over het vuur dat de grote diepte verslindt. Anderen, welke harten en wellusten gewassen en gewekt of met wereldse bekommernissen belemmerd zijn, hebben geen juist gevoelen van, noch genoegzame beweging met de tijden. Maar wat nu Gods volk raakt; niet zo kwaad zijn hen de uiterlijke ellenden, noch raken een Evangelische geest zo na, als verschillen in Godsdienst. Och, het is zeer droevig de *rozen van de dalen stekelige doornen te zien worden en heiligen in schijn*, maar duivels in daad de anderen te wezen; schapen van Christus eigen kooi en zoals stieren van Basan elkaar kwellende en kwetsende zijn en dat toch onze harten daarmee meer getroffen waren!

Om welke troostgoederen thuis te brengen, worden twee dingen aangeprezen

Maar het is troost, God voorzag hoe beroerd en gedeeld de morgenstond van de laatste dagen zou wezen.

Daarom gaf Hij ons, opdat wij niet zouden bezwijken, menige troostrijke belofte, om onze harten onder zulke *tegenstrijdige voorzienigheden* op te beuren. Niet dan verwarring was er toen God de wereld vormde; u weet niet wat God uit een verwarde klomp trekken kan. Om deze troost thuis te brengen zal ik u twee dingen aanraden:

1. Bezint uw hoop.
2. Kent de redenen van zulke voorzienigheden.

1^e Reden. Onze hoop te bezinnen

Bezint uw hoop; uw tijden moeten niet door schijnbaarheden afgemeten en geschat worden; allerm minst betaamt het de christenen *wolken waar te nemen*, Rom. 8: 24 *Hoop die gezien wordt is geen hoop*; dat is, die hopen willen moeten niet de gedaante van de

dingen oordelen maar door de beloften in geloof leren *zien hetgeen niet gezien kan worden*; lieflijkheid in tweedracht, eenheid en orde in geweld en verdeeldheid. Het geloof wordt niet geoefend wanneer u water uit de bron maar uit de rots trekt; wanneer u spijs doet uitgaan uit de eter; troost en hoop schept uit verslindende onenigheden.

Beter is het op een *zeker woord* dan op een *onzekere voorzienigheid* te wachten; ziet welke belofte u hebt, Jesaja 11: 6, 7 en 8. *De wolf zal met het lam verkeren en de luipaard bij de geitenbok nederliggen; en het kalf en de jonge leeuw en het mestvee samen, en een klein jongskens zal ze drijven. En de koe en berin zullen samen weiden, hun jongen zullen samen nederliggen en de leeuw zal stro eten gelijk een os. Een een zoogkind zal zich vermaken over het hol van een adder; en een gespeend kind zal zijn hand uitsteken in de kuil van een basilisk*, enz. De zin van elke bijzondere uitdrukking aan te wijzen, daar zal ik niet aan beginnen maar alleen in het algemeen opmerken, dat God zulks zal teweeg brengen, hoewel geen meerdere hoop dan leeuw en lam, luipaard en geitenbok te zien bijeenkomen en de aangeborenheden die vinnigst en tegenstrijdigst zijn, tot vreedzame en vriendelijke samenwoning te bewegen, behouden is.

2^e Reden. Zulke voorzienigheden te kennen

Ken de reden van zulke voorzienigheden. Als de mensen de redenen van de dingen niet weten zijn ze radeloos; vrees overvalt ons in het donker, Richteren 6: 13. *Zo de Heere met ons is, waarom is ons dit alles wedervaren?* Reden van de zaak wisten zij niet, daarom waren zij daarover ontsteld. Indien er zulke beloften van eenheid zijn, waarom zijn ons deze droevige dingen, zulke grote breuken en scheuringen, de val van twist en tweedracht van de één tot de ander ginds en weder geaatst, wolken alle dagen dikker en donker wordende, ons wedervaren? Dit zult u, om eenheid, zulke toestemming en overeenkomst te verwachten maar voor een kwade tijd houden: eilaas, u dwaalt, niet wetende de reden van uw voorzienigheid: door verwarring is God gewoon eenheid en orde in te voeren. Verscheidene redenen zijn daarvoor; drie welke de hoop in droevigste tijden mogen aanmoedigen, zal ik opnoemen.

Het 1^e waarom

God gelieft niet het schepsel het einde van zijn voornemens te laten inzien en de weg van Zijn voorzienigheden te doorsnuffelen; daarom wil Hij ze proeven, door Zijn werk te bewimpelen en Zijn heerlijkheid te bewolken, Jesaja 44: 15. *Voorwaar, gij zijt een God, Die Zich verborgen houdt, de God Israëls, de Heiland*. Hij meent een Zaligmaker te wezen, maar zij zullen het niet weten; een Heiland onder een sluier, een verborgen Zaligmaker. De voorzienigheden zijn zodanig gesteld of Hij recht anders te doen meende. Zoals in Jesaja 48: 7. *Nu zijn ze geschapen en niet van toen af, opdat gij niet misschien zeggen zou, ik heb ze geweten*. God spreekt van Babels zaken en het verderf van dat keizerrijk, welke zo wonderlijk zou uitgewerkt worden, dat niemand zou weten waar die voorzienigheid heen wilde; of zeggen, *nu weet ik wat God doen zal*. Zodanig gelieft God de bijzondere weg en streek van Zijn voorzienigheid te verbergen, dat uw tijden schijnen zullen, niet te hebben de minste samenhechting of opzicht op uw hoop. Zo gaat het in al Zijn handelingen; zie Johannes 11: 6. *Jezus liefde Lazarus, en als Hij hoorde dat hij krank was, bleef Hij noch twee dagen*; weinig liefde bleek hier in het vertoeven als er hulp van node was; maar dit toeven was tot bevordering van het wonderwerk en prijs van Zijn liefde. Zo ook Johannes 2 als Christus meent wijn te geven eist Hij watervaten, want God wil niet dat u de weg en het einde van Zijn raadslagen bekijken zult. *Deus sum non sequas*, gelijk Luther,

wanneer hij wegens sommige dwarse voorzienigheden klaagde, van God scheen toegesproken. Geenszins moeten de schepselen God leren hoe Hij Zijn beloften bekrachtigen zal, zelfs wanneer de gedaante van de dingen uw verwachtingen op het zuurste aanziet, is er aanmoediging genoeg tot hoop.

Het 2^e waarom

God wil u een punt van Goddelijke wetenschap aanwijzen, om vergif tot uw hartbestuur en uw bederf tot uw vaststelling te maken; door uw verdeeldheden wil Hij u verenigen door uw verstrooiingen vergaderen. Juda's verraad werd *Felix scelus*, gelukkige boosheid, genoemd omdat het Christus gelegenheid gaf. Menigmaal maakt God betwistingen in uitgang en gevolg gelukkig en ofwel hun invloeiing voor het tegenwoordige de Godsdienst zeer dodelijk is; echter is hun werking vaststelling van de waarheid. Gods volk wordt eindelijk tot vaster en vreedzamer band met de anderen en met hun God gebracht. Het gerucht van bijl en hamer maakt de stenen voor de tempel maar effen en kantig opdat ze des te beter in het gebouw vlijen mogen, doorgaans zien wij dat Godsdienstige geschillen zoals samenklopping van vuurstenen het meeste licht geven en door Gods voorzienigheid oprechter liefde veroorzaken. Voorheen hadden wij maar een ontkennende genegenheid tot de waarheid en konden eerder gezegd worden die niet te haten, dan lief te hebben. Als de waarheid met algemene toestemming geëerd en gevorderd wordt, zal elke gemene en lage geest die liefhebben en enige stellige grond hebben waarom zij de waarheid liefhebben kan. En te meer wanneer zij verdacht gehouden en in twijfel getrokken wordt; want dan schijnt zij met des te groter luister en wordt met meerdere macht verdedigd en verzekerd. Zo, weet u, zijn geschudde bomen te vaster geworteld en versprongen leden welgezet te sterker. Zoals zich in de ziel op het punt van verzekering na twijfelingen het zoetst en het vaste in de boezem van Christus te rusten zet, zo is, hoe meer rook van buiten, hoe meer heerlijkheid naderhand in de tempel. Ten tijde van algemene toestemming houden de mensen samen als die met ketenen gebonden zijn. Maar in tijd van verschil en tegenstemming is Gods volk het op hogere beweegredenen eens met God en elkander; en hebben de waarheid lief om zijnszelfs wil, omdat die, zoals gezegd, meer verklaard en verdedigd is. Menigmaal heb ik mij verwonderd over het besluit van Gods volk, Micha 4: 5. *Alle volken zullen wandelen, elk in de Naam zijns Gods; maar wij zullen wandelen in de Naam des Heeren onzes Gods: eeuwiglijk en altoos.* Hetgeen aanstootgevend is voor de wereld is voor hen een aanzet en verpanding tot vastheid in de waarheid en eenheid met de anderen. Verscheidene wegen en bewegingen zijn in de wereld, zo laat ons zoveel te meer aan de anderen klevan op de rechte weg. De verscheidenheid die buiten was maakte hen des te eniger. Zo mede over dat van David, Psalm 119: 126 en 127. *Zij hebben Uw Wet verbroken, daarom heb ik Uw geboden lief, meer dan het fijnste goud.* Wanneer Gods wegen verdacht, ja vernietigd en met smaad en laster verfoeid zijn, zijn ze des te waardiger bij een genaderijk hart; *daarom heb ik ze lief*, zegt David. Dat was zelf de beweegreden van zijn genegenheid, vers 127.

Het 3^e waarom

Omdat God Zijn zegeningen wanneer ze voor de schepselen het nodigst zijn, gelieft te verlenen en de grootste eenheid na de grootste tweedracht te geven, opdat hun zegeningen met de mate en trap van hun ellende en vernedering mag overeenkomen. God, zeg ik, gelieft de vertroosting in de eigen trap van lijden *overvloedig te maken*, daarom mag u in de grootste breuken uzelf opbeuren. Toen God voorgenomen had de kinderen Israëls het land Kanaän te geven, wilde Hij ze eerst genoeg van de woestijn,

enige gelijkmatige last met de toekomende gelukzaligheid laten hebben, Deut. 2: 3. *Gijlieden hebt dit gebergte genoeg omgetogen, keert u naar het noorden.* Negenendertig jaren hadden zij om de berg Seir gewandeld, hetwelk in zoveel weken of dagen had kunnen geschieden; maar nooit dan nu ging de wolkkolom voor hen heen. Lang genoeg kan God u om de berg doen wandelen en in de woestijn van verdeeldheid houden, voordat u de voorzienigheid, u tot betere tijden leidende, voor ogen zien kunt. De evangelijsheid van deze regel en streek van de hemel zult u van Gods volk in de woestijn bepleit zien, Psalm 90: 15. *Verblijd ons naar de dagen in welke Gij ons verdrukt hebt, naar de jaren in dewelke wij het kwaad gezien hebben.* Het gebed van Mozes in de woestijn was: *laat Kanaän de wildernis goed maken.* Hoe langer wij in verdeeldheden zijn, hoe meerder honing en melk, overvloediger genade, breder ontdekkingen van Gods gemoed wij in het goede land zullen vinden. Wel dan, wees gevoelig voor het boze van de tijden, maar met troost in de Heere en hoop in de beloften.

Tegenwerping

Maar deze, zult u zeggen, zijn algemene dingen, die bijzonder op zulk een tijd, de ganse kerk raken; wat zegt u van onze ongesteldheden en onenigheden?

Ontknoping

Hoewel een gedeelte de reden van het geheel volgt en Gods beschikkingen beide aan algemene en bijzondere kerken gelijk zijn, zodat wat van het geheel gezegd wordt, het gedeelte kan toegepast zijn; zoals menigmaal aan de andere kant, de beloften aan bijzondere personen gedaan, algemeen en van gemeenzamer gebruik geacht en zo het geheel toegewijd worden; zal ik echter van onze eigen toestand wat duidelijker spreken.

Veel kan in deze stof omtrent de oorzaak en genezing, het gevaar en de hoop van deze tijden, gesproken worden; maar omdat ons dit tot al te brede afwijking zou inwikkelen, en de verhandeling eerder door redelijke ramingen dan zekere en Godgeleerde gronden gericht en voorgedragen worden, zal ik bekwaamer gelegenheid afwachten en zulke stoffen, die anderszins een nette oplossing bekladden mochten, maar weinig aanraken.

Niemand kan onwetende zijn van de staat van deze tijden. Dat een geest van verdeeldheid en verleiding is losgelaten en onder ons uitgegaan, zodat de zuilen van Godsdienst geschud, de gewichtigste waarheden betwist, ja met smaad en laster verfoeid worden; grote bewegingen zijn allerwegen en God alleen weet waartoe zij geworden zullen. Een zaak van groot belang en voordeel voor ons is, de grond en oorsprong van onze onmatigheden en welke de bijzondere engel of leugengeest is die onder ons werkt, wel te overwegen en zo mogelijk enige hoop van verdrijving en wegneming van die te bekomen.

Oorzaak en uitbreiding van de verdeeldheden in Engeland aangewezen

Vele samenlopende oorzaken zijn er die zulke gebroedsels in de wereld telen, ontvangen, baren en in het licht brengen en daarom zal ik, eer ik de hoop aanraak, een weinig op de oorsprong en wasdom van onze verdeeldheid en tweedracht terug tasten en zien hoe het nu met ons geworden is. En indien wij de algemene oorzaken laten varen, namelijk Gods Voorzienigheid, die doorgaans de morgentijd van een heerlijke dag mistig en donker maakt, satans boosheid, die wanneer zijn eigen vestingen geschud worden, graag de ganse wereld tevens met hem zou verderven, verdorvenheden van vervallen aard, waardoor het hart of week, en zo, indien door God verlaten, bekwaam om zich met de grootste inbeeldingen algemeen te maken, of

boos, en zo natuurlijk tegenstrijdigheid tegen Gods waarheden, zeer gewillig om de indrukzels en het gevoelen die wij daarvan hebben uit te wissen.

Indien wij, zeg ik, deze algemene oorzaken varen laten, zullen wij na genoegzaam onderzoek bevinden dat onze kwaden zo over ons gekomen zijn. Eerst werden ze gebroed door onwetendheid, onrechtvaardigheid en geweld van de voorgaande tijden (wanneer de dingen zeer snood zijn, zoeken de mensen doorgaans in tegengestelde uitersten uit te varen) en begonnen uit te breken bij deze grote verandering welke de vorige verdorvenheid afperste en opdrong.

Zoals u weet dat grote en geweldige veranderingen grote beroerten veroorzaken en kwade vochtigheden in het lichaam, zich bij afpersing openbaren. Toen God Zijn eigen inzettingen veranderde, waren de dwaalgeesten dapper doende. Ik meen in de eerste tijden van het Evangelie. Wanneer een volk begint te vernieuwen is het bezwaarlijk binnen de palen van enige matigheid te houden en daarom is de geslepenheid van de Roomse kerk, niets te veranderen, *ne videatur errasse*, herstellingen zijn, inzonderheid voor bedorven lichamen, zeer gevaarlijk. Hier was dan de gelegenheid en zeker een droevige gelegenheid voor velen, die in uiterste tegenheid tegen de wegen van de antichrist, zichzelf in alzo droevige of ergere ongelegenheden indrongen. En niet alleen van ijdele gewoonten maar van de godsdienst zelf afgaande, in plaats van verdorvenheden te mijden, Gods aanbidding nalieten.

En zeker, zo wij inzien hoe slap en slaperig de regering onlangs geweest is en met hoedanig geweld en oploop deze verandering, zonder plechtige of statige wijze van overtuiging en vernedering, belegd werd, kon geenszins anders verwacht worden. Gebouwen op die grond gevestigd staan vast; doch anderszins zullen de dingen bezwaarlijk vastgezet kunnen worden. Eensdeels omdat eer dwaling recht tentoongesteld is, de waarheid nooit uitgevonden wordt; anderdeels omdat zulke veranderingen de mensen alle ontzag en aanzien in zaken van godsdienst doen verliezen en zo alle man zijn eigen weg inslaat en de afgoden van zijn eigen hersenen aanbidt. Zelden zult u iets door spot en oploop van het grauw aangevoerd, goed zien uitvallen.

Ik beken, God beliefde de kinderen van Levi, die eenzijdig in het verbond zijn, veracht en onwaard te maken en menigmaal de stem van vele wateren, (dat is de verwarde menigte) voor de stem van sterke donderslagen, - dat is de regelmatige daad van de overheid, wiens vonnissen en besluiten als donderslagen verschrikkelijk zijn, - te laten heen gaan. Daarom aanbid ik de Goddelijke voorzienigheid in het veracht en waardeloos maken van de voorgaande bediening voor het volk. Maar hoewel ik niet anders kan dan droevig de boosheden bewenen die onder ons vanwege de achteloosheid van de mensen overvloeien; hoewel de verdorvenheden van de bisschoppelijke regering die billijk hatelijk maakten, zou het evenwel beter geweest zijn dat ze gebleven waren, dan spitsgewijze neergeworpen; drangreden zouden meer goed dan schimperijen gedaan hebben, behalve het gevaar van wederkering tot dwaasheid. Overweeg maar de tegenwoordige ongevoegelijkheid van het maken van zulk een grote verandering, zonder openbare en algemener overtuiging. Wanneer de dingen, voorheen aanzienlijk en ontzaglijk, in één ogenblik uitgekreten worden; wat is het gevolg? Wel hoe! Godsdienst zelf wordt van minder achting; alles houden de mensen verdacht en kunnen zowel de waarheid als dwaling uitlachen.

Uitmundend is Calvijns opmerking. In tijden van veranderingen, zegt hij, zijn er *Luciamici homines qui joeoso etc per ludibrium gerunt adverssas superstitiones, papatus, interim nullo tanguntur timore Dei, etc.* Luciaensgezinden die door schimp tegen alle aangenomen gewoonten, alle gevoelens en eerbied van godsdienst

ongevoelig verliezen, en door bespottig van valse goden de Ware God des te minder komen te vrezen.

Overweeg en ziet of niet de voorgaande vrijheid van tong en pen die oneerbiedigheid en onbevreesdheid in de geesten van mensen geteeld heeft tegen dingen ontwijfelbaar van God. Maar dit is niet alles; bedenk maar hoe velen in hun oude wegen verhard en tegen de herstellere met vooroordeel ingenomen zijn, alsof ze mensen waren die *procedere non ad perfectionem sed ad permutationem*, naar verandering staan en de dingen uit hartstochten en tegenwoordig mishagen of hetgeen erger is, uit eigen inzichten, liefhebben. Zij zijn gereed van hen te zeggen, zoals Augustinus zei van sommigen die tegen de heidenen verschenen *non pietate everterunt idola sed Avaritia*, alleen om de buit te delen.

En dit alles omdat de gronden, redenen, en noodzakelijkheid van verandering niet openbaar genoeg ontdekt zijn geweest; en het ware goed, zo niet de snode beginselen en slinkse streken van sommigen, geen gelegenheid tot deze lasteringen gaven.

Alles wat ik verder zeggen zal is, dat, of uit snode inzichten, of zonder behoorlijke schaamte en gevoelen van voorgaande misdrijven van de ene weg op de ander te springen, onze eigen toestand des te twijfelachtiger maken zal. Want zeker eigen inzichten hebben geen grote achtbaarheid en hoewel wij op de rechte weg zijn, en echter een verkeerd hart hebben, zo vergeldt God in onze boezems de eigen maat van onze handelingen met anderen. Nu hebben wij gevonden de grote gelegenheid van de uitbreiding van deze boosheden onder ons, die onder de ongerechtigheid van voorgaande tijden waren uitgebroed en mogelijk als laatste middel tegen betrachtig van herstelling losgelaten, en nu een volk die, het zwerven liefhebbende, tot zulke indrukseks bekwaam zijn, vindende, te lichter zijn uitgebreid. Sommigen zijn door eigen hoogmoed en zotte eenzinnigheid; anderen door misnoegde, en snode inzichten en verachtelijke eigen inzichten uit op eigen eer en voordeel. En de meesten door een geest van tegenheid tegen de bediening verstrikt.

God heeft ons gesteld om te wezen *mannen des krakeels den gansen lande*. Diegenen die *censores morum* zijn, wiens ambt is de openbare misslagen te schatten, zullen als mannen van twist worden aangezien en zo dit niet het *deel onzes drinkbekers ware*, mochten wij onszelf billijk verdacht houden. Deze geest beweegt zeker velen. Als de *grote stem de getuigen herwaarts gebiedt op te komen* zullen de vijanden knorren. Openb. 11. Zeker sommigen aanschouwen hun laatste hemelvaart met haat en misnoegen; anderen mogen wellicht door begeerte van een groot lichaam in de wereld te wezen, geleid worden. Simon de tovenaer wilde *tís mégas* zijn, Hand. 8: 9. Naar het meesterschap in Israël staan, is een aangeboren trek en begeerte; Jacobus bestraft het in zijn brief (3: 1): *Zijt niet vele meesters, mijn broeders*. Uit aangeborenheid houden wij van de eer van deze zetel: sommige kruiken zullen barsten als ze geen lucht scheppen. Tertullian merkt dit aan als een reden waarom verscheidenen tot de gnostieken en andere tegenstandere in zijn tijd overgingen, dat de jongelingen en anderszins onbekwame mannen, aanstonds in enig aanzien en meesterschap kwamen.

Zo ziet u verscheiden mensen door verscheiden geesten gedreven, allemaal door één of andere weg de verdeeldheden van de tijden vermeerderen. Welke zo veroorzaakt en verspreid, door samenrottingen en tegenstandere ondersteund en staande gehouden worden, zijnde mensen die hun dwarse voornemens, zonder enig opzicht op waarheid en voordeel van godsdienst, verscheiden najagen. Welker verleiding, wanneer enige partij weerstaan of verdrukt wordt, door inbeelding van vervolging des te krachtiger is. Want door vergelijking van hun toestand met die van Gods volk, die onder het geweld van voorgaande tijden geleden hebben, worden hun vooroordelen vermeerderd en menen dat het niet minder dan godsdienst en waarheid van ijver voor Gods eer

wezen kan, wanneer ze zichzelf voor zoveel gevaren bloot geven en des te vaster geloven zij het omdat Gods getuigen merendeels in zakken geprofeteerd hebben en Christus tot noch toe doorgaans tegen de godsdienst en gewoonten van de volkeren verschenen is.

Johannes zegt, Christus kwam in de wereld om *hína ànaluseé*, satans web te ontweven; en inderdaad heeft Hij eerder tot vernietiging dan opbouwning gewerkt. Maar daarom gaan ze met dwalende misduidingen heen, alsof Hij nooit wilde bouwen, bevestigen en oprichten, of nooit de koningen van de aarde hun heerlijkheid tot de kerk zouden brengen; en of de bloedgetuigen meer door bloed en lijden dan door wettige oorzaak bloedgetuigen waren.

Zo heb ik de oorzaak en staat van deze tegenwoordige ontsteltenissen aangeroerd; veel meer had op deze grond gezegd kunnen worden, maar nu was ik gezind alleen de belangrijkste dingen aan te wijzen.

Maar, zult u zeggen, welke hoop is er dan?

Ik antwoord, onze wond is gevaarlijk maar niet ongeneeslijk. Vele dingen kunnen ons aanmoedigen om stil te wezen en op God te wachten, tot Hij betere dingen voor ons bestelt. Laat mij een woord of twee in deze stof spreken en bedenkt dan dat dwalingen doorgaans niet lang leven; de naaste eeuw toont haar dwaasheid, *de dag zal het verklaren*, 1 Kor. 3: 13. De tijd zal tonen wat stoppel en wat stro is, hoewel de mensen daarvan tegenwoordig een groot gevoelen hebben. Zoveel stof verheffen wij door de hitte van onze twistingen, dat onze ogen blind en de glans van de waarheid verdonkerd wordt; maar de dingen zullen wederom opklaren. Over de eenheid van voorgaande eeuwen zijn wij verwonderd, en zo zullen deze over de onze zijn. *Wanneer God in Zijn heilige tempel komt, zal de ganse aarde voor Zijn aangezicht zwijgen*, Hab. 2: 20. Hoe dichter wij het verderf van de antichrist naderen, hoe meer licht God zal verlenen. Openb. 18. *Babylon is gevallen toen de aarde verlicht was geworden van des engels heerlijkheid*. Het licht zal tot de volmaakte dag toe vermeerderen, en zoals het licht, vermeerdert liefde: die grote eenheid voorheen gemeld, is wanneer daar meer kennis zal wezen; dat is de reden geven, Jesaja 11: 9. *Want de aarde zal vol kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken*. En dan overwerkt de duivel doorgaans zichzelf door verschijning in sommige hatelijke verleiding, niet langer als *een engel des lichts*, maar als een vuile vijand, in zulke regelrechte vijandschap tegen Christus dat hem alle vrome mensen billijk verfoeien. Wanneer God enige grote verandering maakt, komen de dingen doorgaans tot uitermate en overdadige verdorvenheid. De Arianen hadden voor een geruime tijd de overhand, maar zo verschrikkelijk ondeugende en overdadig wreed zijnde, hebben ze hun eigen zaak verbruid. Of anders loopt de satan in sommige burgerlijke beroerten zijn eigen adem ten einde.

Ganselijk hebben de remonstranten in de Nederlanden, toen zij allerwege beroerte en oploop begonnen te verwekken, hun zaak verhaspeld. Zo hebben die onder het geleide van Münzer in Duitsland, zoals Gadareense varkens, geweldig in hun verderf gelopen. Doorgaans wanneer de satan *zo groot een toorn heeft*, is zijn tijd maar kort, Openb. 12: 12. Het lust God hem door geweld van zijn eigen pogingen krachtig te vernielen.

2° Gebruik. Tot vermaning om deze hoop te bevorderen.

Dit dient om u tot bevordering van deze hoop te vermanen en aan te drijven: beloften sluiten geen daden uit maar verbinden daartoe; hoop houdt betrachtiging overeind. Wat u in deze stof doet zal niet tevergeefs in de Heere zijn; de beloften tonen eenheid, staat daarnaar door:

1. Gebeden.
2. Betrachtingen.

1. Gebeden

Wanneer de dingen anderszins onverbeterlijk zijn, is hier de uiterste toevlucht, Psalm 112: 6. *Bid om de vrede van Jeruzalem, wel moeten ze varen die u beminnen.* Zo u ze lief hebt, is het minst dat u voor haar doen kunt God over de zaak te smeken en soms is dit alles wat wij in waarheid doen kunnen. De geleerde Perkins zei van zijn tijden: *Non sunt ista litigandi tempora, sed orandi*, gebeden zijn voor deze tijden bekwamer dan twistredenen. Vleselijke ijver mag ons tot redestrijd aanvoeren, het is ware ijver die ons dringt tot gebeden, wanneer wij zo innerlijk tot Gods eer genegen zijn, dat wij in dat opzicht tot Hem gaan en om deze stof kunnen smeken. Toen Luther de boosheden van zijn tijden dacht te verbeteren zei hij eveneens *abi in cellam etc dic miserere nostri; gaat en roept, Heere erbarm U onzer.*

Waarlijk de dingen schijnen buiten hulp en genezing gekomen te zijn; maar ik ga en draag God de zaak op; *hetgeen in onze ogen wonderlijk is*, is zo niet in de Zijne. Wanneer iemand aanmoediging van enige zonderlinge belofte heeft, gaat hij blijmoedig tot de troon der genade. Hier is een belofte niet alleen van de zaak maar ook van de tijden. *Te dien dage zal de Heere één zijn en Zijn Naam één.* En opdat u het geen toevallige belofte of troostrijk woord, onvoorzien uit Gods mond gevallen, achten zult, zult u zien dat het een volle zegen is in het oog van het algemene verbond. Want zeer opmerkelijk is het dat wanneer de inhoud van het verbond wordt uitgedrukt, eenheid als één van de voornaamste zegeningen van die gesteld wordt, Jer. 32: 39. *Ik zal hen enerlei hart en enerlei weg geven, hen ten goede mitsgaders hun kinderen na hen.* Ziet, in het voorgaande vers zegt Hij dat Hij hen tot een God en zij Hem tot een volk zullen zijn, welk de vorm van het verbond is en dan neemt Hij aan hen enerlei hart en enerlei weg, eenheid in mening en eenheid in neiging te geven. Zo lezen wij Ezechiël 11: 19. *Ik zal hen enerlei hart en een nieuwe geest in het binnenste van hen geven.* Een voorname tak van het verbond is hen enerlei hart, een hart aan God en zo aan elkaar verenigd te geven.

Dringt God dan met Zijn eigen belofte en verbintenis, wees onvermoeid en ernstig bij Hem, 2 Thess. 3: 16. *De Heere nu des vredes geve u vrede in allerlei wijze, door alle middelen* (Engelse tekst). De Heere des vredes, God Die ze lief heeft en werkt, en volgens de spreuk in allerlei wijze en door alle middelen, toont de heetheid en aandachtigheid van Zijn begeerten. Laat God door één of andere weg een middel uitvinden om u de vrede te beschikken en denkt tot uw aanmoediging dat niet alleen u maar Christus met u bidt. Christus is uw Voorspraak bij de Vader om dezelfde zaak, Johannes 17: 12. *Opdat zij allen één zijn, gelijkterwijs Gij Vader in Mij, en Ik in U, dat zij ook in Ons één zijn, opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt.* Dat gebed is maar een afschrift van Zijn gedurige voorspraak. Hij weet wat een schande het voor Zijn Naam is en daarom zegt Hij: *laat hen één zijn.* Nu is het een grote troost wanneer Christus om dezelfde zaak als u bidt. Hij, en niet u, is waardig verhoord te worden. God wil niet weigeren Hem Die in de hemel spreekt, hoewel Hij met kruipende stofwormen op aarde te doen heeft.

2. Door betrachtingen aanbevolen

Hier zal ik het volk in het algemeen en dan de bedienaars aanspreken. Daarna zal ik mij verstouten twee of drie bedenkingen voor de voeten van deze eerwaarde vergadering tot bevordering van dit werk, neer te leggen.

1. Aan het volk

O! Dat wij nu alle dingen van vrede en heiligheid in deze gedeelde tijden wilden ter harte nemen. *Het grote huis is geslagen met inwatering, en het kleine huis met spleten*, Amos 6: 11. Verdeeldheden zijn er in steden, huisgezinnen, raadslagen en het koninkrijk en toch weinige helers van de breuken. Reeds zijn wij in grote verscheidenheid en zoeken echter noch verder van elkaar af te gaan. Sommigen stellen tot een stuk van hun Godsdienst, onenig en anders gezind te zijn. *De liefde*, zegt onze Zaligmaker, Matt. 24: 12 *zal in de laatste dagen verkouden*; en de voorheengaande woorden tonen dat het van deze mededelende liefde gemeend is. Eerst werd de wereld, zegt Ludolphus, om haar brandende begeerten met water vernield; maar om de koudheid van haar liefste zal ze met vuur vernietigd worden.

O! Dat wij u tot betrachtning van vrede en verzoening bewegen konden! Het eerste werk komt het volk toe, doorgaans worden de dingen naar uw liefde en haat aangericht. *Uit vreze voor het volk* kon Herodes niets tegen Johannes doen; zo wordt ook van anderen gezegd dat ze omwille van het volk niet konden doen wat ze wilden. Komt daarom zoals het volk tot Johannes, en zegt: *wat zullen wij doen?*

Veel is er dat door u gedaan moet worden; nevens de verzoening van uzelf met God, wat het beste middel is om anderen met u te bevredigen en voornamelijk moet waargenomen worden, zal ik weinige dingen aanraken. Want als u het eens bent met God, zal Hij u enerlei hart en enerlei weg met anderen van Zijn volk geven. Alle overeenkomst spruit uit die eenheid met God en Christus. Maar ik zeg, laat mij u bewegen, behalve deze algemene regel, de volgende dingen ter harte te nemen.

1. Alle kwade genegenheid afsterven

Laat elk van ons alle kwade genegenheden, die ons enigszins tot verstoring en tergende bitterheid brengen, afsterven. Kwade genegenheden maken zo menigmaal verdeeldheden onder ons als kwade meningen. *Krijgen en vechterijen* komen uit *onze wellusten*, Jac. 4: 1. Ontstelde geesten veroorzaken gedeelde tijden. Toen onder de Filippenzen onenigheid was, wordt opgemerkt, dat de apostel de verschillen niet weegt maar regels tegen hoogmoed, ijdele eer, en eigen inzichten geeft, Fil. 2: 3, 4. In het hart van de mens zijn vele boosheden waarvan ik de blijken zal tonen.

Er is een trek naar nieuwigheid. Uit aangeboorte bewonderen wij die dingen die nieuw zijn. Omdat velen meenden dat Paulus een verkondiger van vreemde of nieuwe Goden was, omringden ze hem. Wel merkt Seneca op: *homini ingenium est magis nova quam magna mirari*, dat de mensen meer over een blakende staartster, dan over de heerlijke zon verwonderd zijn.

Ook is er hoogmoed, die de mens eigenzinnig maakt. Daar is een heilige eigenzinnigheid, Spr. 30: 31. *De bok maakt een goede gang*, dat is, wanneer hij voor de kudde gaat. Op deze wijze lijdzaam in godsdienst te zijn is eerlijk; maar hoogmoed brengt de mensen tot kwade eigenzinnigheid, Col. 2: 18 *intredende in hetgeen hij niet gezien heeft, tevergeefs opgeblazen zijnde door het verstand zijns vleses*. Zij drijft hem tot onvaste inbeeldingen en dwaze lekkernijen.

Ook is er nijdigheid, die een scheel oog over anders naam en achting teelt. Daarom wilde God, toen Hij Efraïm en Juda verzoenen zou hun nijdigheid wegnemen: *Efraïm zal Juda niet benijden, en Juda zal Efraïm niet benauwen*.

Ook wraak en misnoegen: *Porsuer en Julian*, twee bittere vijanden, werden door de kerk gehoond, als Godverzakkers. Op verstoring en misnoegdheid werkt de duivel gedachten van eerbiedloosheid.

Zo mede zelfzoekers. Wanneer maar de mensen hun eigen einden mogen vorderen is het om het even wat zij aanvagen, zij spreken verkeerde dingen om leerlingen achter

hen af te trekken, Hand. 20: 30. Sommigen willen graag mede de vorsten zijn en daarom kunnen ze Gods waarheden, zo die niet tot hun einden dienen, lichtelijk omkeren. Zo is er ook eigen inbeelding. De mensen maken van eigen verdichtselen, liefde en mening, hun afgoden, *non quia veram, sed quia suam*, niet omdat het waar, maar omdat het van hen is.

Gram zijn ze, niet omdat anderen van Christus maar van hén verschillen, zoals het klaarblijkelijk is, omdat degene die weinig of niets van Christus wil weten, het bitterst en luidst tegen dwalingen uitvaren. In eigen zaken zijn de mensen dapper driftig en willen dat elk hun inbeeldingen zal aannemen. Wat is, bidt ik, de oorsprong van al uw twistredenen? Eigen eer of eer van Christus?

Alle verdorvenheden kan ik niet behandelen; alleen ziet u hoe uit kleine sprankelen een groot vuur wordt aangestoken. Wat in dunne dampen opwasemt, valt in grote slagregens nederwaarts. Wat eerst maar een lust, ijdele begeerte, en verdorven werking in uw harten is, zal uiteindelijk een oproer en verwarring in kerk of staat zijn. Merkt daarom in het algemeen op dat een afgestorven geest de vreedzaamste is.

2. Zonder kwade mening zijn

Houd uzelf zuiver van boze meningen, zo zorgvuldig moet u dwaling in oordeel, als misslag in wandel schuwen. Velen spelen met dwalingen zonder het gevaar daarvan in te zien. Maar o! bedenkt dat God zowel vuiligheid van geest als van vlees haat en een verkeerde zin, zo groot een oordeel als oneerlijke bewegingen acht. Ja zeker, voor het gewone volk zijn dwalingen gevaarlijker dan gebreken. Want gebreken en grove zondaars zijn meer tegen aangeboren ontzag en schaamte en daarom spreiden zij zich minder voort. Hoewel wij de zonde toestaan in onszelf, zo beminnen wij ze echter niet in anderen. En zo is het voor openbare misdoende personen niets om anderen tot samenrotting en eenzijdigheid aan te lokken. Wees dan schuw en wakker, indien niet voor uw eigen ziel, dan toch voor de algemene vrede. Zoals Tertulliaan tot Scapul zei, *si non vis tibi parcere, parce Carthagini*, zeg ik tot u, wilt u dit niet om uzelf, erbarmt u dan om Engeland. Iemand zou zich nauw wachten van aanleiding tot bederf van een koninkrijk of kerk te geven.

En waar de invloed van een daad zo algemeen is, bent u nodig met goede overweging en raad voort te gaan. Of ik wel in dit punt niet schijnen wil op enige zijde te hard aan te dringen, zo laat mij toch de uiteinden van beide zijden aanwijzen.

Twee boosheden, namelijk, lichtgelovigheid en stijfzinnig vooroordeel, zijn openbaar en vermeerderen allebei onenigheden; omdat het oordeel van sommige mensen door overlevering voor opgekocht en anderen door vinding verleid zijn. Daarom is het goed de middenweg tussen beiden te houden, welke de streek is die de apostel voorschrijft, 1 Thess. 5: 21. *Beproeft alle dingen, behoudt het goede. Proeven* moeten wij alle dingen, opdat wij de waarheid niet door al te veel vooroordeel verwerpen; *behouden* moeten wij het goede, opdat wij niet door te veel dwalingen van overgelovigheid aankleven. Zoveel bent u alle dingen die tot God schijnen te strekken, of voorwendt, schuldig, dat u het overwegen moet. Toen Ehad tegen Eglon zei: *Ik heb Gods woord aan u, stond hij van de stoel op*; zoveel eerbied zeg ik, bent u alle ding, dat afkomst van de hemel voorwendt, schuldig, dat u de toeëigening overwegen moet. Hierop dring ik des te eerder aan omdat de vijanden van de christenheid diegenen geweest zijn die zulks het minst onderzocht hebben. Tertulliaan merkt van de vijanden van de waarheid in zijn tijd op dat ze *nolentes andire quod auditum damnare non possent*, niet wilden horen hetgeen ze gezind waren te haten. God, Die de mensen met leden begaafd heeft, heeft niet gewild dat ze liefde of haat bij geval zouden opnemen.

Daarom is het goed de dingen te beproeven; soms kan iemand *onwetende een engel herbergen*.

Gedenkt alleen aan de andere kant die ik u tot ernstiger onderzoek, niet tot lichtgelovigheid aanraad. Niet met meningen, alsof er geen gevaar in stak te spelen maar die in Gods vreze te onderzoeken, daartoe de hulp van Gods Geest te begeren, en alle uiterlijke behulpzels die God aan de kerk gelaten heeft, in het werk te stellen; want de lippen van de priesters moeten de kennis bewaren. De apostel zegt, Ef. 4: 11 en 14 *dat God gegeven heeft herders en leraars, opdat wij niet meer omgevoerd zouden worden met alle wind der leer*. Dit is een behulpzel van God, tot voorkoming van deze boze en opgeblazen vermetelheid van zulks te verachten voorbescheiden.

3. Christus niet aan enige soort van belijders eigenen

Eigent Christus niet alleen toe aan een bepaald deel of slag van belijders. Zowel bestraft de apostel die zeggen, *ik ben van Christus*, als die zeggen *ik ben van Paulus*, 1 Kor. 1: 13, die spraken alsof Christus alleen de hunne was, werden ook voor samenrotting gehouden. Judas schreef in tijden van verdeeldheid en verleiding en noemt echter de zaligheid een *gemene zaligheid*, Judas 3, mijne, uwe en ook hunne. Geenszins behoren de mensen te spreken of zij alleen heilig en heiligen, en alle anderen ten allerbesten maar de wereld, maar burgerlijke en ongeletterde mensen waren. Geen ding vertoornt meer dan Christus aan één enige mening, alsof de godsdienst daarmee begin en einde nam, af te palen; uit aangeborenheid neigen wij daartoe.

De algemeenheid van christelijke voordelen benijden wij; maar zo behoorde het onder Gods volk niet toe te gaan. In Korinthe waren onenigheden; maar hoe schrijft Paulus tot hen? 1 Kor. 1: 2 *Aan de geheiligden te Korinthe, met allen die de Naam onzes Heeren Jezus Christus aanroepen, beiden hun en onzen Heeren*. Let op het einde *beide hun en onzen*, waarmee hij berispt deze aangeboren nijd in ons, die de vrije Christus, de algemene zaligheid zou willen bepalen en opsluiten. Een uitdrukking die Tertulliaan, wegens sommigen in zijn tijd, gebruikt was, *illicipsum esse est promereri*, één van hen te wezen is godsdienst genoeg. O! Zeker dit is geen christen. Wat wij van God in hen zien, moeten wij aannemen, hoewel zij met onze mening niet geheel overeenkomen. Een puiksteen in het Paddenhoofd prijzen wij, hoeveel te meer behoren wij genade in broeders, - wiens lach alleen maar enig nietig scheel is, - lief te hebben? Christus *beminde de jongeling*, om het zedelijk goed dat in hem was; en ik gedenk dat Hij, op een andere plaats Zijn leerlingen straft wegens verbod aan iemand om wonderen in Zijn Naam te werken, omdat hij hen niet navolgde. Daar u tot dit eigen geval zeer uitdrukkelijk zegt, dat het gans christelijk is, het werk van de Geest, allerwegen waar wij het vinden, aan te nemen.

4. Geen gezindheid tot nadeel van de waarheid aanhangen

Dient nooit samenrotting of zijde tot hinder of nadeel van waarheid en godsdienst. De mensen roepen om tekenen van onderscheid en delen zo Christus in zonderlinge lichamen en verdeeldheden, 1 Kor. 3: 4. *Ik ben van Paulus, ik ben van Apollos, ik ben van Cephas*, en zo dient elk de zijde waaraan zijn belang hangt; en hier vandaan komen Staatsberoeringen, verdeeldheden, misnoegen en twistingen met de anderen, zelf tot ogenschijnlijk nadeel van de godsdienst. Alle daden van gemeenzaamheid en broederschap houden op en doorgaans verwerpt men tegenstellingen omdat ze van tegenstrijdige gezindheid verdedigd of gedreven worden; blindelings neemt men met verwondering alles aan wat zijn eigen partij bijbrengt en liever wil men godsdienst en alles voor de vijanden ten prooi geven, de eigen hoogmoed afleggen. Zo getuigt

Eusebius 'dat er grote partijdigheid van de één tegen de ander, herder tegen herder en volk tegen volk was; sommigen in deze, andere in die samenrotting inwikkellende, totdat de broeders van het leger van Diocletianus vervolging inbrachten, waardoor zij vernield werden'. Ja, wanneer het hiertoe komt, zijn ze zo aan hun eigen groep en aanhang gezworen, dat ze openbare en blijkbare vijanden van Christus zullen voorstaan en wanneer zij zichzelf in mindere verschillen mogen sterk maken, de grondigste beginselen in de waag stellen. Zoals Miletius, die eerst om religie geleden had, met Petrus Alexanderinus onenig zijnde (hoewel zijn verschil met de kerk maar klein was) zich en zijn Miletiers met hem, tot de Arianen voegde.

Droevig is het wanneer de mensen om eigen belang en aanhang staande te houden, openbare vijanden van Christus te hulp roepen en onder hun schild willen beschermen! Hiervan hebben wij uitstekend bewijs in de heilige Schriften, Hand. 23: 7. Paulus werd als een gruwelijke godslasteraar aangezien, maar toen hij eenmaal voorgaf aan de Farizeeën het punt van de verrijzenis met hen te drijven (zoals hij in waarheid het daarin met hen eens was), toen was het, *wij vinden geen kwaad in deze mens, en indien een geest tot hem gesproken heeft of een engel*, etc. Veel dingen konden onder dit hoofd verhandeld worden, want het is noodzakelijk voor de godsdienst, wanneer de mensen eenmaal namen uitroepen en deze namen eenzijdigheden voortbrengen omdat dan de mensen alleen op bevordering van eigen samenrotting zien, of het tot gevaar van religie en algemeen welvaren strekken mag.

5. Zover het geweten toelaat broederschap belijden

Zover als waarheid en geweten het toelaten, behoorde er belijdenis van broederschap, inwilliging en toegeving in liefde tot de ander en samenwandeling of ten minste Christelijke verdraagzaamheid te zijn, Ef. 4: 2 *met lankmoedigheid verdragende elkander in liefde*; de sterken moeten de zwakken, en de zwakken de sterken verdragen, en een weinig naar de mate van hun kennis laten wandelen, Fil. 3: 15, 16. *Zovelen dan als wij volmaakt zijn, laat ons dit gevoelen en indien u iets anderszins gevoelt, ook dat zal God u openbaren; doch daar wij toe gekomen zijn, laat ons daarin naar dezelfde regel wandelen, laat ons hetzelfde gevoelen*. Elk heeft dezelfde mate van genade of trap van licht niet; zolang zij van het hoofd houden kunnen wij hun gemeenschap niet afzeggen: de apostel spreekt deze woorden het laatst in betrekking tot de twistredenen van deze tijden aangemerkt. Elk kon die niet zover als anderen inzien, als in hoeverre de wet moest nagelaten en de Mozaïsche gewoonten opgehouden worden; daarom is de regel van de apostel, dat ze samen zouden wandelen, en zover als zij konden, zoetelijk met de anderen omgaan en die toegenomen en het meeste licht hadden (die hij volmaakt noemt) wenst hij dit te gevoelen, en naar hun licht te arbeiden, maar anderen niet in zwakke beginselen te ontmoedigen; en de andere slag wenst hij zonder morring en twist op God te wachten, en zij zouden hun harten in dezelfde waarheden en wegen gericht vinden. Dit, ziet u, is de regel in zulke gevallen: maar nu is de ellende onder ons, dat wij zulk een hovaardige en laatdunkende afstand houden en niet alleen zover als Godsdienst maar ook als onze eigen zonderlinge beginselen zouden gedogen, niets toestemmen. Geenszins wandelen wij samen in de Heere, en daarom lijdt de christenheid allerwegen zoveel afbreuk, want wij kunnen de anderen in geloof niet behulpzaam zijn.

6. Bitse verwijten mijden

Onthoud u van verwijten en onbetamelijke uitingen en toont alle burgerlijke eerbied met zachtmoedigheid. Twee regels voeg ik bij de anderen; veelal worden wij door

onze onenigheden niet alleen ontchristend, maar ontmand, Gal. 5: 15. *Indien gij elkander bijt en vereet, ziet toe dat gij van elkander niet verteerd wordt.* Hier gebruikt de apostel woorden die de beesten eigen zijn; en zeker, zulk geweld is beestachtig. De beesten heeft God met tanden en klauwen maar de mens met rede en oordeel gewapend: met handen te slaan is beneden de mens en met de tong te slaan beneden een christen. Hoe menigmaal wordt echter bevonden dat christenen aan beiden schuldig zijn? De verschillen tussen hen ontaarden in vleselijke twistredenen en weerleggingen en zijn vanwege deze onderlinge verachtingen, slechte en lage omzien en op elkaars eer en achting, niet meer godsdienstig maar persoonlijk; elk wil zich verschonen van niet eerst in overtreding te zijn. Maar wraak scheelt niet veel van hoon, dan alleen in schikking, de één is de eerste, de ander de tweede: geen verschoning was het voor Adam, dat Eva eerst in overtreding was. Christus *gescholden wordende, schold niet wederom*, 2 Petrus 2: 23. Geen schande is het in zulk een werk overwonnen te worden; lijdzame verdraagzaamheden brengen meer ontzag met zich mee dan vleselijke antwoorden en verdedigingen. Onthoud u daarom, hoewel uitgeteerd, van verwijten. Het andere deel van de regel is, dat alle burgerlijke eerbied met alle zachtmoedigheid moet bewezen worden. Vreemdheid, afgetogenheid, en onbeleefdheid verwekken gramschap; ons wordt bevolen, *indien mogelijk met alle mensen vrede te houden*, Rom. 12: 18 alle eerlijke wegen en middelen in te slaan. Indien mogelijk, wijst aan dat het door geen slinkse streek moet zijn, anderszins mogen wij onze uiterste best doen. Voor verdoemelijke kettters en zulken die de grondvesting vernielen, hebben wij andere regels, met veiligheid kunnen wij ze niet groeten, 2 Johannes 10. *Indien iemand tot u komt en deze leer niet brengt, ontvang hem niet in uw huis, en zegt tot hem niet, zijt gegroet.* Johannes, leerling van de liefde, raadt tot zulke strengheid in zulk een geval aan: zo zegt de profeet tot Joram, dat hij indien het niet om Jósafat was, hij hem niet zou aanschouwen, of willen zien, 2 Kon. 3: 14.

Zo ging Johannes, toen Chorinthus in het bad te Efeze kwam weg en zei: *laat ons van hier gaan. Hic est Corinthus hostis veritatis; hier is Corinthus vijand van de waarheid, omdat hij de Godheid van Christus verloochend had.* Zo werd Marcion, die de verrijzenis van Christus en bijgevolg het ganse Nieuwe Testament loochende, van Polycarpus als hij met een vlelend *Non agnoscis nos*, kent gij mij niet? bij hem kwam, geantwoord: *Agnosco primo genitum diaboli*, 'Ik ken u als eerstgeborene van de duivel'. Zo hard zijn Gods knechten in zulke uiterste gelegenheden geweest. Maar in dwalingen buiten de grondvesting en van minder gevolg, geldt de andere regel en u zult vinden dat zachtmoedigheid en zoetigheid van omgang veel teweeg brengt.

Meer kon gezegd worden, maar ik het laat het hier bij. Och dat het gesprokene maar een weinig overwogen werd! Geen mensen zijn méér tot liefde verpand dan christenen, en geen mensen zijn daarin betere voorbeelden geweest dan deze. Eén keer werd gezegd: *Aspice, ut se mutuo diligunt Christiani*, 'Ziet hoe christenen elkaar liefhebben!' Maar helaas! weinig daarna werd door een heiden gezegd: 'Geen beesten zijn voor de mensen zo schadelijk als christenen voor elkaar zijn'. O dit is te gemeen en al te waarachtig.

2. Aan de bedienaars

Ten tweede, wegens algemeenheid van gehoor, zal ik mij verstouten mijn broeders in de bediening en die openbaar deze stoffen te handelen hebben, met een woord of twee aanspreken omdat zij tot verbetering van deze tijden veel kunnen doen. Wij zijn gezanten van de Prins des Vredes; kwalijk zal ons voegen te wezen mannen van verstoring. O! dat de Heere onze harten wou besturen om te gedenken aan heling van

breuken! De verwijten ons opgeworpen zijn Gods spoor om ons tot meerdere zorgvuldigheid aan te drijven. Ik hoop mij niet te veel te zullen aanmatigen, wanneer ik iets uit de heilige Schriften mij en mijn broeders aanbeveel. Vermaningen zijn geen beschuldigingen en wanneer God bevel geeft, is het vermanen geen aanmatiging. Laat mij u dan bidden door Christus' ingewanden weinige dingen te behartigen.

1. Zich hoeden voor hartstochten in eigen belang

Hoed u voor hartstocht in eigen belang; hoewel die in tegenwoordige twistredenen dapper geschud en beschadigd kan worden, zal echter het zelfverzakende geduld het beste middel van haar bevestiging zijn. Groot kan het ongelijk aan ons zijn, maar groter is het ongelijk aan de waarheid; zowel moeten wij ons geloof in verdrukkingen als in leer tonen, volgens de uitstekende plaats van de apostel, 2 Kor. 6: 3. *Gevende geen aanstoot, maar als dienaars Gods onszelven aangenaam makende, in noden en benauwdheden.* Merkt dat wij onszelf als dienaars van Christus tot bevordering van het Evangelie door onze noden, tonen moeten. Soms is het een plicht van ons billijk recht af te staan. Wees daarom in en om uw eigen belang niet te driftig; niet te vergeefs was de berisping toen de leerlingen van Christus van eigen verachting te gevoelig, *vuur van de hemel eisten.* Teergevoeligheid van ons eigen belang, kan ons lichtelijk tot onbehoorlijke hete toorn en misduiding van onze geest voeren; en hetgeen maar van een algemene haard genomen is, voor een kool van het altaar doen achten. De valse kerk is meer voor belang dan voor waarheid bezig geweest. Meer rust had Luther mogen hebben, zo hij niet tegen de driekroon en de bedelbuiken van monniken had uitgevaren.

Onze gelegenheden behoorden te leren het voordeel van de waarheid plaats te geven. Van onze Heere en Meester Jezus Christus is gezegd, Matt. 12: 19 *dat Hij niet zal twisten, noch roepen, noch Zijn stem op de straten laten horen;* dat is dat Hij niet naar wereldse eer en grote dingen dezes levens wroeten of trachten zal. Dit behoorden wij waarlijk van Hem te leren. Paulus begeerde geen onderhoud, omdat de valse leraars voorgaven het Evangelie vrijwillig te prediken, 2 Kor. 11: 12 *maar wat ik doe, dat zal ik noch doen, om de oorzaak af te snijden degenen die oorzaak hebben willen, opdat zij in hetgeen zij roemen, bevonden mochten worden gelijk als wij.* Het schijnt dat sommigen, zoals nu, om geloof en aanzien te winnen, geen onderhoud van de kerken willen genieten, daarom zegt Paulus, hoewel ik er recht op heb, wil ik het niet gebruiken, opdat ik niet, door hun roem in deze stof, mijn arbeid in het Evangelie verhinder. Op belang en bevordering van de waarheid moet al onze achting, aanzien en gezag opgeofferd worden. Nazianzenus betuigt menigmaal in zijn redevoeringen en verzen zijn begeerte om zijn bisschopsambt en alle kerkelijke waardigheden om de vrede van de kerk, af te leggen. Bovenal gedenk ik dat hij ergens die van Constantinopel toezegt, dat hij, eer dan enigszins aan de minste toevoeging van hun verdeeldheden schuldig te willen wezen, grote barmhartigheid zou achten terzijde af te gaan, en de overigen van zijn dagen in donkere stilheid toe te brengen! Een treffelijk besluit, waardig om nagevolgd te worden.

2. Drijven leringen van Christus en voorname dingen van godsdienst

Sommige mensen begeren in het vuur te leven, en gloeiend hete verschillen van tijd met drift en bitsigheid te handelen. Maar ach! dit doet geen goed. Eenmaal werd Zwingli door een vriend gevraagd: *Cur non contra pontificios?* waarom hij niet scherper tegen de paapsen was, en niet meermaals tegen hen predikte? Zijn antwoord was, dat hij eerst Gods vreze wilde planten, en dan zou Gods zaak door de mensen verdedigd worden. De mensen aan enige zijde te winnen, voor zij voor God gewonnen

zijn, is zo bescheiden niet; en ijver in sommige bijzondere wegen aan te dringen, brengt maar blinde razernij voort, die alles omver stoot. Tertulliaan merkt als de ondergang van de ketters in zijn tijden op, dat ze meer poogden mensen aan hun kant dan voor het christendom te winnen. Stel dat u waarheid drijft, Christus zegt ons echter dat *de wijsheid gerechtvaardigd wordt van haar kinderen*. Gods volk is het ijverigst voor Gods waarheid. Verkeerd is wat Judas vers 4 zegt: *zij veranderen de genade onzes Gods in ontuchtigheid*. Gevoelen van belang teelt de zuiverste en vrijste ijver voor God. Het oogmerk van onze bediening is niet mensen tot steun van onze samenrotting en gezindheid maar voor Christus en het christendom te winnen.

Andere verschillen konden, indien wij ze niet menigmaal door ontijdige aanhaling herlevend maakten, bijgebracht worden. En zeker, wat de mindere geschillen raakt, die waren geheel terzijde gelegd dan zo menigmaal opgerakeld. Nooit wou Calvijn na zijn wederkomst in Geneve, over het gebruik van wafelkoeken, waarom hij eerst was uitgewezen, redetwisten. En hoewel hij daarin niet van zin veranderde, wilde hij echter nooit openbaar in de stof redekavelen, maar gaf alleen zedig te kennen welke hem de beste weg dacht.

3. Dwalingen wederleggen

Wanneer u met dwalingen van deze tijden te doen hebt (want het is zeker noodzakelijk onze *toehoorders in de tegenwoordige waarheid te versterken*, 2 Petrus 1: 12) doet het met grote zekerheid en omzichtigheid. Hoewel ik niets wil voorschrijven, zo laat mij toch drie dingen die mogelijk enige misslagen zullen voorkomen, aanwijzen.

(1) Zonder openbare twistredenen en losse slagen

Eerst: hoed u van losse slagen en algemene redevoeringen tegen dwalingen en ketterijen. Deze doen maar de gemoederen zwellen, veroordelen ons getuigenis en verhinderen dat het aangenomen wordt. Dit is een bederf aan beide zijden; de mensen drijven hun wegen met verloren slagen, verdichte namen en inwindingen; algemene uitroepingen van de ene kant tegen het bovengelovig antichristendom en mensen van deze wereld (woorden die haast gesproken zijn) aan de andere kant tegen dwalingen, nieuwe lichten en nieuwe meningen. Het woord werkt het meest wanneer het het eigenlijkst en bewijsbaarst is. Donder verschrikt mij niet zozeer van verre, als een slag in mijn eigen aangezicht. Goed is het bij wijze van zonderlinge proef en bewijsreden tegen meningen aan te gaan. Bewijst dat het dwalingen zijn en noemt ze dan zo. Anderszins zullen losse en algemene lasterwoorden maar ondiepe indrukken maken. Zeer opmerkelijk is het dat Jacobus wanneer hij bewezen had de inbeelding van *dat God oorzaak van zonde zou wezen*, een dwaling te zijn, daarna zei, Jacobus 1: 16. *Dwaalt niet, mijn geliefde broederen* eerst redenweegt en dan afraadt. Ook is het opmerkenswaardig dat onze Zaligmaker, Matt. 23 van het 13^e tot het 33^e vers, nooit wee tegen de Farizeeën verkondigt zonder aanstonds daarvan de reden te geven: *Wee u gij Schriftgeleerden en Farizeeën, gij geveinsden, want gij eet de huizen der weduwen op; want gij sluit het Koninkrijk*, enz. Doorgaans blijft de ongegronde ijver in de algemene dingen bezig en in het algemeen is het door bedrog of zwakheid.

(2) Met soberheid

Ten tweede, handelt hierin met alle soberheid en zachtmoedigheid; alles wat ons mogelijk is behoorden wij te doen om vooroordeel weg te nemen. Als waarheid zoetelijk wordt voorgesteld, wordt ze van de mensen ingedronken. God was in de zachte stem; dunne regen valt zoetelijk op tedere grasscheutjes; aanstonds begeven zich de mensen tot hitsige vurigheid en dat verbruikt alles. Het is maar olie in de vlam.

Ik denk aan een spreuk van Darius, die, wanneer een soldaat van het leger tegen Alexander smadelijk uitvoer, hem toegezegd om tegen Alexander te vechten, niet om tegen hem te snateren heb ik u mee genomen.

Deze schichten van bittere woorden zijn de wapens van onze oorlog niet. Hartstocht toont dat wij meer tegen de persoon dan tegen de dwaling ontstoken zijn; al te vaak doet ze ons het voornamen geschil verlaten, en op gevoelens van hoon aanvallen. Eveneens zegt men: die met koningen spreken zal, moet zijden woorden in de mond hebben; die met andersgezinden spreekt was wel van node zijn redenen zo glad en zacht als mogelijk is, aan te voeren. Zeker ben ik dat volgens het gevoelens van de apostel, aangenaam is, *met zachtmoedigheid te onderwijzen degenen die tegenstaan*, 2 Tim. 2: 25. En in dezelfde plaats toont hij dat Gods dienstknechten vriendelijk en verdraagzaam moeten zijn.

(3) Zonder vergroting van de dingen

Ten derde, wacht u van uitbreiding en vergroting van de dingen, makende die van meer gewicht als zij in waarheid zijn. Met deze geest zijn vorige eeuwen bezet geweest, elk klein geschil en misverstand werd tot ketterij of dwaling in geloof gemaakt, zoals uit hun aantekeningen te zien is.

Tertulliaan had maar twee of drie woorden tot voordeel van Montanus gesproken en terstond werd hij van Rome's priesters voor Montanist uitgescholden en bejegend: *Quo potiam essensus* (zegt die zijn leven beschrijft) *prorsus in Montani partia transivit*. Goed is het, beken ik, Babels gebroedsel te verbrijzelen en de kleine vossen te vangen, Hooglied 2: 15, dat is, de eerste en zedige verschijnselen van dwaling tegen te staan. De onenigheid onlangs onder ons, begon met woorden en zou dingen ingebracht hebben. Daarom zeg ik, dat het goed is, wakker op zijn hoede te wezen. Hoewel dit niet rechtvaardigen kan enige ruwe handeling met diegene die met onze mening niet overeenkomen, noch uitdrukking en draaiing van alle dingen tot de ergste zin en de hatelijkste gevolgen, opdat ze ketters schijnen mogen. De eigen woorden van Christus werden misduid en verdraaid in zulk een zin die Hij niet eigenen wilde: Hij zei *breekt deze tempel en in drie dagen zal ik dezelve weder oprichten*, Joh. 2: 19. Hij bedoelt het van Zijn lichaam, zij beschuldigen Hem van dezelfde woorden en worden nochtans *valse getuigen* genoemd (Matt. 26: 61) die Hem daarvan beschuldigden omdat ze het in een andere zin verdraaiden en op de stoffelijke tempel toepasten. Velen hebben een lichte hand van *Eloi* in *Elias*, molshopen in bergen te veranderen, makende de mensen om een enig woord tot schenders, en door valse uitleggingen onnozele dingen hatelijk.

(4) Om broederlijke overeenkomst eigen belang nalaten

Laat mij u bewegen uw eigen belang om broederlijke en vriendelijke vergelijkingen tegen te staan; niet zonder beroerte kunnen openbare redewisselingen gehouden worden en tegen openbare predicaties is enig vooroordeel; en wederom zijn bijzondere twistredeneringen meer om de overhand dan om de waarheid; doorgaans is er meer tegenheid dan liefde in. Tertulliaan zegt van zijn bijzondere redetwist met een Jood, dat ze beide hun redenen uitdreven en door hitsigheid van het verschil, onvoldaan van de anderen gingen. Maar nu, indien er zekere samenkomsten besteld werden om de dingen eerder bij manier van geval dan geschil voor te stellen, en de zaken niet zozeer op redetwistige als wel vriendelijke wijze aan te voeren, het zou veel tot beëindiging van onze verschillen doen. En zeker waar ooit zulke vergaderingen zijn beraamd en voorzichtig beleid is geweest, daar hebben ze veel goeds voort gebracht, zo wij maar enige christenen, welker lot van woning omtrent

onze kerken gevallen is, in deze samenspraak lokken konden, wij zouden ze van goed gevolg vinden.

Tot aanprijzing van deze versta ik dat veel uit de Schrift zou kunnen bijgebracht worden; en zeker komen wij niet zo menigmaal samen als wij behoren, *om onszelven met het onderlinge geloof van de anderen te vertroosten*, Rom. 1: 11, 12 *de onderlinge bijeenkomst*, Hebr. 10: 25 gemeld, wil enige andere samenkomst, behalve de openbare vergadering te kennen geven. Door deze streek zou u dit voordeel vinden, dat uzelf zou bevestigd en anderen zachtzinniger worden indien tot deze vriendelijke verwisseling gebracht. Mogelijk mag het een bezigheid zijn die u tot meerder arbeid en zelfverzaking brengen kan, maar zulks behoorde niet voor te komen bij een dienaar van Christus, wiens werk met geen uurtje redeneren op de preekstoel is afgedaan. Menigmaal eisen wij macht om ketters te straffen maar laat ons deemoedig op onze heupen slaan, en bedenken, of iemand van ons, deze minnelijke wegen om hen die in onze macht geweest zijn te winnen, bezocht hebben. Luther heeft een fraaie spreuk: *Ignis charitatis comburendi sunt haretici*. 'U spreekt (zegt hij) van ketters te branden, brand ze eerst in het vuur van de liefde, of tenminste met het vuur van de Geest.' De apostel spreekt van *werken door vuur te beproeven*, 1 Kor. 3: 13. Veel zal redelijke en vriendelijke overtuiging doen, tenminste zal het zoete en broederlijke overeenkomst telen en het is te hopen dat wij meerder zachtmoedigheid zullen vinden, waar de dingen niet door middel van opzettelijke redetwist gedreven worden. Met mijn redenen aan de bedienaars ben ik klaar.

3. De Rijksvergadering

Geef mij, ten derde, verlof om uzelf aan te spreken; niet of ik u iets wilde voorschrijven maar alleen twee of drie bedenkingen deemoedig in uw gedachten brengen. Mogelijk zal ik daarin niet zoveel bescheidenheid, alswel genegenheid tonen. Ik zal mijn oogmerk hebben: welke zozeer niet is u te onderrichten, alswel te brengen tot beraad omtrent deze stoffen; en daarom beveel ik deze handel deemoedig aan uw zorgvuldig toezicht. Gedenkt aan de eenheid van de kerk; u hebt beloofd te bevorderen dat *de Heere één zij, en Zijn Naam één*. Bedenkt dat burgerlijke vrede veel aan de vrede van de kerk hangt. Zo wordt religie *religando* gezegd, als grootste band om mensen aan de anderen te schakelen; tegenstrijdige meningen in godsdienst, veroorzaken doorgaans veel vervreemding van genegenheid, en grote verstoringen in het Gemenebest. Daarom komt deze stof ten opzichte van eenheid u toe. Deemoedig wens ik:

1. Dat u uw uiterste best wilt doen om de dingen tot overeenkomst aan te drijven. Reeds hebt u de gelastigde tot bemiddelaar gemaakt, maar wat er gedaan is weten wij niet; dat u het nog eenmaal beproefde.

De beschrijving van de Synode te Dordrecht in de herstelde kerken

Toen de Remonstranten de Nederlandse kerken beroerden, werden er menige samensprekingen gehouden en eens, ander en meermalen mannen besteld om te beramen hoe men de verschillen bemiddelen zou. Het is waar, deze naarstigheden deden weinig nut omdat deze bijeenkomsten van de geweldigste kibbelaars waren opgemaakt, en de Arminianen door Uytendogaerd heimelijk van sommige overheden een hart in het lijf gestoken en beloofd werd, dat niets tot hun nadeel zou gedaan worden en daaropvolgend beide tegenstanders streden om hun mening en aanhang te verdedigen en staande te houden.

Maar zo u nu noch eenmaal belijft te bezoeken, God weet wat de uitkomst wezen zal; geen gevaar kan in het beproeven zijn. Beroept sommige mannen, welker

voortreffelijkheid wegens kracht van Godzaligheid de stof des te eerwaardiger en met meer aanzien bejegend zal maken. Wanneer het volk zelf de neus en het belang in enige handeling heeft, te minder hoogaanzienlijken zullen ze bij zich hebben. Beroept mannen, door jaren en bevinding in zulk een werk geslepen; mannen van middelbaar en matig gemoed, die het belang van Godsdienst voor die van enig deelgenootschap stellen. Gezegend zij God, Engeland is niet van zodanigen ontbloot; roept ze samen om wegen van verzoening uit te vinden. Ofwel velen daarnaar dorsten snakken, zo kunnen ze echter, omdat ze maar algemene personen, van weinig aanzien en onvermogen zijn om het in bijeenkomsten zo goed voort te zetten, niets teweeg brengen. Mensen van middelbaar belang zijn altijd verdacht en met vooroordeel in hun pogingen belast. Wel is het waar dat vrome mannen niet gedacht kunnen worden zo geheel zonder beweging en gevoelen van hun eigen bijzondere mening te zijn, dat ze daarvoor in zulke lichamen en vergaderingen geenszins strijden, kibbelen of mededingen zouden. Maar indien wij nu zulken door uw gezag bijeen waren geroepen om hun enigste werk van bevordering en welvaren van de Godsdienst te maken, en de verschillen bij te leggen, mogelijk en door Gods zegen kon veel goeds uitgewerkt worden, of u schoon betuigen zult in uw plicht niet gemist en daarom zulks in bedenking te hebben.

2. Dat u uw bedienaars en ouderlingen in hun provinciale en classicale vergaderingen door enige last en bevel wilt opwakkeren om te bedenken zulke middelen, die het raadzaamst en dienstigst mogen wezen om de anders gezinde te winnen en te bejegenen. De zaak is niet beneden de zorg van een christelijke overheid. Geschiedenisboeken tonen ons hoe Constantijn zijn bisschoppen tot overeenstemming aanraadde; dat ze hun kerkvergaderingen zouden waarnemen en de vrede van de kerken bearbeiten. Socrates zegt *dat hij met de tweespalt van de kerk als met een eigen ramp bekommerd was*. Wel dan, zo u ze door uw last geliefde aan te porren en door uw gezag bekwaam te maken, om wegen, tot wegneming van de verschillen en twistredenen strekkende, uit te vinden en in het werk te stellen, veel goeds zou gewerkt kunnen worden.

Nederig versta ik dat de ware aard en oogmerk van zulke vergaderingen niet ganselijk of voornamelijk is bijzondere kerken gezagvolle wetten te geven, als wel te overwegen hoe men verschillen, daarin ontstaan, zal overeenbrengen. En het zou droevig zijn als de munt en de komijn boven het gewichtige werk werden voorgesteld en het voornaamste van hun bekommring eerder in geringe twistredenen of het maken van eigen regels, dan in betrachting van alle broederlijke wegen om de verschillen te overwinnen en de breuken van de kerk te helen, ten koste gelegd werd. Dit, zeg ik, zou zeker droevig zijn; omdat de ware mening en aard van deze samenkomsten is, voldoening te geven, die dingen met klaarder betoog aan te voeren en het gevoelen van de kerk in zaken van gewicht bekend te maken; want hoe minder van een Hof, en hoe meer van een Raad zij in zich hebben, hoe beter het is. Daarom, als u deze dingen hun zorg en overweging wilde gebieden en ten hoogste aanbevelen, enig hoop zou uit die weg ontstaan kunnen.

3. Dat u wilt zorg dragen dat geen bedienaars, om ergernis uitgewezen, zo lichtelijk wederom worden ingenomen; tegen zulken die deemoedig, boetvaardig en zedig wijs zijn, zal niemand de mond openen; maar wat de andere raakt, ik ben zeker dat ze geen gering middel van onze beroerten zijn, en wezen zullen. Enerzijds gelijk zij geen kleine aanstoot aan de vromen geven zijnde als het dode lichaam van Amasa aan de

weg om het volk van de Heere in voortgang tot vrede en eendracht op te houden. En Eli's zonen, die velen voor het offer van de Heere doen gruwelen.

Ten andere, als zulken die zeer bekwaam zijn om te wezen *ciniflos*, die kolen van tweedracht onder ons zullen opblazen. De eerste onrusten omtrent de Godsdienst in de Nederlanden werden veroorzaakt door bedienaars van de oude zuurdesem, die zij, in die schaarsheid van predikanten uit noodzakelijkheid gedrongen waren aan te nemen en sommigen daarvan wegens hun gaven in uitstekende plaatsen goed te keuren. De beschrijving noemt Wiggerus Coolhasius en anderen die deze sprankelen van beroerte aanstaken; welke naderhand door Jacobus Arminius in volle vlam werden opgeblazen. Velen merken op, dat de Jezuïeten tot de Lutheranen overgaan en verschillen tussen hen en die van de herstelde Godsdienst smeden; en zeker wij mogen hun invloed vrezen. Mensen die oude haat en nieuwe terging veroorzaken, zullen de weg van wraak in slaan. De Heere zij uw Leidsman; ik bedroef mij de buitenlandse klachten aan te horen.

4. Betracht in de vrijheid die u geeft, grote voorzichtigheid; sommige dingen kunt u gedrongen zijn voor een tijd te gedogen maar ziet toe dat u Gods waarheid niet in gevaar stelt. Voor de kleinen van Christus behoort u teergevoelig te zijn en wee degenen die ze ergert, Matt. 18: 6. Maar noch teergevoeliger behoort u voor de waarheden van Christus te zijn; zoiets bent u aan Christus heiligen en knechten, maar veel meer, zeg ik aan Zijn waarheid schuldig. Enigszins vreemd is het dat deze twee in strijd en medebegeerte zouden komen; hoewel u Christus ijveriger voor Zijn wegen dan voor Zijn dienaars, voor Zijn waarheid dan voor Zijn heiligen vinden zult. Deze waarheid maakt heiligen, Joh. 17: 17. *Heiligt ze in Uw waarheid, Uw woord is de waarheid.* En altijd zijn de bouwlieden zorgvuldiger voor hun zaaigraan dan voor de aanwas. Hier beneden kunnen wij ook door de heiligen bedrogen worden, omdat wij geen harten kennen; maar zo licht niet in de waarheid omdat er een zekere standaard is om deze bij af te meten.

Wacht u dan van iets tegen de waarheid te doen. Een goede en oude waarschuwing is, *in veste varietus sit scissura, non sit*, ofwel verscheidene verven, laat echter geen scheur in het kleed van de kerk zijn. Niets wil ik mij aantrekken de zaak af te palen en te zeggen wat en hoever u vrijheid geven mag; mogelijk zou het ontijdig zijn. Hoewel, hoop ik, niet teveel laatdunkendheid wezen zal U.E. de zichtbaarste mistastingen van de overheden in deze stof voor te dragen.

Drieërlei slag van mensen zijn in de wereld en van elk van deze mogen wij zeggen: *de weg des vredes hebben zij niet gekend*, Rom. 3: 7.

Ten eerste, sommigen zijn van een verkeerde ijver in mindere geschillen en gans bitter en vinnig tegen diegene waarmede zij in de minste trap en omstandigheid niet overeenkomen; de meeste bestraffingen door de bisschoppen die er onlangs geweest zijn, gepleegd, waren vanwege kerkgewoonten, dingen geenszins, ja ook niet in eigen achting, van gewicht. Sommige mensen blazen op het minste geschil niet anders dan toorn en dreigementen uit.

Ik denk van Joab, Davids veldheer, gelezen te hebben, dat hij zijn leraar, toen hij een woord in de Hebreeuwse taal vals had uitgesproken, dood sloeg. De plaats was de belasting om Zechan te vernielen; en hij las het Zacher het mannelijk van Amalek.

De waarheid te bewaren is goed, doch kleine ontsteldheden behoeven zo hard een genezing niet; het is alsof men om muizen te verdrijven een huis in brand stak. Eendracht is goed, maar geweldig bedwang, voornamelijk in nietige dingen, verre van het hart van de godsdienst af gelegen, is zo geraden niet. Allerwegen is Paulus zeer

ijverig tegen dwaling; geen van zijn brieven is geheel zonder iets tegen dezelfde, hoewel niemand ernstiger dan hij geweest is om de besnijdenis en onbesnijdenis tot belijdenis van een broederschap te brengen.

Ten tweede, sommigen drijven een mengelmoes en samensmelting van godsdienst; even alsof dat vrede zou zijn. Zo deed Karel de Vijfde, hoewel om elk te behagen, door het boek genaamd *Interim*, grote schade, en niets tot heling van het verschil. Velen hebben onlangs onder ons en in andere herstelde kerken, Rome en ons, Babel en Sion te vermengen voorgenomen. God haat deze *iniquos syncretismos* goddeloze vermengingen, en vermengde voornemens. Eenheid bestaat in overeenkomst in de waarheid, niet in samenstemming van dwalingen. Snaren goed op toon gesteld moeten niet, maar anderen na die, opgewonden worden. De ongehoorzamen moeten tot voorzichtigheid van de rechtvaardigen opgehaald, die niet tot dezelfde neergebracht worden, Luc. 1: 17. Wanneer de *sprake rein is, is de schouder eenparig*, Zef. 3: 9. Weinig hoop van overeenstemming is er voordat u een zuivere leer, onvermengde kerkentucht opricht; *de nieuwe lap op het oude kleed* te stellen zal de scheur wijder maken. De wereld schat de minste zuiverheid de meeste eenheid, maar anders is het, alle beroerten zijn omdat ijver met leem, Gods wegen met verdichtselen van mensen, niet willen mengen.

Ten derde, sommigen drijven een gemeenzaam verlot en toelating van alle meningen, en verschillen hoewel noch zo strijdig tegen de waarheid of dit het beste middel was om de dingen tot rust en vrede te brengen. O, bezint toch hoe groot een nadeel dit voor de godsdienst wezen moet! Dit is dezelfde weg, die de afvallige Julian om ze te verdelgen, insloeg. Socrates, Schoolgeleerden, Ammian, Marcelling en anderen, die van hem schrijven, zeggen, dat hij om de godsdienst te vernietigen alle gezindheden gelijkelijk wilde toelaten en aantroosten. Alleen zal ik maar opmerken dat iemand van hem zegt, dat hij geheel hierop uit was, als kennende zulks de gereedste weg om alles te vernietigen. En niet alleen was het de listigheid van deze doortrapte vijand, maar van alle bestrijders van de waarheid. Zeker, waar het de godsdienst niet vernielt, daar vernedert het deze, ten dele omdat zich de mensen tevreden stellen in betere keur, als anderen omtrent hen, gedaan te hebben; ten dele omdat ze alle harten en eerstgeborenen van hun krachten en ijver in twistingen toebrengen en alle uitwerkingen nalaten. Zeker waar zulke gemeenzame en gemengde toelating is, zal gewis weinig zekerheid voor de waarheid en haar volgers zijn. Waar de mensen godzalig zijn, kunnen ze zo licht niet in een lichaam en verbintenis met dwaalgeestige mensen gebracht worden; omdat zij door medeweten gebonden zijn, en de Godsdienst aan hun kant hebben, zijn ze zo buigzaam niet en kunnen dan zowel niet met hen overeenkomen: want twee verscheidene dwalingen kunnen beter onder de anderen vergelijken en vermengen, dan een dwaling en de naaste waarheid; duisternis en duisternis kunnen beter dan licht en duisternis evenaren.

Altijd zult u zien dat de mensen haters zijn van de naaste waarheid, als *zijnde het licht waardoor hun daden bestraft worden*. Beter konden Eunomianen en Arianen, hoewel ze verscheiden dwalingen dreven (de één loochende de Zoon, de ander de Godheid van de Geest) met de anderen, dan met de rechtzinnigen overeenkomen. Farizeeën en Herodianen, hoewel verscheiden van beginselen (de één voor en de ander tegen de vrijheid van de Joden zijnde) konden echter samenspannen en Christus vangen. Jebal, Ammon en Amalek konden beter met de anderen, dan met Sion instemmen. In zulk een geval zou waarheid het ergst bezorgd, en gedurig onder vreze van Siciliaanse

avondgetijden, of Bartholomei's vroeggebeden, of enige haastige uitbarsting of geweldige raadslagen tegen haar uitgebroed, wezen moeten.

Zo heb ik mij verstout u sommige dingen aan te prijzen; God besture uw harten tot tijdige raadslagen, tot Zijn eer en het welvaren van de kerk.

Tegenwerping

Maar, zult u zeggen, *dit is een werk van tijd, wat zal tot vermindering van deze tegenwoordige tweespalt gedaan worden?*

Antwoord

Ten eerste, ik antwoord, die vraag moet men God, niet de mens stellen, Psalm 11: 3. *Zo de grondvestingen worden omgeworpen, wat kan de rechtvaardige bedrijven?* Dat is, zo de Godsdienst, wetten, gezag en alles hun aanzien verloren hebben, wat kunnen deze doen? Het antwoord volgt in het volgende vers: *de Heere is in het paleis Zijner heiligheid*, dat is, daar is een God boven, één in de hemel, gaat tot Hem.

Ik stel dat u heden, zoals die bij Ezra 8: 21 tot Ahavah, om een rechte weg te zoeken verzameld bent. Wanneer wij verlegen en mensenhulp voorbij zijn, kan de beste toegang tot God gemaakt worden.

Ten tweede, als u tot God gaat, moet het in Zijn eigen weg zijn. Zegt u, hoe is dat? U zult het zien, Job 34: 31. *Zekerlijk, het betaamt tot God te zeggen, ik heb Uw straf verdragen, ik zal het niet meer verderven;* betamelijk is dit voor u tot God te zeggen, en voor Hem met deemoed en verbetering te verschijnen.

1. Met vernedering; ziet bedroefd op uw misdrijven. Niet graag en moedwillig zou ik, zoals al te velen doen, hierover uitvaren. Van waardige dingen kwaad te spreken is ons aangeboren; haat zal uitstekendheid willen bekladden en vernietigen. Sommigen zijn verzot op afgoden en zullen u, omdat u ze gekweld hebt, schelden en lasteren; anderen met betaling van schulden belast, en die zullen zeggen dat *de voorgaande tijden beter als deze waren*, Prediker 7: 10. Mogelijk spreekt Salomo van zijn eigen dagen, en zij klagen van Salomo's lasten, hoewel door het werk aan de tempel in die dagen veroorzaakt. Sommigen willen graag voor stoute luiden geacht zijn. In één woord, de zucht van de tijden brengt mede u vele dingen op te leggen. De Heere make anderen matiger en u deemoediger. Uw plicht is op uw heup te slaan; en daar is zeker oorzaak. Toen de verdeeldheden zo groot waren, dat ze, *gelijk blinden naar de wand tasten*, en de weg niet vinden konden, zeiden zij, *onze overtredingen zijn bij ons, en onze ongerechtigheden kennen wij*, Jesaja 59: 10, 11 en 12. Wanneer diegene die bevingen spreken, weinig gevreesd worden, is er gewis enige misdaad, Hosea 13: 1.

Beraadslaagt met uw eigen harten; schuld bewijs werkt het best wanneer ze uit eigen geweten voortkomt; van buiten voorgehouden, *tergt ze tot toorn*; van binnen zoetelijk voortkomende, verdeemoedigt ze. Wat is de zaak dan? Bent u met God zo getrouw? Met het volk zo goedertieren als u behoort gehandeld? Zijn de benauwdheden verbeterd? Gericht geoefend? En de eer van Gods huis bezorgd geworden?

Ik denk aan een geschiedenis in Plutarchus, van Demetrius, koning van Macedonië, die, toen hem zijn onderdanen enig verzoekschrift, tot verlichting van hun lasten en benauwdheden ter hand stelden, die in een lopende water smeed. Naderhand kwam Saleucus de Grote met een leger tegen hem te velde, en toen wilde zich niemand opmaken, waarom hij gevangen en van het rijk beroofd werd.

Alles zal het volk eerder dan verzuim van gerechtigheid dragen. Gedenkt deze dingen en komt met deemoedigheid.

2. Met voornemen van verbetering; denkende, nooit wil ik zo meer doen. Zo u uw verloren eer herstellen wilt, moet u uw eerste werken doen. U weet door wat inkruiping Absalom het hart van het volk stal; namelijk, door gerechtspleging en beleefdheid; hij kuste ze, en deed, zoals de geschiedschrijver van Ottho zegt, *perijcere oscula, odorare vulgus*, en u weet dat hij, 2 Sam. 15: 4 zei: *Och, dat men mij ten richter stelde in het land, dan zou ik recht doen*. En zo verdorvenheden in u gevonden worden, en onenigheden onder uw huisvesten, zal van u, zoals van de vergadering der Goden, die de verdrukten geen recht deden, noch arme weduwen en wezen voorstonden, gezegd worden, Psalm 82: 5. *Zij weten niet, noch verstaan niet, zij wandelen steeds in de duisternis, dies wankelen de grondvesten der aarde; zij volhardden in onrecht te oordelen, hoewel God het Gemenebest vernielde en van de anderen scheurde*. O! laat zulks nooit van u gezegd worden. Dit zal mijn gebed voor u tot God zijn.

EINDE

5. DE HEERLIJKE HOOP VAN EEN CHRISTEN

Vertoond in een predicatie
 Voor het Eerwaardige Huis der Heren van het Parlement,
 in Abby-Kerk te Westmunster,
op hun plechtige en openbare dag van Vernedering
 door

JEREMIA WHITAKER 1599-1654

Indien wij alleenlijk in dit leven op Christus zijn hopende, zo zijn wij de ellendigste van alle mensen. 1 Korinthe 15 vers 19.

Recht Eerwaardige en Beminde,

Inleiding

God heeft velen van u verwekt om hoger dan uw broederen te zijn, gelijk *Saul hoger was dan het volk, van zijn schouderen en opwaarts*, en heeft u gesteld als *Ceders in Libanon, en Eiken in Basan*, en heeft teweeg gebracht, dat *de bergen u vettigheid, en de heuvelen oliebekken nedergieten*. En hoewel u op geen andere wijze dan anderen, zijnde met de algemene menselijke broosheid omkleed, in de wereld kon komen, zo heeft nochtans de Heere voor u een grondvesting van hoogheid gelegd in de baarmoeder, en eer voor u bereid van de borsten af. Hij heeft u geplant in Eden, *de hof Gods*, en heeft ieder *kostelijk gesteente gemaakt tot uw deksel. Sardis-stenen, Topazen en Diamanten; Turkooizen, Sardonix-stenen en Jaspis-stenen*, enz.: *en gij waart een gezalfde overdekkende Cherub*. Wat God ooit ook geweest is aan anderen, Hij is gewis geen harde Meester geweest voor u. Hij heeft u tot hoofden van huisgezinnen gemaakt, opdat u de steunsels van de stammen daarvan mag zijn, opdat u mag zijn de herstellere van de bres en de wederopbouwers van woeste plaatsen, om daarin te wonen. Hij nu Die deze grote dingen heeft gedaan voor u, verwacht grote dingen van u. Het is een vaste regel niet alleen in de Schriftuur maar ook in het licht van de natuur, dat *die veel vertrouwd is, van die zal men ook overvloediger eisen*, en hoewel dit zo billijk is dat niemand het ontkennen kan, nochtans is het hart van de mens zo bedorven dat weinigen door het licht van deze regel wandelen, dat ze hetzelfde zouden maken tot haar grote oogmerk om tot God te keren, *naar de barmhartigheden die zij van God ontvangen hebben*. Ik beken dat het zwaar is wanneer God iemand groot gemaakt heeft in de ogen van anderen, dat hij niet groot zou zijn in zijn eigen ogen; en wanneer de wereld hen verhoogt in het liefde-bed, niet overwonnen te worden met deze omhelzingen. Waar het gevaar zo groot is moet de wakkerheid groter zijn, opdat nooit van iemand van u gezegd wordt als van Tyrus, *uw hart verheft zich over uw schoonheid; gij hebt uw wijsheid bedorven, vanwege uw glans. Daarom zal ik u op de aarde werpen, ik zal u maken tot as op de aarde. Allen die u kennen onder de volken zijn over u ontzet: gij zijt een grote schrik geworden en zult niet meer zijn in eeuwigheid*.

Om deze zonde en ellende te voorkomen en opdat deze eeuwige breuk nooit over u en uw huisgezinnen zijn mag, heb ik deze tekst als een oppermachtig tegengif, als een sterke bewaring tegen al dit kwaad voorgelezen. Indien in de harten van de grote lieden deze ene opmerking mocht wonen, dat alles wat zij hebben van de grote God is

en alles wat zij in de hand hebben niets is bij hetgeen zij mogen hebben in hoop; en dat de grootste staat in bezitting niets is vergeleken bij hetgeen wezen kan in het toekomstige en dat alles wat zij genieten (al was het tienduizend maal meer) niet machtig is hen gelukkig te maken; en dat ofschoon een mens *tweeduizend jaren leven*, en zich in dit alles verblijden kon, dat nochtans alles dat er verkregen wordt maar ijdelheid is en dat er op het einde van dit leven een eind moet zijn aan al deze vertroosting en dat al deze glans onder een duistere wolk moet ondergaan; daar zou dan zeker geen wijs man zijn of hij zou in dit leven naar een beter omzien en dat niet alleen tot zijn oogwit maar tot zijn vermaak maken om voor hemzelf een goede grondvesting tegen de toekomstige tijd te leggen en deze tijdelijke dingen zo voor een ogenblik te gebruiken dat hij de eeuwige voor altijd mocht genieten. Die eenmaal het gezicht van de hemel verkregen, de krachten van de toekomstige eeuw dadelijk gesmaakt, de ijdelheid en nietigheid van alle gelegenheden hier beneden gezien, en wat het is God voor altijd te genieten overwogen heeft, zou om heel de wereld zijn deel niet willen hebben alleen in dit leven maar met de apostel zeggen: *Indien wij alleenlijk in dit leven op Christus zijn hopen, zo zijn wij de ellendigste van alle mensen.*

Het oogmerk van de apostel in dit hoofdstuk is *de opstanding uit de doden te bewijzen* tegen de goddeloze mening van de Sadduceeën onder de *Joden, dewelke zeiden dat er geen opstanding is, noch engel, noch Geest* en tegen de verdoolde verdediging van sommige verleide christenen, *Hymeneus en Philetus, die van de waarheid zijn afgeweken, belijdende een opstanding maar zeggende dat die alreeds geschied is en verkeren sommiger geloof*, welke waanziek als een voortetende kanker in de gedachten van velen begon te verspreiden. De apostel bewijst, opdat hij dit gedrocht in de geboorte doden mocht, door verscheidene onwedersprekelijke bewijsredenen dat er een opstanding der doden zal zijn.

Ten eerste, van de opstanding van Christus. Indien Christus het Hoofd boven de wateren opgerezen is, zo kunnen de leden aan het Hoofd verenigd, niet verdrinken.

Ten tweede, vanwege de veelvoudige ongerijmdheden die daaruit zouden volgen, te weten, dat allen die ontslapen zijn verloren zouden zijn, vers 18 en dan zou er meer vergif zijn in de eerste Adam om een verderf te baren, dan kracht in de Tweede Adam om herstel aan de dag te brengen, vers 20, 21 en 22.

Ten derde, van de volmaaktheid van het Koninkrijk van *Christus, Hij moet heersen totdat Hij al Zijn vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand die teniet gedaan wordt is de dood*, vers 25 en 26.

Ten vierde, van het gebruik van de christenen die in de doop de gewilligheid om voor Christus te sterven, beleden, vers 29.

Ten vijfde, van het grote lijden van de apostelen in dit leven, *zijnde alle uren in gevaar, stervende alle dagen, vechtende tegen de beesten te Efése*, vers 30, 31 en 32.

Ten zesde, van het ongerijmd gebruik van de Epicureërs in die tijden, die het licht van de natuur noodzakelijk moet verdoemen, die hun ziel in hun lichaam en hun lichamen in lusten verdrinken, die niet langer tijd willen hebben om te leven dan dat zij tijd hebben om te zondigen en wensen als er een einde mag zijn van te wezen; zeggende: *laat ons eten, laat ons drinken, want mogen sterven wij*, vers 32.

Onder deze bewijsredenen zijn de woorden van mijn tekst mede één, bewijzende dat er een opstanding uit de doden moet zijn; anderszins zouden de booste mensen de gelukkigste en de beste de rampzaligste zijn: hetwelk niet alleen strijd tegen het licht van de Schriftuur maar ook tegen het licht van de natuur, zodat hetzelfde alleen te

noemen door de apostel een genoegzaam bewijs geschat werd tot wederlegging van die dwaling, *want indien wij alleenlijk in dit leven op Christus zijn hopen*, enz.

Afdelingen

Vier delen zijn er aan te merken in de tekst.

Ten eerste, de grond van alle vertroosting die wij genieten of verwachten kunnen: de Heere Jezus Christus.

Ten tweede: de rust van een christen op deze grond.

Ten derde: de uitbreiding van deze hoop, niet alleen in dit maar in het toekomstige leven.

Ten vierde: de reden van deze uitbreiding, indien deze hoop niet ziet voorbij het graf en het oordeel naar de eeuwigheid, dan waren de beste mensen de ellendigste van allen.

Uit deze vier delen ontstaan deze vier opmerkingen.

1^e Leer

Ten eerste, dat de Heere Jezus, de Grond van alle vertroosting die wij genieten of verwachten kunnen, de Christus is.

2^e Leer

Ten tweede, dat die op Hem als Christus zien en door Hem enige weldaad begeren te ontvangen, aan Hem moeten verbonden wezen. Zij moeten van zichzelf en het schepsel afgenomen zijn en hun hoop op Hem ankeren.

3^e Leer

Ten derde, die op Christus hun hoop willen hebben, moeten volkomen geloven dat er behalve dit leven een ander leven is, en dat hun plicht hierin is, de hoop van een beter te verkrijgen.

4^e Leer

Ten vierde, de hoop van een ander leven maakt ons alleen gelukkig in dit leven; en het gebrek van die zeer ellendig. Indien de hoop alleen aan dit leven bepaald was, zo waren de mensen ellendiger dan de beesten, en de Christenen die het het meest op Christus wagen, rampzaliger dan anderen. Welke ongerijmdheid zo grof is tegen het licht van de natuur van buiten en het geweten van binnen dat de apostel geen bewijsreden er bij doet om het te weerleggen. Aangaande het eerste.

1^e Leer

De Heere Jezus, de Grond van de vertroosting die wij genieten of verwachten kunnen is de Christus, de Messias, het zaad van de vrouw, beloofd aan Adam, *dat de slang de kop zou vermorzelen*.

Voor de middag hebt u gehoord dat Hij een grote Koning is en dat Zijn wetten zeer rechtvaardig en Zijn onderdanen gelukkig zijn, hebbende op zich geen andere last dan liefde en vrees en zichzelf te voorzien met een goede grond te leggen tegen de toekomstige tijd. Mijn tekst vertoont Hem niet alleen als een groot Koning maar ook als een grote God, voor Wie de koningen en alle koninkrijken van de wereld maar *geacht zijn als een druppel aan een emmer en als het stofje aan de weegschaal*, Hij is de Christus, Wie de profeten de Messias noemen. *De Messias, de Vorst zal uitgeroeid*

worden enz. En in de tweede psalm, vergeleken met Lukas 2 wordt Hij in de ene plaats de Heere Messias, in de andere de Christus des Heeren genoemd, de Griekse vertalers lezen het *Messias*. De Joden verlangden in alle eeuwen maar in het bijzonder toen de volheid der tijden gekomen was naar Zijn komst. *Simeon verwachtte de vertroosting Israëls. Anna sprak van Hem tot allen, die de verlossing in Jeruzalem verwachtten.* En niet alleen de Joden, maar ook de Samaritanen zagen de komst van deze Messias tegemoet: *ik weet*, zegt de Samaritaanse vrouw, *dat de Messias komt, die genaamd wordt Christus, wanneer Die zal gekomen zijn, zo zal Hij ons alle dingen verkondigen.* En toen Andréas Hem gevonden had, kwam hij tot Petrus en zei tot hem: *wij hebben gevonden de Messias, hetwelk is, overgezet zijnde, de Christus.* Het ene is Grieks, het andere Hebreeuws, beide Gezalfde betekenend. En indien u vraagt wat deze zalving is, antwoord ik: niet alleen de volheid van gaven waardoor *Hij met vreugde-olie gezalfd is boven Zijn medegenoten* maar ook de volheid der Godheid. *God geeft Hem de Geest zonder mate.* En zoals Petrus in zijn leerrede aan Cornelius en de andere heidenen zegt, hoe God *vrede verkondigt door Jezus Christus, Die een Heere van alles is en hoe God Jezus gezalfd heeft met de Heilige Geest en met kracht.* En zoals Paulus zegt: *de volheid der Godheid woont in Hem lichamelijk.* Deze zalving geeft Zijn beide naturen te kennen, dat Hij beide God en mens was, en in deze beide naturen was Hij door de Vader gesteld en gezalfd om Koning, Priester en Profeet en om een Middelaar van het eeuwige verbond te zijn.
De gebruiken van dit stuk zijn:

1^e Gebruik. Tot wederlegging van twee dwalingen

Ten eerste, ten opzichte van het oordeel om dat te bevestigen tegen twee grote dwalingen waardoor velen in de wereld verleid en gevangen geleid worden.

1^e Dwaling

De eerste is die van de Arianen en de Socinianen, die Christus vernedering in de menswording zo aanschouwen dat ze loochenen dat Hij een God is, alsof Hij verlaten had te wezen wat Hij was, toen Hij aannam die natuur, die Hij tevoren niet had: het zou goed zijn om nooit aan deze dwaling te gedenken, indien ze in een eeuwige duisternis bedolven was. Maar omdat de mensen dit vuur oprakelen om niet alleen dit maar ook het Koninkrijk van Christus in vlam te zetten, zo moeten wij deze gruwelleer weerleggen. De ziel die niet gelooft dat Christus niet alleen een groot Koning maar ook een grote God is, is onder de macht van de duivel, *ligt gevangen geleid naar zijn wil.* De duivel mag ingeven dat het een oneer is voor God de Vader op Christus als op God te zien. Maar weet dat het een vreugde voor God de Vader is dat Christus niet alleen als een grote Koning maar ook als een grote God gekend wordt. De Vader noemt Hem zo: *Uw troon o God, is in alle eeuwigheid*, en hierin is de Vader verheerlijkt, dat de mensen de Zoon eren. Vier bewijsredenen zijn er die ik naar voren zal brengen om u tegen deze dwaling te versterken.

Bewijsredenen daartegen. 1^e Bewijs

Het eerste bewijs is genomen van die bijzondere namen en eretitels die Christus toegeëigend worden, Hij is genoemd *God, geopenbaard in het vlees.* En hoewel Hij *in de gestalte eens dienstknechts* gevonden werd, nochtans *heeft Hij het voor geen roof geacht Gode evengelijk te zijn.*

Tegenwerping

Maar de naam van God wordt ook de schepselen toegeschreven. God zegt tot Mozes: *ik heb u tot een God gezet over Farao* en van de vorsten en edelen spreekt God, *ik heb gezegd, gij zijt Goden*.

Antwoord

Hierop antwoord ik, dat wanneer de Naam van God aan enig schepsel gegeven wordt zulks geschiedt slechts dan of met bepaalde toedoening zoals God tot Mozes zegt: *ik heb u tot een God gezet over Farao*, niet een God over uzelf maar om te *zijn in plaats van een God aan Farao, gelijk hij was aan Aäron; Aäron zal u tot een mond zijn, en gij zult hem tot een God zijn*. Of anderszins met bepaalde verkleining, zoals Psalm 82 vers 6: *Ik heb wel gezegd, gij zijt Goden, doch gij zult sterven als mensen*.

Maar wanneer Christus God genoemd wordt, zo geschiedt dat zonder enige uitdrukking die de minste verkleining te kennen geeft maar alle bijvoegselen strekken tot verwondering.

Hij wordt niet slechts genoemd God maar vooreerst: de grote God, verwachtende, zegt Paulus, *de zalige hoop en verschijning der heerlijkheid des groten Gods*.

Niet alleen een grote maar ten tweede, *sterke God*.

Niet alleen sterke maar ten derde de *almachtige God*.

Ja ten vierde *God boven alles te prijzen in der eeuwigheid*.

Ten vijfde de *waarachtige God*. Ja de grote erenaam Jehovah, die, de Joden terecht menen dat nooit aan enig schepsel gegeven wordt en die de Schrift als alleen de naam van God gebruikt, Psalm 83: 18 is Christus menigmaal gegeven; dit is de Naam waarmee Hij genoemd zou worden, *de Heere of Jehovah onze gerechtigheid*. Indien dan de erenamen van de Vader Christus gegeven werden, zo is het geen verkleining van de eer van de Vader, Christus als God gelijk met de Vader te erkennen.

2. Bewijs uit Gods eigenschappen

Ten tweede. Overweeg de eigenschappen van Christus en u zult bevinden dat de onmededeelzame eigenschappen van God die geen enkel schepsel toegeschreven kunnen worden aan Christus gegeven zijn.

Ten eerste is Hij eeuwig: *Ik ben* (zegt de eeuwige wijsheid, Gods Zoon) *van eeuwigheid af gezalfd geweest, van de aanvang; van de oudheden der aarde aan*, voordat Hij de wereld bereidde. Zeker, niemand kan eeuwig zijn dan God; *van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God*; maar de Heere Jezus Christus is eeuwig. *Uit Bethlehem Efrata zal Hij voortkomen, Die een Heerser zal zijn in Israel, Wiens uitgangen zijn vanouds, van de dagen der eeuwigheid*. En daarom bad Christus de Vader toen Hij het werk van onze verlossing voleindigd had, dat Hij Hem bij Zichzelf wilde *verheerlijken, met de heerlijkheid die Hij bij Hem had, eer de wereld was*.

Ten tweede. Hij is niet alleen eeuwig maar ook onveranderlijk, zijnde *gisteren en heden Dezelfde en in der eeuwigheid*.

Ten derde. Hij is overal tegenwoordig en gewisselijk Die hemel en aarde vervult moet noodzakelijk God zijn. Maar Christus was in de hemel terwijl Hij op aarde wandelde: *De Zoon des mensen die in de hemel is*; Hij is met zijn Volk in alle eeuwen en plaatsen, *tot aan het einde der wereld*, Hij leeft, spreekt, wandelt en woont in haar, Hij *vervult alles in allen*.

Ten vierde. Hij is almachtig, *de Heere de Almachtige God*. En Christus van Zichzelf sprekende, zegt: *Ik ben de Alfa en de Omega enz. Die is, en Die was en Die komen zal, de Almachtige*.

Ten vijfde. Hij is alwetende, Hij is de wijsheid Gods: *in Hem zijn alle schatten der wijsheid en der kennis verborgen, Hij weet alle dingen. God doorgrondt alles*, zo doet Christus, *Hij had niet van node dat iemand getuigen zou van de Mens, want Hijzelf wist wat in de mens was. God voorzegt alle toekomstige dingen die de mensenkinderen wedervaren zullen. Zo doet ook Christus: van nu zeg Ik het ulieden, eer het geschied is, opdat wanneer het geschied zal zijn, gij geloven moogt, dat Ik het ben.* U kan geen andere wezenlijke eigenschap van God noemen of hij is aan Christus gegeven.

3. Het bewijs uit Gods werken

Ten derde. Zie op de werken van Christus en deze bewijzen dat Hij God is. Dit was Zijn bewijs aan de Joden toen ze hem vroegen: *Hoe lang houdt Gij onze ziel op? Indien Gij de Christus zijt, zegt het ons vrij uit. Hij antwoordde: de werken die Ik doe in de naam mijns Vaders, getuigen van Mij, en geloof Mij om de werken zelf.*

Bedenkt onder Gods werken.

Ten eerste het werk van de Schepping. Zeker Hij die de *grondvestingen der aarde gelegd en de hemelen als een dunne doek* uitgeschud heeft moet noodzakelijk God zijn. Want *de goden die de hemel en aarde niet gemaakt hebben zullen vergaan van de aarde en van onder de hemel.* Het is God Die de hemel en aarde door Zijn eigen macht gemaakt en de wereld door Zijn eigen wijsheid bevestigd heeft. Nu *door Hem zijn alle dingen geschapen die in de hemelen zijn, die zienlijk en die onzienlijk zijn*, enz. en niet alleen door Hem maar ook om Hem: *en zonder Hem is geen ding gemaakt dat gemaakt is.* En gewis, de eindeloze macht van de schepping is de Schepper zo eigen dat ze geen schepsel medegedeeld kan worden want geen eindig schepsel kan voor oneindige macht vatbaar zijn.

Ten tweede. Merkt op Zijn werk van de onderhouding van alle dingen; deze ganse treffelijke wereld zou in een verwarde klomp veranderen indien niet Christus *alle dingen droeg door het woord Zijner kracht*, en Hij niet alleen *voor alle dingen was, maar ook alle dingen tezamen bestonden door Hem, mijn Vader*, zegt Christus, *werkt tot nu toe en Ik werk ook.*

Ten derde. Bedenkt de wondere werken in de dagen van Zijn vlees: *Gij zijt groot en doet wonderwerken, Gij alleen zijt God; de zee en winden zijn Hem gehoorzaam.* De onreine geesten moesten op Zijn bevel de bezetene verlaten en hoewel de apostelen grote wonderwerken deden zo geschiedde het nochtans niet in hun eigen naam zoals ze beleden, Hand. 3 en 4. Met dit bewijs voldeed Christus Johannes leerlingen: *Gaat heen en boodschapt hetgeen gij hoort en ziet. De blinden worden ziende, de kreupelen wandelen, de melaatsen worden gereinigd, de doven horen, de doden worden opgewekt en de armen het Evangelie verkondigd.* Hij stopte de mond van de Joden: *Indien Ik de werken onder haar niet had gedaan, die niemand anders gedaan heeft, zij hadden geen zonde.*

Ten vierde. Overweeg de werken van Christus als Middelaar, Hij Die het hart van de mens vernieuwt en *een reine uit de onreine* en licht uit de duisternis voortbrengt. Hij Die het hart van de mensen besnijdt *en Zichzelf een eigen volk reinigt*; Hij die de ongerechtigheid, zonde en overtreding vergeeft moet noodzakelijk God zijn. Want *wie kan de zonden vergeven dan alleen God?* Nu Hij Die de *Zoon des mensen was heeft macht op aarde de zonden te vergeven*, en Hij die *het Lam Gods is neemt de zonden der wereld weg.* En daarom moet Hij noodzakelijk God zijn; Hij Die de *Leidsman onzer zaligheid is*, die Zijn volk *verlost van de dood en vrij maakt van de hel* en *teniet doet degenen die het geweld des doods had* moet noodzakelijk meerder dan een enkel mens zijn. Want *geen mens kan zijn broeder verlossen*; alleen Christus kan dat doen, *Die de sleutels der hel en des doods heeft.*

4. Het bewijs van de voorrechten

Het vierde bewijs is genomen van de grote voorrechten en uitstekendheden die God eigen zijn. *God is een ijverig God en Hij zal Zijn eer geen schepsel geven.* Maar alle eer die de Vader toekomst heeft de Vader geboden dat men de Zoon geven zal, *opdat zij allen de Zoon eren. Die de Zoon niet eert, eert de Vader niet.* Wij worden gedoopt in de naam van de Vader en zo worden wij ook gedoopt in de naam van de Zoon en niet in de naam van enig schepsel. Wij zijn schuldig God de Vader aan te roepen en zo zijn wij ook verplicht God de Zoon te aanbidden. *Stefanus riep de naam van Christus aan.* En de heilige werken werden beschreven zodanige te zijn, dat ze *de naam van Jezus aanroepen.* Wij zijn verbonden zowel in de *naam des Zoons*, als in de *naam des Vaders te geloven.* Ons wordt geboden *in de naam van Christus te roemen.* Alle werken van aanbedding die de Vader eigen zijn worden de Zoon gegeven en *als Hij Zijn eerstgeborene in de wereld brengt, zegt Hij, dat alle engelen Gods Hem aanbidden.* Nu aanbedding is God alleen eigen. Wij zijn schuldig *Christus boven alles lief te hebben*, bij Hem en niet bij enig schepsel te zweren. Indien nu al de erenamen, alle eigenschappen van God, al de bijzondere werken en onmededeelbare voorrechten van de Vader de Zoon worden medegedeeld, zo mogen wij wel vast vertrouwen dat Jezus Christus niet alleen de Zoon des mensen maar ook de Zoon van God is, ja God Zelf te prijzen in eeuwigheid.

2^e Dwaling

De tweede dwaling waar wij ons tegen wapenen moeten, is die van de Joden die de Heere der Heerlijkheid en de Vorst des levens gedood hebbende nog gedurig de Messias verwachten ontkennende dat Jezus de zoon van Maria het beloofde zaad is. Het is goed dat men niet alleen hun dwaling weet maar ook daartegen versterkt wordt en Degene Die wij geloven en kennen de Messias te zijn, machtig om volkomen zalig te maken.

Bewijsredenen daartegen

Overweegt tot dit einde deze vier bewijsredenen.

1^e Bewijs

Het eerste bewijs is genomen uit de tijd toen Jezus in het vlees kwam. Het was volgens de voorzeggingen *toen de scepter van Juda geweken was* toen de verwachting van de Joden opgestaan was in *het verwachten van de verlossingen en de vertroosting van Israëls.*

In die droevige dagen toen *Rachel haar kinderen beweende.* Het was nadat *Elia gekomen was* en als een gezant voor Zijn aangezicht ging. Het was na de voleinding van de bepaalde 70 weken, te weten 490 jaren *die over het volk bestemd waren totdat de Messias zou uitgeroeid worden.* Dit alles bewijst dat Hij op dat ogenblik en in een punt des tijds kwam, waarin Hij door de profeten beloofd was.

2e Bewijs

Ten tweede. Merkt op de plaats van Christus geboorte, *Bethlehem Juda*; de plaats waarheen Hij verjaagd werd na Zijn geboorte, naar Egypte; de plaats waar Hij na Zijn wederkomst uit Egypte woonde was Nazareth. De Joden verwierpen Hem op deze grond omdat hij in Galiléa leefde. Ze zeiden: *zal dan de Christus uit Galiléa komen?* Ze steunende hierop, zo dat ze tot Nicodémus zeiden: *onderzoekt en ziet, dat uit Galiléa geen profeet is opgestaan.* Nochtans wijzen de uitdrukkelijke voorzeggingen

aan dat *bij de weg zeewaarts aan over de Jordaan, aan Galiléa der heidenen, het volk dat in duisternis zat een groot licht gezien heeft.*

3e Bewijs

Ten derde. Overweegt de manier van Zijn omwandeling. De Joden verwachtten een Messias, Die een dapper oorlogsheld zou zijn, die door vuur en zwaard de volkeren en koninkrijken zou ten onderbrengen. Maar u kunt waarnemen dat deze en alle andere bewijsredenen waardoor de Joden misleid werden om Hem te verloochenen, als een vaste grond zijn voor deze waarheid en van ons vertrouwen. Vraagt een Jood: waarom gelooft u niet dat Jezus de Messias is? Is het omdat Hij niet als een oorlogsmann gekomen is? Hoe kan Hij dan een Vorst des vredes zijn, van Wie voorzegt was *dat Hij niet zou schreeuwen noch Zijn stem laten horen op de straten.* En als God de Messias aan de Kerk voorstelt, zegt Hij: *ziet uw Koning komt tot u, zachtmoedig en Hij is een Heiland, gezeten zijnde op een Ezelin en een veulen, zijnde een jong ener jukdragende Ezelin.* Verwerpt u Hem daarom, omdat Hij van de mensen niet geëerd was? Daarom moet u Hem te eerder voor de Messias erkennen, *Die de verachtste en de onwaardigste is onder de mensenkinderen.* Want zo zegt de Heere van Hem, Die de mensen verachten, *tot Hem aan welke het Volk een gruwel heeft.*

4^e Bewijs

Ten vierde. Merkt op de dingen die Hij geleden heeft. De Joden zeggen: kan Die de Messias zijn, Die voor de Hogepriester verdoemd, van Zijn eigen Leerlingen verlaten is, Wiens kleed verdeeld en Wiens lichaam gekruisigd is? En op dit misverstand lasteren de Joden de naam van onze Heere Jezus Christus in hun Synagogen onder de naam van een gehangene en dit is ook de steen des aanstoots van de heidenen. Maar al deze bewijsredenen dienen om ons te overtuigen dat Hij de Messias is. *Moest de Christus niet deze dingen lijden en alzo tot Zijn heerlijkheid ingaan?* Was Hij niet *die Steen, Die de bouwlieden verworpen hebben?* Voorzegt God ons niet van Hem: *Ik zal de Herder slaan en de schapen zullen verstrooid worden?* En dat de *Joden de Richter Israëls met de roede op de kinnebakken zullen slaan?* Zegt de Messias niet: *Ik geef Mijn rug degenen die Mij slaan en Mijn wangen degenen die Mij het haar uitplukken? Mijn aangezicht verberg ik niet voor smaadheden en speeksel?* Hebt u niet gelezen: *zij hebben Mijn handen en voeten doorboord en het lot over Mijn kleed geworpen?* Daar is geschreven, dat *het de Heere behaagde Hem te verbrijzelen, Hem krank te maken: als Hij Zijn ziel hier tot een schuldoffer gesteld zal hebben zo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen. En het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkig voortgaan. Om de arbeid Zijner ziel zal Hij zaad zien en verzadigd worden.*

5^e Bewijs

Bezint ten vijfde Zijn opstanding. Want Hij *is krachtig bewezen te zijn de Zone Gods door de opstanding uit de doden.* De Joden zeiden, toen Hij aan het kruis hing, *dat Hij afkome van het kruis en wij zullen Hem geloven.* Hiëronymus merkt hierover op, dat het een bedrieglijke belofte is want wat is meerder van het kruis af te komen toen Hij leefde of uit het graf op te staan toen Hij dood was? Nochtans is Hij verrezen en zij geloofden Hem niet en toen Hij in het graf was zeiden zij: *Deze verleider noch levende heeft gezegd: na drie dagen zal ik opstaan,* doch wij willen het graf verzekeren maar het was onmogelijk dat Hij van de dood zou gebonden worden.

6^e Bewijs

Ten zesde. Bedenkt de belijdenissen van Zijn tegenpartijders. Pilatus die Hem veroordeelde moest bekennen, dat hij *in Hem niets vond, dat des doods waardig was*. Het was wonderlijk toen alle valse getuigen gehoord waren en het volk tot oproer verwekt was dat nochtans de rechter die Hem te veroordelen gedrongen was geen andere reden voor Zijn veroordeling te geven gedrongen kon worden dan dat Hij de Koning der Joden was en dat Zijn lijden met die verbaasdheid vergezelschap was dat duisternis de aarde bedekte, het voorhangsel van de Tempel scheurde en de rotsstenen kloofden, dat de graven geopend werden en dat de zon zo verduisterd werd dat één van de heidenen uitroept: *of de God der natuur is nu in lijden of het gebouw des werlds zal dadelijk vergaan. De hoofdman en die met hem waren ziende de aardbeving en de dingen die geschied waren, werden zeer bevreesd, zeggende: waarlijk Deze was Gods Zoon*. Het is een wonder dat die hoofdman, zelfs voor het kruis toen Hij onder de ergernis van Zijn lijden was, beleed dat Hij God was en dat sommige christenen na Zijn opstanding zullen zeggen dat hij slechts mens is.

7^e Bewijs

Ten zevende. Overweegt de oordelen die over de Joden komen zullen. Dit was een beweegreden die een Jood in Engeland voor omtrent 80 jaren overtuigde. Zij zeiden: *Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen* en dat zij brooddronken wensten heeft God over hen bovenmate uitgestort. Want deze 1600 jaren zijn ze een verstoord volk geweest. God heeft ze als een afgescheiden volk gehouden en heeft Zijn volk met een andere naam genoemd. In de tijden van hun andere oordelen gaf God ze de profeten, Mozes in Egypte, Ezra, Nehemia en anderen in de Babylonisch gevangenis. Maar sedert hebben ze noch profeet, noch gezicht gehad en de reden waarom God hen sedert hun verstrooiing als een afgezonderd volk houdt daar nochtans andere volkeren wanneer ze verspreid zijn geweest zo vermengd waren dat hun afkomst nauwelijks onderscheidenlijk geweest is, is, opdat gelijk hun vloek en verwarring aanmerkelijk is, zo ook hun bekering onderscheiden en wonderlijk zijn mocht, wanneer de Heere Jezus Zijn grote macht voor Zichzelf nemen en heerlijk regeren zal. En dat hun inbrenging zulk een klare overtuiging zal zijn aan de heidenen dat zij tot de glans van Christus verschijning zullen komen.

8^e Bewijs

Op de achtste plaats mag ik er bij doen de verbreiding van het Evangelie door de geringste middelen tegen de grootste tegenkantingen. Andere Godsdiensten worden door een vleselijke arm en menselijke staatkunde ingevoerd maar in de verspreiding van het Evangelie stelt God de dwaasheid om te twisten met de wijsheid en zwakheid met sterkte *opdat de uitnemendheid der kracht Gods en niet onzes zij* en wanneer alle koningen van de aarde deze godsdienst in hun kindsheid onderdrukken en in de baarmoeder verstikken wilden hebben ze dit niet anders voor driehonderd jaren gedaan dan door radbraken, pijnigen, branden en wurgen. Zo was echter het bloed van de martelaren het zaad van de kerk en hoe meer ze verdukt werden, hoe meer ze aanwies en er waren nooit heerlijker heiligen dan in de tijd van de duisternis om te doen blijken dat het koninkrijk van Christus niet verbreid wordt *door geweld noch door kracht maar door de Geest des Heeren der Heerscharen*.

2^e Gebruik. Tot vermaning

Ten tweede. Is Jezus Christus de grote God, laat ons dan ten eerste vermaand zijn om de uitstekendheid van Jezus Christus te betrachten, hoe bovenmate wonderlijk is Hij? Waarlijk alle koningen en koninkrijken van de wereld zijn bij Hem vergeleken maar

als een druppel aan een emmer en als een stofje aan de weegschaal. Zo u maar de Zon der Gerechtigheid ziet, geen ster zal er blinken. Gelukzalig zou het zijn indien de mannen en vrouwen die Christus belijden met verwondering voor Hem ingenomen waren. Indien ze maar eens weten wie Christus is, zij zullen alles schade rekenen om Hem te gewinnen. De reden waarom vele dingen zo groot in onze gedachten schijnen is omdat Christus zo klein schijnt. Indien Christus dadelijk van ons begrepen werd, zou het voor ons een kleine zaak zijn door mensen geoordeeld te worden.

Ten tweede. Wees gewillig om Christus nauw aan te kleven en Hem te ontvangen: zal Hij gewillig zijn om van de hemel af te komen om uw natuur aan te nemen? En bent u onwillig uit de zonde en hel te komen om aan Zijn Goddelijke natuur deelachtig te zijn? Deze onwilligheid om Christus wil is de grootste verdoemende zonde van de wereld: kan iemand van u verantwoorden, de smaadheden van Christus, dat Hij gewillig zou zijn uw schande op Zich te nemen en zou u niet gewillig zijn om aan Zijn genade en heerlijkheid deelachtig te zijn? De Joden willen een Messias hebben om tijdelijke voordelen te genieten en om de Roomse macht te breken en de vleselijke christenen om een vleselijk inzicht dat zij met onbelastheid en zonder vrees zondigen en Gods genade in onkuisheid veranderen mogen. Is Christus gekomen om u van de macht van de duivel te verlossen en wilt u nog onder de macht van uw eigen lusten liggen?

3^e Gebruik

Ten derde. Indien Christus deze grote Messias is, verhoogt hem dan.

Ten eerste. In uw mening van Hem, hebt geen nederige gedachten van de God der heerlijkheid, rekent Zijn bewijsredenen de krachtigste, Zijn geboden de zuiverste, Zijn vertroosting de zoetste, Zijn beloning de hoogste, en Zijn volk de gelukzaligste opdat u bekwaam mag zijn om de wegen van Christus tegen alle bewijsredenen van de verdorven natuur en de verzoeken van deze tegenwoordige wereld te rechtvaardigen.

Ten tweede. Verhoogt hem in Uw genegenheden, laat uw zielsverlangen tot Hem zijn en aan Zijn naam herdenken opdat u waarlijk zeggen mag: *Heere, wie heb ik in de hemel nevens U? Nevens U lust mij ook niets op aarde.* Laat Hem de Beminde van uw zielen zijn opdat u zeggen mag: *Mijn Liefste is mijn en ik ben Zijn;* verheft Hem als de vreugde en verheuging van uw hart opdat u mag zeggen: *ik zal tot God ingaan tot de God der blijdschap mijner verheuging;* verheerlijkt Hem in uw hart en laat *Hem uw vrees en uw verschrikking* zijn en indien Hij is *God te prijzen in der eeuwigheid,* maakt Hem dan de God van uw geloof, wees nooit beschaamd om Hem in Wie u gelooft: en zo Hij God is, wees dan volkomen verzekerd *dat Hij machtig is om volkomen zalig te maken degenen die door Hem tot God gaan;* en maak Hem de God van uw hoop en verwachting, stort uw ziel voor Hem uit en zegt: *God is onze hoop: en dit leidt mij tot het tweede leerstuk.*

2^e Leer

Allen die door Jezus Christus enige weldaad willen ontvangen, moeten met Hem verenigd worden en hun hoop op Hem ankeren. Onze hoop moet niet op onszelf, noch op enig schepsel gegrond zijn. *Waarlijk tevergeefs wacht men de zaligheid van de heuvelen, en van de menigte der bergen: waarlijk in de Heere onze God is Israëls heil; en welgelukzalig is hij die de God Jakobs tot zijn hulp heeft, wiens verwachting op de Heere zijn God is.* De leer behoeft zoveel verklaring niet tot bewijs, als toeëigening tot betere beoefening.

1° Gebruik

Het gebruik hiervan is ten eerste om u te smeken dat u Christus tot uw hoop maakt. Dit is de grote plicht die God vereist en een groot einde van alle grote dingen die Hij voor u in Zijn werken gedaan heeft opdat *gij uw hoop op God zou stellen*. En van de goede dingen die hij aan u in Zijn woord geopenbaard heeft *opdat gij door de Schriften hoop zou hebben* en niet alleen beperkt maar die in overvloed hebben *opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop door de kracht des Heiligen Geestes*. Dit is het grootste voorrecht dat God besteedt aan degenen die goed in Zijn ogen zijn: *Gij zijt mijn Toevlucht ten dage des smaads*. Deze hoop is voor de ziel wat een helm is voor de krijgsman om zijn hoofd ten dage des strijds te bedekken en als een anker voor het schip in een sterke storm. Zij is onze schuilplaats, onze burcht, en onze rotssteen van toevlucht en zij alleen hebben *sterke vertroosting, die de toevlucht genomen hebben om de voorgestelde hoop vast te houden en door deze hoop ingaan in het binnenste des voorhangsels waar de Voorloper voor ons is ingegaan* opdat deze hoop in uw harten wonen mag, zo geeft mij verlof om u enige beweegredenen voor te stellen.

1° Beweegreden

Overweegt ten eerste de noodzakelijkheid van deze hoop: geen mens kan zonder deze gerust leven of getroost sterven.

Ten eerste. Niemand kan zonder hoop gerust leven

Ten eerste. Niemand kan gerust leven, vraagt uw eigen zielen. Meent u dat enigen onder u zonder die hoop of redelijk als mensen of nuttig als overheden of geestelijk als christenen leven kunnen?

Ten eerste, meent u dat iemand zonder deze hoop redelijk als mensen leven kan? Leven zonder hoop mag gevoelig zijn, zoals het leven van de beesten gemaakt om weggenomen en vernietigd te worden. Maar het kan niet redelijk zijn want de rede leert ons zo de tijdelijke dingen te gebruiken dat wij naar de eeuwige omzien. Wat vergenoegen kan er voor een redelijk mens zonder hoop zijn wanneer hij òf het gebrek van het goed dat hij geniet òf de uitnemendheid van het kwaad dat hij vreest overweegt.

Ten eerste, belangende het gebrek van het goed. Ziet de mensenkinderen die zichzelf en anderen de gelukzaligste onder de zon rekenen en u zult licht vatten dit waarachtig te zijn. Ten eerste dat geen staat van mensen zo volkomen goed is of zij is met kwaad vermengd: er zijn enige galle-druppels en alsem die zich onder de zoetheit van de liefelijkste drank vermengen. En hoewel deze bitterheid soms voor een klein ogenblik verborgen kan zijn zodat ze niet gesmaakt wordt, zo wordt ze nochtans duidelijk door de rede opgemerkt wanneer de mensen in hun boezem tasten en met hun eigen hart spreken. Toen Salomo weer tot zichzelf kwam oordeelde hij dat alle vertroosting die hem tevoren de wonderlijkste schenen de verwerpelijke waren, uitroepende: *ijdelheid der ijdelheden* alle dingen onder de zon waren maar ijdelheid, *vol van moeite dat het niemand zou kunnen uitspreken; het oog wordt niet verzadigd met zien noch het oor vervuld van horen*. Daarom kunnen alle goede dingen van deze wereld, in zichzelf onvolmaakt, nooit aan de ziel volkomen vergenoeging geven want geen ding kan boven zijn aard werken.

Ten tweede. Genomen dat de staat van een zeker mens onder tienduizenden zo goed was dat ze vrij was van enig aanmerkelijk ondergemengd kwaad; nochtans is geen staat hier beneden zo goed of zij is vatbaar voor verbetering. Zij is nooit zo goed of zij kan beter zijn: zo is dan ook de hoop altijd van node opdat allen het genot door hoop verhoogd mag worden.

Ten derde. Indien de staat van iemand zodanig was dat de ziel zichzelf niet beter zou wensen nochtans mag uw hart rechtvaardig vrezen dat ze erger kan worden en zo is er altijd hoop nodig indien niet om toevoeging van enig goed dat u niet hebt, nochtans om het vervolg van al dat goed dat u hebt. Anders, wanneer u zegt dat uw bergen de sterkste zijn, zo kan uw verwoesting zeer dichtbij zijn. En wanneer er de hoogste verheffing is dan kan u de droevige val ontmoeten. Toen Nebukadnézar zei: *is dit niet het grote Babel dat ik gebouwd heb door de sterkte mijner kracht* enz. toen kwam er een stem uit de hemel, zeggende *het koninkrijk is van u genomen* enz. Toen de rijke man in het Evangelie zonder hoop begon te eten en te drinken en te zeggen *ziel neem rust* enz. zo hoorde hij deze droevige weergalm: *gij dwaas, in deze nacht zal men uw ziel van u eisen.*

Ten tweede. Merkt op (behalve dat hier tegenwoordig een samenmenging van kwaad met alle goed is) ook de uitstekendheid van het kwaad, waardoor het geschiedt dat al uw vertroosting in de weegschaal gewogen nauwelijks de zwaarte van uw zwaarigheden kunnen evenaren. Merkt op nochtans dat al het kwaad dat u hier gevoelt, niets is bij hetgeen dat u in het toekomstige vrezen moogt en het is heden niet zo kwaad of het kan morgen veel kwader worden. Wij moeten *aan onze Schepper gedenken in de dagen onzer jongelingschap eer dat de boze dagen komen van dewelke wij zeggen zullen, wij hebben geen lust in dezelve* en wanneer de wolken na alle stormen en onweder *zullen weerkomen na de regen.*

Ten derde. Overweeg de droefheid van deze dagen. De Heere *heeft de heerlijkheid van Jakob dun gemaakt, de vettigheid zijns vleses mager* en er is een groot vuur ontstoken onder al onze heerlijkheid. Hoe is de staat van grote lieden verkleind? Hoevele Naomi's zijn er uit iedere landstreek die zeggen: *noem mij niet Naomi maar noemt mij Mara?* Hoe is de grootheid van de mensen verminderd? Hoe is hun eer bedekt? *De dag des Heeren der Heirscharen is tegen alle hoge en verheven ceders van Libanon en tegen alle eiken van Bazan, tegen alle hoge bergen en tegen alle verheven heuvelen.* God roept tot alle mensen: *gaat in de reten der rotsen en verbergt u in het stof der aarde vanwege de schrik des Heeren en de heerlijkheid Zijner majesteit wanneer Hij zich opmaakt om de aarde geweldig te verschrikken.* Nooit hadden wij meer schrik van buiten. God *regent op ons strikken, vuur en zwavel en de geweldige stormwind* en daarom hadden wij nooit meerder hoop van node van binnen.

Ten tweede. Zonder hoop kunnen grote lieden niet profijtelijk zijn als overheden. Wanneer God sommige van de kinderen van de mensen groot maakt. Het is moeilijk niet groot in hun eigen ogen te zijn. Dit verzekert u van uzelf dat hoewel u groter bent uw verdorvenheden zijn daarom nochtans niet te weiniger. De oorspronkelijke zonde is in alle mensen even groot: uw afwendingen zijn ten meesten dele groter. U hebt zoveel gezelschap van anderen dat u weinig tijd hebt om in uw eigen hart te spreken: uw verzoeken zijn sterker. Hoe groter u bent, hoe meer kwaad satan u probeert aan te doen. Weinigen zijn door grootheid beter geworden. Van hoeveel mensen zeggen ons de tijden die bozer geworden zijn: er zijn veel vleiërs en maar weinig vermaners. Het was Salomo's ongeluk in het midden van al zijn heerlijkheid dat hij ten *nauwste een man uit duizenden getrouw gevonden heeft.* Doe hierbij dat uw verbintenis aan God groter is, uw val, indien u struikelt, navolgiijker en uw rekenschap voor de grote God schrikkelijker is. *Uit alle gezichten des aardbodems zegt God heb Ik ulieden alleen gekend; daarom zal Ik al uw ongerechtigheden over ulieden bezoeken.*

Ten derde. Niemand kan zonder hoop geestelijk als een christen leven. Iedere christen heeft behalve het gevecht dat hij moet uitstaan als mens andere oorlogen die hij moet aangaan als christen. Zijn geestelijke strijd is sterker, hij heeft niet alleen met verzoeken van buiten maar met verdorvenheden van binnen te strijden: zijn

gedachten zijn hoger, zijn vrees groter, zijn zorg is niet alleen hoe hij de zijn dagen op aarde zeker zal zijn maar ook hoe hij van zonde, dood en hel verlost mag worden. Hoe hij staande mag blijven ten dage des kwaads. Wat is het dat een arme ziel in dit gevecht kan doen treden, in deze kamp volharden, de wereld verachten, zichzelf verloochenen, door alle zwaarigheden heen te lopen, over alle verdrukkingen te zegpralen, anders dan alleen de hoop? Die ons verthoont, *dat onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, in ons werkt een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid. Dewijl wij niet aanmerken de dingen die men ziet, maar de dingen die men niet ziet. Want de dingen die men ziet zijn tijdelijk maar de dingen die men niet ziet zijn eeuwig.*

Ten tweede. Niemand kan zonder hoop getroost sterven.

Ten tweede. Zoals niemand gerust kan leven, zo kan ook niemand getroost sterven zonder hoop. Wie kan de duisterheid van die ziel uitdrukken die zonder vrees leeft en zonder hoop sterft? Wanneer alle blijdschap verdonkerd, alle heerlijkheid onder een duistere wolk ondergegaan en alle vertroosting in een storm die nooit overwaait teniet gegaan zijn; wanneer u uw staat, die u kent moet verlaten voor een toestand die u niet kent. Wanneer u de gewisheid moet verliezen om te gaan naar onzekerheid; wanneer de arme verdoelde en bevende ziel onmachtig is om te blijven en ongewillig om te verhuizen. Wanneer de ziel gaat naar de eeuwigheid, niet wetend waarheen. Als het lichaam moet gaan om onder het stof der aarde begraven te liggen, dat tevoren lag op elpenbenen besteden; wanneer de ogen die de heerlijkheid van de wereld zagen nooit enig licht meer zullen aanschouwen en als de oren die tevoren het lieflijk snarenspeel en de vermakelijke muziek aanhoorden nu in eeuwigheid moeten toegestopt zijn: beter was het nooit in de wereld gekomen te zijn dan zonder hoop daaruit te gaan: een romein mag geduldig sterven en zijn hart tegen droefheid verharden maar alleen een christen kan door hoop zegepralend sterven, uitroepende: *o dood waar is uw prikkel? Hel waar is uw overwinning?*

2^e Beweegreden

Ten tweede. Zoals een mens zonder hoop niet leven of sterven kan hetwelk de noodzakelijkheid van de hoop toont; zo kan ook geen hoop ons door alle zwaarigheden heen voeren, dan de hoop op Christus: bedenkt maar eens de ongenoegzaamheid van het schepsel, de ijdelheid van alle andere hoop: zonder hoop is er geen bestaan en zonder Christus kan geen hoop bestendig zijn. Indien u hopen moet, waar zult u deze hoop plaatsen? Naar de rede kunt u uw hoop noch op uzelf, noch op enig ander schepsel stellen. Niet op uzelf want wat is er in u dat een redelijke grond van hoop kan zijn? Met uw gaven die u bezit; hoewel die noch zo groot zijn, zij kunnen haast weggeblazen worden; zij zijn dikwijls grotelijks vergiftigd en indien ze in haar grote luister volharden zo kunnen ze dikwijls overgoten worden. Husai overtreft Achitofel en de wijste lieden hebben bevonden, *dat de treden van hun eigen macht benauwd worden en dat hun eigen raad hen nederwerpt.* Deze hoop kan niet zijn op uw goed, uw schatkisten zijn nooit zo vol of zij kunnen bijna geleegd worden. *Zult gij uw ogen laten vliegen op hetgeen dat niet is? Rijkdommen maken zichzelf vleugels en vliegen weg.* En zeker haar vleugels waren nooit langer noch haar vlucht sneller dan in deze dagen: *vertrouwt niet op onderdrukking noch op roverij en wordt niet ijdel als het vermogen overvloedig aanwast en zet er het hart niet op. Hoopt niet op uw eer en staat, zij kunnen overvolkt worden. God kan de heerlijkheid en de hoogmoed van alle vlees in een ogenblik bezoedelen en de voortreffelijkheid van Jakob verschrikken. Hij voert de raadsheren beroofd weg en de machtigen keert Hij om, het oordeel van de*

ouden neemt Hij weg; Hij giet verachting over de prinsen en Hij verslapt de riem der geweldigen; Hij vermenigvuldigt de volkeren, en verderft ze; Hij breidt de volkeren uit en leidt ze. Hij neemt het hart van de hoofden des volks der aarde weg en doet ze dwalen in het woeste, waar geen weg is, zij tasten in de duisternis, waar geen licht is en Hij doet ze dwalen als een dronken man. En zoals er geen grond van hoop is in uzelf zo is er ook geen grond van hoop in het schepsel. Heeft God niet velen onder ons van onze hoop beroofd? Brommen wij niet allen gelijk de beren en kirren wij niet als de duiven? Tasten wij niet naar de wand gelijk de blinden en gelijk die geen ogen hebben? Hebben wij niet dikwijls naar behoudenis uitgezien waar nochtans geen is? Overweegt dat het gemoed des mensen veranderlijk is. Wij veranderen onze beraadslagingen als de ziel haar legersteden, al onze ontberingen eerder een ander dan onszelf toerekenende. En zoals het gemoed van de mensen veranderlijk is, zo is ook de kracht der schepselen overwinnelijk, zodat de gehele gestalte van de natuur al te kort een bed is, dan dat men zich daarop kan uitstrekken en het deksel al te smal dan dat men zich daaronder voege. Alle dingen onder de zon zijn maar ijdelheid; hij vertrouwe niet op ijdelheid waardoor hij verleid wordt want ijdelheid zal zijn vergelding wezen. Wij mogen onszelf pluimstrijken tot ons eigen verderf onder deze verleidende hoop; maar al deze hoop zal in het laatste maar bevonden worden als een spinnenweb en als de blazing der ziel en alle menselijk vertrouwen zal de ziel tot de koning der verschrikking brengen en wat is de verwachting des huichelaars wanneer God zijn ziel zal wegtrekken?

3^e Beweegreden

De derde aanmerking om u te bewegen dat u uw hoop op Christus stelt, laat die genomen worden van de algenoegzaamheid van Christus. Dit onderscheid is er tussen de hoop in Christus en de hoop in het schepsel. Van het schepsel kunt u zo weinig niet verwachten of u zult minder vinden dan u verwacht. Van Christus kunt u zoveel niet hopen of u zult meer ontvangen dan u verwacht. *Hij is machtig meer als overvloedig te doen boven al wat wij bidden of denken. Alle geestelijke zegeningen zijn in Hem alleen. Hij alleen kan zeggen: Ik zal u vrijmaken van uw lusten en verzoeking, van de dood en de hel. Hij alleen kan spreken: Ik wil u uw ongerechtigheden vergeven, uw krankheden genezen, het stenen hart uit het midden van u weg nemen. Ik zal Mijn wet in het binnenste van u schrijven en gij zult allen van God geleerd zijn. Ik wil u Mijn hemel, Mijn troon, Mijn koninkrijk, en zulke vreugde geven, die geen oog gezien, noch geen oor gehoord heeft, noch in 's mensen hart opgekomen is om die te begrijpen. Wat een wonderlijke zaak is het dat een arme ziel komen en zeggen kan: hoe kan zulk één als ik die verdoemd ben, vrijgelaten worden? Kan mijn zwakheid genezen worden wanneer de zweer etter vloeit en niet ophoudt? Kan deze walgelijke melaatsheid geheeld worden? Wat een troost is het dan voor een arme ziel dat hij tot Christus mag komen en zeggen als de arme melaatse: Heere, indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen. Daar benevens is Hij alleen buiten deze wereld machtig om al uw gebreken te vervullen, al uw vertwijfelingen te beantwoorden, al uw vrees te verdrijven? En Hij is niet alleen machtig maar heeft Zich hiertoe door belofte verpand aan allen die op Zijn genade hopen. Hij roept tot u: keert gijlieden weder tot de sterkte, gij gebondene, die daar hoopt. Hij gebiedt u alle bekommernis op Hem te werpen want Hij zorgt voor u en wees niet bekommerd voor de dingen dezes levens gelijk andere heidenen, die God niet kennen want uw hemelse Vader weet dat gij al deze dingen behoeft. Zult u Hem uw ziel en niet uw lichaam toevertrouwen? Wilt u in eeuwigheid en niet voor een ogenblik op Hem hopen? Zult u op Hem vertrouwen dat Hij u verlost van de razernij van de duivel en niet van de razernij van de mensen?*

Wentel uw zielen op Hem en Hij zal u in Zijn boezem voeren. En hoewel *wolken en donkerheid rondom Hem zijn* nochtans zult u zien dat *gerechtigheid en gericht de vastigheid Zijns troons zijn: uw ogen zullen de Koning zien in Zijn schoonheid*. Dat Hij een Beschermer boven alle verwoesters is: u zult zijn op een Rotssteen hoger dan de baren. Hier ontmoeten ons grote zwarigheden en die veroorzaken grote vreze en grote vreze heeft grote hoop van node en deze zijn nooit groot genoeg dan op de grote God. Christus alleen kan ons boven onszelf, boven mensen, boven veranderlijkheden, boven de onbestendigheid van deze boze wereld stellen. Waarom klaagt de ziel die op Christus hoopt dat de wereld verandert? Beloofde God ooit dat die niet veranderen zou? Heeft God ons niet uitdrukkelijk gezegd dat *de hemel als een kleed zal verouden, Hij zal ze veranderen als een gewaad en zij zullen veranderd zijn*. Hij Die eeuwig is heeft eeuwig durende dingen beloofd. En indien u gelooft, zo zult u van sterfelijk onsterfelijk worden. En in de hoop van de onsterfelijkheid mag u zegepralen over alles wat sterfelijk is, zeggende met een oudvader: wat raast u, wereld? Wat zou u doen indien u zou staande blijven, indien u zo trots bent waar u niet bestendig bent? Wie zou u niet bedriegen, zo u zoet was, indien u zovelen verleid hebt, daar u bitter bent? Ik kom tot het derde deel, de uitbreiding van deze hoop, te weten dat de hoop van een christen niet bepaald is tot dit leven: *indien wij alleen in dit leven zijn hopende* enz. Hieruit ontstaat de derde leer, te weten:

3^e Leer

Dat zij die hun hoop willen stellen op Christus moeten geloven dat er na dit leven een ander leven is en dat het in dit leven hun plicht is zich van de hoop van een betere te verzekeren.

U leest in de Schriftuur niet alleen van deze maar ook van de toekomstige wereld. Christus vertelt ons van zonden die noch in deze noch in de toekomstige eeuw vergeven zullen worden. En Christus wordt *gezegd gezet te zijn ver boven overheid en macht en kracht en heerschappij, niet alleen in deze wereld maar ook in de toekomstige*. En die wereld is zo ver boven deze wereld dat de gedachten der eeuwigheid *de krachten der toekomstige eeuw* genoemd worden en alle dingen van deze wereld overmachten. Wij lezen van een toekomstig oordeel. Dit was het voorwerp van Paulus rede voor de grote stadhouder, die *hem ook bevreesd* maakte en dat oordeel is verre boven *oordeel der mensen*. Wij lezen van een *toekomstige toorn*, en alle toorn die voorbij is, is niets vergeleken bij de dag *des toorns en openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods*. De Sadduceeën, die geenszins de beste lieden waren maar een adderengebodselsel, waren nochtans *gewaarschuwd te vlieden voor de toekomstige toorn*. En de grote zegepraal van de apostel was dat God hem verlost had van de *toekomstige toorn*. Wij lezen van een ander toekomstig leven en dat is het grote voorrecht van de Godzaligheid dat ze niet alleen heeft de *belofte des tegenwoordigen maar ook des toekomstigen levens*. En het grote genadewerk op het hart is ons van het opmerken van de *tijdelijke dingen* af te trekken en ons *naar eeuwige dingen* te doen zien. Dit was de manier van de apostelen dat zij niet letten op de dingen die *men ziet* maar de dingen die men *niet ziet*. De mensen zijn nooit terdege christenen totdat ze volkomen aangaande de dingen van de eeuwigheid onderwezen zijn. En die arme verdoolde ziel die niet voorneemt daarin onderricht te worden heeft geen grond om ooit te denken dat ze zich bekeert. De rijke man in de hel zijnde, bad bedelend Abraham dat *iemand van de doden tot zijn broeders op de aarde mocht gaan opdat*

ze niet mochten komen in deze plaats der pijniging aanwijzende de oorzaak van zijn zonde en eeuwige jammer. Omdat hij namelijk in zijn leven van deze plaats van pijniging niet onderwezen was en dat hij daarom na zijn dood in deze pijnigingsplaats neder kwam. God heeft het gezicht hierin zo duidelijk gemaakt dat een ieder het lopende lezen kan. En hij die zijn hart tegen Mozes en de profeten verhardt is niet te verontschuldigen en blijft onbekeerlijk en hij zou zich niet laten gezeggen *al was het dat er iemand uit de doden opstond*. Het gebruik van dit leerstuk is:

1° Gebruik

Ten eerste. Indien er behalve dit leven een ander leven is, laat ons onszelf dan vernederen vanwege alles dat noch van de wereld of ongelovigheid in onze natuur is. Dat ons geloof jegens de dingen van de eeuwigheid zo zwak is. Daar Gods uitdrukkingen zo sterk en klaar zijn dat wij de dingen van het gevoel geloven en de dingen van het geloof niet geloven willen. Dat wij de beloningen van de mensen ontvangen en God beloning verwerpen. *Zeker indien wij dit getuigenis der mensen aannemen, is niet het getuigenis Gods meerder?* Deze ongelovigheid was de eerste en is de laatste zonde. De oorzaak van onze eerste afval en de grond van onze volhardende boosheid. Als Christus voorneemt een ziel te bekeren is dit de grote zonde waarvan Christus Geest de ziel overtuigt en de Geest word nooit een vertrooster bevonden dan waar Hij een overtuiger is. En het eerste werk in de bekering is gelegen in een daad van overtuiging en die overtuiging ontdekt de grote zonde van ongeloof en waar Christus hen niet overtuigt van deze zal Hij ze veroemen om deze. Hoe dikwijls wordt ons geboden toe te zien *dat er niet iemand onder ons zij met een boos ongelovig hart om af te wijken van de levende God?* Niemand kan een erfgenaam van het leven zijn die onder de macht van ongeloof ligt. Want zal iemand zichzelf verloochenen, zijn eigen begerlijkheden kruisigen, Christus kruis opnemen, zichzelf een eigendom aan die dingen verzekeren, die hij niet gelooft dat ze inderdaad zijn? De ziel moet eerst geloven de uitstekendheid van de dingen in zichzelf, eer hij ze tot zijn groot oogmerk kan maken om belang daarin te krijgen. Indien de dingen van de eeuwigheid volkomen geloofd werden, *hoedanigen behoorden de mensen dan te zijn in heilige wandel en Godzaligheid?* En indien u dadelijk naar zulke dingen omzag, het zou u wakker maken om door Hem zonder vlek en onstraflijk gevonden te worden.

2° Gebruik

Ten tweede. Laat dit u vermanen om te schrikken van al zulke meningen die op enige wijze dit geloof kunnen verzwakken. Haat onder hun macht te zijn en wanneer hun macht gebroken is, staat de overblijfsels tegen opdat de satan geen voordeel tegen u verkrijgt. Sterkt u bijzonder met sterke bewijsredenen tegen deze twee gruwelleren die een groot deel van de mensen van de wereld gevangen wegslepen. De eerste is: van de grove Godloochenaars, de andere van de halve Godloochenaars.

De eerste is van de grove Godloochenaars. Hoe menigen zijn er die Christelijke aangezichten maar heidense harten hebben? Die het geloof in een enkele rede en haar hoop in het gezicht veranderen? Zodanige waren ten tijde van Christus de Sadduceeën, welke loochenden dat er engel of Geest of opstanding is. Zulken waren er voor de tijden van Christus onder de profeten, zoals de Epicureeërs, die als de Heere *riep tot gewezen en tot rouwklage en tot kaalheid, vreugde en blijdschap vierden met runderen te doden enz.* en te zeggen *laat ons eten en drinken want morgen zullen*

wij sterven. Zodanige waren er sommigen na de tijden van Christus in de dagen van de apostelen op het 32^e vers van dit hoofdstuk aan Petrus voorzegd dat er zulken zullen zijn op het einde van de wereld, *spotters die naar hun eigen begeerlijkheden wandelen en zeggen: waar is de belofte Zijner toekomst? Want van die dag dat de vaders ontslapen zijn blijven alle dingen alzo gelijk van het begin der schepping.* Dit was een staaltje dat één van de pausen in de raad van Bazel tegengeworpen werd dat hij dikwijls in tegenwoordigheid van verscheidene lieden gezegd had dat er zulk een ding niet was als het eeuwige leven. En van paus Paulus de derde werd verhaald dat hij in zijn uiterste gezegd zou hebben dat hij nu de waarheid van drie dingen waaraan hij in zijn ganse leven getwijfeld had ondervinden zou: 1. of de ziel sterfelijk, 2. of er ook een hel en 3. of er een God was. Indien al deze God-loochenachtige meningen in de hel begraven waren, de verzoeken van de satan en de helse verdorvenheden van onze eigen harten zouden die nochtans weer verwekken. En daarom is het goed gesterkt te zijn opdat wij mogen bestaan in deze kwade dag. Tegen deze God-loochenachtige dwaling zal ik enige bewijsredenen voortbrengen om u hierin te sterken dat er waarlijk een eeuwig leven is.

1^e Bewijs

Ten eerste. Er is zeker een God: *de hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk.* Elk schepsel wijst ons tot de Schepper en die niet gelooft is door hemzelf verdoemd en gij zijt zonder verontschuldiging gelaten o mens. Indien er nu een God is, zo moet er noodzakelijk een ander leven zijn waarin God het beloofde goed volbrengen en het gedreigde kwaad uitvoeren wil. Want in dit leven *is een rechtvaardige die in zijn gerechtigheid omkomt daarentegen is er een goddeloze die in zijn boosheid zijn dagen verlengt.*

2^e Bewijs

Ten tweede. Merkt op Jezus Christus, Dit u gehoord hebt niet alleen de Zoon des mensen maar ook Gods Zoon en de waarachtige Messias te zijn, die grote verborgenheid waarin God de rijkdommen van Zijn heerlijkheid heeft bekend gemaakt. Want *buiten alle twijfel, de verborgenheid der Godzaligheid is groot. God is geopenbaard in het vlees,* een verborgenheid waarover de apostelen zich verwonderen, die de engelen aanbidden en de duivelen geloven. Indien er geen ander leven is, merkt dan op:

Ten eerste. Wat was het einde van Christus menswording? Waarom is God een mens en Hij die een spiegel van engelen was een spot van mensen geworden? Was het niet *opdat Hij vele kinderen tot de heerlijkheid zou inleiden?* En deze heerlijkheid is niet in dit leven want wanneer Christus in het andere leven zal geopenbaard zijn, dan zullen ook de heiligen *met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid.* Waarom is Hij arm geworden, dan opdat wij *door Zijn armoede zouden rijk worden* en verkrijgen de rijkdommen van de heerlijkheid van *een onverderfelijke, onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis die in de hemelen voor ons bewaard wordt. Die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof ter zaligheid.*

Ten tweede. Wat was dan het einde van Zijn bittere lijden? Waarom smaakte Hij de dood Die de Heere des levens was? Dan dat *Hij door Zijn dood teniet doen zou degene die het geweld des doods had, dat is de duivel en verlossen zou al degenen die met vreze des doods door al hun leven de dienstbaarheid onderworpen waren.* En welket verlossing van de dood kunnen wij ons inbeelden? Indien het einde van dit leven een einde van al onze vertroosting en maakt dan is het gevaar van de dood niet weggenomen noch de vreze voor de dood enigszins verminderd maar hij is door lijden

geheiligd, *opdat Hij allen die Hem gehoorzaam zijn een oorzaak der eeuwige zaligheid mocht worden.*

Ten derde. Wat was het doel van Zijn verrijzenis anders dan opdat Zijn heiligen met Hem mochten opgewekt *en in de hemel gezet worden?* En zo *de levende hoop door de opstanding van Jezus Christus uit de doden verkrijgen?*

Ten vierde. Welke was het einde van Zijn Hemelvaart, dan een plaats voor Zijn volk te bereiden? *Ik ga heen, zegt Christus, om u plaats te bereiden, Ik zal wederkomen en u tot Mij nemen opdat gij ook zijn moogt waar Ik ben.*

Ten vijfde. Wat is het einde van Zijn voorbidding, dan opdat Hij bekwaam mocht zijn *om volkomen zalig te maken degenen die door Hem tot God gaan?* En hoe kunnen ze gezegd worden volkomen zalig gemaakt te zijn indien er na dit leven geen ander leven is? In dit leven worden de heiligen *de ganse dag gedood en geacht als schapen ter slachting.* Schrikt daarom van deze Godslastering dat u zich eenmaal zou inbeelden dat deze verborgenheid der Godzaligheid zou zijn een verborgenheid der ongerechtigheid. Indien er geen ander dan dit leven te verwachten was, zo mochten wij dan (zoals de apostel zegt van de opstanding van Christus *zo is ook Christus niet opgewekt*) terecht zeggen, zo is Christus noch geboren, noch heeft geleden, noch is opgevaren, noch *zit ter rechterhand der majesteit in de hoogte.* Veracht deze heerlijke verborgenheid niet door ongelooft. Want indien Hij *die de wet van Mozes teniet doet, zonder barmhartigheid sterft, hoeveel te zwaarder straf meent gij zal hij waardig geacht worden die de Zone Gods vertreedt en het bloed des Testaments als een onrein ding onder de voet treedt en de Geest der genade smaadheid aandoet?*

3^e Bewijs

Ten derde. Merkt op het verbond van Jezus Christus: *wij hebben het profetische woord dat zeer vast is en wij doen wel dat wij daarop goede acht hebben als op een licht schijnende in een duistere plaats.* Mensen kunnen bedriegen en bedrogen worden, *alle vlees is als gras en alle heerlijkheid des mensen is als een bloem des velds* maar hoewel de mensen sterven, *nochtans blijft des Heeren woord in der eeuwigheid,* en hoewel *hemel en aarde zullen voorbijgaan, nochtans zal er niet één jota noch één tittel van de Wet voorbijgaan.* Indien u niet gelooft dat er een ander leven is, zo maakt u Gods woord tot een toevlucht van leugens en u ziet op de Heilige Schrift als op enig bedrog. Overleest de delen van het verbond en durft u zich in te beelden dat dit verbond onredelijk is?

Ten eerste. Overweegt Zijn Geboden, namelijk *vergadert u geen schatten op de aarde waar de mot en roest ze verderft en waar de dieven doorgraven en stelen. Arbeid niet om de spijs die vergaat maar om de spijs dewelke duurt ten eeuwigen leven. Strijdt om in te gaan door de enge poort.* En kunt u deze onderwijzingen van de Heere der Heerlijkheid voor bespotting achten?

Ten tweede. Bezint de dreigementen van het verbond. Meent u dat die ijdele vergeefse vervaardmakingen zijn? Christus zegt: *wat zal de mens baten indien hij de ganse wereld won en schade leed aan zijn ziel?* Indien nu de ziel van dezelfde stof is als het lichaam en indien er geen ander leven is dan dit, zo is de ziel eeuwig verloren. Want iedereen moet zijn leven afleggen en *daar leeft geen man die de dood niet zien zal.* Christus gebied ons dat wij Hem zullen vrezen *die beide, lichaam en ziel kan verderven in de hel.* Waarom verhaalt ons de Schrift van een *verterend vuur, van een eeuwige gloed, dat Tophet van gisteren bereid is, zijns brandstapels vuur en hout is veel, de adem des Heeren zal hem aansteken als een zwavelstroom, de worm zal niet sterven en haar vuur zal niet uitgeblust worden en de rook harer pijniging zal in der eeuwigheid opklimmen.* Wanneer u de woorden van deze vloek hoort, durft dan

iemand van u zich in de inbeelding van zijn hart te zegenen en te zeggen: *ik zal vrede hebben, schoon ik dronkenschap doe tot de dorst*. Wees verzekerd, hoewel u Gods woord bespot, nochtans zal *Gods woord u treffen, en alle vloek die in dit boek geschreven is op u leggen en de Heere zal uw naam van onder de hemel uitdelgen*.

Ten derde. Ziet aan de beloften van dit verbond. Kan iemand van u zich inbeelden dat deze beloften die God de allervoortreffelijkste acht, de verderfelijkste te zijn? Gebruikt Christus loze streken om Zijn volk te verleiden? Kunt u denken dat de God van de waarheid bedriegen zal, die niet lijden wil, dat *iemand zijn broeder vertreden, noch in zijn handeling bedriegen zal, maar een Wreker wil zijn over alle deze*? Hoe dikwijls verpandt Christus Zich door beloften, *dat niemand vader of moeder of huis of land om Zijns Naams wil verlaten zal of hij zal het honderdvoud ontvangen en het eeuwige leven beërven*? En hoe dikwijls spreekt Hij Zijn leerlingen *zalig als de mensen hen smaden en vervolgen* en gebiedt hen dat *ze zich verblijden en verheugen zullen*? Want hoewel hun vervolgingen groot zijn, *nochtans zal hun loon groter zijn in de hemelen*.

Ten vierde. Wat denkt u van de genaden van Gods verbond, die de vruchten des Geestes zijn, zoals liefde, blijdschap en vrede? enz. Indien de ogen van ons verstand geopend zijn om te weten wat de hoop der roeping is en welke zijn de rijkdommen der heerlijkheid van de erfenis met de heiligen in dit leven, zo moet u noodzakelijk bekennen dat het werk van de bekering groter is dan het werk van de schepping en dat *de uitnemende grootheid Zijner kracht tot hen die geloven is naar de werking der sterkte Zijner macht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de doden opwekte*. Durft u zonder schrik en weerstrevigheid een gedachte te scheppen dat de dadelijke genaden van God maar blote inbeeldingen van mensen zijn? En dat er geen onderscheid tussen goed en kwaad, tussen licht en duisternis is? En uzelf in dat wee inwikkelen: *wee degenen die het kwade goed heten en het goede kwaad*?

Ten vijfde. Wat meent u van alle vertroosting van dit verbond? De blijdschap van Gods uitverkorene, die David zozeer begeert en waarover de apostelen zich zozeer verwonderd hebben dat de gelovige heiligen *zich verheugen met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde; en roemen in de hoop der heerlijkheid Gods; en verwachten de zalige hoop en de verschijning der heerlijkheid des groten Gods, en onzes Zaligmakers Jezus Christus*? De gedachten van de grote dag wanneer *de zon zal veranderd worden in duisternis en de maan in bloed* verheffen hun harten omhoog en Christus gebiedt *hun hoofden opwaarts te heffen omdat hun verlossing nabij is*.

Ten zesde. Wat denkt u van de kinderen van het verbond? Van de heilige profeten, apostelen, heiligen en martelaren, *die hun leven niet lief hadden tot de dood toe*, maar van het woord van Christus getuigden? Mozes was onderwezen in alle wijsheid van Egypte, nochtans weigerde hij een zoon van Pharao's dochter genaamd te worden, *verkiezende liever met het volk van God kwalijk gehandeld te worden dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben*. Want hij zag op de vergelding des loons. Paulus, grootgebracht zijnde aan de voeten van Gamaliël, *hield zijn leven niet dierbaar voor zichzelf, opdat hij zijn loop met blijdschap mocht volbrengen*. En hoevelen zijn er van die wolk van getuigen die uitgerekt zijn geworden, *de aangeboden verlossing niet aannemende opdat zij een betere verlossing verkrijgen zouden*? Durft u het ganse geslacht van de rechtvaardigen en de zielen van deze heiligen die nu volmaakt zijn te verdoemen? Indien u denkt dat er behalve dit leven geen ander leven is, zo verwijt u niet alleen de wijste lieden dwaasheid maar ook de vertroosting, genaden, dreigementen, beloften, bevelen en onderrichting van God als valsheid. En die God vergetende ziel die zich inbeelden durft dat de God van de waarheid een leugenaar is, zal bevinden dat de Almachtige God hem zijn *deel zal*

geven met de leugenaars en ongelovigen en gruwelijken in die poel die daar brandt van vuur en sulfer.

4^e Bewijs

Ten vierde. Merkt op de heerlijke engelen, u leeft door hun staat, dat zij uitverkoren engelen zijn, door hun getal, dat ze vele legioenen en vele duizenden zijn, hoe ze met Christus zullen verschijnen in Zijn komst op die grote dag, *wanneer Hij zal komen in heerlijkheid met al Zijn heilige engelen*. En hoe de zaligheid van de heiligen na de dood zal zijn zoals de engelen in de hemel. Bedenkt nu wat de grote bezigheid van de engelen is, die zo groot in macht zijn totdat de grote dag komt! Zegt de Heilige Schriftuur niet dat ze de wacht over ons houden? *Dat ze gediensstige geesten zijn, die tot dienst uitgezonden worden om dergenen wil die de zaligheid beërven zullen? Legeren zij zich niet rondom ons? Verblijden zij zich niet in uw bekering? Er is blijdschap voor de engelen Gods over één zondaar die zich bekeert enz. en zij aanschouwen altijd het aangezicht Gods voor ons*. En waarom dit alles? Indien er geen ander leven was, dan zou de blijdschap van de engelen op verdichtselen en misverstand gegrond en hun vertroosting enkel bespottig zijn. De beste mensen van uitzinnigheid te beschuldigen daarvoor is weinig reden maar de engelen met dwaasheid te betuigen is zelfs uitzinnigheid.

5^e Bewijs

Ten vijfde. Merkt op de aard en bezigheden van die verdoemde geesten: Beëlzebub, *de oude rode draak en slagen, welke genoemd wordt duivel en satan, die de gehele wereld verleidt*. Hebt u niet gelezen van hun toestand, hoe God ze *gebonden heeft met ketenen der duisternis om tot het oordeel bewaard te worden?* Indien dit zo is, zo moet er ten minste voor hen een andere eeuw zijn; en indien voor hen, zo ook voor ons. Want *indien God de engelen die gezondigd hebben niet gespaard maar in de hel geworpen heeft, dat waar zij gaan zij hun ketenen en hun hel met zich voeren, zo weet God dan waarlijk de onrechtvaardigen te bewaren tot de dag des oordeels; voornamelijk degenen die naar het vlees in onreine begeerlijkheden wandelen, lasterende kwalijk hetgeen zij niet verstaan, bevlekkende zichzelf met hun eigen verleidingen. Deze mensen zullen ten uiterste in hun verdorvenheden verdorven worden*. Hebt u niet gehoord van die schrik die hen overkomt dat zij hoewel ze God wederstaan gedwongen worden te geloven hetgeen zij niet goedkeuren en te sidderen onder de toorn, die zij niet kunnen ontvlieden? Maar bijzonder denkt aan hun bezigheden, hoe zij *door dorre plaatsten gaan, hoe ze zichzelf knagen en kwellen, ginds en weder lopende en de aarde doorwandele*. Hoe de satan in Judas voer om zijn Meester te verraden; de harten van *Ananias en Saffira vervulde om de Heilige Geest te liegen*. Wat een moeite wenden zij aan om de zielen van arme mannen en vrouwen gevangen weg te slepen? Indien er *behalve dit leven geen ander leven* was en zo de ziel niet onsterfelijk was, waarom gaan deze geesten dan rondom de mensen, *zoekende wie zij zouden mogen verslinden* en houden nooit op ons bij God te beschuldigen *en de heiligen dag en nacht voor God te verklagen?*

6^e Bewijs

Ten zesde. Doet bij dit alles de opmerking van tovenaars en duivelskunstenaars. U hebt gehoord hoe Saul zocht naar de waarzegster te Endor, hoe die tovenares gemeenzame geesten tot haar dienst had, hoe *Manasse zijn zonen door het vuur deed gaan, guichelarij pleegde, waarzeggers en duivelskunstenaars stelde*, hoe menigvuldig deze zonde onder de oude Kanaänieten was, hoe scherp God het

Israëlitische volk verbood dat er onder hen niemand zou gevonden worden, *die met waarzeggerijen omging, een guichelaar of tovenaar of een bezweerder of één die een waarzeggende geest vraagt of één die de doden vraagt. Want al wie zulks doet is de Heere een gruwel en om dezer gruwelen wil verdreef de Heere hen voor hun aangezicht uit de bezitting.* Hoe verleide de duivel de heidenen door het orakel van Delfi? Hoe heeft deze zonde te allen tijde geheerst onder de Chaldeeën, Joden en heidenen? Welke dingen zo duidelijk zijn dat niemand ze kan loochenen en kan iemand zich inbeelden dat de satan zo naarstig zou zijn om te verleiden, zo vaardig om te vangen, zo gedienschtig om voor een tijd een slaaf van de slechtste en onwetendste lieden te zijn om hun zielen te winnen, indien er geen ander leven dan dit leven is? Voegt hierbij de kunst van bezwering, welke, hoewel ze zo akelig is, dat ze niet beschreven kan worden nochtans in alle plaatsen en eeuwen zo kenbaar dat ze geenszins kan ontkend worden van iemand die niet gans ontaard is, dewelke opdat zijn lusten niet zullen ontrust en zijn ziel voor zijn tijd niet gepijnigd zal worden zichzelf verkocht heeft om een slaaf van ongelovigheid te zijn en besloten heeft om zijn ogen tegen het licht van de Schriftuur en van de natuur toe te sluiten, zijn oren tegen al het luide geroep van het hart van binnen en de ervaring van buiten toe te sluiten. En wat bewijsredenen kunnen die ziel overtuigen die een verbond met de dood en een verdrag met de hel gemaakt heeft, die voorgenomen heeft om wat er ook gezegd wordt, om hem te vermanen, zich nochtans niet te laten overreden? En hoewel er één of tien duizend van de doden zouden opstaan, die ziel wil niet overreed zijn, opdat zijn lusten niet zouden gepijnigd worden.

7e Bewijs

Ten zevende. Merkt op de natuurlijke gewisheid die in alle mensen is: *hun consciënties onder elkander hen beschuldigende of ook ontschuldigende*, welke inwendige prangingen en heimelijke verschrikkingen? De arme uitzinnige dwazen laten zichzelf gedurig van hun lusten zo ringeloren en overmeesteren dat ze ten laatste met hun lusten inspannen om hun eigen gewetens te verstrikken en te overwinnen opdat ze *ongevoelig zijnde, de zonde gierig mogen bedrijven*. Wanneer ze nochtans alles gedaan hebben, zo vinden zij het zwaar te wezen om deze vonken onder te houden en deze uitbarstingen die gedurig oprijzen te onderdrukken. Indien dit terecht overwogen wordt kan het als een bewijs geschat worden dat de gedachten van een ander leven en van een andere rekendag in de harten van alle mensen geschreven zijn en dat de inbeelding van het tegendeel eerder een begeerte dan een vaste mening is; eerder een aanwijzing wat van hen gewenst, dan geloofd wordt; bijzonder indien u in het natuurlijke geweten deze dingen overweegt.

Ten eerste. De onderzoekingen aangaande de onsterfelijkheid: alle verschillen en twistredenen over dit onderwerp bewijzen dat de ziel onsterfelijk is want het is alleen het beginsel van de onsterfelijkheid die een mens kan doen redetwisten of de ziel ook onsterfelijk is. Want zoals niemand tussen hetgeen redelijk en onredelijk is onderscheiden kan, dan die redelijk is, omdat hij die loochent dat de mens redelijk is, door de twijfel daaraan en redestrijd daartegen, in deze dingen bewijst dat hij zelf redelijk is, hetwelk zijn woorden schijnen te ontkennen. Zo kan ook niemand twistredenen of onderscheiden tussen sterfelijk en onsterfelijk dan alleen hij die onsterfelijk is en deze gedachten van onsterfelijkheid zijn niet allen in de harten van sommige maar van alle mensenkinderen.

Ten tweede. Overweegt het pogen naar enige soort van onsterfelijkheid in de snoodste mensen, die grote moeite gedaan hebben om zichzelf in een mening dat de ziel sterfelijk is, in te wikkelen. Welk gedenkteken, welke stijlen hebben ze opgericht?

Hoe hebben ze hun land *naar hun eigen naam* genoemd? Het is opgemerkt door hem die een eer voor het adeldom was, dat zelfs Epicurus die de onsterfelijkheid in zijn leven ontkennde, nochtans in zijn sterven een grote som geld besprak om jaarlijks tot een jaarlijkse viering van zijn geboortedag geteld te worden. En waartoe was dit, indien hij daar hij als een beest leefde als een zwijn sterven moest? Indien er niets onsterfelijk is, waarom is deze soort van onsterfelijkheid, daar de onsterfelijkheid zo grondeloos ontkend werd, zo zottelijk begeerd?

Ten derde. Overdenkt de onvergenoegzaamheid van het gemoed in de tegenwoordige dingen en u zult bevinden dat de ziel in een gedurig verlangen is, trachtende naar iets dat oneindig is; andere schepselen hebben hier hun thuis; hebben hun gemoed voldaan; maar de werking van de ziel is gedurig om iets toekomstigs; enigszins de dingen door een natuurlijke mening vergetende en voorwaarts strekkende omdat in de toekomstige dingen uit te vinden; nu de werkingen van het schepsel volgen hun wezen. Deze uitstrekking van het gemoed naar het toekomstige bewijst dat de ziel in transit over de weg en niet in haar eigen land is en dat wij noch niet thuis zijn maar dat dit leven maar een doorgang is tot een ander.

Ten vierde. Merk op hoe de belijdenissen van de tegenpartijders in hun dood zijn, die deze waarheid hebben geloochend in hun leven. Toen Belsazar op de top van zijn vrolijkheid was en het handschrift aan de wand geschreven werd, *toen veranderde de glans van de koning en zijn gedachten verschrikten hem en de banden zijner lendenen werden los en zijn knieën stieten tegen elkaar aan.*

8^e Bewijs

Ten achtste. Hierbij mag gevoegd worden God voorzienigheid. Indien wij Plutarchus en andere heidense schrijvers geloven zo is deze twistreden onnodig want Gods voorzienigheid en de onsterfelijkheid van de ziel zijn zo aan elkaar verenigd dat die het ene loochent het andere omver stoot. Waarom maakte God deze wereld zo sierlijk dan opdat sommige schepselen hierdoor de Schepper zouden aanschouwen? Waarom zou de mens de Schepper in het schepsel beschouwen, dan om Hem te aanbidden? Waarom zou de mens Hem boven alle ondermaanse schepselen indien de mens boven de andere schepselen geen hoop op Hem had? *Die tot God komt om Hem te aanbidden moet geloven dat Hij is en een Beloner is dergenen die Hem zoeken.* En omdat deze beloningen hier niet uitgedeeld worden, zo worden ze bewaard tot een leven hierna. Waarom heeft God de mens zo menige gaven gegeven die hem in dit leven bedwelmen en zijn gemoed met deze onrustigheden opproppen terwijl al de redeloze schepselen daarvan vrij zijn? In dit opzicht zou de mens in dit leven ellendiger zijn dan een beest. Indien hij na zijn dood niet beter dan een beest was. Wij mogen van de mens zeggen ten opzichte van andere schepselen, zoals de apostel zegt van christenen ten aanzien van andere mensen: *indien de mens alleen in dit leven was hopende, zo was hij de ellendigste van alle schepselen.*

9^e Bewijs

Ten negende. Hierbij kunnen nog gevoegd worden al de bewijsredenen die de dag van het oordeel bevestigen, dat God *een dag besteld heeft waarin Hij de aardbodem rechtvaardig zal oordelen door een Man, Die Hij daartoe geordineerd heeft, verzekering daarvan doende aan allen dewijl Hij Hem uit de doden opgewekt heeft.*

10^e Bewijs

Ten tiende. Doet bij dit alles de bewijsreden in dit hoofdstuk waardoor de apostel de opstanding van het lichaam bewaarheid en alle tegenwerpsels daartegen beantwoordt

met al die Schriftplaatsen die ons uitdrukkelijk zeggen dat de *Zoon des mensen zal komen in Zijn heerlijkheid en al de heilige engelen met Hem; dat voor Hem al de volkeren zullen vergaderd worden en Hij zal ze van elkander scheiden gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt*. En het is noch een kleine tijd eer de *Heere des hemels zal nederdalen met een geroep, met de stem des archangels en met de bazuin Gods. En die in Christus gestorven zijn zullen eerst opstaan en de ure zal komen in welke allen die den grave zijn, Zijn stem zullen horen en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis*. Ik zal besluiten met het gezegde van Chrysostomus dat de grote aanslag van de duivel altijd geweest is om de mensen wijs te maken dat de natuur van de mens weinig scheelt van de natuur van het beest. En wanneer hij iemand van de kinderen van de mensen in deze wonderlijke ongerijmdheid gebracht heeft om de gedachten van zijn eigen onsterfelijkheid uit hem te redetwisten, zo heeft hij velen van hen zo ver kunnen blinddoeken dat ze nadat ze de natuur van de onsterfelijke ziel sterfelijk te zijn beweerd hebben, buiten het spoor gegaan zijn om aan te wijzen dat de natuur van de beesten die redeloos zijn, redelijk zou wezen. Terwijl deze grote waarheid in het verschil is verwaarloost de ziel geheiligd te worden. Alle Godzaligheid is gegrond op de gedachte van de onsterfelijkheid en onder alle wijsgeren is waargenomen dat die de ziel voor sterfelijk houden, alle godsdienst omver stoten. Eer deze grote waarheid in de harten van de kinderen van de mensen vastgezet wordt, liggen ze open voor alle verzoeken en laten zichzelf met alle verdorvenheden wegslepen. *Indien gijlieden niet gelooft, zekerlijk gij zult niet bevestigd worden. Weest daarom niet ongelovig maar gelovig*.

2 Dwalingen weerlegd

Daar is ten tweede een andere dwaling van de halve Godloochenaars, die bekennen dat er een dag van oordeel en een opstanding is maar ontkennen dat de Schrift aanwijst dat de ziel van het lichaam onderscheiden is of dat de ziel enig verblijf heeft, nadat het lichaam ontbonden is maar slaapt tot aan de dag van de verrijzenis. Ik zou deze dwaling gewillig in eeuwige stilzwijgendheid willen begraven maar omdat sommigen deze dwaling van onder de verbrande as hebben opgegraven en in deze tijden met een onverdraaglijke baldadigheid onder voorwendsel van nieuwe verlichting in deze donkere schemering verspreid hebben, zullen wij ze kort wederleggen. Deze dwaling begon zichzelf door de heidenen te verkopen, daarna Tatianus, daarna de tijden van Justinus Martyr en daarna hem sommige andere christenen in Arabië, te vergiftigen. Nochtans is deze dwaling zo overvloedig in die dagen wederlegd, dat ze voor enige jaren dood en begraven scheen tot de tijd dat Mahometh die valse profeet, die een vleselijk gemoed hebbende en niets van de geest smakende alleen van lichamelijke pijnen en vermakelijkheden die de mensen na de verrijzenis ontvangen zouden, droomde. En onder de christenen was deze dwaling weinig bekend voordat de satan om die heerlijke zuivering van de godsdienst in de dagen van Luther te besmetten enige wederdopers in Polen en sedert de Socinianen en vrijgeesten opruidde om dit gedrocht weer levend te maken. De tijd heb ik niet om de wortel van dit vergif door en door te ontdekken. Geef mij alleen verlof om u tot sommige treffelijke tegengiften te leiden die als sterke bewaarmiddelen zijn tegen deze besmetting.

Overweegt tot dit einde deze twee stellingen:

De ziel is onderscheiden van het lichaam

Ten eerste. Dat de Schrift duidelijk te kennen geeft dat de ziel onderscheiden is van het lichaam. De bewijsredenen die de geleerde van het licht van de natuur om deze dwaling te wederleggen voortbrengen ga ik voorbij. Merkt op wat de God van de waarheid geopenbaard heeft en u zult bevinden dat de Schrift ons duidelijk aanwijst dat de ziel hoewel ze met het lichaam verenigd is, nochtans ervan is afgezonderd.

1^e Bewijs

Vooreerst in haar afkomst, Gen. 2. *Wij hebben de vaders onzes vleses wel tot kastijders gehad en wij ontzagen ze, zullen wij dan niet veel meer de Vader der geesten onderworpen zijn en leven?* Hoewel God ons lichaam fatsoeneert en onze benen doet groeien in de buik van onze moeder en uit de buik heeft uitgetogen. Nochtans gebruikt Hij onze natuurlijke ouders als instrumenten van onze lichamen maar het is Gods grote voorrecht een onmiddellijke Vader van zielen te zijn.

2^e Bewijs

Ten tweede. Zij is onderscheiden in haar natuurlijke werking, als:

Ten eerste. De ziel neemt meest toe wanneer het lichaam het minst aanwast. Daar zijn onderscheiden tijdstippen waarbij het onmogelijk is een elleboogslengte of een haarbreedte te voegen tot iemand lengte. Maar de ziel wast altijd aan tot haar volmaaktheid en veelheid van jaren, hoewel vol van zwakheid, *nochtans gevende wijsheid te kennen.*

Ten tweede. De ziel is dikwijls het sterkst, wanneer het lichaam het zwakst is. Stervende christenen hebben de hoogste voortreffelijkheid onder lichamelijke zwakheid geopenbaard. Wanneer er het minste van het natuurlijke leven geweest is, dan zijn er de allerheerlijkste uitdruksels geweest van het leven van de genade. En hierom werden ze niet kleinmoedig, bevindende door ervaring dat wanneer *hun uitwendige mens verdorven, nochtans hun inwendige mens van dag tot dag vernieuwd wordt.*

Ten derde. De ziel is niet de gematigdheid van het lichaam omdat ze de gematigdheid en onmatigheden van het lichaam regeert.

3^e Bewijs

Ten derde. Zij zijn onderscheiden in bovennatuurlijke vertroosting. Wanneer alle vreugde van het lichaam verduisterd is geweest, hoe zijn dan de bovennatuurlijke vreugden van de ziel vergroot geworden: wanneer de lichamen van de martelaren aan een staak en onder pijniging geweest zijn, hoe zijn dan hun zielen met inwendige zegepralen vervuld geweest, de brandende vlammen als rozenbedden omarmende en hebben de pijnlijkste dingen die de mensen iemand konden aandoen tot verwondering van hun vijanden en overtuiging van hun aanschouwers uitgestaan? Zoals Justinus Martyr en anderen.

4^e Bewijs

Ten vierde. Zij zijn onderscheiden in hun onnatuurlijke besmettingen. Er zijn zowel geestelijke als lichamelijke Goddeloosheden en boosaardigheden en ons wordt geboden dat wij onszelf zullen *reinigen van alle besmettingen des vleses en des geestes en ons te onthouden van vleselijke begeerlijkheden welke krijg voeren tegen de ziel.*

5^e Bewijs

Ten vijfde. Zij zijn onderscheiden ten opzichte van de tegengestelde plichten, die van de mens vereist worden, in zijn aanstelling, jegens zijn lichaam en jegens zijn ziel. Christus heeft ons geboden, *niet voor het lichaam te zorgen* maar Hij heeft ons nooit bevolen niet te zorgen voor de ziel. Getuigen Zijn bevelen niet het tegendeel, namelijk: *alleenlijk wacht u, en bewaart uw ziel wel en benaarstigt u te meer om uw roeping en verkiezing vast te maken en werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven*. Indien nu God deze plichten vereist om voor de ziel gedaan te worden, die normaal gesproken verboden zijn voor het lichaam te doen, zo moet de ziel noodzakelijk van het lichaam afgescheiden zijn.

6^e Bewijs

Ten zesde. Zij zijn onderscheiden op de tijd van de ontbinding wanneer ze van elkaar scheiden. Als Gods dienaars hun lichamen aan de aarde bevolen hebben, hoe zijn dan hun zielen verblijd geweest uit deze lemen hut te verhuizen? Zoals Hilarius en Polycarpus. Toen het lichaam van Stephanus gestenigd werd zag *hij de hemel geopend en riep: Heere Jezus, ontvang mijn geest*. Indien dan de ziel van het lichaam onderscheiden is in de afkomst, in de werking, in haar vertroosting, plichten en besmettingen en in de staat na de dood, zo is de ziel met het lichaam te vermengen een zo grote dwaling als het leven met de dood en het licht met de duisternis te verwarren. Maar merk in het bijzonder op dat al deze bewijsredenen die bevestigen dat de ziel in wezen van het lichaam afgescheiden is, bij wijze van antwoord die dwaling weerleggen dat de ziel maar een gematigdheid van het lichaam is. Merk daarom de tweede stelling op:

2^e Stelling. De ziel is onsterfelijk en slaapt niet tot op de dag van de opstanding

De Schrift leert ons uitdrukkelijk dat de ziel niet alleen van het lichaam afgescheiden is maar ook dat de ziel leeft wanneer ze van het lichaam afgezonderd is en dat het slechts een verdichtsel is van een zinneloze geest te dromen dat de zielen tot aan de dag van de verrijzenis zouden slapen. Merk op tot verklaring van deze waarheid drie bewijsredenen.

1^e Bewijs

Ten eerste. Merk op de zielen van de heiligen en u zult bevinden dat hun zielen niet slapen met lichamen. Maar dat de Schrift uitdrukkelijk spreekt dat ze op de dag van hun dood

Ten eerste vergaderd worden tot hun vaderen zoals van Abraham gezegd is, Gen. 25. Indien nu Abraham tot zijn vaderen vergaderd werd, zo moest dit naar de ziel zijn want ten aanzien van zijn lichaam was er zulk een vergadering niet, aangezien zijn voorouderen begraven werden in Ur der Chaldeeën maar Abrahams lichaam werd begraven *in de spelonk van Machpela, welke tegenover Mamre is in het land van Kanaän*.

Ten tweede. Christus beloofde de boetvaardige moordenaar aan het kruis: *heden zult gij met Mij in het paradijs zijn*. Er zijn sommigen die om deze Schriftplaats te verdraaien de woorden zo willen verdelen: *Ik zeg u heden* en maken daar een streepje, brengende het woord *heden* tot de belovende Persoon en niet tot de belovende zegen, waarop ik antwoord, ten eerste dat een komma in een streepje te veranderen tegen alle ontvangen waarheid een hoge en grote vermetelheid is, welke indien ze geduld werd, hoe zullen dan de onwetende mensen de mening van de Schrift *tot hun eigen verderf verdraaien*? Ten tweede, de samenhang van de tekst weerlegt genoegzaam deze

verkeerde uitlegging. Christus antwoord op de begeerte van de arme boetvaardige moordenaar. Zijn verzoek is: *Heere, gedenk mijner wanneer Gij in Uw koninkrijk komt*. Maar Christus nam op die dag onmiddellijk Zijn intrede in Zijn koninkrijk. Niemand kan zich inbeelden dat de woorden in het antwoord van Christus een ontzegging zijn en indien zijn begeerte ingewilligd is, dan de woorden zo uit te leggen dat Hij enige duizenden jaren daarna, te weten op de dag van de opstanding, aan de moordenaar zou gedenken, is het geloof van deze arme boetvaardige te misleiden, Christus milddadigheid te misduiden en de woorden tegen de natuurlijke zin te verdraaien die uitdrukkelijk zeggen: *heden*. Het heden van Christus moet slaan op het wanneer van de boetvaardige en indien hij in het paradijs zou zijn met Hem, zo was het zeker niet in het graf of in enige ander deel van de aarde zoals het paradijs op de dag van de schepping, vol van bomen en kruiden. Want Christus ging in het hemelse paradijs en toen Paulus opgenomen was in het paradijs, zo zegt hij ons, dat het de derde hemel was.

Ten derde. U hebt gelezen hoe Lazarus na zijn dood *gedragen werd in Abrahams schoot* en daar was geen plaats van rust maar de boezem van eeuwige gelukzaligheid. Hoewel sommigen betwisten of dit verhaal een gelijkenis of een ware geschiedenis is. Gesteld dat het een gelijkenis is, zo is nochtans een gelijkenis de vergelijking en enige dadelijke waarheid en deze gelijkenis kan niet beduiden wat na de dag van het oordeel zal geschieden maar moet duidelijk gepast worden op de staat waarin de zielen voor die dag zijn want welk mens kan na de dag van het oordeel zeggen zoals de rijke man deed: ik heb vijf broeders op aarde? Of hoe kon Abraham zijn antwoord verdubbelen: *zij hebben Mozes en de profeten?* enz. Want op die dag zullen alle inzettingen van God ophouden en *God zal dan alles in allen zijn*.

Ten vierde. Overweegt dat het verlangen van de heiligen naar ontbinding enz. hierop gegrond is. *Ik begeer*, zegt Paulus, *ontbonden te zijn en met Christus te wezen*. Indien Paulus zich ingebeeld had dat zijn ziel op de dag van de verrijzenis zou geslapen hebben, zo was het zwakzinnigheid, ja uitzinnigheid geweest naar ontbinding op deze grond te verlangen, om met Christus te zijn. Want indien dit waarachtig zou zijn, dat de ziel op de dag van de opstanding zou slapen, zo had Paulus meerder genot van Christus in zijn leven (want Christus leefde in hem) dan hij misschien na de dood kon verkrijgen.

Ten vijfde. Bezint het vaste vertrouwen van de heiligen op hun verscheiden van de aarde om een heerlijk leven in de hemel te genieten: *wij weten, dat, zo ons aardse huis dezes tabernakels gebroken is, wij een gebouw van God hebben, niet met handen gemaakt maar eeuwig in de hemelen*. Zeker, indien de zielen tot op de dag van de verrijzenis slapen, zo zou de apostel niet gezegd hebben: wanneer dit huis ontbonden is, maar wanneer dit lichaam is verrezen en deze tabernakel herbouwd is; wanneer de heiligen wensen uit het lichaam te scheiden, zo geschiede dit uit liefde jegens hun zielen, niet uit gebrek van liefde jegens hun lichamen want Paulus kon gewent hebben *dat het sterfelijke van het leven verslonden mocht worden*, dat is, dat het sterfelijke lichaam met de onsterfelijke ziel ten leven gegaan mocht zijn.

Ten zesde. De Schrift spreekt uitdrukkelijk dat al de tegenwoordigheid die de heiligen, terwijl de ziel in het lichaam is, met Christus hebben niets is dan enkel afwezen in vergelijking tot die ware tegenwoordigheid met Christus die ze genieten zullen wanneer ze van het lichaam uitwonen: want dit spreekt de apostel met vertrouwen, wetende *dat wij, terwijl wij in het lichaam inwonen, van de Heere uitwonen, en wij hebben goede moed en meer behagen om uit het lichaam uit te wonen en bij de Heere in te wonen*.

Ten zevende. Merkt op dat de ziel bij haar scheiding uit het lichaam zover is van vernietigd te zijn, dat ze daarentegen volmaakt wordt en de heiligen dit leven verlatende worden hun zielen door Gods Geest volmaakte geesten genoemd. Vele andere bewijsredenen kunnen hier noch bijgevoegd worden, als dat *de gelukzaligheid der heiligen in een gedurige voortgang is*, dat de vereniging die zij met Christus hebben boven de kracht van de dood *onafscheidelijk is, wat zal ons scheiden van de liefde van Christus?* Dat *de gelukzaligheid van de heiligen eeuwig is?* Dat de zielen onder het altaar roepen om *de opstanding van hun lichamen*. Dat de raad van Christus aan Zijn toehoorders op deze grond was om *zichzelf vrienden te maken uit de onrechtvaardige Mammon, opdat wanneer u ontbreken zal, zij u mogen ontvangen in de eeuwige tabernakelen*. Maar al deze dingen ontbreken ons op de dag van de dood, daarom zal die belofte op die dag ontvangen worden in de eeuwige woningen. Zo ziet u de waarheid die blijkt uit de zielen van de heiligen.

2^e Bewijs

Ten tweede. Merkt op de zielen van de Goddelozen en u zult zien dat ze op het uur van de dood niet vernield noch vernietigd worden. God zegt ons:

Ten eerste. Dat ze naar *hun eigen plaats* gaan, zoals van Juda gezegd is, die door overtreding vervallen is. Nu die plaats is niet het graf want het graf was zijn plaats niet omdat het de algemene weg van alle vlees was en de plaats waar allen moeten tezamen komen. De plaats van Judas was de staat en trap van pijniging die zijn zonde en Gods rechtvaardigheid over hem bracht.

Ten tweede. De zielen van de oude wereld zijn nu in de gevangenis. Christus predikte in de dagen van Noach voor Zijn eeuwige Geest aan degenen *wiens geesten nu in de gevangenis zijn*: het graf kan de gevangenis niet zijn om de rechtvaardigen van de onrechtvaardigen te onderscheiden, hetwelk zowel de gehoorzamen als de ongehoorzamen algemeen is.

Ten derde. Zij worden gezegd te zijn *in de plaats der pijniging*; de rijke man werd gezegd ten aanzien van zijn ziel in de pijniging te zijn, terwijl zijn lichaam begraven was. Hij bad Abraham *dat hij iemand wilde zenden tot zijn broederen opdat ze niet mochten komen in dezelfde plaats der pijniging*. Velen bewijzen dat dit verhaal een geschiedenis is maar gesteld dat het ten dele een zinnebeeld is, zoals sommigen door enige bijgevoegde uitdrukkingen bewijzen, als de tong van de rijke man, en de vinger van Lazarus. Nochtans moet deze gelijkenis een vertoning van enige waarheid bevatten die is in *rerum natura* en moet iets verleden en niet iets toekomends na de opstanding te kennen geven, zoals tevoren bewezen is.

Ten vierde. Van de Sodomieten is gezegd dat ze *dragen de straffen des eeuwigen vuurs*. Dit kan niet gepast worden op hun lichamen want die zijn door vuur en as verbrand noch ook niet van dat stoffelijk vuur dat op hun steden viel want dat is al voor menige eeuwen uitgeblust maar van hun zielen die onder de eeuwige toorn van God zijn, *waar haar worm niet sterft en haar vuur niet uitgeblust wordt*. Overweegt wat de Schrift zegt van de zielen van alle mensen in het algemeen, hetzij rechtvaardigen of onrechtvaardigen, hetzij zij God vrezen of niet vrezen.

Ten eerste. Dat de ziel van de mensen de verderving niet onderhevig is. Christus gebiedt ons *niet te vrezen degenen die alleen het lichaam maar niet de ziel kunnen doden*. Indien nu de ziel maar een gematigdheid van het lichaam was, zo zou dan die het lichaam doodde met deze daad de ziel ombrengen.

Ten tweede. Als lichaam en ziel van elkaar afscheiden, zo zegt de Schrift ons dat ze tot onderscheiden plaatsen gaan: *wie merkt dat de geest van een beest nederwaarts en de geest des mensen opwaarts gaat?* Hoewel nochtans de mens dat niet merkt, zo

bevestigt evenwel de God van Waarheid het: als de mens sterft, dan *keert zijn lichaam weer tot stof, daar het van genomen was, en de ziel keert weder tot God Die ze gegeven heeft.*

Ten derde. Indien de zielen tot op de dag van de verrijzenis zouden slapen dan zou de ziel sterfelijker zijn dan het lichaam want het lichaam wordt dadelijk niet tot een *non entias* tot een niet-wezigheid wanneer het van de ziel afgescheiden is. En indien het lichaam niet teniet gedaan wordt, kan iemand zich inbeelden dat de ziel vernietigd wordt?

Ten vierde. Indien dit waar was dan zou de opstanding van de ziel zowel in Gods woord moeten geopenbaard zijn en zou zo zwaar aan de mensen te bewijzen zijn als de opstanding van het lichaam maar aangaande opstanding van de ziel is de Schrift geheel stilzwijgend.

Ten vijfde. De uitdrukking van de dood door de Heilige Geest is een scheiding, een *aflegging des tabernakels* en het is een vreemde misduiding het huis voor de inwoner te nemen.

Ten zesde. Ik kan niet overrekenen de wereld van de ongerijmdheden die deze grote dwaling met zich sleept dat ze een gat opent om alle gedachten van de eeuwigheid te verslinden want indien de bewijsredenen van de natuur genomen, de ziel zover kunnen verleiden als te gedenken dat de ziel door de dood vernietigd wordt, welke bewijsredenen kunnen dan krachtig zijn om een vlezen hart te overreden dat het lichaam na de dood zal weder opstaan. De stem van de natuur riep luid onder de heidenen dat de zielen van mensen onsterfelijk waren en dat er na de dood een onderscheiden staat was van de zielen van rechtvaardigen en onrechtvaardigen: de Elizeïsche velden vol van gelukzaligheid voor de ene en de Tartarische duisternis vol van schrik voor de andere soort. Het is een oude waarneming dat bijna door al de wereldwijzen en ketteren beleden is dat de zielen onsterfelijk zijn en hoewel zij het zozeer niet wensten, durfden ze het echter niet loochenen maar de opstanding van de doden was door weinigen van hen onderscheiden, bijna door niemand van hen geloofd. Daarenboven is deze dwaling een uitroeijing van alle Godsdienst. Onze verdorven naturen zijn vol van het zaad van de Godloochening: wij hebben allen de Godsdienst van node om dat zaad met de wortel uit te wieden maar niet om het te koesteren. De gedachten van Epicurus leer zinken diep om het genot van vleselijke vermakelijkheden voor het grootste goed te achten. Hoe menige duizenden zielen hebben op deze klip schipbreuk geleden? Die hier vandaan geworden zijn *meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods*. Om uw zielen van deze besmetting te bewaren ben ik zo uitgebreid geweest om deze waarheid te bewijzen. Ik zou wel voorgaan om de bewijsredenen voor het tegendeel ingebracht te wederleggen maar de tijd verhindert mij. Alleen kort: hun bewijsredenen zijn genomen van de verdorven natuur die overvloedig door de oudvaders in hun redetwisten tegen de heidenen beantwoord zijn en zij verwonderen zich dat ketterse christenen die het licht van de Schrift genieten, enige bewijsredenen van Galeno of andere heidenen die in duisternis en in het *dal der schaduw des doods zaten* zouden ontlennen. Laat de heidenen tot de christenen keren om deze waarheid toe te stemmen maar laat de christenen nooit zover vervallen dat ze hun dwalingen zouden goedkeuren of anderszins zijn hun tegenwerpingen en schijn bewijsredenen genomen van misgeduide Schriftplaatsen. Ik heb nauwelijks tijd om ze te verhalen, veel minder om ze te wederleggen.

Tegenwerping

Sommigen werpen tegen en zeggen: dreigde God niet aan Adam, *zo wanneer gij eet, zo zult gij de dood sterven?* En indien hij stierf, zo stierf de gehele mens want het

lichaam is de mens niet zonder de ziel en daarom is er reden dat de onsterfelijke Adam sterfelijk moet geworden zijn.

Beantwoording

Hierop antwoord ik dat de dood die God dreigde niet alleen een natuurlijke maar ook een geestelijke en eeuwige dood was en de eeuwige en geestelijke dood kan op de ziel zijn wanneer het lichaam vergaat: de engelen die van hun eerste stand afvielen zijn onder de dood nochtans is hun aanwezigheid niet vernietigd en de Goddelozen zullen na de dag van het oordeel geworpen worden in de hel, dit is de tweede dood, nochtans zullen ze niet tot onwezigheid gebracht worden want *de rook van haar pijniging gaat op in alle eeuwigheid*. Indien iemand zegt: waarom wordt de gehele mens gezegd te sterven zo de ziel leeft, wanneer het lichaam vergaat? Ik antwoord: wat enig deel van enig geheel aangaat, mag waarlijk het geheel toegeschreven worden naar dat deel. De mens ziet, nochtans is het gehele lichaam geen oog want waar was dan het oor? Maar het gehele licht van het lichaam is het oog. Christus was geboren, gestorven, begraven en dit werd gezegd van de gehele Christus maar alleen ten opzichte van de menselijke natuur want de Godheid is onsterfelijk en daarom stierf Hij alleen in het vlees.

2^e Tegenwerping

Maar zij zeggen: wanneer de mensen gestorven zijn, zegt de Schrift uitdrukkelijk dat *ze God niet kunnen loven*.

Antwoord

Ik antwoord: de doden, *qua tales*, voor zoveel zij dood zijn, kunnen God niet loven; het lichaam in de gratie liggende *rust van zijn arbeid*, nochtans sluit dit niet de dadelijkheid van het werk uit, maar de manier van volbrenging. En zo zegt Hizkia: *zij zullen u niet loven, gelijk ik heden doe, de vader zal de kinderen uw waarheid bekend maken*. Hoewel zij het niet kunnen doen tot bekering van anderen nochtans kunnen ze het doen tot vertroosting van zichzelf. De zielen die met de Heere zijn volgen het Lam waar dat het gaat en hebben hun halleluja's gedurig in hun mond en *welgelukzalig zijn zij die in Uw huis wonen: zij prijzen u gestadig*.

Tegenwerping

God wordt gezegd alleen onsterfelijkheid te hebben enz.

Antwoord

God is alleen onsterfelijk *à parte ante*, van alle eeuwigheid; Hij alleen is op een onafhankelijke, onveranderlijke en oneindige wijze onsterfelijk; het is voor enig schepsel of voor alle schepselen onmogelijk om God te vernietigen. Het is bij God een licht ding één van de schepselen tot niet te brengen, Hij alleen is de Maker en Vervolger van de onsterfelijkheid. Maar ik durf u hierin niet langer ophouden, wat vlees en bloed ooit mogen ingeven of vleselijke redenen tegenwerpen, laat onze zielen op deze vaste grond wonen, gelovende dat er behalve dit leven een ander leven is. Vele andere gebruiken zijn er van dit leerstuk om u aan te raden deze waarheid niet alleen standvastig te geloven maar ook om God daarvoor overvloedig te danken.

Dat uw zielen met uw lichamen niet sterven, zegepraalt hierin, dat de dood geen macht van onbepaalde verdeling maar alleen van verandering heeft en dat de verandering voor uw ziel (indien u in Christus bent) onuitsprekelijk tot een beter is. Wees daarom gebeden dat u al de dagen van uw leven een gestelde tijd *hoopt, totdat*

uw verandering komt. Houd deze waarheid als een deel van Gods toezeggingen voor aller- vertroostelijkst en voor één van de grootste hulpmiddelen tegen alle toekomstige vrees en tegenwoordige ellenden dat hoewel de dood uw lichaam verderft, nochtans uw hoop mag zijn op de rots van eeuwigheid dat u mag zeggen, als de apostel hier doet: *indien wij alleenlijk op Christus waren hopende in dit leven, zo waren wij de ellendigste van alle mensen.*

4^e Deel

Zoals u gehoord hebt de uitbreiding van deze hoop, zo merkt nu op de grond van deze uitbreiding, hier door de apostel uitgedrukt, genomen van de ongerijmdheid dat de beste mensen anderszins de allerellendigste zouden zijn. Hetwelk zo groot een ongerijmdheid is dat het licht van de natuur daarvan moet schrikken en daarom rekent Paulus hetodeloos enige andere bewijsredenen te gebruiken om dat te weerleggen. Leert hieruit:

4^e Leer

Indien al het goed, dat de ziel van Christus verwacht tot dit leven zou bepaald zijn, dan zouden de beste christenen de aller-ellendigste zijn. En indien het zo was, dan zou God, Die de beste Meester is, de booste en de kinderen van de wijsheid zonen van de zothed zijn; dan mochten Epicurus gezellen en Godloocheenaars zich in hun lusten zegenen, de hoogmoedige gelukzalig achten en zeggen: *het is tevergeefs God te dienen en wat nuttigheid is het dat wij Zijn wacht waarnemen? En dat wij in het zwart gaan voor het aangezicht des Heeren der Heirscharen?*

Tegenwerping

Waarom zullen sommigen zeggen, indien op het einde van dit leven een einde is van alle goed en kwaad voor alle mensen, waarin zijn dan de heiligen ellendiger dan anderen? Is dan hun staat ten laatste niet gelijk met de staat van anderen? Hoewel er geen hemel zou zijn om de rechtvaardigen te kronen, noch hel om de Goddelozen te pijnigen, is het echter geen voortreffelijkheid in zichzelf het goede te verkiezen en het kwade te verzaken? Behoorde de deugd niet bemint te worden om zichzelf Kan er voor de vroomheid een grotere beloning zijn dan de vroomheid zelf? enz.

Beantwoording

Ik antwoord: hoewel het in zichzelf een vermakelijk ding is *de Heere met vrolijke lippen te loven. Wanneer nochtans de ziel, nadat ze dronken is geweest van de vettigheden van Gods huis en gesmaakt heeft dat de Heere goed is;* nadat haar roem op God gezet en in de hoop van de heerlijkheid van Christus getriomfeerd heeft, dat dan de ziel zou gaan onder een duistere wolk en eeuwig van dit vermakelijk genot afgesneden zijn: dit zou de heiligen in vele opzichten ellendiger maken dan andere mensen.

1^e Opzicht

De vertroosting van de christenen voor zoveel zij christenen zijn, zijn in de dingen van dit leven minder. God roept hun harten af van het schepsel, Hij gebiedt hen *vader en moeder, huis en land om Zijnentwil te verlaten,* Hij beveelt hen *zichzelf te verloochenen.* Abraham moet Ur der Chaldeeën verlaten. Mozes moet *weigeren een zoon van Farao's dochter genoemd te worden.* De discipelen verlaten alles om Christus te volgen en hen wordt beloofd dat ze, wanneer de Zoon des mensen zal

zitten op de troon *Zijner heerlijkheid, dan ook met hem zullen zitten op tronen, oordelende de twaalf geslachten Israëls.*

2^e Opzicht

De mistroostingen en verdrukkingen die de heiligen om Christus wil lijden zijn zwaarder: om Zijn naam zijn ze geplunderd van hun goed en *hebben de berovingen van hun goederen met blijdschap aangenomen*, zichzelf wijs makende, dat ze in de hemel een beter en blijvend goed hadden. Om Christus wil zijn ze gehoond in hun namen. Op dit tegenwoordige uur zegt Paulus, *lijden wij honger en lijden wij dorst en zijn naakt en worden met vuisten geslagen en hebben geen vaste woonplaats: wij worden gescholden, vervolgd en gelasterd, wij zijn geworden als uitvaagsel der wereld en aller afschrapsel tot nu toe.* Vanwege Christus worden ze ten aanzien van hun lichamen in de gevangenis geworpen, zoals Paulus en Silas. Gebannen van hun lieve vrouwen en kinderen, uitgedreven van hun zoetste vertroostingen. Hoe zijn de bloedgetuigen gestenigd, *in stukken gezaagd, met het zwaard ter dood gebracht?* Hoe zijn ze gedwongen *om te wandelen in schaapsvellen en in geitenvellen, in woestijnen en op bergen en in spelonken en in de hollen der aarde, verlaten, verdrukt en kwalijk gehandeld zijnde* en nochtans waren zij in hun geslachten kostelijker lieden dan het goud van Ofir, welke de wereld niet waardig was. En hoe zingen de martelaren in de stammen, zegepralende in Christus? *Om Zijns Naams wil worden ze de ganse dag gedood en geacht als schapen ter slachting.*

3^e Opzicht

Gelijk hun vertroostingen minder en hun mistroostingen zwaarder zijn, zodat ze ten opzichte van de dingen van dit leven ellendiger zijn dan anderen. Zo merkt hen ook op ten opzichte van het toekomstige leven en u zult bevinden dat het grote genadewerk is hun zielen van deze wereld af te trekken om te verwachten *de zalige hoop en de heerlijke verschijning des groten Gods.* Hiervandaan is het dat:

Ten eerste. Hun verzekeringen van de hemel zijn groter. Christus heeft hun zielen gevoerd op de hoogte van Pisga *en aan hen vertoon het land van Kanaän* en heeft hen meer dan anderen *de krachten der toekomstige eeuw laten smaken*, en heeft ze *mede gezet in de hemel* en hoewel ze maar weinig zien en dat als *in een duistere reden als in een spiegel*, terwijl zij op de weg zijn, bij datgene dat zij zien zullen wanneer ze in hun eigen land zijn, wanneer ze *God zullen zien van aangezicht tot aangezicht en Hem kennen, gelijk ze ook gekend zijn*, zo zien ze echter zoveel dat ze zich moeten verwonderen. *O, hoe groot is Uw goed, Heere, dat Gij weggelegd hebt voor degenen die U vrezen?*

Ten tweede. Hun trekken naar de hemelen is sterker: vleselijke harten die God niet kennen geloven de dingen van Christus niet; hoewel ze nooit vergenoegd zijn met de aarde, nochtans is het hen evengelijk of ze de dingen van de hemel hebben of niet. Indien ik zalig word zegt zulk een booswicht, zo zal ik zalig worden; indien ik verdoemd word, wie kan het beteren? Ik zal niet alleen wezen, ik zal net zo zijn als anderen, ik zal het zo goed verdragen als ik kan. Wat? Zult u het verlies van de hemel, de toorn van de almachtige God kunnen verdragen?

O arme sterveling, wanneer uw ziel maar een glimp komt te zien van wat de hemel is en anderen zal zien komen van *oosten en westen, aanzittende met Abraham, Izaäk en Jakob in het koninkrijk der hemelen en uzelf buiten geworpen*; te zien dat uw ziel buiten gesloten wordt, terwijl anderen worden toegelaten, dit zal *wenig en knersing der tanden* in eeuwigheid veroorzaken. Indien *Rachel niet kon verdragen het verlies van haar kinderen.* Indien Jakob niet kon dulden het gewaande verlies van Jozef en

hoewel *al zijn zonen en al zijn dochters zich opmaakten om hem te vertroosten, nochtans weigerde zich te laten troosten en zei: ik zal rouw bedrijvende tot mijn zoon in het graf nederdalen*. Indien Achitofel niet kon verdragen het verwerpen van zijn raad. Indien Haman niet kon verdragen het gebrek van knie-buiging van Mordechai. Indien de koningin Mary niet kon verdragen het verlies van Calis maar zei dat men indien men haar na haar dood opende, het verlies van Calis op haar hart zou geschreven vinden. Hoe kan dan uw ziel het verlies van de eeuwigheid verdragen? De heidenen weten en geloven dit en de gedachten van het verlies van de hemel raakt hen aan het hart; hun zielen zijn gewillig gemaakt om alle verlies op aarde te verdragen en zij rekenen hun *leven niet dierbaar voor zichzelf, zo ze hun loop met blijdschap mogen volbrengen*. Maar wanneer ze gewillig het verlies van alle vertroosting op aarde van hun goederen, vrijheid en leven verdragen hebben, dan de hemel te verliezen. Hiertegen hebben zij heel hun leven lang gebeden: *en trekt mij niet weg met de Goddeloze*.

Ten derde. Niet alleen zijn hun genegenheden zo naar de dingen hierboven gesteld, maar *ook is hun wandel in de hemel waaruit zij de Zaligmaker verwachten namelijk de Heere Jezus Christus, Die hun vernederde lichamen veranderen zal: opdat ze Zijn heerlijk lichaam gelijkvormig worden*. Hierom arbeiden en lijden zij, hebben al de dagen hun vreemdelingschap, sedert hun bekering koopmanschap bedreven; nu, wanneer ze alles wat ze zijn en wat ze hebben tot verkrijging van deze parel besteed hebben, indien ze dan op het einde van hun leven van deze verkregen bezitting zouden beroofd worden, zo zou dit hen noodzakelijk de ellendigsten maken.

Ten vierde. De liefde, die zij Jezus Christus toedragen, is zoeter: Christus heeft ze in Zijn eigen wijnhuis gevoerd en in het liefdebed opgenomen, Zichzelf hen ondertrouwd en gekust met de kussen Zijnsmonds, daar andere dan deze geestelijke omhelzingen ten enenmale vervreemd zij. Wat indien een vreemdeling het voor geen ellende rekent van Christus afgescheiden te zijn, wat vrouw is er echter niet *bedroefd van geest om het verlies van de man harer jeugd?* Wat zegt een arm christen, moeten Christus en mijn ziel nu scheiden? Dat zij verre. De tijd is geweest dat ik Hem niet kende noch op hem hoopte, toen de gedachten naar Christus niet in mijn hart waren, toen van Christus afgescheiden te zijn scheen het mij geen grote ellende te wezen maar nu, wanneer mijn ziel Hem gekend heeft of eerder *van Hem gekend is*, wanneer de begeerten *van mijn ziel tot Christus en tot de gedachten van Zijn naam geweest zijn*; wanneer ik Christus heb gemaakt tot mijn blijdschap, mijn vreugdekroon, nu te scheiden van Degene die mijn ziel liefheeft, *dat zal mij ellendig maken* en daarom kleeft de arme ziel Christus aan, als Ruth Naomi deed, zeggende: *valt mij niet moeilijk dat ik u zou verlaten om vanachter u te keren. Want waar gij zult heengaan, zal ik ook heengaan, opdat waar gij zijt, ik ook mag zijn*.

Ten vijfde. Merkt op dat de hoop van de heiligen vaster is. Het is de hoop op de hemel, die hen door goed en kwaad gerucht doet heengaan. Niet de vreugde van het gevoel maar de verheuging in *de hoop der heerlijkheid Gods* is de blijdschap van hun harten en deze hoop houdt ze boven alle vrees. Tot deze hoop vlieden zij als een Rotssteen van hun toevlucht en hierom worden zij niet flauwhartig en achten dat *al deze licht voorbijgaande verdrukkingen niet te waarden zijn tegen de heerlijkheid die aan ons zal geopenbaard worden* en zijn gewillig geweest om zichzelf voor *gasten en vreemdelingen op aarde* te rekenen, zoekende dit hemelse land, dat huis niet met handen gemaakt, deze *onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis*. Wie nooit tot deze hoge hoop geboren waren kunnen beter hun lege toestand dragen. Maar nadat God ze door Zijn grote barmhartigheid tot *een levende hoop wedergeboren* en tot al deze heerlijke verwachtingen opgewekt heeft; dan beroofd

heen te gaan, moest hen noodzakelijk ellendig maken. Indien de reizigers van Tema, als ze naar water zagen en de wandelaars van Scheba, toen ze daarnaar wachten en niet vonden: zo beschaamd werden omdat ze gehoopt hadden. Indien de zonen van de edelen op de tijd van de droogte beschaamd en schaamrood wederkeerden en hun hoofden bedekten omdat ze tot de grachten kwamen en geen water vonden. Indien wij in slechte verwachtingen hier beneden soms *brommen gelijk de beren en kirren gelijk de duiven, wanneer wij naar recht wachten en daar is geen en naar heil maer het is verre van ons*. Welke ziel kan dan het ontberen van de eeuwigheid verdragen? Maar zeker, de ondervinding van Christus werkt hoop en deze hoop zal de ziel van een christen nooit beschaamd maken.

Ten zesde. Doet bij al het voorgaande niet alleen het ontberen van hun hoop maar ook de verkleining van hun hoofd Christus, Wiens naam hen dierbaar is als hun eigen oogappel. Waar is dan het grote werk van Christus verlossing? Van welke kwaden verlost Christus Zijn volk? Indien Zijn volk alleen in dit leven op Christus is hopende, waarlijk de beste heiligen zijn van de kwaden van dit leven niet uitgesloten, zij liggen voor de grootste kwaden open; waar en wat is dan de erfenis van de heiligen in het licht? Waar zijn dan de zonen en dochteren die de Leidsman der zaligheid door lijden geheiligd heeft om ze tot heerlijkheid te brengen? Wat is dan geworden van al die treffelijke beloften van Jezus Christus? *Ik ga heen om u plaats te bereiden; in het huis Mijns Vaders zijn vele woningen*. Wat is dan geworden van al de gebeden en sterke roepingen die Christus in de dagen van Zijn vlees heeft opgeofferd? *Vader, Ik wil dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen*. Zeker, indien de hoop van de heiligen tot dit leven bepaald was, dan wordt Christus onteerd en de heiligen van al hun hoop beroofd.

Tegenwerping

Misschien is deze leer waarachtig voor die christenen die arm zijn, die in een nederige, verdrukte staat leven, wiens zwaarigheden en verdrukkingen overvloedig zijn, die het leven door wrede gevangenis bitter gemaakt is. Maar wat zegt u tot grote lieden, wier beker boordevol is en overloopt, op wier tent de Almachtige schijnt? God heeft hun deel in dit leven zeer vet gemaakt en hun spijs overvloedig en indien er behalve dit leven geen ander leven is, zo zijn ze zeker in dit leven de gelukkigste van alle mensen en in welke zin kan dan gezegd worden, dat ze op deze genoemde grond de allerellendigsten zijn?

Antwoord

De tekst spreekt eerder van christenen die goed, dan die groot zijn en indien God de mensen beide goed en groot gemaakt heeft en hun zielen tot navolging van Christus geroepen heeft, zo heeft Hij uw ogen geopend om van al deze schijnvolmaaktheden een einde te zien, eer u tot uw einde komt. En wat is dan al de grootheid op aarde in vergelijking met een dag gemeenschap met de grote God? Daarenboven, hoe meer u in uw leven geniet, hoe meer u op uw dood verliezen en verlaten moet. En is het niet jammer in de dood van dit alles ontbloot te worden? Indien bedelaars zo onwillig hun oude vodden afleggen, hoe onwillig moeten vorsten van hun purperen mantels beroofd worden en de zonen van de edelen in het graf nederdalen om aldaar hun bed in de duisternis te maken? Wat is er groter ongeluk dan te zeggen: ik ben gelukkig geweest maar nu moet ik van alles geplunderd worden en eeuwig in een bedorven toestand zijn om nooit enig vermaak meer te scheppen en er is geen eer meer, noch van al mijn arbeid, *waarin ik mijzelf de wijste onder de zon geschenen heb, dat ik het met mijn hand zou wegdragen. Dit is een droevig kwaad dat ik in alle manieren, gelijk ik naakt*

gekomen ben, alzo ook naakt moet heengaan. omdat de verheffing het hoogst is, is de val het grootst en er is een val zoals die van het grote Babel. *Hoe zijt gij uit de hemel gevallen, o morgenster, gij zone des dageraads?* De hel van onder was beroerd om uwentwil, om u tegemoet te gaan als u kwam, uw hovaardij is in de hel neergestort met het geklank van uw luiten: de maden zullen onder u gestrooid worden en de wormen zullen u bedekken.

1° Gebruik

Ik heb geen tijd u te tonen de droevige toestand van degenen die zonder hoop zijn, die door aanschouwen en niet door geloof wandelen, die zoals de verloren zoon hun erfenis in hun eigen handen en hun vertroosting in dit leven hebben. Wat zullen deze arme zielen doen wanneer al hun water in de fles verteerd is en hun leven naar de dood helt en hun dagen naar het einde? Er zijn ook anderen wier toestand noch droeviger is, die deze hoop niet alleen in zichzelf verwaarlozen maar ook in anderen bespotten, die naar hun eigen lusten wandelen, zeggende: *waar is de belofte Zijner toekomst?* Die een geslacht van mensen zijn die eerder behoorde beklagd dan weerlegd te worden: *zij beschamen de raad der ellendigen omdat de Heere zijn toevlucht is.*

2° Gebruik

Alleen laat ik u bidden om uzelf nauw te onderzoeken of ook Christus deze hoop in u gewrocht heeft. De tijden waarin wij leven zijn rokende dagen. Wij kunnen haastig, wij moeten spoedig uitgeroepen worden tot een vurige beproeving; laat dan onze uitstekendheden niet te zoeken zijn wanneer ze zullen gebruikt worden, dit overblijfsel neemt een einde en indien het onmogelijk is dat te vernieuwen, zo is het tijd om elders naar enige zekerheid om te zien: het is onze plicht *onze roeping en verkiezing vast te maken*, en gelooft zij God, dat er voor het grootste deel een mogelijkheid is om veilig te wezen wanneer alle andere dingen in gevaar zijn. U bent verplicht *rekenschap te geven van de hoop die in u is met zachtmoedigheid en vreze*. En indien u dit schuldig bent aan anderen, veel meer dan aan uw eigen zielen. Indien u op de dag van de vrede niet ernstig in uw harten durft te spreken, wat zult u dan doen op de dag van beroerte en in de opzwellings van de Jordaan? Indien iemand vraagt: kan deze hoop gezien worden? Ik antwoord, hoewel deze hoop in sommigen dadelijk en in sommigen geworteld is, daar ze niet zichtbaar is, nochtans kan men die onderkennen daar ze is en noodzakelijk verkregen moet worden waar ze niet is.

Om die te ontdekken waar ze is, is zeer behulpzaam te overwegen, 1. De oorzaken die ze broeden, 2. De genaden die daarmee vergezelschap gaan en 3. De werkingen die daarop volgen. Ik kan niet voornemen de twee eerste te verhandelen, geef mij verlof om op het laatste staande te blijven. Merkt op de werkingen van de hoop in een viervoudig gelaat van de ziel, jegens de hoop zelf, jegens God de Werker en het Voorwerp daarvan, jegens de wereld en jegens Gods woord als de grond van de hoop.

1° Teken. Het werk van de hoop in het gedrag van de ziel jegens de hoop

Ten eerste. Het gedrag van de ziel jegens de hoop zelf blijkt in deze of dergelijke bijzonderheden.

Ten eerste. Dat de ziel die deze hoop in de hemel heeft om geen ding deze hoop aan de aarde wil bepalen maar bidt met de psalmist: *bevrijd mijn ziel van de lieden, die van de wereld zijn, welker deel in dit leven is.* Wanneer Christus de droevige toestand van de Farizeeën openbaarde, zo zei Hij: *wee hen, voorwaar zeg Ik u, zij hebben hun loon weg.* Wel, hoe mochten ze zeggen, indien wij het hebben, zo zijn wij er des te

meer aan verzekerd en een weinig in de hand is beter dan veel in de hoop. Maar wat u zich ook inbeeldt, dit is zeker, er kan geen grotere ellende zijn dan uw loon in dit leven, omdat u maar voor een korte tijd bent, weg te hebben en geen loon te hebben in het andere leven, omdat u uw eeuwige wezen zult hebben, daarom zegt Christus dat hun toestand vol van wee is, omdat ze in dit leven hun troost weg hebben.

Ten tweede. De heiligen willen hun hoop op de hemel niet verwisselen om de bezitting van alle goede dingen op aarde. Het was een stout spreken van Paulus tot de koning Agrippa: *ik wenste van God dat niet alleen gij maar ook allen die mij heden horen zodanigen werden gelijk als ik ben.* Hoe Paulus, wat is uw gelegenheid, dat u wenst niet gelijk de koning Agrippa te zijn, maar dat de koning mocht zijn zoals u en niet bijkans maar geheel? Zeker, Paulus gelukzaligheid was niet in de hand maar in de hoop, bestaande hierin: *ik weet Wie ik geloofd heb.* Immers zulke hoge gedachten hebben de heiligen van deze hoop dat de armste ziel, die vele twijfelingen, vrees en verzoeken en verlaten heeft die nooit enige zekerheid van hoop verkreeg, echter gevraagd zijnde, wilt u een mogelijkheid om van de hemel te scheiden? Waarom verwacht u iets langer? Die ziel zou om de gehele wereld niet willen scheiden van de mogelijkheid van de hemel, om de ganse aarde in tegenwoordig bezit te verkrijgen; omdat een vleselijk hart en één die op geen vaste grond vertrouwt lichtelijk van zijn schijnzekerheid van de hemel om de minste waarheid van de aarde scheiden zal, zijnde zoals Ezau, die *het recht van zijn eerstgeboorte verkocht voor een moes*; maar de heiligen schatten een enkele mogelijkheid meer dan een vleselijk hart al zijn schijnzekerheid doet.

Ten derde. De ziel schat deze hoop zo zeer, dat ze nooit zonder deze tevreden is maar vol van twijfeling, onwillig om bedrogen te worden, onmachtig om in onzekerheid gehouden te worden, doorzoekend in haar eigen toestand, bewijzende alle *naarstigheit tot de volle verzekerdheid der hoop tot het einde toe.* Dit is de droefheid waaronder de heiligen wenen, de grote zwaarte die zij niet dragen kunnen, uitroepende als de kerk zegt: *ik zoek Hem die mijn ziel liefheeft, ik zoek Hem, maar ik vond Hem niet.* Doch gedurig naar hem zoekende, *zegt mij aan, Gij die mijn ziel liefheeft, waar Gij weidt, en ik bezweer u, gij dochters van Jeruzalem, indien gij mijn Liefste vindt, wat zult gij Hem aanzeggen? Dat ik krank ben van liefde.*

Ten vierde. De heiligen schatten deze hoop zo dierbaar, dat ze als ze die verkregen hebben, deze voor hun opperste vergenoeging achten. De blijdschap van de heiligen bestaat in de *vasthouding van de vrijmoedigheid en de roem harer hoop tot het einde toe.* Wel mag de psalmist zeggen: *de snoeren zijn mij in liefelijke plaatsten gevallen, de Heere is het deel mijns bekens.* Als de 70 leerlingen met blijdschap wederkeerden, zeggende tot Christus: *Heere, ook de duivelen zijn ons onderworpen in Uw naam,* zo antwoordde Christus: *verblijdt u daarin niet, dat de geesten u onderworpen zijn.* Hoe, zich hierin niet te verblijden? Dat men alle ziekten geneest, de duivelen uitwerpt? Indien dit geen oorzaak van blijdschap is, wat is er of kan er dan een grond van vreugde zijn? Christus zegt: *verblijdt u veel meer hierin, dat uw namen geschreven zijn in de hemelen.* Deze hoop deed Paulus zeggen: *ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben* en heeft alle heiligen te allen tijde doen vertrouwen dat *de Godzaligheid tot alle dingen nut is,* daar een vleselijk mens Gods wegen weinig geacht en altijd gevraagd hebben: *wat baat zullen wij hebben dat wij Hem aanlopen zouden?*

Ten vijfde. Als deze hoop verkregen is, zo zal de ziel *het verlies van die niet willen wagen om de verkrijging van de beste dingen op aarde maar rekent alle dingen schade en drek te zijn, ten opzichte van deze hoop, verkiezende liever met het volk van God kwalijk gehandeld te worden dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben.*

En bevalt deze keuze hen zo goed dat geen beweegredenen hen daarvan kunnen aftrekken: *Heere, tot wie zullen wij heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.* Noch de heiligen willen deze hoop ook niet verliezen om de ontkoming van de ergste toestand, om deze hoop zijn ze *gegeseld, van goederen beroofd, gebannen, uitgerekte* geworden en dit achten ze allemaal weinig. Hoop deed ze zegepralen, dat al deze licht voorbijgaande *verdrukkingen in hen werken een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der eeuwige heerlijkheid.*

2^e Werking

Ten tweede. Merkt op het gedrag van de ziel die deze hoop heeft jegens God.

Ten eerste. De ziel die deze hoop heeft *aanbidt de rijkdommen in Gods liefde*, dat de mens tot God mag komen op *een verse en levende weg*, waar Adam van God vluchtte en de verdoemde geesten de nadering van Christus niet konden verdragen, maar uittogen: *Jezus, Gij Zone Gods, wat hebben wij met U te doen?* Dat er nochtans hoop is voor Israel voor zulke zonden als zij begaan hebben en voor zulke zondaars als zij zichzelf belijden te wezen: dat er, wanneer alle andere hoop gemist wordt, nochtans hoop op de hemel is voor arme zondaars die bewust zijn dat ze de hel verdiend hebben. Hier zijn de uitstekende rijkdommen van Zijn heerlijkheid en die hoogte en diepte en zulke breedte van liefde dat hoe meer ze de liefde van Christus kennen, hoe meer ze bevinden dat ze *de kennis te boven gaat* en hun begrip van deze liefde eindigt in verwondering: *ziet hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk dat wij kinderen Gods genoemd zouden worden, wij die van nature kinderen des toorns zijn?*

Ten tweede. Zoals deze hoop zich over de liefde van God naar ons verwondert, zo *breidt de ziel zich ook uit in liefde tot God want de liefde van Christus dringt ons.* Indien Christus gestorven is, toen wij allen dood waren, zo moeten wij daarom zo wij leven niet meer onszelf leven niet voor ons eigen gemak en vleeselijke vergenoeging maar tot prijs van Degene Die ons heeft liefgehad en Zichzelf voor ons heeft overgegeven.

Ten derde. Deze hoop doet ons God zien, doet ons zien Degene Die onzienlijk is, doet ons God aan onze rechterhand stellen, Zijn eer tot ons doel en oogwit maken: *onze ogen zijn gedurig op de Heere en Hij zal onze voeten uit het net voeren*; dit houdt de ziel in een hopende staat en niet moe te worden van opwaarts te zien.

Ten vierde. Deze hoop verandert ons in Gods natuur. *Die deze hoop op Hem heeft die reinigt zichzelf, gelijk God rein is*, ziet op iedere daad van de zonde als op een werk van onreinheid; acht zich niet rein genoeg maar terwijl hij leeft, reinigt de ziel zichzelf, totdat ze komt tot die reinheid waar ze de Vader *zonder rimpel of vlek voorgesteld zal worden.*

Ten vijfde. Deze hoop verzoet de gedachten aan de eeuwigheid, maakt al die heerlijke waarheden als die dag van de verschijning van Jezus Christus enz. Die in haar natuur verschrikkelijk is, verheugelijk en stelt hen in een staat van *verwachting, en haastend tot de toekomst van de dag Gods.*

Ten zesde. Deze hoop verwondert zich over de gelukzaligheid van al degenen die in Christus zijn, uitroepende: *welzalig is de man die Gij verkiest*, dankende dat God enigen van de mensenkinderen aangenomen heeft, *om deel te hebben in de eer der heiligen in het licht*, en bidt voor anderen, dat *hun ogen mogen geopend worden, opdat ze mogen weten, welke zij de hoop harer roeping.*

3^e Werking

Het derde werk van deze hoop blijkt in haar gedrag jegens deze wereld. De hoop op de hemel doet hierin dit:

Ten eerste. Zij verkleint onze achting voor de dingen hier beneden, makende de ziel machtig om het voor het minste ding te rekenen *door de mensen geoordeeld te worden*. Als wij met Christus opgestaan zijn, dan beginnen wij onze genegenheden te sturen *naar dingen die boven en niet naar dingen die beneden zijn*.

Ten tweede. Zij vermindert onze verwachtingen op de dingen hier beneden, zij toont ons de ijdelheid van alle aardse vertroosting in haar aard, duurzaamheid en gebruik, dat *het niet in de overvloed gelegen is dat iemand leeft uit zijn goederen*.

Ten derde. Deze hoop bewaart de ziel van opzwellen, wanneer uitwendige zegeningen overvloeien. *Als het vermogen overvloedig aanwast en zet er uw hart niet op*.

Ten vierde. Deze hoop bewaart de ziel voor zinken, wanneer mistroostingen invloeden om ze te verdrinken. Zij spreekt tot de ziel: *wat zijt gij onrustig in mij? Hoopt op God*. Daar is meer goed door hoop te verkrijgen dan wij verloren hebben of verliezen kunnen. Die hoop brengt de ziel tot een goed dat eeuwig is en kan alleen de ziel onder tijdelijke kwaden van zinken bevrijden.

4^e Werking

Het vierde werk van deze hoop is in haar gedrag jegens Gods woord. Zoals de hoop de ziel van zinken ophoudt, zo houdt Gods woord het geloof op van bezwijking en verzwakking. Daarom zijn alle kinderen van de hoop zozeer bewogen met het woord waarop *God Zijn knechten doet hopen*. Ziet wat voor uitdrukkingen dat er in een psalm, door hem die een man naar Gods hart was, gebruikt zijn. Ten eerste is uw achting van Gods woord zodanig dat u in waarheid met hem zeggen kunt: *de wet uws monds is mij beter, dan duizenden van goud of zilver*. Dat u voor alle geboden van God zulk een ontzag hebt, dat u kunt zeggen: *Uw getuigenissen zijn mijn vermaken en mijn raadlieden en Uw inzettingen zijn mijn gezangen geweest ter plaatse mijner vreemdelingschappen*. Ten tweede, dat uw zielen dit woord liefhebben en zeggen kunnen: *ik heb Uw geboden lief, meer dan goud, ja meer dan het fijnste goud en hoe zoet zijn Uw redenen mijn gehemelte geweest? Meer dan honig mijn mond*. Ten derde, zijn uw verlangens naar Gods woord zo groot, dat u *het in uw hart verbergt*; dat u het tot uw overdenkingen maakt, dat u het tot *uw eeuwige erve neemt*; dat *uw hart daarvoor vreest*, dat u *de weg Zijner geboden hebt verkoren*; dat uw ziel niet meer kan bestaan zonder Gods woord, dan uw lichamen zonder voedsel en dat daarom uw ziel *verbroken is vanwege verlangen naar Gods oordelen te allen tijd*; dat u naar *het woord verlangt, als nieuwgeboren kinderkens* naar de borsten en daarnaar meer verlangt dan naar *het u bescheiden deel*? Dit is een sterk bewijs dat uw hoop op Gods woord gegrond is, wanneer het woord die voedsel geeft: dit woord verzwakt de hoop van de huichelaars, ontdekt de rotheid van haar ijdel vertrouwen; maar anders is het gelegen met de heiligen, hoewel hun zielen, wanneer ze met menselijke rede te raad gaan, veel twijfelingen hebben, wanneer ze nochtans komen *tot de wet en tot de getuigenis*, dan *schept de Heere de vrucht der lippen* om vrede te zijn, wanneer hun licht het klaarst is, dan is hun hoop het krachtigst.

3^e Gebruik

Laat deze leer uw zielen brengen tot liefde jegens deze hoop, die een ark zal zijn om u, terwijl anderen verdrinken, te behoeden als een vrijstad, om u in veiligheid te houden, terwijl anderen vallen in de handen van die bloedwreker die ze vervolgt. Indien iemand vraagt, hoe zullen wij deze gestalte van geest verkrijgen om onze hoop op God te stellen? Ik antwoord tot besluit:

4^e Gebruik

Neemt deze onderrichtingen. Ten eerste. Strijdt om te bewijzen en te overdenken de grote zegening van Jezus Christus; laat de gedachten aan de eeuwigheid in uw harten wonen; dingen die niet begrepen worden, kunnen nooit begerd of dadelijk gehoopt worden.

Ten tweede. Opdat u deze rijkdommen van de heerlijkheid van Christus vatten moogt, zo gelooft de uitstekendheden in het Evangelie geopenbaard: het voorwerp van de hoop zijn onzienlijke dingen en het geloof moet de grond zijn van zulke dingen die wij hopen en het enigste *bewijs dat wij kunnen hebben van die dingen die niet gezien worden*. Indien enig heilloos mens voorneemt: ik zal niet geloven, dat er een hemel of een hel is, noch krachten der toekomstige eeuw, totdat ik het zie. Merkt op (arme ziel) dat wanneer deze waarheden het voorwerp zijn van uw gezicht, zo kunnen ze niet wezen het voorwerp van uw hoop. Want *hoop die gezien wordt is geen hoop want hetgeen iemand ziet, waarom zal hij het ook hopen?* Gelooft daarom de voortreffelijkheden van Jezus Christus, anderszins zal het u nooit de pijn waard zijn om uw belang daarin te stellen en indien de hemel niet eerst gemaakt is tot een voorwerp van uw hoop, zo kan hij nooit gesteld worden tot een voorwerp van uw gezicht: verwachting moet genieting voorgaan.

Ten derde. Bemint de uiterste kentekenen van Jezus Christus: veel dingen kunnen geloofd worden als waarachtig en toch niet geliefd worden als goed: het geloof kan goed zijn, wanneer het voorwerp van het geloof het kwaad is, want wij zijn schuldig alle waarheid die God openbaart te geloven, het kwaad van de zonde, alzo waarlijk als het goed van de genade. Maar geen ding is het voorwerp van de hoop dan hetgeen de ziel weet waarlijk goed te zijn. Waar liefde zwak is, is het verstand zorgeloos en kan de hoop niet sterk zijn en hetgeen niet vurig begerd wordt, wordt nooit gieriglijk gehoopt. Maar wanneer uw zielsbegeerten enstig naar Christus gedreven werden, wanneer wij Christus als *de blijdschap onzer verheuging* in onze harten oprichten, dan beginnen wij naar Hem te verlangen, dan wordt de liefde en de hoop *sterk als de dood en uitgestelde hoop krenkt het hart*. Maar dit is het grote voorrecht van de hoop, hoewel u in alle andere dingen bedrog kan ontmoeten, God zal nochtans vervullen *de begeerten dergenen die Hem vrezen*, en de hoop van de arme zielen op Christus *zal nooit beschaamd weg gaan* en wanneer deze hoop vast staat, zo zal ze *een boom des levens* zijn.

Ten vierde. In het gebruik van alle middelen die God verordineerd heeft, bidt tijdig en ontijdig om de Geest van de genade die God vrijelijk beloofd heeft. Deze hoop te werken is boven de macht van de wil van de mens, boven de kracht van de inzetten, boven de uitrekking van enige geschapen macht. Het is licht te vermoeden maar te geloven en te hopen op God, dat Hij de doden opwekt, is een werk van een overklimmende zwaarheid, dat een arme ziel, zijnde onder het gevoelen van de zonde, Gods toorn en het gezicht van de hel, zich zal wentelen op de rijke barmhartigheid van Christus om vergeving van al zijn grote misdaden en de onderbrenging van alle sterke lusten te verkrijgen is alleen een gave van God.

Bidt daarom dat de *ogen uws verstand mogen verlicht worden* en dat uw harten en gewetens ondervindelijk mogen gevoelen, *welke de uitnemende werking der sterkte Zijner macht zij, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij Hem uit de doden heeft opgewekt, opdat uw geloof en hoop mag zijn op God*; en dat uw zielen met de liefde van de hemel zo mogen ingenomen en uw kennis daarvan zo mag gegrond zijn, dat u mag wezen boven de liefde van dit leven en voor de vrees van de dood en dat u alle dagen van uw gezette tijd hopen mag totdat uw verandering komt tot een gelukkig einde.

6. DE STRIJDENDE KERK Triomferende over de draak en zijn engelen

Getoond in een predicatie voor het Eerwaardige Huis der Gemeente, - beide Kamers van het Parlement - op vrijdag de 21 juli 1643 op hun buitengewoonlijke Vastendag in Londen en Westminster; dat een ieder bitter zou zijn eigen zonden bewene en krachtig roepe tot God om Christus' wil, om Zijn toorn weg te nemen van het hele land.

Door

THOMAS HILL

BD Predikant tot Tychmersh in het Graafschap NORTHAMPTON.

Uitgegeven in opdracht van de beide Huizen van het Parlement.

Londen, gedrukt bij John Bellamie en Ralph Smith

En zij hebben hem overwonnen door het bloed des Lams, en door het woord hunner getuigenis. En zij hebben hun leven niet liefgehad tot de dood toe.

Openbaring 12: 11.

Die zich in Gods voorzienigheid omtrent Zijn volk oefenen, zullen bevinden, dat al Zijn uitdelingen jegens hen vol wijsheid en liefde zijn. Indien Hij door hun zonde getergd, toelaat dat enigen hen onderdrukken, voorziet Hij hen allentwege met behouders; zelfs wanneer ze de smartende roede gevoelen mogen ze die in de hand van een milde Vader aanschouwen. Zo zoetelijk behaagt het Hem verfrissingen met benauwdheden en suiker met de bitterste dranken te vermengen. Zo vriendelijk heeft Hij met de Joden gehandeld, verwekkende Ezechiël en Daniël, die Hij met hen in gevangenis zond om hun vertroosters in duistere gevangenis te zijn. En zo teer heeft Hij ook met de Christelijke kerk gehandeld, toen Johannes en zij onder vervolging waren, openbarende hen door hem zulke rijke verborgenheden, die hen en alle lijdende heiligen onder de bloedigste vervolgingen krachtig troosten en versterken konden.

Dit is de inhoud van deze voorzeggende geschiedenis en historische voorzegging, Christus' openbaring aan Johannes. Buiten twijfel voorhebbende, door hem aan de strijdende kerken zulke vaste en treffelijke hartsterkingen te zenden die hen, terwijl ze de onderste waren, met hoop van zegepraal over hun machtigste vijanden vervrolijken mocht. En is het niet ellendig dat sommige christenen deze hartsterking onthouden zou worden omdat God die Zelf voor hen bereid heeft? Zo Christus zegt: *zalig is hij die leest en zijn zij die horen de woorden dezer profetie*. Waarom behoort dan iemand onder voorwendsel van zwaarigheid de overgelovigheid van de Joden (die niemand onder de dertig jaren oud het begin van het boek van de Schepping, van het Hooglied, het begin en einde van Ezechiël en nauwelijks iets van het boek van de Openbaring openlijk te lezen toelieten) dwaselijk volgen, ja te boven gaan? En gesteld dat het waarachtig is dat in dit boek *quot verba, tot sacramenta*, zoveel verborgenheden als woorden zijn; dit moet ons oefening verwekken, onze gebeden scherpen, maar ons niet van onderzoeking in deze verborgenheden voor ons beschreven terugtrekken. En hoewel voorzeggingen aan anderen eer ze vervuld zijn *anigmata*, maar raadsels kunnen wezen; hebben wij nochtans dat voordeel dat sommige uitkomsten en volbrengingen leerzame uitleggers kunnen zijn. Ja, wij hebben oorzaak te hopen dat er

de meeste van de moeilijkste plaatsen aangaande Christus kerk volbracht zijnde, noch meer suiker in de fles voor deze laatste eeuwen bewaard wordt, hetwelk ons mag aanmoedigen om (met alle nederige soberheid) een openbaring uit de Openbaring te zoeken.

Wat ons aanmoedigen kan om namaals meerder en heerlijker overwinning te verwachten, vinden wij in dit twaalfde hoofdstuk van de Openbaring dat de eerste kerk zelf noch een kind zijnde, wanneer ze van de geweldigste van de heidense keizers bevochten werd, heerlijk de overhand te krijgen komt.

In de zes eerste verzen schijnen Gods handelingen met de oude Israëlieten en met de eerste christenen op en uit te lopen. Voor een tijd waren ze in Egyptische slavernij onder Farao, die ze zocht te verslinden. Ten laatste bracht Gods machtige hand hen uit in de woestijn, alwaar God hen, hoewel voor een korte tijd rondsukkelende, nochtans bewaarde en mild voedde en ten laatste in het lang gewenste Kanaän bracht.

Zo handelde de Heere jegens Zijn kerk, die vers 1, als een vrouw met de zon bekleed vertoond wordt. De bruid van Christus wordt door Zijn stralen, Die de Zon der gerechtigheid is, heerlijk gemaakt. Deze vrouw is met Christus verborgen in barensood onder scherpe doornen en pijn van vervolging, driehonderd jaar lang, vers 2; en in al deze tijd stond de snode en rode draak als een bloedgierige Farao *voor de vrouw die baren zou, opdat hij haar kind zou verslinden, wanneer zij het zou gebaar hebben*, vers 3 en 4.

Nochtans *baarde zij een mannelijke zoon*, een mannelijke geboorte, dappere christenen, die ten tijde van Constantinus *tot God en Zijn troon weggerukt*, dat is om grote heerschappij te voeren, gevorderd en verwekt werd. Niettemin, wanneer de kerk van de onderdrukking van de heidenen in vrijheid en veiligheid gesteld was, *zo vlood ze in de woestijn, alwaar zij een plaats had haar van God toebereid, opdat Hij ze aldaar zou voeden duizend twee honderd en zestig dagen*, vers 6.

Profetische *dagen*, dat is, *zoveel jaren*. God belooft voor ons verborgen en onbekend te houden het beginpunt van deze dagen, zoals Hij Zijn volk het beginsel van de Babylonische gevangenis gedaan heeft. Lichtelijk werd geweten dat ze maar zeventig jaren duren zou; nochtans van drie stappen, daarvan de eerste in de dagen van Jehojakim, de tweede in de dagen van Jechonia, de derde onder Zedekia zijnde, kon zeer bezwaarlijk zonder bijzondere onderrichting en aanwijzing geweten worden waaraan het begin dat de zeventig jaren bepalen zou, juist en eigenlijk vastgehecht moest worden.

Wij kunnen gans bewust en verzekerd zijn dat de christelijke kerk maar duizend, twee honderd en zestig (1260) jaren in de woestijn zal omsukkelen. En zo wij met zoveel Goddelijke wijsheid voorzien waren, dat wij juist te zeggen wisten, waar men te tellen beginnen moest, zeker wij zouden vrij meer dan gissen en ramende van de tijd van de heugelijke kerk-verlossing kunnen spreken en schrijven.

In de vijf volgende verzen hebt u een volkomener uitbreiding in de beschrijving van deze geschiedenis uit verscheidene aanwijzingen en omstandigheden.

I. Ten eerste. *De oorlogen tussen Michaël en de draak, Christus en de duivel en hun engelen aan beide zijden*, vers 7.

II. Ten tweede. De uitkomst: *de draak en zijn engelen vermochten niet maar hij werd geworpen en zijn engelen met hem*, vers 8 en 9.

III. Ten derde. De erkenning van de kerk van haar overwinning, vers 10.

IV. Ten vierde. De middelen waardoor de duivel en de zijnen overwonnen werden, vers 11.

1. Voornamelijk *door het bloed van het Lam*.

2. Werktuigelijk, welke is tweeërlei.

Ten eerste, *door het woord van hun getuigenis*. Hierin waren ze oprecht werkende.

Ten tweede, *zij hebben hun leven niet liefgehad tot de dood toe*. Hierin waren ze opzettelijk lijdende.

- Hier hebt u vooreerst, niet alleen Christus Zelf maar ook Zijn engelen die overwinnen. Gelijk Hij Zijn volk in de strijd inwikkelt, zo verwaardigt Hij ze ook in de eer van de overwinning deelachtig te zijn. *Zij overwonnen*.
- Nochtans ten tweede, zó, dat Christus voornamelijk en boven allen als eerste Oorzaak erkend wordt; eerst wordt de Erekrone op het hoofd van de Hoofdman gesteld; hun overwinning geschiedde door het bloed van het Lam.
- Ten derde wordt Zijn krijgsknechten iets van de overwinning toegeschreven. Hoewel de engelen van de duivel hun aanslagen door leugens, dubbelzinnigheden en achterhoudingen voor een tijd mogen voortzetten, nochtans worden ze in het einde door het woord van hun getuigenis overwonnen en dat voornamelijk wanneer hen door een ijverige zelfverloochening aangewezen en vertoond wordt. *En zij hebben hun leven niet liefgehad tot de dood toe*.

Deze vier hoofdstukken zullen ons, zoals ze in de woorden liggen, vier natuurlijke leringen, daaruit vloeiende, duidelijk aanbrenge.

1^e Leer

Hoewel de kerk in de oorlog tussen Michael en de draak en hun engelen voor een tijd strijdende is, zo wordt ze echter overwinnende en zegepralende bevonden.

Ziet in het veld van de kerk twee machtige legers onder twee veldheren: Michael en de draak. Michael, *quis sicut Deus?* Jezus Christus, Die grote machtige Hoofdman van het leger van God, het hoofd van de engelen en Zijn kerk. De draak, die vele zwarte namen met zijn natuur overkomende heeft, vers 9. Een grote draak, vanwege zijn verschrikkelijke wreedheid, een oude slang, door ondervinding loos en listig geworden. De duivel, zijnde de *verklager van de broeders voor God dag en nacht*. Satan, een onverzoenlijke vijand van de heiligen, een verleider, zijn ambacht is de zielen te verleiden.

Beide veldoversten hebben hun sleep en aanhang. Christus heeft Zijn engelen, dienstbare geesten en Christelijke vorsten, overheden, belijders, met menigten van heilige legermachten. De duivel heeft zijn engelen, onrechtvaardige overheden, door ketters en valse leraars aangehitst en door andere goddeloze middelen gestijfd. Tussen deze twee gedeelten en wederzijdse partijen zullen onverzoenbare oorlogen zijn. Want ofschoon het persoonlijke lijden van Christus voorbij en geëindigd is, zo zal echter de oorlog van Zijn lichaam, van Zijn onderdanen niet eindigen of ophouden, Col. 1: 24. God heeft ze daartoe gesteld, 1 Thess. 3: 3.

En hierop belooft Christus in het slot van alle Zendbrieven aan de zeven gemeenten geschreven, heerlijke beloningen: *toð nikoðnti dósoo, die overwint zal Ik geven*; niet aan hem die volkomen overwonnen heeft, te kennen gevende dat de kerk strijdende moet zijn. Maar hoewel hun strijd altijd moeilijk en bezwaarlijk is, zo zal nochtans hun overwinning heerlijk en zeker zijn: *Die overwint, Ik zal hem geven met Mij te zitten in Mijn troon, gelijk als Ik overwonnen heb en ben gezeten met Mijn Vader in Zijn troon*, Openb. 3: 21.

Het Roomse Babel en het meesterstuk van vleselijke staatkunde, gebouwd en ondersteund met alle mogelijke zorg is zeker de grootste berg tegen Michael en zijn koninkrijk opgerezen. Hoe zegepralend spreekt nochtans de apostel aangaande hun val, al lang geleden: *Hij riep krachtig met een sterke stem, zeggende: zij is gevallen, zij is gevallen het grote Babylon*, Openb. 18: 2. De verdubbeling van het geroep in tegenwoordige tijd geeft een ongetwijfelde gewisheid en zekerheid van haar val te kennen.

1^e Reden. De zaak van de kerk is een overwinnende zaak

De zaak van de ware kerk is een overwinnende zaak en daarom zal de kerk buiten twijfel overwinnaar zijn. Wat is de zaak van de kerk anders dan de bevordering van het koninkrijk van Christus? Hetwelk het grote oogmerk van de drie heerlijke Personen in de Drie-eenheid van eeuwigheid was, waarin zij niet dulden zullen bedrogen te worden. Op dit Goddelijk voornemen leggen Gods eigenschappen, de ambten van Christus en de invloed van de Heilige Geest zichzelf uit. Alle andere dingen moeten hiertoe dienen. Hiertoe heeft de Heere wachters gesteld, die voor *Hem niet stil zwijgen totdat Hij ze bevestige en totdat Hij Jeruzalem stelle een lof op aarde* lezen wij Jesaja 62 vers 6 en 7.

Dit is twee keer in het boek Daniel duidelijk vertoond. Ten eerste aan Nebukadnézar in een heerlijk beeld van vier bergwerken, Daniël 2 betekende de vier grote monarchieën elkaar volgende, aan wie ook een steen zonder handen afgehouden vertoond werd, vers 34 die dat beeld sloeg en tot een grote berg werd, alzo dat hij de gehele aarde vervulde, vers 35. Dit *Regnum lapidis* werd een *Regnum montis*, dat alleen *in eeuwigheid niet zal verstoord worden*, vers 44. En aan Daniel zelf in een gezicht van vier beesten, die insgelijks vier achtereenvolgende koninkrijken beduiden, die allemaal door de eeuwige heerschappij van Christus verslonden werden, vertoond, Daniël 7: 13, 14.

2^e Reden. De kerk heeft een almachtige Vriend aan haar verbonden

De naam van de almachtige Jehovah heeft zoveel belang in de zaak van de ware kerk, dat Hij ze in een overwinnende weg zal aanvoeren. Hebbende Zichzelf aan Zijn kerk verbonden. Zo lezen wij in Jeremia 31: 33: *Ik zal hen tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn*, zo staat alles wat God is en wat God doen kan tot hun goede verpand. Jesaja 45: 4, 5: *Vreest niet want uw Maker is uw Man, Heere der heirscharen is Zijn Naam*. Het behaagt Hem, Zichzelf door Zijn belofte schuldenaar aan Zijn kerk te maken. Zo zien wij, Jesaja 60: 15: *In plaats dat gij verlaten en gehaat zijt geweest, zo zal Ik u stellen tot een eeuwige heerlijkheid, tot een vreugde van geslacht tot geslacht*. Mogelijk mag de wijste Rijksvergadering en het machtigste leger tot een non-plus gebracht worden en kunnen de zaak van het koninkrijk van Christus ogenschijnlijk niet bevorderen, nochtans zal het werk niet verloren gaan: *De ijver des Heeren der Heirscharen zal zulks doen*, staat Jesaja 9: 6.

3^e Reden. De vijanden van de kerk zijn niet onoverwinnelijk

De vijanden van de ware kerk zijn de booste van engelen en mensen en daarom des te meer de verwoesting onderworpen. De booste mensen zijn de beste vijanden om tegen te vechten: *Mijn vijand zij als de Goddeloze, en die zich tegen mij opmaakt, als de verkeerde*, zegt Job, Hoofdstuk 27: 7. Hoe meer ze door hun Goddeloosheid tegen God strijden, hoe meer ze Hem tergen om tegen hen te oorlogen. Genomen de kerk aan hen een machtige vijand heeft, indien zij nochtans de zondigende zijde zijn, zo zullen ze de zinkende zijde wezen, 1 Sam. 12: 25. De kerk was overwinnend tegen

Babylon omdat Babylon zo zondig tegen God was. *Zij is gevallen, zij is gevallen, Babylon die grote stad, omdat zij uit de wijn des toorns harer hoererij alle volkeren heeft gedrenkt*, roept de stem uit de hemel, Openb. 14: 8.

1^e Gebruik. Tot onderwijzing

Zal de strijdende kerk overwinnende zijn over de draak en zijn engelen? Zo hebben dan de krijgsknechten van Christus geen oorzaak tot berouw die Hem hun namen aangegeven en een geslagen penning van Hem ontvangen hebben. Zijn zijde zal de overwinnende zijde zijn en wie aanbidt de opgaande zon niet? Zijn volk mag verdrukking lijden maar als *de Heere een einde zal gemaakt hebben van al Zijn werk op de berg Sion en te Jeruzalem, dan zal Hij te huis zoeken de vrucht der grootsheid des harten des konings van Assyrië en de pracht van de hoogheid zijner ogen*, zegt Hij in Jesaja 10: 12. Als God voor Zijn volk het goede dat hij voorhad volbracht heeft, zo placht Hij de roede in het vuur te werpen. Hij weet Zijn volk meer dan overwinnaars te maken, evenals wanneer ze van hun vijanden overwonnen worden, Rom. 8: 37. De Heere heeft zowel een oppermacht in de lusten en het lijden van Zijn vijanden als in genaden van Zijn volk, Psalm 76: 11 *want de grimmigheid der mensen zal U loffelijk maken: het overblijfsel der grimmigheden zult Gij opbinden*. Door Zijn voorzienigheid maakt Hij de aanslagen van de vijanden tot bevorderingen van de kerk. De heerlijkste verlossingen en herstellingen zijn de gelukkige uitkomsten van de gruwelijkste aanslagen geweest. Zoals er in de hemel tussen de Vader en de Zoon aangaande de zaligheid van de uitverkorenen een gezegend verdrag was, Joh. 6: 39 zo is er ook uitdrukkelijk tussen hen aangaande de vernieling van de vijanden van de kerk een besluit gemaakt. Zo lezen wij Psalm 110: 1, *De Heere heeft tot mijn Heere gesproken: zit tot Mijn rechterhand totdat Ik Uw vijanden gezet zal hebben tot een voetbank Uwer voeten*. Christus is niet alleen in deze oorlog, de Vader is met Hem, Zichzelf tegen de vijanden van Zijn Zoon inwikkende en zal de hoogste van hen veel lager dan de slechtste van Zijn getrouwe krijgsknechten maken.

2e Gebruik. Tot waarschuwing

Wacht u dan van Christus en Zijn kerk door een dolle eenzijdigheid of gewillige afval te verlaten. U kunt hieraan niet schuldig zijn zonder uzelf te verraden. Onpartijdigen rekent Hij voor Zijn vijanden; zie bij de Evangelist Matthéüs 12: 3. *Wie met Mij niet is, die is tegen Mij. En die niet komen tot de hulp des Heeren, worden bitter vervloekt*, lezen wij in Richteren 5: 23. Onze Staat kan ons niet beschermen indien wij de zaak van God en van Zijn volk verlaten; onze zonden *zullen ons vinden* zoals Mozes in een dergelijke aangelegenheid aan de Rubenieten en Gadieten zei, Num. 32: 20, 21, 22, 23. En zoals ze afvallig zijn van Hem en van Zijn zaak, zo zijn ze niet minder hatelijk bij Hem. Zo lezen wij in Hebr. 10: 38, 39: *zo iemand zich onttrekt, Mijn ziel heeft in hem geen behagen*. Het is de bezigheid van onze geprezen Zaligmaker in de hemel zowel voor het aangezicht van God voor Zijn vrienden te verschijnen, Hebr. 9: 24 als te *zitten aan de rechterhand Gods, vandaar verwachtende totdat Zijn vijanden gesteld worden tot een voetbank Zijner voeten*, Hebr. 10: 12, 13. Nu behoeft Hij geen offerande te offeren, Hij is daar boven lijden, ingegaan zijnde in het genot van de heerlijkheid van Zijn Godheid om Zijn macht en gezag ten goede van Zijn kerk en verdeling van Zijn vijanden te oefenen. Hij ziet dat *hun dag komt*, zingen wij in Psalm 37: 13. Wanneer Hij Zich in de val van Zijn vijanden zal troosten, zegepralend tredende op degenen die de smaad van hun zonden in eeuwigheid beërven en onder de verdrukking van Zijn rechtvaardig misnoegen leggen zullen.

3° Gebruik. Tot vermaning

Wees dan aangemoedigd in deze schudding en verschillende tijden met de ware kerk deel te kiezen en Jezus Christus en Zijn engelen vast en vrijelijk aan te hangen. Zie als Jozua (5: 13) rondom u en kunt u Jezus Christus niet van de hemel zien neder komen met *Zijn uitgetogen zwaard in Zijn hand*? Gaat tot hem met Jozua's vraag: *Zijt Gij van ons of van onze vijanden?* Zal Zijn antwoord niet zijn: *Nee, maar Ik ben de Vorst van het heir des Heeren, ik ben nu gekomen!* U moet dan zeker van het heir des Heeren zijn, of anders zal Hij niet tot u maar tot uw vijanden behoren.

De strijd des geloofs is een goede strijd

Volgt daarom de bekwame raad van Paulus, 1 Tim. 6: 16: *Strijd de goede strijd des geloofs*. Deen hebben de beste zaak, het is Gods zaak, zulke *oorlogen zijn des Heeren oorlogen*, 1 Sam. 25: 28. Zij hebben de beste Leidsman, Jezus Christus *de Leidsman hunner zaligheid*, Hebr. 2: 10. De beste medekrijgsknechten, Stefanus, Paulus en de anderen van dat heilige leger strijden met zekerheid van overwinning, 2 Tim. 4: 8. *Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Richter in die dag geven zal en niet alleen mij maar ook allen die Zijn verschijning liefgehad hebben*. Dit is meer dan de grootste kampvechters van de wereld zichzelf beloven kunnen.

Vraag

Maar zouden ook de krijgsknechten van Christus niet verslagen en overweldigd kunnen worden?

Antwoord

Ja, zo werden de Israëlieten tegen de Benjaminieten oorlogende afgeslagen, Richteren 20; nochtans was de zaak heilig en goed. Maar omdat ze al te groot vertrouwen hadden in de grootheid van hun getal en de vernedering voor God misten, zo werden zij tot twee keer toe afgeslagen.

Vertrouwing als de getuigen gedood worden

Wederom, gedenkt dat de zaak mag overwinnen, hoewel de personen gedood worden en door hun ondergang dit lijden nog moge aanwassen. Neemt, dat de mismoedigende vraag of de getuigen reeds gedood zijn, niet zo vertroostend door een volkomen toezegging beantwoord kan worden. Het zij echter zo het zij; één van de getuigen, hoewel stervende is beter dan één van de doders daarvan hoewel zegepralende. Daar zal *een spoedige opstanding van hen en hun zaak zijn*, zoals in Openbaring 11: 11 te zien is. Maar gedenkt dat de Heere Zijn voorrecht voor goed keurt om de zaak van Zijn kerk op Zijn eigen wijze en op Zijn eigen tijd te bevorderen. De voet van de vijanden zal te rechtertijd wankelen, hoewel de hand van Zijn volk weggedaan is, lezen wij in Deut. 32: 35 en 36.

DOOR HET BLOED VAN HET LAM**2° Leer**

De overwinningen van de strijdende kerken over de duivel en zijn engelen worden door het bloed van het Lam Jezus Christus verkregen.

Redenen waarom de overwinningen het bloed van het Lam toegeschreven worden

Dit is duidelijk aangewezen in de moederbelofte, die zeer genadig aan de gevallen Adam, zelfs voor het vonnis over hem gestreken, gegeven werd: *het zaad van de vrouw zal de slang de kop vertreden*, Gen. 3: 15. Hiervan had Daniel vertroostende ondervinding als Michael kwam om hem te helpen, Daniël 13: 13, 21. Hetwelk verder bevestigd wordt, Openb. 17: 14. *Deze zullen tegen het Lam krijgen en het Lam zal hen overwinnen want Het is een Heere der Heeren en een Koning der Koningen.*

1^e Reden

Ten eerste, door het bloed van het Lam is de Goddelijke gerechtigheid genoeg gedaan, Rom. 3: 25. God tevreden gesteld en de kerk met Hem verzoend, 2 Cor. 5: 19. Haar zonden die haar aan haar vijanden verraden weggedaan zijnde, werd ze overwinnaar en deelachtig aan de overwinning van Christus over de duivel en zijn engelen, Openb. 1: 5.

2^e Reden

Ten tweede, door het bloed van het Lam verkrijgen wij die genade die ons bekwaam maakt om de duivel en zijn engelen overwinnend tegen te staan. Want geen stukken van de geestelijke wapenrusting zullen de wapenrusting van de beproeving zijn, zo ze niet gedoopt zijn in het bloed van het Lam, Openb. 7: 14. En waardoor werd Paulus krachtig gemaakt om alle dingen te doen dan door de sterkte van Christus, *Die hem kracht gaf*, Fil. 4: 13. *Wiens bloed een eeuwige kracht heeft*, Openb. 13: 8.

3^e Reden

Ten derde, de overwinningen van de kerk werden daarom het bloed van het Lam toegeschreven omdat het koninkrijk hetwelk Christus over Zijn kerk heeft een priesterlijk koninkrijk is, hetwelk Hij als de vrucht van Zijn bloedige verdiensten bezit. Want hoewel Hij door de Persoonlijke vereniging tot Zijn koninklijke heerlijkheid voorbereid en daarvoor vatbaar gemaakt werd, zo bekleedt echter de Heilige Schrift Hem daarmee als met een beloning van Zijn lijden en vernedering. Zoals te zien is, Psalm 110: 1. *Hij heeft Zichzelf vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot de dood, ja de dood des kruises, daarom heeft Hem God ook uitermate verhoogd, en heeft Hem een naam gegeven, welke boven alle namen is: opdat en toó onomati, in de naam van Jezus* (niet op de naam Jezus Christus) *zich zouden buigen alle knie.* En Zijn kerk insgelijks een *koninklijk priesterschap* zijnde, 1 Petrus 2: 9, zo overwint ze door het bloed van hun Koning.

1^e Gebruik. Tot vernedering

Indien de overwinningen van de kerk door het bloed van het Lam verkregen worden, behoren wij dan op deze dag voor God vanwege al ons ijdel vertrouwen op de schepselen, of de verheerlijking daarvan op enige goede gevolgen, te vernederen. Hierdoor maken wij, zoveel in ons is, die schepselen aan de eer van Christus deelachtig, aan Wiens bloed wij al onze overwinningen schuldig zijn. *Het past zeer wel dat wij onszelf te vernederen wanneer God ons vernederd heeft; ten dage des tegenspoeds, ziet toe*, zegt de wijze man, Pred. 7: 14. Wij moeten God vanwege goede werktuigen danken, maar mogen ons over dezelve niet tot verkleining van de voorname oorzaak verwonderen.

Hoewel onwetende booswichten *hun eigen garen offeren en hun eigen netten roken*, zo betaamt dit echter geen christenen, die door het geloof in Christus behoren te leven, niet alleen in het geloof te bidden maar ook door het geloof te werken en te strijden, alles van Christus verwachtende, en alles in Christus eindigende.

Christus behoort alles in allen in onze overwinningen te zijn

Erkent de hand des Heeren (die deze buitengewone vergadering veroorzaakte) en zet, naar de vermaning van Haggai 1: 5 en 7 *uw harten op uw wegen*. Er zijn velen als Hannibal, die hoewel overwinbaar, nochtans niet weten hoe ze de overwinning gebruiken zullen. Zo verliezen ze zichzelf in hun overwinningen, omdat ze het bloed van het Lam daarin niet erkennen. De Heere make ons in het toekomstige wijzer. Middelen mogen wij gebruiken maar niet daarop rusten. Wij moeten God voor de tweede oorzaken loven maar die niet tot afgoden maken. Het was een zedige intoming in Joab, die ons beschamen kan, hij zond boden tot David, dat hij het overige van het volk zou verzamelen en de stad belegeren en die innemen, *opdat niet*, zegt hij, *zo ik de stad zou innemen mijn naam over haar uitgeroepen worde*, 2 Sam. 12: 27, 28. Laat zodanigen die werktuigen voor het algemeen zijn, hun schuldige erkentenis ontvangen maar het zal ons noch veel duurder te staan komen, zo wij iemand anders dan Jezus alleen met de naam van overwinnaar dopen. Zo spreekt de profeet Jesaja 9: 6 *de heerschappij is op Zijn schouders, Zijn naam is Wonderlijk*. Over hem mogen wij ons in eeuwigheid verwonderen.

2^e Gebruik. Tot afmaning

O wacht u dan (mijn geliefde) dat u het dierbaar bloed van dit Lam door uw zonden niet misbruikt en Hij bijgevolg aan u niet als een verslindende Leeuw bevonden wordt. Dit Lam getergd heeft toorn *en wie kan de dag Zijns toorns bestaan*, Openb. 6: 17. Wacht u in het bijzonder van regelrecht tegen het bloed van Christus te zondigen.

Afvallige belijders misbruiken het bloed van Christus

Dit is een schrikkelijke donder tegen veel belijders wanneer ze het bloed van het verbond waarmede zij geheiligd waren *onrein geacht hebben*, Hebr. 10: 29. Hoewel ze geen inwendige heiligmaking door vernieuwing van de natuur en inwoning van de Geest van de genade hebben; nochtans hebben ze een uitwendige heiligmaking door inwijding en toeëigening aan godsdienst door roeping en verbond elk lid van de zichtbare kerk gemeen en dit door het bloed van Christus. Maar wanneer ze door hun afval Christus en Zijn Evangelie licht achten, zeggen ze *interpretative* inderdaad, dat Zijn bloed geen kracht in zich heeft en niet één haar beter is dan het bloed van een algemene boosdoener en zo maken ze zich de wreedste straffen onderworpen.

Onwaardige communicanten misbruiken het bloed van Christus

Maar daar is noch een andere zonde tegen het bloed van Christus, zeer gevaarlijk en veel algemener, namelijk de ontheiliging van Zijn sacrament, de *gedachtenis Zijns bloeds*, 1 Cor. 11: 27, 28. De Heere weet hoe diep velen hier tegenwoordig aan deze zonde schuldig zijn, hebbende hun harten en handen in het bloed van hun Zaligmaker gedoopt. Rivieren van bloedtranen zijn te weinig om deze toornigheid te bewenen. Nu is er een zeer bloedig zwaard in Engeland uitgetrokken; brengt de Heere dit niet over ons om zowel de wraak als het bloed van het verbond te wreken? Levit. 26: 25. Zoals God de *bloedstorting van Zijn heilige wil zoeken*, Hebr. 10: 29 zo zal Hij ook buiten twijfel het bloed van Zijn Zoon doen, Psalm 9: 13. En zo Hij Engeland doet zoals Hij eenmaal Jeruzalem deed met lantaarnen doorzocht, Zef. 1: 12 zouden er niet zowel vele edelen, overheden, leraars als het algemene volk aan het bloed van Christus schuldig gevonden worden? De oudvader Chrysostomus was voor dit kwaad zeer gevoelig, waarop hij bekent: 'ik wil liever mijn eigen leven dan het bloed van Christus aan een onwaardige geven en ik wil liever mijn eigen bloed laten vergieten dan het

allerheiligste bloed aan iemand als die het waardig is uitdelen', Chrysostomus in Matth. Homil. 64. Ambrosius drukt dezelfde ijver wel dapper uit tegen deze zonde in Theodosius: 'Zult gij, zegt hij tot de keizer, deze handen die van onschuldig bloed druipen uitstrekken om het allerheiligste lichaam des Heeren te ontvangen? Zult gij Zijn dierbaar bloed aan uw mond zetten, die gij in dolligheid zoveel bloed van christenen vergoten hebt? Ga van hier en hoop deze zonde niet op de ander'; Theod. lib. 5. cap. 17.

De droevige noodzaak van de dienaars omtrent het Avondmaal van de Heere

Maar helaas! hoe groot is de ellende van onze dienaars? Wij liggen onder een soort van noodzakelijkheid van dit kwaad onder het volk te dulden. Onze noden zijn zeer lastig en ontroostbaar.

Ten eerste. De wetten en inzettingen van Englands Parlement eisen, dat men behorend tot Englands kerk na zestien jaar ouderdom tot het sacrament moet komen; om te mogen tonen dat ze geen papisten zijn moeten ze het Avondmaal gebruiken.

Ten tweede. De Schrift spreekt tegen hen, *zo ze onwaardig eten en drinken een oordeel uit*, zoals te zien is, 1 Cor. 11: 29.

Ten derde. Nochtans ontbreekt leraars en kerken de macht van de sleutels waardoor ze hun plicht daarin mogen doen.

U allen die het Lam bemint en volgt, helpt Engeland door uw gebeden dat alle oude zuurdesem uitgezuiverd mag worden volgens de spreuk, 1 Cor. 5: 7. U leden van de vergadering, beschikt met Jojada (2 Kron. 23: 19) dat zulke poortiers (zodanige kerkucht) aan de poorten gesteld mogen worden dat niemand in enig ding onrein zijnde daarin kome. En besteed uw kracht, u parlamentsleden, tot opzetting van zulke geestelijke sluitbomen in onze kerken, zulk een betamelijke orde, dat de kerkhonden niet met gevaar van hun eigen leven en oneer van hun Zaligmaker toegelaten worden op deze heilige dingen aan te vallen.

3^e Gebruik. Tot vermaning

Het derde gebruik is tot een tweeledige vermaning.

De orde van de Schrift van Englands vrede

Ten eerste. Zo alle overwinningen van de kerk verkregen worden door het bloed van het Lam, zo maakt dan, als u begeert te overwinnen, vrede met Christus. Hoe kunnen wij in Engeland verwachten dat Hij voor ons vechten zal, zo wij tegen Hem strijden? Het is een wijze raad voor koningen, voor richters, voor allen, die ons de koninklijke profeet David voorzingt, Psalm 2: 12. *Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne en gij op de weg vergaat; wanneer Zijn toorn maar een weinig zou ontbranden*; niet met een verraderlijke kus als Judas, Matth. 24: 45 maar met een kus van beminnde getrouwheid van nederige onderdanigheid, van vreedzame verzoening.

De vraag die Joram aan Jehu (2 Kon. 9: 22) voorstelt, is veelvuldig onder ons: *is het vrede?* mogen wij daarop niet hetzelfde antwoord passen: *wat vrede, zolang de hoererijen en vele andere gruwelen zoveel zijn?* Jojada hield de rechte koers tot vrede en gerustheid, 2 Kon. 11: 17, 18: 20. *En Jojada maakte een verbond tussen de Heere en tussen de koning en tussen het volk dat het de Heere tot een volk zou zijn, mitsgaders tussen de koning en tussen het volk. Daarna ging al het volk des lands in het huis Baäls en braken dat af, zijn altaren en zijn beelden verbraken ze recht wel en Mattan de priester Baäls sloegen zij dood voor het altaar en de priester nu bestelde de ambten in het huis des Heeren. Zelfs deze plaats was niet lang geleden het dal van Baracha, 2 Kron. 20: 26. Hier loofde men plechtig de Heere vanwege de ontdekking*

van verwoestende aanslagen. Nu mag het genoemd worden een *Bochim*, Richt. 2: 5 (och dat er meer tranen onder ons waren); heden behoorden wij alle uit het gevoel van Gods ongenoegen als weners voor Zijn aangezicht te verschijnen.

Als wij deze dag, zoals Lev. 23: 28 tot een verzoendag, een vrede-makende dag beide tussen de koning en het volk, en tussen Christus en Engeland hebben willen, laat het ook een recht goede hersteldag zijn, zoals die 2 Kon. 11: 28 geweest is. *Zij verbraken al Baäls altaren en beelden recht wel.* Laat een ieder zeggen: wat heb ik meer met één van mijn afgoden te doen? Laat het een dag zijn van ernstige betuiging tegen onze zonden en verzaking van al zulke wapens, waarmede wij Jezus Christus beoorloogd hebben, dan mag al het volk hopen om zich in stilheid, zoals zij (vers 20) te verblijden.

Als u dan begeert overwinnende te zijn, gaat dan van de tweede oorzaak tot Jezus Christus en de verdiensten van Zijn bloed. Laat ons in al onze benauwdheden de taal van Josafat spreken: *Wij weten niet wat wij doen zullen maar onze ogen zijn op U*, 2 Kron. 20: 12. Dat zij de waarneming van een staatkundige! Engeland is een machtig dier dat nooit sterven kan tenzij het zichzelf doodt. Onder onze andere roepende zonden hebben wij onszelf nu in de schuld van zelfmoordenaars ingewikkeld. Hier is een onnatuurlijk en zeer vernielend zwaard onder ons uitgetrokken, zoals in Jesaja 9: 18, 19 en 20. *Vanwege de verbolgenheid des Heeren der heirscharen zal het land verduisterd worden en het volk zal zijn als een voedsel des vuurs: de één zal de ander niet verschonen. Zo hij ter rechterhand snijdt, zal hij toch hongeren, en zo hij ter linkerhand eet, zo zal hij toch niet verzadigd worden: een ieder zal het vlees zijns arms eten. Manasse Efraïm en Efraïm Manasse en zij zullen tesamen tegen Juda zijn om alle dezen keert Zijn toorn Zich niet af maar Zijn hand blijft noch uitgestrekt.*

Oorlog of vrede kan die twist niet eindigen. Wij hebben het zwaard moeilijk gevallen om stil te zijn, zoals Jer. 47: 6. *Gij zwaard des Heeren, hoe lang zult gij niet stil houden? Vaart in uw schede, rust en weest stil.* En alsnog heeft Engeland hetzelfde antwoord met Askelon ontvangen: *hoe zou gij stil houden, de Heere heeft toch het zwaard bevel gegeven tegen Askelon en tegen de zeehaven, aldaar heeft Hij het besteld*, vers 7. De Heere heeft het bevel gegeven om in verscheidene landstreken van Engeland om te gaan; en wie weet hoe lang? Wat blijft er nu over?

Bij de Evangelist Marcus (5: 25, 26) lezen wij van een *zekere vrouw die twaalf jaren de vloed des bloeds gehad en veel geleden had van vele medicijnmeesters en al het hare daaraan ten koste gelegd en geen baat gevonden had maar met welke het veel erger geworden was* en niet genezen kon worden, totdat zij Christus aanraakte. Op deze dag naderen wij op een plechtige wijze tot Christus. O, dat onze bloedvloed ons tot Christus mocht drijven om het bloed van het Lam te gebruiken. Kunnen wij onszelf, onze kerk en staat, onze godsdienst en vrijheid met vertrouwen in de handen van onze Zaligmaker stellen, wie weet of wij mochten zo vertroostend een antwoord als de vrouw in het 34^e vers ontvangen: *Uw geloof heeft u behouden, gaat heen in vrede en zijt genezen van deze uw kwaal.* De goede God geve ons dit. Amen.

ZIJ OVERWONNEN HEM DOOR HET WOORD VAN HUN GETUIGENIS

3^e Leer

De krijgsknechten van Christus brengen de overwinningen tegen de duivel en zijn engelen teweeg door het woord van hun getuigenis, door het Evangelie van Christus.

Als u begeert te weten wat dit woord van hun getuigenis is, het zal in vers 17 duidelijk blijken. Daar worden de krijgsknechten van Christus beschreven zodanige te zijn, *die*

de geboden Gods bewaren en het getuigenis van Jezus Christus hebben. In Openbaring 1: 9 lezen wij dat Johannes gebannen was *om het woord Gods en het getuigenis van Jezus Christus*, dat buiten twijfel het Evangelie was. En dit niet als alleen in uw Bijbels geschreven en in uw boeken gedrukt is.

In het hart

Maar hebbende dit Evangelie van Christus door het geloof ingeworteld in uw harten, *de belijdenis daarvan onwankelbaar vasthoudende*, Hebr. 10: 23. *Wederstaat de duivel vast zijnde in het geloof*, 1 Petr. 5: 9. *Maar het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was in degenen die het gehoord hebben*, Hebr. 4: 2. Het Evangelie wil niet met een verdorven mening maar met geloof verenigd zijn. Het wil niet als een te gissen of mogelijke waarheid, maar voor een Goddelijke en onbedrieglijke waarheid aangenomen worden; dan doet het nut en geeft versterking.

In de mond

Dragende getuigenis het Evangelie van Christus, welke is *de Amen, de trouwe en waarachtige Getuige*, Openb. 3: 14. *Openlijk met uw mond*, Rom. 10: 10. Door prediking, indien u dienaars bent. Zo deed de apostel Paulus, Rom. 1: 16. *Hij schaamde zich het Evangelie van Christus niet* en door een belijdenis die alle christenen raakt, wanneer ze daartoe tot God eer en stichting van de broeders geroepen worden. *Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk die u rekenschap afeist van de hoop die in u is, met zachtmoedigheid en vreze*, naar de onderrichting van de apostel Petrus, 1 Petrus 3: 15. Wees bereid, *pròs apologian*, wees bereid om een verantwoording voor uw godsdienst te doen.

In het doen

Rechtvaardigende het Evangelie in leven en omgang. Zo verstandig behoren alle kinderen van de wijsheid te zijn, dat ze de *wijsheid rechtvaardigen*, zoals onze Zaligmaker zegt, Matt. 11: 19. Dit zal een overwinnend getuigenis zijn, *wanneer u waardig het Evangelie van Christus wandelt*. Drukt de genaden van het Evangelie in een werkelijke wandeling van het Evangelie uit.

In het verdragen

Het Evangelie door ons lijdzaam en blijmoedig verdragen om het aan te prijzen. Het is een grote bevestiging van de waarheid en strekt tot eer van hen die als Christenen eerder om het Evangelie willen lijden dan dat het Evangelie om hen lijden zou. Onze schade en verlies in deze zal de bevordering van het Evangelie zijn. Alle dingen die aan Paulus geschieden waren tot *bevordering van het Evangelie, door zijn banden verkregen anderen vertrouwen*, zoals hij spreekt in zijn brief aan de Filippenzen (1: 12, 13 en 14).

Zulk een goede krijgsknecht was Timotheüs die (2 Tim. 6) de goede belijdenis voor vele getuigen beleed, hebbende deze overwinnende wijze geleerd van zijn hoofdman *Jezus Christus, die onder Pontius Pilatus de goede belijdenis betuigd heeft*.

Duidelijk blijkt het hoe de overwinningen van de kerk door *het getuigenis van het Evangelie* verkregen worden.

1^e Reden

De sterkte van de vijanden van het Evangelie is niet in de goedheid van hun zaak maar in de onwetendheid van het verstand van het volk gelegen en enkele misverstanden die daaruit rijzen, 1 Tim. 4: 1, 2. Wat is het heidendom, Mohammeds Leer en het Pausdom anders dan een mengelmoes en een hoop grove misverstanden in het duister opgerezen? De duivel houdt in het algemeen om zijn aanslagen uit te voeren dezelfde

koers die hij in de raad van Arius genomen heeft. Waarvan wij bij een zekere schrijver lezen: de Arianen hebbende de ballingschap van de eerwaardigste en geleerdste bisschoppen teweeggebracht en achtende dat de overblijvenden, hoewel zeer ongeleerd, zich platweg gezegd, niet zouden laten wijsmaken, om iets van hetgeen tevoren in de kerkelijke raad van Nicea besloten was te vernietigen; zo misbruiken ze hun onwetendheid in het voorstellen van de zaak: want zij vroegen hen of ze Christus of *homoúision* wilden aanbidden. Deze, dit Griekse woord niet verstaande, verwierpen het met vervloeking, zijnde, zo ze meenden, Christus tegengesteld. Dus heeft de prelaatse partij vele onwetende vergaderingen met hun nieuwe vonden overvallen en licht misleid, omdat ze hen in het duister hielden. Maar wanneer de Zon der gerechtigheid opstaat en God *Johannes de Doper als een brandende en lichtende kaars* uitzendt, Joh. 5: 35 dan zullen zij de spitsvondigste dwalingen door de stralen van de waarheid ontdekken en door de geestelijke wapens van hun wapenrusting alle sterkten van de duivel en van zijn engelen neerwerpen, 2 Korinthe 10: 4 en 5.

2^e Reden

Waar het getuigenis van het Evangelie voorgehouden wordt daar is zoveel van God, dat het de overwinning verwerven zal, 1 Kor. 14: 15. Daar is Gods eigen macht uitgestrekt, *het Evangelie is een kracht Gods tot zaligheid*, zegt Paulus, Rom. 1: 17. Daar is de machtige tegenwoordigheid van Christus, *Wiens pijlen scherp zijn, volken zullen voor Hem vallen; zij treffen in het hart Zijner vijanden*, Psalm. 45: 6. Daar blaast Gods Geest zo sterk dat de apostelen, hoewel weinige en geringe mensen, alleen door het woord, hetwelk *het zwaard des Geestes* is, Ef. 6: 17 overwinbaarder dan de grootste Alexander of machtigste keizer van de ganse wereld geweest zijn. Omdat door het *woord van hun getuigenis* zo vele sterke koninkrijken overwonnen en zoveel duizend geesten en consciënties, in zo korte tijd zonder enige druppel bloed te laten, ten ondergebracht en gewonnen hebben.

Zeker wanneer wij met papisten en zonen van de duivel te doen hebben, die ons onze godsdienst en vrijheid onrechtmatig overvallen en ons getuigend recht van ons zoeken weg te nemen, dan leren ons zelfs de wetten van de natuur ons dat tegen zodanige onrechtvaardigheid te verdedigen. Maar tot gehele overwinning van het pausdom behoren wij geen andere wapenen te hanteren dan de geest van de mond van Christus, zoals ons de apostel Paulus in Titus 2: 8 te kennen geeft, het is het woord hunner getuigenis waardoor de krijgsknechten van Christus tegen de duivel en zijn engelen overmocht hebben.

1^e Gebruik

Indien dan de krijgsknechten van Christus de kerk overwinningen door het getuigenis van het Evangelie teweeg gebracht hebben, wiens kampvechters zijn zulken, die in plaats van het getuigenis van het Evangelie te getuigen, hun macht en staatskunst beleggen om het getuigenis zelf te onderdrukken? Buitendien zal niemand dan de krijgsknechten van de draak tegen Christus en Zijn Evangelie strijden. Zoals Elymas de tovenaars gewoon was Paulus en Barnabas tegen te staan, *zoekende de stadhouder van het geloof af te keren*, zien wij in Hand. 13: 8. *Mensen, verdorven zijnde van verstand, verwerpelijk aangaande het geloof, wederstaan de waarheid, zoals Jannes en Jambres Mozes deden*, 2 Tim. 3: 8. Maar Paulus zal niets achterhouden van hetgeen voor hun zielen nuttig is, *lerende hen in het openbaar en bij de huizen*. Zo beval hij ook in zijn tweede brief aan Timotheüs (4: 5): *Doet het werk van een Evangelist; vervult de dienst*.

O hoe ongelijk zijn dan velen van de prelaatsse bende tegenover Paulus en Timotheüs, die zij noch voorwenden na te volgen! Wat voor een navolgers van Paulus en Timotheüs zijn zulken, die tegen prediken preken en hun macht gebruiken om het Evangelie van Christus uithollen en ten val gereed maken? Zij volgen eerder de Jezuitische voetstappen, voegende zich naar de regels van Contzens om de macht van het Evangelie of bij gelegenheid of met voornemen, hoe ze best kunnen neder te werpen. Zo spreekt deze fijne man in zijn *Politic Lib. 1, Cap. 18*.

Wie mocht niet lichtelijk de puriteinen in Engeland weer in orde brengen, zo hij hen de goedkeuring van de Bisschoppen kon afdwingen? Arglistigheden hebben ze gebruikt om onze kerk van namiddags en wekelijkse prediciën te beroven en het bidden in het bevelen van gebeden te veranderen enz. En volgens zijn spitsvondige roede verkregen ze met geweld tegen ons zulk een goedkeuring van prelaatschap, dat die Engeland haast van velen van hun getrouwe dienaars of ten minste hun geweten van hun zoete vrede, - indien niet van hun vrijheid, - zouden beroofd hebben; en zijn die ziel-moordende Joden gelijk, 2 Thess. 2: 16. Vijanden van Christus en van de zaligheid van anderen, *verhinderende de apostelen tot de heidenen te spreken, dat zij zalig mochten worden*. Geen wonder dat ze onder zulk een verachting liggen. God maakt Zijn eigen woord door Maléachi waarachtig: *Daarom heb Ik u ook verachtelijk en onwaard gemaakt voor het ganse volk, dewijl gij Mijn wegen niet houdt, maar het aangezicht aanneemt in de wet*, Maléachi 2: 9. Die het Evangelie van Christus verstikken, *de sleutel der kennis wegnemende*, doen het verachtelijkste werk en moeten hier en hierna overeenkomstige vergeldingen verwachten, Matth. 23: 13, Luc. 11: 52.

2° Gebruik. Tot eigen veroordeling

Indien de krijgsknechten van Christus de kerkoverwinningen door het woord van hun getuigenis teweeg brengen, zo mogen wij dan, - indien wij tegen de duivel en zijn engelen in de strijd van het Evangelie niet overmogen, - onszelf en onze eigen achteloosheid zulks wijten, als niet dapper genoeg voor de waarheid zijnde; wat ook de schuld van de Joden was, Jer. 9: 3. Wij zijn vaardig om de schuld op andere te schuiven, een oude kunst die ons door onze voorouders zo haast zij gevallen waren, geleerd is. De Rijksvergadering klaagt over het leger; het leger over de Rijksvergadering, de stad tegen beiden, en het land spaart niemand van die drie. Zo wordt de belgzucht (drift door de heimelijke listigheden van de kwaadaardige booswichten) tot vooroordeel van allen gestookt en vermeerderd; en onze harten en handen daardoor in de zaak van de kerk verzwakt. Wij behoren eerder als christenen op een rouwdag onze eigen koudheid en gebrek, van als dappere krijgsknechten onder zo goede Hoofdman te verschijnen, te bewenen.

God verhoede dat van ons, hetgeen de Heere, Jeremia 8: 6 zegt, waargemaakt zou worden: *Ik heb geluisterd en toegehoord, zij spreken dat niet recht is, daar is niemand die berouw heeft over zijn boosheid zeggende, wat heb ik gedaan? Een ieder keert zich om in zijn loop gelijk een onbesuisd paard in de strijd*. Och, dat ge uzelf tot een bijzondere rekenschap wou roepen (het is *opus dei*, een werk bekwaam voor de dag) zeggende, hoeveel kwaad heb ik gedaan om het vuur van deze oorlog aan te steken en hoe weinig goed om het te blussen? Mogen niet enige Nehemia's met velen van onze edelen twisten en zeggen: *Wat voor een boos ding is dit, dat gijlieden doet en ontheiligt de Sabbatdag? Deden niet uw vaders alzo en onze God bracht al dat kwaad over ons en over deze stad? En gijlieden maakt de hittige gramschap noch meer over Israel, onheiligende de Sabbat*, Nehem. 13: 17, 18. Maar is dit alles? Hoewel al te veel! Mag niet een Petrus met velen van ons volk twisten, die *wandelen in*

ontuchtigheden, begeerlijkheden, wijnzuiperijen, brasserijen, drinkerijen en gruwelijke afgoderijen, houdende het vreemd dat anderen niet met hen lopen tot dezelfde uitgieting der overdadigheid? 1 Petrus 4: 3, 4. En mag niet een Jeremia klagen: *Een schrikkelijke en afschuwelijke zaak geschiedt er in het land. De profeten profeteren valselyk en de priesters heersen door hun handen en Mijn volk heeft het gaarne alsoo maar wat zult gij ten einde van die maken?* Jer. 5: 30, 31.

Velen danken God van harte vanwege die godsdienstige inzet van de Rijksvergadering voor enige maanden ingesteld om Engeland tot boete vanwege landgemene en persoonlijke zonden op te wekken. Zo u het ons tot een voorbeeld door uw eigen beijvering aanpreekt, het zou gebiedender invloed op ons hebben. Wat zal het baten of wij tegen Godloochenaars spreken, zo wij ons gedurig in goddeloosheid omwentelen, tegen papisten uitbulderen en gedurig lauwe protestanten blijven? Tegen kwaadwilligen uitvaren en toch vol kwaadwillige vijandschap tegen Schriftherstelling blijven? Dit is niet het getuigenis van het Evangelie voorhouden zoals een krijgsknecht van Christus betaamt. De Heere leide ons allen in onze eigen harten en lere ons zo van onszelf oordelen dat wij niet geoordeeld worden.

3^e Gebruik Tot vermaning van de Rijksvergadering

Brengen de krijgsknechten van Christus de kerk-overwinningen door het getuigenis van het Evangelie teweeg, zoals u altijd wenst dat ze in zulk een goede zaak mogen doen? Zo moet u die grote raadsliden bent, die een zo groot gebied tot vrijheid zowel van uw godsdienst als uw personen en goederen toevertrouwd is, vermaand zijn dat u het tot bevordering en voortplanting van het Evangelie van Christus gebruikt, dan zult u bekwaam zijn om een troostrijker rekenschap te geven van uw groot rentmeesterschap als uw Meester u daartoe roepen zal tot uw eigen bestwil en vertroosting, Luc. 16: 2.

Gelieve, waardige en wijze raadsheren, deze weinige middelen in deze dringende en droevige tijden hiertoe aan te wenden.

- Beschermt, bewaart, beloont, verhoogt getrouwe getuigen van Christus. Indien een profeet tot u komt met een woord van bestraffing, hoewel scherp, indien echter behoorlijk rekent hem daarom niet voor uw vijand, zoals Achab Elia deed, omdat hij rechtuit met hem handelde, 1 Kon. 21: 20. Noch zend hem niet weg, zoals Amazia de profeet deed, als hij kwam om zijn zonde te ontdekken met deze woorden: *Heeft men u tot raadgever van de koning gesteld? Houd gij op,* 2 Kron. 25: 16.
- Bestraft, bedwingt, besnoeit Diotrefes, Demetrius en dat gezelschap, die niet alleen de inzetten van de rijksvergadering maar zelfs de inzetten van Jezus Christus ondermijnen, makende geen kleine beroerte omtrent de weg van herstelling in Engeland en alles om hun eigen Diana te handhaven, zoals Demetrius (Hand. 19: 23, 24) gedaan heeft.
- Hebt een wakend oog op zulke ongestadige prekers en schrijvers die de waarheid verkeren en vrede verstoren. Papisten willen de drinkbeker wegnemen en maar een half sacrament laten. Antinomianen willen de zedelijke wet vernietigen en ons maar een halve Bijbel laten houden. Als zulken geduld worden, zo zal onze godsdienst lam en kreupel worden.
- Vergeet niet, ik bid u, vergeet niet de zuivering en besnoeiing van de hogescholen, voedplaatsen van godzaligheid en geleerdheid. Zo de duivel daar een stoel heeft; indien daar sommigen zijn, die de leer van Bileam houden, die Balak leerde *een struikelblok voor de kinderen Israëls te werpen, dingen de afgoden geofferd te eten en hoererij te bedrijven*, zuivert de onderwijsplaatsen van zulken. Wat

papisten door zulke opzieners ogenschijnlijk zullen uitzenden, hebben wij door al te droevige en smartende ervaring bevonden.

EN ZIJ HEBBEN HUN LEVEN NIET LIEFGEHAD TOT DE DOOD TOE

Eerst verdedigden de krijgsknechten van Christus de zaak van de kerk door het *woord hunner getuigenis*, en door zulke wapenen van het Evangelie verkregen ze de overwinning. Dit getuigenis van Jezus Christus aan hun eigen zowel als aan andere geesten de oneindige uitstekendheid van het Lam vertonende, verwekten hun harten tot zulk een toppunt van liefde jegens Hem en Zijn zaak, dat ze hun leven niet lief hadden tot de dood toe en zo werden ze volkomen overwinnaars over de draak en zijn engelen.

Kaì ouk ègápèsan tèn psuchèn autoôn árchì thanátou. Zij overwonnen zowel door het woord hunner getuigenis als door volständigkeit van hun voornemen, om hun leven voor Christus en Zijn Evangelie te wagen.

4e Leer

In de kerk-oorlogen worden die overwinnende krijgsknechten bevonden die hun leven niet zo dierbaar beminnen als zij Christus en Zijn zaak liefhebben.

Twee dingen verklaard zijnde mogen wij deze leer des te beter in de toepassing aan onszelf gebruiken.

1. De trappen van deze liefde tot Christus en Zijn zaak waardoor ze overwonnen.
2. De invloed die zulk een liefde in de kerkoverwinning heeft.

1. De trappen van de liefde tot Christus

Ten eerste. Overwinnende krijgsknechten moeten Christus meer dan hun liefste zonden beminnen: *Gij liefhebbers des Heeren, haat het kwade*, Psalm 97: 10. *Haat het boze en hebt lief het goede*, Amos 5: 15. Rom. 12: 9.

(1) Christus zo beminnende dat ze hun liefste zonden haten

Liefde is de eerste gewortelde genegenheid; als het hart enig goed aankleeft door liefde, zo haat het dat kwaad dat er meest tegen strijdt. Hoe zullen die hun leven een geweldige dood onderwerpen die niet zoveel liefde tot Christus hebben dat ze zich gewillig zouden maken om voor Hem een vleeselijke dood, namelijk die van de zonde, te sterven? Zullen die hun leven willen verliezen die niet een lust om Christus willen achterlaten?

(2) Christus meer beminnende dan hun liefste wereldse vertroosting

Ten tweede. Overwinnende krijgsknechten in de zaak van Christus moeten Hem meer dan hun liefste wereldse vertroosting beminnen; terwijl Hij ons deze belofte geeft: *Er is niemand die verlaten heeft huis of broeders of zusters of vader of moeder of vrouw of kinderen of akkers om Mij nentwil en omwille van het Evangelie of hij ontvangt honderdvoud nu in deze tijd, huizen en broeders en zusters en moeders en kinderen en akkers met de vervolgingen en in de toekomstige eeuw het eeuwige leven*, Marcus 10: 29, 30. Daardoor geeft Hij te kennen wat Hij van ons verwacht, zelfs *amare Deum usque ad contemptum mundi*, de Heere, zelfs tot verachting van de wereld toe, te lieven. Wij moeten de wereld als een knecht gebruiken maar daarmee niet gemeenzaam als met een vriend worden. *Weet gij niet dat de vriendschap der wereld vijandschap Gods is?* Jacobus 4: 4. En dit is een doordringende tekst: *Hebt de*

wereld niet lief noch hetgeen in de wereld is; zo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem. Want als wat in de wereld is, namelijk de begeerlijkheid des vleses en de begeerlijkheid der ogen en de grootsheid des levens is niet uit de Vader maar uit de wereld, 1 Joh. 2: 15, 16. Deze twee kunnen bij elkaar niet bestaan. Daarom zal hij zeker nooit een goed krijgsknecht van Christus zijn in wie de liefde jegens enige wereldse uitstekendheid heerst en de overhand heeft, zo lezen wij 2 Tim. 2: 4. Niemand die in de krijg dient wordt ingewikkeld in de handelingen des leeftochts, [maar] opdat hij die moge behagen die hem tot de krijg aangenomen heeft.

(3) Christus zo beminnende, dat ze zichzelf om Zijntwil verloochenen

Zij moeten zichzelf verloochenen. Het is moeilijk om onze eigen boezemzonden, hoewel gruwelijk kwaad in zichzelf, tegen te gaan; het is moeilijker onze aanlokkende wereldse vertroosting, die in zichzelf geoorloofd zijn, te verzaken. Het aller-moeilijkst onszelf, die de natuur en de Godsdienst (in de juiste orde) leert te beminnen, te verloochenen. Nochtans maakt Christus dit een onderscheidend kenteken van Zijn discipelen en is buiten twijfel het eigen livrei van Zijn krijgsknechten: *Indien iemand tot Mij komt en niet haat zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broeders en zusters, ja ook zelfs zijn eigen leven die kan Mijn discipel niet zijn;* (zegt Hij Lucas 14: 26) en Matth. 10: 37. *Die vader of moeder liefheeft boven Mij is Mijns niet waardig en die zoon of dochter liefheeft boven Mij is Mijns niet waardig.* In vergelijking moet men die allen minder dan Christus beminnen.

Wanneer onze vrienden of wij zelf iets begeren hetgeen Christus niet begeert of Hem tegen staat, zo moeten wij in dit geval, zegt Hiëronymus, *Patrem calcare*, onze vader met voeten treden, enz. Hier is *solum pietatis genus, crudelem esse*, de enige soort van Godvruchtigheid, *wreed te zijn*. Jegens onze vrienden en onszelf moeten wij een heilige wreedheid oefenen. En zeker, Christus heeft geen meer ware discipelen en getrouwe krijgsknechten in deze vergadering dan alleen zullen die hun goederen, ja zelfs hun eigen leven tot de dood toe, in vergelijking tot hun Zaligmaker, niet liefhebben.

2. De invloed die ze heeft

Zodanig is de aard en werking van de liefde dat ze de ziel als de zeilen het schip voortjaagt en voorwaarts tegen de stroom en het getij aanvaart. Liefde bracht Christus van de hemel aan het kruis en zal iemand van een paleis tot aan een staak om Christus en Zijn zaak, trekken!

(1) Liefde is een overleggende genegenheid

Liefde tot Christus en Zijn zaak is vernuftig en vol van bedenkingen, hoe ze haar aanslagen tot Zijn bevordering aanvoeren zal: *Liefde denkt geen kwaad* (zegt de apostel, 1 Kor. 13: 5; maar ijvert en arbeid) eerder, hoe ze zichzelf in alle goede plichten mededelen mag. De liefde van de bruid kost haar vele ernstige gedachten hoe ze haar Beminde genieten en dienen mag, Hooglied 3. Hiervandaan zijn sommige personen veel profijtlijker voor kerk en Staat dan anderen, omdat hun liefde tot Christus hen hun beste goederen, eer, inkomsten en invloed ten dienste van Hem doet besteden en aanleggen.

(2) Liefde is een milddadige genegenheid

Liefde tot Christus en Zijn zaak zal met kosten en moeiten Hem dankbaar zijn, zij loopt over tot Christus en tot alle heiligen. Paulus liefde was het die hem gewillig maakte om zijn kracht, gaven en bloed voor de Korintiërs ten koste te leggen. Want zo

spreekt hij, 2 Kor. 12: 15. *Ik zal gaarne de kosten doen en voor uw zielen ten koste gegeven worden.* En voor de Filippenzen ontziet hij zich niet tot een drankoffer geofferd te worden over de bediening van hun geloof, in zijn brief tot hen, Fil. 2: 17. De liefde van Christus jegens Zijn arme knechten acht geen ding in hemel of op aarde te veel of te goed voor hen: oprechte liefde tot Hem zal wederkerig zijn, gevende aan hem *sua, suos, se*, het zijne; de zijnen en zichzelf, achtende dat alles aan Hem best besteed is.

(3) Liefde is een naarstige genegenheid

Geen ding maakt een christen zo onvermoeid werkende als de liefde. Paulus dankt God over *het werk des geloofs en de arbeid der liefde en de verdraagzaamheid der hoop* van de Thessalonicenzen, 1 Thess.1: 3. Oprechte liefde tot Christus is arbeidzaam om Hem. *Want God is niet onrechtvaardig dat Hij uw werk zou vergeten en de arbeid der liefde die gij aan Zijn naam bewezen hebt, als die de heiligen gediend hebt en noch dient;* schrijft de apostel aan de Hebreeën (6: 10). Een zeel van deze liefde zal meer dan het juk van de ossen trekken en u met een vermakelijk geweld van dienst tot dienst voeren.

(4) Liefde is een verdragende genegenheid

Onder vele andere zoete ontdekkingen die Paulus in dat korte dertiende hoofdstuk van zijn eerste brief aan de Korintiërs van de liefde doet, zijn verscheidene uitdrukkingen om u te tonen hoe lankmoedig de liefde is, verdragende alle dingen om de persoon die ze bemint. Indien het hart vol van liefde jegens Christus is, zo maakt het ons gewillig om alles om Christus en Zijn zaak te verzaken, te onderwinden en te lijden. Daarom behoeft men zich niet te verwonderen dat Ignatius zo blijmoedig het lijden van de dood genodigd en tegemoet gegaan is omdat hij zulk een brandende liefde tot Christus had, Die voor hem gekruisigd was.

1^e Gebruik. Tot waarschuwing

Geef mij verlof om u op deze dag vanwege het Lam te waarschuwen tegen vleselijke eigenliefde, die de liefde van de krijgsknechten van Christus in de gevechten van het Evangelie zo zeer verstompt en verzwakt. Zo u uzelf meer dan het Lam bemint, zo zult u nooit voor Hem overwinnend zijn. *Die overwonnen, hadden hun leven niet lief tot de dood toe.*

Vleselijke eigenliefde is een gevaarlijk onkruid, wassende in allemans tuin

Natuurlijk beminnen alle mensen zichzelf en kunnen bijgevolg enige soort van zelfzoekende liefde hebben tot Christus, als zijnde het opperste Goed en bekwaam voor hun behoeften. Maar christenen moeten verder gaan; wij moeten Christus of Hemzelf, als *primum diligibile*, om Zijn eindeloze uitstekendheden en dan onszelf en alle andere dingen ten opzicht van Hem beminnen.

Vleselijke eigenliefde is het hoofd van alle zonden

Paulus was een waarachtig profeet. *In de laatste dagen*, zegt hij, *zullen zware tijden ontstaan, chairoi chalepoi*, doornachtige tijden vol zwarigheid omdat er dan een toevloed van goddeloosheid zijn zal. Achttien onderscheiden zonden noemt hij en het hoofd van die allen is eigenliefde: *De mensen zullen zijn liefhebbers van zichzelf, geldgierig, laatdunkend, hovaardig, lasteraars, de ouderen ongehoorzaam, ondankbaar, onheilig, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, achterklappers, onmatig, wreed, zonder liefde tot de goeden, verraders, roekeloos, opgeblazen, meer*

liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods, 2 Tim. 3: 2, 3, 4. Terwijl Adam in de staat van de onnozelheid was, boog Gods beeld hem naar God te werken, zoeken Hem en Zijn eer in de eerste plaats. Na de val, Gods beeld verloren zijnde, is zijn eigen beeld opgericht; wij zoeken onszelf in de eerste en God in de tweede plaats. Weinigen zoeken God om Hemzelf, uit liefde tot Hem, de meesten zoeken God alleen ten opzichte van zichzelf: dit is de vleselijke eigenliefde en zo verliezen ze zeker door zoeken zichzelf. *Want zo wie zijn leven zal willen behouden, die zal hetzelfde verliezen maar zo wie zijn leven verliezen zal om Mijnentwil, die zal hetzelfde vinden*, spreekt de mond van de waarheid bij de Evangelist Matthéüs (6: 25).

Vleselijke eigenliefde is de grote brandstichter

In de grote raad is veel tijd verspild, hoe men de misdadigers uitvinden en straffen zou. Geef mij vrijheid in de naam niet alleen van kerk en staat maar ook in de Naam van Christus. Een brandstichter te beschuldigen die te lang door de vingers gezien is. Het is een boezem-brandstichter, een huisvijand die binnen ons woont, een Delila die in onze schoot rust, - ik meen, vleselijke eigenliefde - waardoor wij meer onze eigen doelen, oogmerken, staat en rijkdom dan het algemene goed, ja Christus Zelf beminnen.

Om u nu van deze eigenliefde af te schrikken, zo gedenkt:

- Vleselijke eigenliefde is de grootste ondermijner van de voortgang en goede overeenkomst van de rijksvergadering. Waarvandaan komen zo vele partijdigheden en zo vele rugge vrienden in het algemeen, dan omdat zovelen aan Baruchs ziekte lijden, *zoekende grote dingen voor zichzelf*. Indien ze grote dingen zochten voor het algemeen, zo zouden ze grote dingen voor staat en kerk en zelfs voor zichzelf doen: *De Heere zou ze hun ziel tot een buit geven in alle plaatsen waarheen ze trokken*. Jeremia 45: 5.
- Vleselijke eigenliefde is de grootste verrader van onze 'oorlogse aanvaardingen', makende velen als Judas, om Christus en Zijn zaak voor weinige stukken zilver te verkopen, Matth. 26: 15.
- Vleselijke eigenliefde is de sterkste verhindering van Schriftherstel in de kerk; *velen zoeken het hunne, niet hetgeen van Jezus Christus is*, Fil. 2: 21. En daarom willen ze liever de ondergang van alles in de waagschaal zetten dan toelaten dat hun Diana's ten onder gaan: *uit dit gewin hebben wij onze welvaart*, Hand. 19: 25. Diana moet dan opgeroepen worden, wat er ook van het Evangelie van Christus worden mag. Werpt onder alle andere Jonassen, die het schip van kerk en staat in gevaar brengen, vleselijke eigenliefde buiten boord. Laat die niet langer binnen u slapen, opdat niet de storm volharde en verschrikkelijker worde. Laat onder alle andere Achans die een vloek op uw ondervindingen gebracht hebben, rechtvaardigheid over uw eigen vleselijke eigenliefde uitgevoerd worden. Daarvoor, neem in bewaring en brengt ten onder hetgeen zo groot een vijand van Christus en Zijn zaak is. Bij gebrek waarvan het schip van de staat in gevaar van verzinking is: en het Israel van Gods kerk in Engeland in gevaar van voor het aangezicht van in- en uitlandse vijanden te vallen, gesteld zal worden.

3^e Gebruik. Tot vermaning.

Aanmoediging om onze Zaligmaker en Zijn zaak meer dan ons leven te beminnen

Zo u dan begeert uzelf voor overwinnende krijgsknechten in de oorlogen van de kerk te houden (hetwelk een zeer heerlijke luister aan uw adeldom en vele parels aan uw

kroon geven zal) verkrijgt harten die meer van liefde tot Christus en Zijn zaak branden. Hoe liefelijk is onze Zaligmaker in Zichzelf, in de schoonheid van Zijn persoon, in de heerlijkheid van Zijn genade! *Hij draagt de banier boven vele duizenden*, lezen wij in Salomo's Hooglied (5: 10). Hij heeft u wonderlijk liefgehad in de ontdekking van de aanslagen tegen u en in de wonderwerkende voorzienigheid voor u.

Behoort niet de liefde van Christus u, zoals zij Paulus deed, te dringen, om voor Hem te werken en te lijden, daar er zulke sterke drangredenen tot Zijn liefde zijn? En een schoonheid; de sterkste onder al de liefde-stooksters. *Hij is veel schoner dan de mensenkinderen*. En bevalligheid, die veel tot liefde-zoeking vermag. *Genade is uitgestort op Zijn lippen*. En heerlijkheid: *Hij voert de banier boven tienduizend*. En weldadigheid. Hij vervult ons met goederen en doet onze beker van zegeningen overvloeien, zodat ons *het goede en de weldadigheid volgen al de dagen onzes levens*. O, houd dan de Heere Zijn genadige belofte voor dat Hij *uw harten wil besnijden om de Heere uw God lief te hebben met uw ganse hart en met uw ganse ziel*, Deut. 30: 6. Dit verwacht Hij van u dat u Hem uit geheel uw kracht bemint, Lucas 10: 27. Wij zien op u als op sterren in deze onze hemel. God verhoedde dat onze sterren vallen of dat sommigen van die dwaalsterren zouden worden: laat uw licht beweging en invloed anderen tot opwekking en aanmoediging strekken.

Zeg niet, dat uw werk zo zwaar, uw lijden zo bitter is, dat u mismoedig wordt.

Verkrijg meerder liefde tot Christus, Die zal de zwaarigheid verminderen en het werk verlichten. Niet minder dan de liefde voor Rachel de moeite van jaren tot arbeid van een dagloner maakte en zeven jaren in zeven dagen, in een week veranderde. En ofschoon hem overdag de hitte van de zon en 's nachts de koude vorst verteerde, zulks alles was voor hem maar zoet uit liefde tot zijn beminde. U mag dan met vertroosting *de bewaring uwer zielen aan God met weldoen bevelen*, Die weet, hoe Hij de bitterste benauwdheden door Zijn eigen verkwikkende tegenwoordigheid verzoeten zal. Wanneer God u tot kampvechters voor Hem roept, zult u mogelijk, ja gewis, de vertroosting ontvangen, welke die heldin genoot waarvan de geschiedenis verhaalt, dat ze om Christus ter dood gedoemd, een weinig voor haar lijden van de barensweeën overvallen werd en harde arbeid hebbende schreeuwde ze bitter. Waarop als zij gevraagd werd, hoe zij het martelaarschap verdragen wilde, daar ze nu al onder deze pijnen begon te zinken, zij antwoordde: 'Nu lijd ik als een dochter van Eva, dan zal ik lijden als een kind van God; mijn Vader zal mij helpen'.

Zeg nooit: omdat de uitkomst onzeker is, daarom is het niet best voor Christus en Zijn zaak te verschijnen.

Doe uw plicht, die een goed krijgsknecht toekomt, vertrouwt de Heere der Heirscharen de uitkomst. Het is waar, wij leven in beproevende, ontdekkende tijden. Wie weet, of de voorzienigheid van God zal nu in Engeland deze ontdekking met die de uitkomst maken die de wijze Constantinus Florus, Romeins keizer in zijn hof maakte. Hij, voorhebbende de oprechtheid van zijn hovelingen te beproeven, deed hen dit voorstel: 'allen die de duivelen offeren wilden (de afgoderij van die tijden) zouden in het hof verblijven; en allen die het weigerden te doen zouden afgeschaft worden'.

Hierop beleden sommigen dadelijk hun bereidwilligheid om te offeren, anderen weigerden het openlijk. Die de keizer zochten te pluimstrijken bestrafte hij scherp, *ut proditores Dei*, en bande ze uit, als onwaardig in het hof van de keizer te verblijven, die God zelfs wilden verraden. Integendeel prees hij diegenen die godsdienstig waren en niet wilden offeren; zeggende *tales solos dignos esse quos Imperator inter amicos numeraret*. Dat zodanigen alleen waardig waren van de keizer onder zijn vrienden geteld te worden die oprecht jegens God en Zijn zaak waren.

Laat dan uw toestand noch zo wanhopig, de uitkomst noch zo twijfelachtig en het gevaar noch zo groot aanstaande schijnen, God verhoede dat iemand daarom *ut proditor Dei*, als een God-verrader gebrandmerkt wordt, want voorwaar u zou verraders van het algemeen en van uzelf zijn. Daar anderszins de Heere de twijfel tot zekerheid en gezegende bestendigheid voor land en godsdienst maken en u Zijn *solos amicos*, Zijn enige vrienden, achten zal.

Wat maakt het daarom uit of u in het tegenwoordige als oproermakers, wederspannigen en verraders gelasterd wordt? De Heere weet wie jegens hun Opperheer het oprechtst en jegens hun Zaligmaker het getrouwst zijn. Wees niet vervaard, de tijd zal komen dat de oprechte krijgsknechten van Christus in Engeland zoveel gewroken, gerechtvaardigd en geëerd zullen worden als zij nu veracht zijn. Onze broeders in Schotland worden in vele kerken als wederspannigen vervloekt, echter zijn ze naderhand door samenkomst van de koning en de rijksvergadering op de dag van dankzegging als goede onderdanen erkend. Gedenkt dat Sadrach, Mesach en Abednego veroordeeld zijnde, in de vurige oven geworpen maar dat hun vijanden gedood, zij in het midden van de vurige oven bewaard, hun God gerechtvaardigd en zij naderhand voor de koning verhoogd werden.

Gedenk, bid ik u, om uzelf en anderen in de zaak van het Lam aan te moedigen, dat als de hoofse pluimstrijkers, het gebod van de koning tegen Daniël om hem in de leeuwenkuil te werpen, verkregen hadden, de Heere zeer wonderlijk de stroom keerde. *De koning zei, dat men Daniel uit de kuil trekken zou en hij beval en zij brachten die mannen voort die Daniel overluid beschuldigd hadden en zij wierpen hen in de leeuwenkuil, hun kinderen en hun vrouwen. En zij kwamen niet op de grond van de kuil of de leeuwen heersten over hen, zij vermorzelden ook al hun beenderen*, Dan. 6: 24, 25. Nochtans werd de ijverige Daniel, die Gods zaak meer dan zijn eigen leven beminde, met eer aan zijn God en godsdienst en verhoging van hemzelf verlost, vers 26, 27 en 28. Alzo verstrikt de Heere Zijn vijanden en de vijanden van de Zijnen over henzelf, het voor anderen gesmede verderf plotseling neerstortende. Daar hij Zijn vrienden en liefhebbers in een hoog vertrek van heil en behoud voert.

Nu acht ik, zal u niets van Christus kunnen aftrekken en om Zijn zaak te laten glijden en bewegen. En zult u overtuigd zijn, dat er niets bij Hem te evenaren is, ja dat alles wat aanzienlijk of aantrekkelijk in de wereld mag zijn, ja de gehele wereld zelf in vergelijking tot Hem niet meer dan *een druppel aan de emmer of een stofje aan de weegschaal is*, Jesaja 40: 15 en daarom Hem liever zult hebben, Zijn zaak hoger achten dan uw *tijdelijke have, bevordering van Staat, gemak van uw leven, ja uw leven zelf*.

1. De *tijdelijke goederen* aangaande, wat zijn die bij Hem, in Wie de goddelijke schatten verborgen zijn. Zoals de wijze koning al wat onder de zon is, voor *ijdelheid der ijdelheden* uitroept, Prediker 1: 2, zo zal ik ook, om boven de tent van de Mammon van deze wereld met uitgedrukte hoofdletters het opschrift van *ijdelheid* vast te hechten, genoegzame reden hebben. Veranderlijk zijn ze als de tijd, onzeker als de wind: of ze verlaten ons en vliegen weg met arendsvleugels, Spr. 23: 5. Of het noodlot dringt ons om deze op het spoedigst dikwijls op diezelfde nacht, wanneer wij ze het meest menen te bezitten, te verlaten, Lucas 12: 20. Wanneer wij naakt uit deze wereld, zoals wij er in gekomen zijn, verhuizen moeten, Job 1: 21. Opdat ik noch zwijg dat ze terwijl zij ze ofschoon noch lang, ja duizendmaal langer dan nu, bezitten, u geen vergenoeging maar louter kwelling des geestes, en van een gestage geldzucht en van gedurige bekommering zullen toebrengen. Behalve dat ze dikwijls tot verderf, ja eeuwig verderf van de bezitters strekken want menig één wordt door de gouden

angel van rijkdom in de neus gevat en naar de hel gesleept. Daarbij zij de ziel ter aarde drukkende de weg naar de hemel verhinderen en grote gelegenheid tot wulpsheid, moedwil en ongebondenheid, die rechte moordpriemen van de ziel geven. Daar u Christus bezittende, ook zelfs met verlies van dit alles, heel wat een andere, een ver overtreffende schat bezit, waarbij die anderen maar drek en slijk der straten, naar het onfeilbaar oordeel van de verlichte apostel Paulus (Fil. 3: 18, 19) te achten is. Die is de schat om welke te bekomen, dat alles te verkopen, gering is, Matth. 13: 44, 45, 46. Dit is dat goed, *welke nooit van ons genomen wordt*, Lucas 10: 42. Die ons niet begeeft. Die ons nooit verlaat. Die ons niet ten verderve maar tot eeuwige zaligheid strekken, niet op de hemelweg verhinderen maar zelfs binnen de muren van het hemelse Jeruzalem brengen zal.

2. Wat is de *bevordering van Staat, wat is tijdelijke eer*? Niet anders dan de wisselvalligheid zelf. Want ook hij die heden een monarch is, kan morgen onder de beesten van het woud verstoten worden, alwaar hij het gezelschap van zijn toejuichende hovelingen verruilen moet met dat van het domme vee en zijn koninklijke banketten voor een weide, waar de os graast, Daniël 4. En het is wel gebeurd dat ook handen, die regeerstaven voerden om een aalmoes uitgestoken werden; en dat koningen met afgekapte tenen en duimen als honden onder de tafel van een ander moesten kruipen, Richt. 1: 6, 7. Welke of het niet was, zo is immers al de eer van deze wereld maar voor dit snel voorbijgaande leven want hen daalt geen eer in het graf na, maar moet het alles voor de wereld en anderen laten, Psalm 49: 18. Behalve dat ook, in het midden van hun eer, zij enkele kwellingen des geestes gevoelen. Een Haman, barstende van spijt, Esther 5: 13 en Achab zijnde ziek van misnoegen, 1 Kon. 21: 4. Hoewel de ene de hoogste in het hof van Ahasveros en de andere een koning van Israël was. Behalve dat hen de hoogste eer niet van de minste weedom bevrijden kan. Want geen gouden kroon beneemt het hoofd van wee; noch purperen rok stilt brandende koorts of enige van al die ontelbare ziekten die de ellendige stervelingen het leven benauwen. Opdat ik niet reppe hoe gevaarlijke strikken van de duivel de rijken van deze wereld, om iemand van God tot de duivel te trekken, ooit en ooit geweest zijn, Matth. 4: 8. Hoe glad en slibberig hun wegen zijn, Psalm 37: 18. Hoe licht zij verzwijmelt door de beek van wellusten, vervallen in ongebondenheid en geweldenarij en vandaar tot de onderaardse kolk van de verdoemenis.

Maar als u Christus, zo u Die, hoewel met verlies van dat alles, behoudt, Die zal u deelgenoot van een onveranderlijk koninkrijk maken en tot zodanige eer verhogen die nooit in schande verkeren noch met een haastige neerstorting verwisselen maar van hoog tot hoger veranderen zal; zelfs tot de staat van koningen, Openb. 1: 5. Ja, zulke koningen, zover overtreffende al de koningen van deze wereld, als de hemel de aarde overtreft want zij zullen hemelse koningen zijn in dat rijk dat daar boven is, boven alle staatverandering verheven; alwaar Hij hun haren als de dag van hun kroning zal aangekomen zijn, met een onverwelkelijke en eeuwige *kroon der heerlijkheid* omringen zal, 1 Petrus 5: 4.

3. Wat is het *gemak van uw leven*, dat u dat meer dan Christus en Zijn zaak zou zoeken en lieven, dat u dit met verlies van Christus zou zoeken om te wezen *Mollia secure peragentes otia vitae*. Zoals die rijke man in het Evangelie, wiens dagen in lekkernij en weelde werden doorgebracht, Lucas 16. Wat is het gemak van dit leven? Ik wil er toe zeggen, zoals Salomo tot het *lachen, dat het een dwaasheid is*, Pred. 2: 2. Nooit volkomen, want het beste ook van ons leven is maar *moeite en verdriet is*,

Psalm 90: 10. Nooit bestendig. Alle wereldse vreugde is maar als het *klateren van doornen onder een pot*, Pred. 7: 7. Daarbij is werelds gemak doorgaans zondig en dientengevolge verdoemelijk. De zaligheid laat zich niet vinden op de zachte pluimen maar moet men daarom met Christus *buiten het leger gaan en Hem Zijn kruis helpen dragen*, Hebr. 13: 13. En wordt de luiaard, die altijd zijn gemak zoekt, door de wijze Spreukspreker van de wens van zijn ziel afgewezen, Spr. 13: 4. Maar Christus brengt u een gemak tot veel meer dan een werelds gemak en rust voor uw ziel, Matth. 11: 28, 29. Een rust die u voor de ziel bezit, ook wanneer uw lichaam in onrust en ongemak geprangd wordt: een rust die Paulus in zijn banden, Johannes in zijn ballingschap, Job in zijn lijden, Stefanus zelfs in zijn dood bezat. Welke toch noch maar een proefje, een klein begin is, van die rust welke Christus voor ons bereid heeft, Heb. 4: 8, 9 en waarin Hij ons inleiden zal, waar alle moeite afgebroken en alle onrust geëindigd zal zijn, Openb. 14: 13.

4. Ja, u zult Christus nu *meer lieven dan uw leven*, zelfs tot der dood toe. Als wetende, dat uw leven niet is buiten die Vorst des levens, en dat het leven van dit lichaam buiten het leven van Christus niets is. Want wat is ons leven? *Een rook, een damp, en schaduw*, Jacobus 4: 14. Wat is ons leven? Niets dan moeite en verdriet, waartoe de mens in het begin van zijn leven geboren wordt *als de sprankelen van de vurige kolen tot het vliegen?* Wat is ons leven? Een samenknoping van duizend ellenden, die de ene aan de ander, als in een keten, geschakeld zijn. Wat is ons leven? Niets anders dan een samengeweven web van zonden, met duizenden van misdaden, als zoveel draden door en weer door geslagen, welke immers hen die de zonde in hun eigen aard gekend en aangezien hebben bitter als de dood geweest is. En dat een zo nietig, zo ellendig en rampzalig ding, zou u meer dan Christus lieven? Christus, zeg ik, Die een veel heerlijker leven aan Zijn gunstgenoten toebrengt; dat leven uit de Geest, dat leven van genade, welke eindigt in het eeuwige leven, het leven van de zaligheid; ook zelfs dan wanneer u Hem bemint tot de dood toe, om Zijntwil dit leven verliezende. *Want die zijn leven verliest, die zal het vinden*, Matth. 10: 39.

O, dat u Christus dan behoudt, al moet u ook alles om Hem verliezen. Hij is de Hoorn van overvloed, waaruit alles wederom kan worden vergolden. En Hij zal, zoals Elkana en Hanna ten opzichte van kinderen, waar zij naar wenste, en om welks gemis zij droevig was, in plaats van tien werelden, van tien ere-ambten van tien levens zijn. Maar ik had mij bijna vergeten door verrukking in overweging van de uitnemendheid en waarde van mijn Zaligmaker. Ik zal dan besluiten met de Bruid uit het Hooglied: *Ik bezweer u, gij dochters van Jeruzalem*, ik mag zeggen: gij engelen des Heeren, gij dienstbare geesten, indien ik het zonder engelendienst zo zeggen mag, *dat gij mijn Liefste aanzegt: dat ik krank ben van liefde.*

3^e Gebruik. Tot troost

Hier kon ik nog een woord tot vertroosting bijvoegen voor allen die het Lam meer beminnen dan hun leven, die de Heere Christus lief hebben, ook zelfs tot de dood en haar een gewisse zege tegen de draak en zijn engelen, tegen de duivel en al zijn aanhang, beloven. Maar opdat mijn regels niet tot oneindig vermenigvuldigen zal ik mij in dit veld niet ver durven uitgeven. Het begin van deze tekstwoorden bevestigt hun overwinning tegen hun vijanden: *Zij hebben hem overwonnen door het bloed des Lams*. Zo zal de Heere Zijn liefhebbers vergelden volgens de onfeilbare belofte van Zijn eigen waarachtige mond, Psalm 91: 14, 15, 16. *Dewijl hij Mij zeer bemint*, zegt God, *zo zal Ik uithelpen, Ik zal hem op een hoogte stellen, want hij kent Mijn Naam. Hij zal Mij aanroepen en Ik zal hem verhoren, in de benauwdheid zal Ik bij hem zijn,*

Ik zal er hem uittrekken en zal hem verheerlijken. Ik zal hem met langheid der dagen verzadigen en Ik zal hem Mijn heil doen zien. Wat een veelvoudige en heerlijke vruchten belooft daar de Heere, hoe grote oogst van zegeningen voor het enige zaadje van Zijn liefde. Ziedaar een hoog vertrek ten tijde van benauwdheid, verhoring ten tijde van aanroeping, verlossing ten tijde van nood. Hij wil met heerlijkheid kronen, met langheid der dagen verzadigen, met heil opvullen.

Welaan dan, laat wateren bruisen, laat bergen daveren, laat volkeren woeden, laat duivelen tieren, *God is in het midden van ons, wij zullen niet wankelen. De Heere der heirscharen is met ons, de God Jacobs is ons een hoog vertrek, Sela, Psalm 46: 4, 6, 8. Jeruzalem zal een geruste woonplaats zijn, een tent die niet terneer geworpen zal worden, welks pinnen in eeuwigheid niet zullen uitgetogen worden en welks zelen niet zullen verscheurd worden, Jesaja 33: 20. De poorten van de hel zullen diens vastheid niet bewegen. Noch dood noch leven noch engelen noch machten zullen de band van de liefde tussen ons en onze Zaligmaker niet verbreken. Ja, opdat ik plotseling afbreek, alle wederwaardigheid en tegenstand mag nog zo geweldig wezen, onze Bruidegom zal in spijt onzer vijanden, ons brengen in Zijn binnenkameren, daar zullen wij ons verheugen en in Hem verblijden; wij zullen Zijn uitnemende liefde daar melden, meer dan de wijn, Hooglied 1: 4.*

EINDE